

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DOKTORA
TEZİ**

**ULUSAŞIRI GÖÇ VE TOPLUMSAL
ALANDA SOSYAL AĞLAR:
ABD'DE YAŞAYAN TÜRKLER
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

EMEL YİĞİTTÜRK EKİYOR

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

HAZİRAN 2017

**ULUSAŞIRI GÖÇ VE TOPLUMSAL ALANDA SOSYAL AĞLAR: ABD'DE
YAŞAYAN TÜRKLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Emel YİĞİTTÜRK EKİYOR

**DOKTORA TEZİ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2017

Emel Yiğittürk Ekiyor tarafından hazırlanan “Uluslararası Göç ve Toplumsal Alanda Sosyal Ağlar: ABD’de Yaşayan Türkler Üzerine Bir Araştırma” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ/~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Gazi Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı/Sosyoloji Bilim Dalı Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Serdar SAĞLAM

Sosyoloji Bölümü, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan : Prof. Dr. Cahit GELEKÇİ

Sosyoloji Bölümü, Hacettepe Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Doç. Dr. Erdal AKSOY

Sosyoloji Bölümü, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Doç. Dr. Ayşe CANATAN

Sosyoloji Bölümü, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Doç. Dr. Birsen ŞAHİN KÜTÜK

Sosyoloji Bölümü, Hacettepe Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi:21 /06/2017

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Doktora Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Hilmi ÜNSAL

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Emel YİĞİTTÜRK EKİYOR

21/06/2017

ULUSAŞIRI GÖÇ VE TOPLUMSAL ALANDA SOSYAL AĞLAR: ABD'DE
YAŞAYAN TÜRKLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

(Doktora Tezi)

Emel YİĞİTTÜRK EKİYOR

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Haziran 2017

ÖZET

Bu tezde, tarihsel süreç içinde Türkiye'den Amerika Birleşik Devletleri'ne gerçekleşen göçlerin sonucunda ABD'de yaşayan Türk göçmenlerin uluslararası sosyal ağlarını ve bağlarını analiz etmek amaçlanmıştır. ABD'de yaşayan Türklerin uluslararası göçü; göçle beraber köken ve hedef ülkelerin dışında üçüncü bir sosyal alanın oluştuğunu ileri süren uluslararası perspektifinden değerlendirilmiştir. ABD'nin 34 farklı eyaletinde yaşayan Türk göçmenlerden elde edilen nicel ve nitel veriler bütüncül bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Böylece, ABD'de yaşayan Türklerin uluslararası sosyal ağları ve bağları aracılığıyla gelişen uluslararası toplumsal alanın analizi yapılmış, bu ağların içeriği sosyal sermaye yaklaşımı ile değerlendirilmiştir. Araştırmada ABD'de yaşayan Türk göçmenlerin sosyal ağları ve bağları üzerinden uluslararası aktiviteleri, kendi aralarındaki sosyal ilişkileri, örgütlenmeleri ve sorunlarının tespiti hedeflenmiştir.

Bilim Kodu : 1138

Anahtar Kelimeler : Göç, uluslararası göç, uluslararası sosyal ağ, uluslararası toplumsal alan, sosyal sermaye, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Türkler

Sayfa Adedi : 293

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Serdar SAĞLAM

TRANSNATIONAL MIGRATION AND SOCIAL NETWORKS IN SOCIAL SPHERE:
RESEARCH ON TURKS LIVING IN THE USA
(Ph.D. Thesis)

Emel YİĞİTTÜRK EKİYOR

GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
June 2017

ABSTRACT

In this thesis, it was aimed to analyse the Turkish immigrants' transnational social networks and bond living in the United States of America who have migrated to the USA from Turkey within the historical process. The transnational migration of Turks living in USA; It has been evaluated in the perspective of transnationalism which asserts that there is a third social area other than origin and target country together with the migration. The qualitative and quantitative data which was gained from the Turkish migrants living in 34 different states of USA was analysed with an integrated approach. Thus, an analysis was conducted to the transnational societal area developed by transnational social networks and bonds to the Turks living in USA, the content of these networks was evaluated with social capital approach. In the research, it was aimed to identify the transnational activities through social networks and bonds, social relation between themselves, their organising and their problems of the Turkish migrants living in the USA.

Science Code : 1138
Key Words : Migration, transnational migration, transnational social network, transnational social sphere, social capital, Turks in the United States of America
Page Number : 293
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Serdar SAĞLAM

TEŞEKKÜR

Bu çalışma çok sayıda değerli insanın desteği ve katkısı sayesinde yapılmıştır. Her bir emeğe ve desteğe minnettarım.

Danışmanım, değerli hocam Doç. Dr. Serdar Sağlam'a tez çalışmama ve doktora eğitim sürecime verdiği destekten dolayı teşekkür ederim. Araştırmamın başından itibaren araştırma konumun şekillenmesinde ve sürecin her aşamasında bilgi ve deneyimlerini paylaşan, tez izleme komitesi üyesi Prof. Dr. Cahit Gelekçi'ye ve Doç. Dr. Erdal Aksoy'a katkılarından dolayı teşekkür ederim. Yüksek lisanstan itibaren hocam olan ve doktora eğitimimin her aşamasında desteğini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Ayşe Canatan'a teşekkür ederim.

Değerli hocam, kıymetli dostum Doç. Dr. Şengün Yeni yurt'un destekleri ve katkıları olmasaydı araştırmanın tamamlanması benim için çok daha zor olacaktı. Kendisine ve değerli eşi Kathryn Yeni yurt'a şükran borçluyum.

Araştırmama verdiği desteğin yanı sıra dostluğu benim için eşsiz olan, ABD'de bulunduğum süreci kolaylaştırıp güzelleştiren Fahrettin Cangöz'e candan teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin uygulama aşamasında doğru kişilere yönlendirdiği için Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığından Sayın Emre Oruç'a teşekkür ederim. ABD'de beni destekleyen, çok değerli Oya Bain, Ergun Kırlikovalı, Cemil Özyurt ve Nevin Bakır'ın destekleri olmadan araştırmamın uygulamasını tamamlamak imkânsız olacaktı. Her birisine teşekkürlerimi sunarım.

Anket doldurmanın, mülakat yapmanın bütün zorluklarına ve sınırlı zamanlarına rağmen, bilimsel bir çalışmaya duydukları güven, gösterdikleri destek ve nezaketten dolayı ismini tek tek anmadığım çok değerli katılımcılarımın hepsine gönülden teşekkür ederim.

Değerli dostlarım, Doç. Dr. Selda Bulut, Dr. Gözdegül Arık Karamık, Aysel Alp Süzer ve Zeynep Acun her zamanki gibi yanımdalardı. Dostluk ve destekleri benim için çok özel olan arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Kıymetli annem Halime Yiğittürk'e ve kıymetli babam Ömer Yiğittürk'e eğitime olan inançlarıyla özverili desteklerini hiçbir zaman esirgemedikleri için minnettarım.

Sevgili eşim Doç. Dr. Aykut Ekiyor her zaman olduğu gibi çalışma boyunca da yanımdaydı. Ve hayata dair yeni bilgiler edindiğim canım kızım Emine Eylül Ekiyor bu zorlu süreci benimle paylaştı. Onun sabrı ve yaşından büyük desteği bu çalışmayı kolaylaştırdı, eşime ve kızıma teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xv
RESİMLERİN LİSTESİ.....	xvi
KISALTMALAR.....	xvii
1. GİRİŞ.....	1
2. YÖNTEM.....	7
2.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	7
2.2. Araştırmanın Amacı	9
2.3. Araştırmanın Önemi.....	11
2.4. Varsayımlar ve Sayıtlılar.....	13
2.5. Tanımlar	14
2.6. Yöntem.....	15
2.7. Araştırmanın Modeli	16
2.8. Araştırmanın Evreni ve Örneklem	17
2.9. Veri Toplama Teknikleri.....	18
2.9.1. Nicel Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi	18
2.9.1.1. Nicel verilerin analizi	19
2.9.2. Nitel Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi	20
2.9.2.1. Yarı yapılandırılmış görüşmeler.....	22
2.9.2.2. Katılımcı gözlem	22

2.9.2.3. Nitel verilerin analizi	23
3. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE YAŞAYAN TÜRKLER	25
3.1. Türkiye'den ABD'ye Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanın Oluşumu	25
3.2. ABD'de Yaşayan Türkler ile İlgili Yapılmış Çalışmalar	40
4. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ARKA PLAN	45
4.1. Sosyal Bir Olgu Olarak Göç ve Göçmenlik	45
4.2. Uluslararası Göç	48
4.3. Uluslararası Göçün Tarihsel Gelişimi	50
4.4. Uluslararası Göçü Açıklayan Kuramlar	55
4.4.1. Ekonomik Temelli Göç Kuramları	56
4.4.2. Göç Sistemleri Kuramı	58
4.4.3. Merkez-Çevre Kuramı	60
4.4.4. İlişkiler Ağı Kuramı	62
4.5. Ulusaşırı Göçmenlik ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar Yaklaşımı	65
4.6. Ulusaşırı Toplumsal Alanda Kimlik-Aidiyet-Ayrımcılık-Toplumsal Bütünleşme ve Vatandaşlık	72
4.6.1. Kimlik ve Etnik Kimlik	72
4.6.2. Aidiyet	78
4.6.3. Ayrımcılık	79
4.6.4. Göçmenlerin Toplumla Bütünleşme Modelleri	80
4.6.4.1. Asimilasyon	83
4.6.4.2. Entegrasyon	85
4.6.4.3. Çokkültürlülük	87
4.6.5. Vatandaşlık	89
4.7. Ulusaşırı Sosyal Ağlar Ve Sosyal Sermaye	92
4.1. Sosyal Sermaye Kavramı ve Tarihsel Gelişimi	95

	Sayfa
4.2. Sosyal Sermaye Kuramları.....	100
4.3. Sosyal Sermaye Unsurları.....	107
4.3.1. Normlar.....	107
4.3.2. Güven	109
4.3.3. Sosyal Ağlar	110
4.4. Sosyal Sermaye Türleri.....	114
5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	117
5.1. ABD’de Yaşayan Türklerin Sosyo-Demografik Özellikleri.....	117
5.2. ABD’ye Göç Süreci	125
5.3. ABD’de Yaşamaya Karar Verme Nedenleri ve Karar Süreçleri.....	131
5.4. ABD’de Yaşayan Türk Toplumunda Farklılıklar	134
5.5. ABD’deki Türk Toplumunun ABD’de Görünürlüğü ve Temsili	138
5.6. Ulusaşırı Toplumsal Alanda Türk Göçmenlerin Gündelik Yaşam Pratikleri	142
5.7. Dil Becerileri ve Tercihleri	154
5.8. Dini Pratikler, Kültürel Örüntüler ve Törenselleştirilmiş Etkinlikler	161
5.9. Medya Pratikleri ve Kitle İletişim Araçlarının İşlevi Hakkındaki Düşünceleri.....	164
5.10. Serbest Zaman Değerlendirme Faaliyetleri.....	168
5.11. Ulusaşırı Toplumsal Alanda Kimlik-Aidiyet-Uyum-Vatandaşlık	170
5.11.1. ABD’de yaşayan Türklerin kimlik tanımlamaları	170
5.11.2. ABD’de Yaşayan Türklerde Aidiyet.....	175
5.11.3. ABD’deki Türklerin Amerikan Toplumunu ile Bütünleşmesi	176
5.12. ABD’deki Türklerin Vatan ve Vatandaşlık Hakkındaki Düşünceleri.....	185
5.13. Siyasal Katılımları.....	188
5.14. Ulusaşırı Toplumsal Alanın Oluşmasında Sosyal Ağların Rolü.....	192
5.15. Ulusaşırı Toplumsal Alanda Yaşanan Çatışmalar.....	201
5.16. Ulusaşırı Toplumsal Alanda Sosyal Ağların Ve Bağların Güçlenmesi	202

Sayfa

5.17. Ulusaşırı Toplumsal Alanda Sivil Toplum Örgütlerine Üyelikler ve Sivil Toplum Örgütleri ile İlişkiler	210
5.18. ABD'deki Türklerin Türkiye ile Bağları ve Türkiye Hakkındaki Düşünceleri ...	215
5.19. Sosyal Ağlar ve Sosyal Ağlara İçkin Sosyal Sermayenin Varlığı	220
5.19.1. Ulusaşırı Toplumsal Alanda Sosyal Sermayenin Göstergeleri	221
5.19.1.1. Normlar.....	221
5.19.1.2. Güven	228
5.19.1.3. Sembolik bağlar.....	229
5.20. ABD'deki Türk Toplumunun Ulusaşırı Toplumsal Alanda Örgütlenmesinin Önündeki Güçlükler.....	235
5.21. ABD'deki Türklerin Avrupa'daki Türkler ile Farklılıklarına Dair Düşünceler...	239
5.22. ABD'deki Türk Toplumunun Ulusaşırılaşmasındaki Öncelikli Sorunları ve Sorunlara Dair Çözüm Önerileri.....	240
6. SONUÇ	247
KAYNAKLAR	259
EKLER.....	279
EK-1. Anket formu	280
ÖZGEÇMİŞ	293

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. Nitel görüşme katılımcı bilgileri	21
Çizelge 3.1. Amerika Birleşik Devletleri'nde yabancı doğumlu nüfus 1970-2015	38
Çizelge 3.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türklerin eyaletlere göre dağılımı.....	39
Çizelge 4.1. Ulusaşırı toplumsal alanların gelişmesi (Faist, 2003:408)	68
Çizelge 5.1. ABD'deki Türklerin cinsiyete göre dağılımları	118
Çizelge 5.2. ABD'deki Türklerin yaş gruplarına göre dağılımları	118
Çizelge 5.3. ABD'deki Türklerin medeni duruma göre dağılım	119
Çizelge 5.4. ABD'deki Türklerin eğitim durumlarına göre dağılımı	119
Çizelge 5.5. ABD'deki Türklerin Türkiye'den ayrılmadan önceki eğitim durumlarına göre dağılımı.....	120
Çizelge 5.6. ABD'deki Türklerin ebeveynlerinin ve eşlerinin eğitim bilgileri	120
Çizelge 5.7. ABD'deki Türklerin doğum yerlerine göre dağılımı.....	121
Çizelge 5.8. ABD'deki Türklerin ABD'ye gitmeden önce Türkiye'de yaşadıkları şehir	123
Çizelge 5.9. ABD'deki Türklerin ABD'de yaşadıkları eyaletlere göre dağılımı	124
Çizelge 5.10. ABD'deki Türklerin ABD'ye gidiş kanalları	126
Çizelge 5.11. ABD'deki Türklerin ABD'ye göç etme kararını etkileyen nedenler.....	127
Çizelge 5.12. ABD'deki Türklerin ABD'deki yaşam süreleri.....	138
Çizelge 5.13. ABD'deki Türklerin ABD'deki statüleri	139
Çizelge 5.14. Türk Toplumunun ABD'deki temsiline dair düşünceler	140
Çizelge 5.15. ABD'deki Türklerin meslekleri	144
Çizelge 5.16. ABD'deki Türklerin meşgul olduğu iş kolları.....	145
Çizelge 5.17. ABD'deki Türklerin yıllık hane gelirleri	146
Çizelge 5.18. ABD'deki Türklerin yıllık gelir-ihtiyaç ilişkisi.....	147
Çizelge 5.19. ABD'deki Türklerin ekonomik yaşam koşulları hakkındaki düşünceleri ...	147

Çizelge	Sayfa
Çizelge 5.20. ABD'deki Türklerin ekonomik birikimlerini değerlendirme biçimleri.....	148
Çizelge 5.21. ABD'deki Türklerin yaşadığı evlerin mülkiyet durumları	148
Çizelge 5.22. ABD'deki Türklerin emeklilik planlaması	150
Çizelge 5.23. ABD'deki Türklerin alışveriş tercihleri.....	153
Çizelge 5.24. ABD'deki Türklerin kendi dillerini, kültürlerini koruma ve geliştirme koşulları	154
Çizelge 5.25. ABD'deki Türklerin en iyi bildikleri dil.....	155
Çizelge 5.26. ABD'deki Türklerin Türkçe/İngilizce kullanım becerileri.....	156
Çizelge 5.27. ABD'deki Türklerin günlük hayatta Türkçe/İngilizce kullanma sıklıkları .	157
Çizelge 5.28. ABD'deki Türklerin aile içinde konuştıkları dil.....	158
Çizelge 5.29. ABD'deki Türklerin Türk arkadaşları ile konuştıkları dil	158
Çizelge 5.30. ABD'deki Türklerin çocuklarının aile içinde dil kullanma tercihi.....	158
Çizelge 5.31. ABD'deki Türklerin kültürel ve dini pratikleri	162
Çizelge 5.32. ABD'deki Türklerin dini eğitim aldığı yer	163
Çizelge 5.33. ABD'deki Türklerin medya kullanım alışkanlıkları.....	166
Çizelge 5.34. ABD'deki Türklerin serbest zaman değerlendirme faaliyetleri.....	168
Çizelge 5.35. ABD'deki Türklerin kimlik tanımlamaları	171
Çizelge 5.36. ABD'deki Türklerin anne-baba-eş etnik kimliği.....	172
Çizelge 5.37. ABD'deki Türklerin Türk olmayanlarla evlilik konusunda düşünceleri.....	173
Çizelge 5.38. ABD'deki Türklerin politik kimlik tanımlamaları	174
Çizelge 5.39. ABD'deki Türklerin kendilerini ABD'ye ait hissetmekle ilgili düşünceleri	175
Çizelge 5.40. ABD'deki Türklerin ABD dışına çıktığında ABD hakkındaki düşünceleri	176
Çizelge 5.41. ABD'deki Türklerin ABD toplumuna uyum hakkındaki düşünceleri.....	177
Çizelge 5.42. ABD'deki Türklerin uyum sorunu yaşadığı/yaşamakta olduğu konular.....	178
Çizelge 5.43. ABD'deki Türklerin Türk toplumunun yaşadığı/yaşamakta olduğu uyum sorunları ile ilgili düşünceleri	179

Çizelge	Sayfa
Çizelge 5.44. ABD'deki Türklerin göçmenlerin uyum sorununu çözme amaçlı ABD makamlarınca geliştirilen düzenlemeleri ve girişimleri hakkındaki düşünceleri.....	181
Çizelge 5.45. ABD'deki Türklerin sorunlarını ABD makamlarına ulaştırma hakkındaki düşünceleri.....	182
Çizelge 5.46. ABD'deki Türklerin ABD'de dışlanma, ayrımcılığa maruz kalma ilişkisi.	184
Çizelge 5.47. ABD'deki Türklerin ABD'deki statüleri	185
Çizelge 5.48. ABD'deki Türklerin vatan algısı	186
Çizelge 5.49. ABD'deki Türklerin ABD vatandaşlığına geçme düşüncesi.....	186
Çizelge 5.50. ABD'deki Türklerin ABD vatandaşlığına geçmek istemesinin nedenleri ..	187
Çizelge 5.51. ABD'deki Türklerin siyasete ilgileri	188
Çizelge 5.52. ABD'deki Türklerin ABD siyasetine ilgileri.....	189
Çizelge 5.53. ABD'deki Türklerin ABD'de oy kullanma oranları.....	190
Çizelge 5.54. ABD'deki Türklerin Türkiye seçimlerinde oy kullanma oranları	190
Çizelge 5.55. ABD'deki Türklerin ABD'de kiminle/ kimlerle yaşadığı	193
Çizelge 5.56. ABD'deki Türklerin arkadaşları	193
Çizelge 5.57. ABD'deki Türklerin birlikte çalıştığı kişiler	194
Çizelge 5.58. ABD'deki Türklerin akraba, arkadaş ve komşuları ile görüşme ilişkisi	194
Çizelge 5.59. ABD'deki Türklerin kendi aralarındaki ilişkileri	195
Çizelge 5.60. ABD'deki Türklerin Amerikalılarla ilişkileri	199
Çizelge 5.61. ABD'deki Türklerin Amerikalılarla arasındaki ilişkilerin iyi düzeyde olmamasının nedenleri.....	199
Çizelge 5.62. ABD'deki Türklerin Amerikalılarla ve ABD'de yaşayan Türkler dışındaki yabancılar ile etkileşim sıklığı.....	200
Çizelge 5.63. ABD'deki Türklerin ABD'de sivil toplum örgütü üyelikleri	211
Çizelge 5.64. ABD'deki Türklerin ABD'deki Türk Dernek ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri hakkındaki düşünceleri.....	213
Çizelge 5.65. ABD'deki Türklerin ABD'deki Türk Dernek ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılma düzeyi	213

Çizelge	Sayfa
Çizelge 5.66. ABD'deki Türklerin ABD'deki Türk Dernek ve sivil toplum kuruluşlarına üyelikleri.....	214
Çizelge 5.67. ABD'deki Türklerin Türkiye'ye gitme sıklığı.....	215
Çizelge 5.68. ABD'deki Türklerin Türkiye'de geçirdiği zaman	217
Çizelge 5.69. ABD'deki Türklerin Türkiye'ye kesin dönüşe ilişkin düşünceleri.....	217
Çizelge 5.70. ABD'deki Türklerin vefatı durumunda defnedilmek istediği yer	218

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 3.1. ABD'deki göçmen nüfusu	37
Şekil 3.2. ABD'deki yasadışı göçmenler	37
Şekil 4.1. Berry'nin kültürleşme stratejileri	83
Şekil 4.2. Bütünleşme ve çokkültürlülük modeli.....	88
Şekil 4.3. Sosyal sermayenin bir göç sistemindeki işlevleri basitleştirilmiş bir model.....	99
Şekil 4.4. Ağ ve topluluklarda sosyal sermaye	113

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1. Amerika Birleşik Devletleri'ne göç.....	27

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	Aktaran
ATAA	Assembly of Turkish American Associations
Bkz.	Bakınız
Doç.	Doçent
Dr.	Doktor
MPI	Migration Policy Institute
NJ	New Jersey
NY	New York
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
PhD	Doctor of Philosophy
Prof.	Profesör
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STÖ	Sivil Toplum Örgütü
TADF	The Federation of Turkish American Associations
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
USDHS	United States Department of Homeland Security (Amerika Birleşik Devletleri İç Güvenlik Bakanlığı)
Vb.	Ve benzeri
Vd.	Ve diğerleri

1. GİRİŞ

Küreselleşmenin toplumsal sonuçlarını ele aldığı çalışmasında Bauman (2014:9), insanların kendi seçimleriyle veya kendi istekleri dışında ya da başka seçenekleri olmadığı için hareket halinde olduğunu belirtmektedir. Bauman'a göre, küreselleşme "mekân savaşı"dır ve küresel bir dünya, aynı zamanda ve giderek daha fazla, her türden sayısız "akış"la nitelendirilen akışkan bir dünya haline gelmektedir (Ritzer, 2013:579). "Servet, güç, imge akışının küresel olduğu bir dünyada" (Castells, 1996/2008:3) göç olgusu da akışkan özelliği ile ele alınarak yeni bir perspektiften değerlendirilmektedir. Günümüz göçleri küreselleşmenin nedenleri ve sonuçları ile doğrudan ilişkilendirilmektedir. Küreselleşme olarak adlandırılan dönemde gerçekleşen oluşumlar sonucunda, dünya ölçeğinde yaşanan göç süreci yeni akımlarla devam etmiştir. Uluslararası göçte hareket serbestisinin sınıfsallığına karşın yine de günümüzde her kesimin hareketliliği artış göstermektedir. Sermaye sahipleri ve diğer üst tabakalar 'serbest' olarak vasıfsız emek ve diğer alt katmanlar ise 'serbest olmadan' bu hareketlilik akımlarına katılmıştır (Erbaş, 2002). Söz konusu akışlar farklı dinamiklerle farklı bölgelere yönelmiştir. Yirminci yüzyılın başında Amerika göçü ev sahipliği yaparken günümüzde Afrika, Asya ve Amerika'dan Avrupa'ya göçler yoğunlaşmıştır. Bugün, Avrupa göçün kökeni konumundan göçü hedef bir kıta olmuştur. Uluslararası göç konusu dünyada her bölgeyi, her ülkeyi etki alanına alan bir konudur. Ülkeler göç veren, göç alan ya da transit göç rotası olarak bu hareketlilikten etkilenmektedir (Çakırer Özservet, 2015). Ortadoğu'da yaşanan son gelişmeler ise göçü bir kez daha Dünya gündeminin en önemli konusu haline getirmiş, başta Avrupa ülkeleri olmak üzere pek çok ulus devlet, yaşanan kitlesel göçlerle baş edebilecek yeni arayışlar içine girmiştir. Politik arayışlar ve yaşanan gelişmeler ülkelerin hem iç politikasını ve politik gündemini hem de dış politikasını etkilemiştir. Siyasiler için zaman zaman iktidarlarını tehlikeye düşürecek gelişmeler yaşanmasına da kaynaklık eden günümüz göçleri başta çocukların yaşamı olmak üzere çok sayıda insanın yaşamını etkilemiş, birçoğunun da hayatına mal olmuştur.

Küreselleşmeyle beraber göçün hızlanmasını açıklayan nedenler geniş bir skalada yer almaktadır. Şekil 1.1'de genel bir sıralama yapıldığında; küresel düzeydeki sermayenin gelişmiş kapitalist ülkeler lehine olan eşitsiz yayılımı göçün akışını hızlandıran önemli bir etmendir.

Şekil 1.1. Uluslararası göçü etkileyen unsurlar (Sirkeci, 2005:34)

Sanayileşmiş ve gelişmiş ülkelerde doğum oranlarının düşmesine bağlı olarak yaşanan nüfus ve ortaya çıkan işgücü ihtiyacının karşılanmak istenmesi, gelişmiş ülkelere nitelikli eleman ve beyin göçünün yaşanması, çevre sorunlarının artmasıyla gelişen ve çeşitlenen sağlık sorunları, sağlıklı yaşam alanlarına ihtiyaç duyulması (Tok ve Korkut, 2012), demokratik hak ve özgürlük arayışları ve teknolojinin, iletişim ve ulaşım araçlarının yaygınlaşması belli başlı faktörler olarak sıralanmaktadır. Uluslararası göç genişledikçe, kökeni ve varış yeri çeşitliliğinin yanı sıra sosyal, demografik ve ekonomik özellikleri artmaktadır (Massey ve Taylor, 2004:3). Castles ve Miller (2008:3), yatırım, ticaret, kültürel ürünler, fikirler ve insanlar gibi farklı unsurların artan bir biçimde sınırlar arası dolaşımı ve çok farklı konumlardan kontrol edilen ulusaşırı ağların yaygınlaşmasını küreselleşmenin en çarpıcı özellikleri olarak değerlendirmektedir. Küreselleşme Joseph'e göre devleti yukarıdan, aşağıdan ve iki yandan baskıya uğratmaktadır. Bugünün toplumsal, kültürel ve ekonomik düzenini belirleyen üç egemen eğilim, uluslarüstü birleşme, ulusaltı ayrışma ve ulusaşırı karşılıklı bağımlılığın yükselmesidir (akt. Kakışım, 2016:96). Tüm bu sürecin sonucunda gelişen yeni göç yapısını birçok araştırmacı ulusaşırı göç (transnational migration) olarak tanımlamaktadır. Ulusaşırıçılık (transnationalism)¹ üzerine gelişen yazın; ekonomik, politik ve sosyo-kültürel alanlarda insanların birden çok yerle ilişkili olduğunu ve birden çok yerle bağlar kurup geliştirdiğini ileri sürmektedir (Özkul, 2015:483).

¹ İngilizce "Transnationalism" terimi, Türkçeye ulus-aşırıçılık veya ulus-ötecilik olarak çevrilmiştir.

Göçmenlerin iki ya da daha fazla ülke arasında bağlantılarının bulunması, gelişen iletişim ve ulaşım olanaklarının etkisi ile devamlı bir etkileşiminin olması göç araştırmalarındaki hâkim anlayışı zaman içinde değiştirmiştir. Göçün hem niceliksel artışı hem de göçmenlerin köken ülkeleriyle hedef ülke arasındaki sık gidiş gelişleri, köken ülkeyle olan bağlarını korumaları “ulus-aşırı göçmen”, “ulus-aşırı topluluk” gibi kavramların gelişmesine sebep olmuştur (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2009:45).

Uluslararası sosyal alanlar perspektifinden bakıldığında göç; sadece bir ülkeden diğerine yapılan yer değiştirme hareketi olarak ve köken ülke ile kabul eden ülke arasında düzenliliği karakterize eden bir süreç olarak değerlendirilemez. Bunun yerine ortaya çıkan durum, iki toplum arasında bir yerde bulunan ve iki toplum arasındaki bağlantıyı sağlayan bir yaşam biçimini ifade etmektedir. Böylece, köken ülke ve kabul eden ülke arasında yeni türdeki ağlar gelişmeye başlamaktadır. Toplumsal, politik, ekonomik ve kültürel türde ortaya çıkan bu bağlar, uluslararası sosyal alanlar olarak tanımlanmaktadır (Beck-Gernsheim, 2007). Bu çalışmada da çeşitli nedenlerle Türkiye’den kalıcı olarak ve/veya geri dönmek üzere Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’ne giden ve ABD’de yaşayan Türk göçmenlerin uluslararası toplumsal alanda sosyal ağları ve bağları, sosyal sermaye yaklaşımından da yararlanılarak incelenmiştir.

Göçler ülkesi olarak bilinen Amerika Birleşik Devletleri; “Amerikan kültür endüstrisinin büyük üretim ölçeği, geniş iç pazarı, küresel medyayı kontrolü, kapsamlı dağıtım ağı, kitlesel üretimdeki öncülüğü, siyasi gücü ve itibarının da yardımıyla bugün küreselleşmenin ekonomi boyutunda olduğu gibi kültür alanında da en önemli aktörü” (Kakışım, 2016:94) olarak değerlendirilmektedir. Bu özelliklerinin yanı sıra büyük bir coğrafi alana ve verimli topraklara sahip olması tarihsel süreç içerisinde göçün yönünün ABD’ye doğru olması sonucunu doğurmuştur. Avrupalıların ABD’ye göçü 1820 ve 1924 yılları arasında 34 milyon civarında olmuştur. Huntington (2004:178)’a göre ABD’den dönmeyip yerleşenler bir ölçüde; onların çocukları ve torunları ise bütünüyle Amerikan toplumu ve kültürüyle kaynaşmıştır. 1965 ve 2000 yılları arasında Latin Amerika ve Asya’dan 23 milyon göçmen ABD’ye gitmiştir. Huntington (2004:178), ABD ve sanayileşmiş, zengin ülkeler açısından sorunun göç olmadığını, göçe asimilasyonun eşlik edip etmeyeceği olduğunu ifade etmektedir. Buradan anlaşıldığı gibi ABD, göç ve göçmen politikalarının ortaya çıkmasında ve gidişatında da belirleyici bir aktör olmuştur.

Türkiye’den ABD’ye göç 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu döneminde başlamıştır. Bu ilk göçler genellikle Amerikan okullarının olduğu bölgelerden gerçekleşmiştir. Amerika’nın² 1890’lardan sonra başta ticaret hacmini artırmak amacıyla uygulamış olduğu açık kapı politikası sonucu Osmanlı İmparatorluğu ile ticari ilişkileri gelişmiştir. Bu ilişkilerin etkisi ve çoğunlukla misyoner faaliyetlerin sonucunda Anadolu’dan Amerika’ya çoğunluğunu gayri müslim vatandaşların oluşturduğu göçler gerçekleşmiş ve bu göçler Balkan Savaşları döneminde artmıştır. Amerika Birleşik Devletleri İç Güvenlik Bakanlığı’nın (United States Department of Homeland Security (USDHS)) verilerine göre 1901-1920 yılları arasında ABD’de 300 bin civarında Türk göçmen yaşamaktadır. Bu hızlı yükseliş daha sonraki yıllarda düşmüştür. O yıllarda ABD’ye giden Türk göçmenlerin büyük bir çoğunluğu Kurtuluş Savaşı’nın başlaması ile Milli Mücadele’ye katılmak üzere geri dönmüştür. Ayrıca, Birinci Dünya Savaşı’nın sona ermesi de ABD’de yaşayan birçok göçmenin ülkesine geri dönüş yapmasını etkilemiştir. Ancak, Hungtinton (2004:178)’in ifade ettiği gibi “ABD’ye göç hiçbir zaman sonlanmamıştır”. Türkiye’den ABD’ye göç ise tarihsel süreç içerisinde dönemlerin niteliğine göre şekillenerek devam etmiştir. Bugün sayıları ilerleyen bölümlerde açıklanacağı gibi net olarak bilinmemekle birlikte 300 bin civarında Türk göçmen yaşamaktadır.

Ulus aşırı göçler, göçmenleri ve ilişkilerini etkileyerek dönüştürmektedir. Bu durumda ulus-aşırı yaklaşım göçmenleri, noktalar ötesi ve çok yönlü hareket eden özneler olarak tanımlanmaktadır (Glick-Schiller vd., 1992). Önceki yaklaşımlardan farklı olarak, göçmenler, yeni bir toplumsal düzene ait olma mücadelesi verenler olarak değerlendirilmez. Onlar, ülkeler arası bağlarını aktif olarak kullanan ve değerlendiren öznelerdir. Böylece göçmenler kararlarında tek bir ülke ve toplumsal düzen ya da sosyallikle sınırlı olmayan, vatandaşlık uygulamalarında çok-ülkeli olarak davranabilen bireylerdir. Bu bağlamda göçmenler, varolan ilişki ağlarını ve sosyal sermayelerini kullanmakta, aynı zamanda da yeni ilişki ağları ve bağları geliştirmektedir ve bu ağlar dinamiktir (Akpınar, 2007:335). Faist (2003)’e göre, bu ağların birleşimi ulus aşırı toplumsal alanların (transnational social spaces) oluşumunu sağlamaktadır. Ona göre ulus aşırı toplumsal alanlar birden fazla devlette bulunan sosyal ve sembolik bağların, bu bağların içeriğinin, ağlar ve örgütlerdeki konumlarının ve ağlarının bir birleşimidir.

---

² Çalışmada Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nden “Amerika” olarak da bahsedilmektedir. Bunun nedeni kamuoyunda yaygın kullanımın “Amerika” olması ve bazı kaynaklarda da “Amerika” olarak anılmasıdır.

Göçmenlerin anavatanlarıyla kurdukları ilişkiler, ulusaşırı sosyal alanları yaratır. Aynı zamanda, sosyal bir varlık olan göçmenler ülkeler arasında da ulusaşırı alanlar kurabilmektedir (Özkul, 2015:492). Göç alan ülkede kalmakta olan insanlar yeni yerleşim yerlerinde ilişkiler sürdürüp geliştirirken ayrıldıkları ülkeye yönelik bağlar da geliştirmektedirler. Göçmenlerin bazı durumlarda bu bağları ve bir göç sistemi –ulusaşırı toplumsal alanlar- içindeki insan, mal, fikir ve sembollerin güçlü ve yoğun dairesel akışları ilk kuşağı da aşmaktadır (Faist, 2003:22).

Göçü ve göçün olumsuz koşullarını anlayabilmek için bağları anlamak gerektiğine işaret eden Faist (2003), göçmenlerin göç ettikleri ülkede iş, barınma, kültürel ve sosyal ortam bulmak için de bağlara ihtiyacı olduğunu hatırlatmaktadır. Ona göre bu bağlar kişiler arasındaki sürekli işlemler dizisidir ve dayanıklı bağların oluşturduğu ağlarda; karşılıklı yükümlülükler ve beklentiler anlamında sosyal sermaye ortaya çıkmaktadır (Faist, 2003:146). Ulusaşırı toplumsal alanlar ülkeler arasında köprü olarak görülmektedir.

Bu çalışmanın konusunu ulusaşırı göçler ve ulusaşırı toplumsal alanların oluşumu, bu bağlamda Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türk göçmenlerin sosyal ağları oluşturmaktadır. ABD'de yaşayan Türklerin ulusaşırı göçü; göçle beraber köken ve hedef ülkelerin dışında üçüncü bir sosyal alanın oluştuğunu ileri süren ulusaşırı perspektifinden değerlendirilmiştir. Araştırmada ABD'de yaşayan Türk göçmenlerin iki ülke arasında “dinamik bağlar” geliştirip geliştiremediği, sosyal ağları, ulusaşırı toplumsal alanları nasıl inşa ettikleri, ulusaşırı aktiviteleri, kendi aralarındaki sosyal ilişkileri, ulusaşırı örgütlenmeleri ve ulusaşırı toplumsal alanda sorunlarının tespiti hedeflenmiştir. Karma yönteme dayanan araştırmada; ABD'nin 34 farklı eyaletinde yaşayan Türk göçmenlerden elde edilen nicel ve nitel veriler bütüncül bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Böylece, ABD'de yaşayan Türklerin ulusaşırı sosyal ağları ve bağları aracılığıyla gelişen ulusaşırı toplumsal alanın analizi yapılmış, bu ağların içeriği sosyal sermaye yaklaşımı ile değerlendirilmiştir.

Bu tezin birinci bölümünde konuya giriş yapılmış, ikinci bölümünde; araştırmanın yöntemi hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde Türkiye'den ABD'ye göçün tarihsel süreci ve söz konusu göçün dinamikleri anlatılmış ayrıca, ABD'deki Türklerle ilgili yapılan çalışmalardan bazı örnekler verilmiştir. Dördüncü bölümde araştırmanın kavramsal ve kuramsal arka planı açıklanmıştır. Ulusaşırı göç ve göçmenlik olgusu,

ulusaşırı göç yaklaşımları, ulusaşırı toplumsal alanın gelişimi, ulusaşırı alanda göçmenliğin kurumsallaşması ele alınmış ve ulusaşırı sosyal ağlar ve sosyal sermaye kuramları açıklanmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümünü; ABD’de gerçekleştirilen alan araştırmasının metodolojik tartışması ve alan araştırmasından elde edilen nicel ve nitel verilerin analizi oluşturmaktadır. Çalışmada, ABD’de yaşayan Türk göçmenlerin oluşturduğu evreni temsilen örneklemeden elde edilen nicel ve nitel veriler aracılığıyla ulaşılan bulgular teorik yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu bölümde ilk aşamada; ABD’deki Türk göçmenlerin sosyo demografik özellikleri, ABD’ye göçün motivasyonu ve göç esnasında yararlanılan sosyal ağlar, ulusaşırı toplumsal alanda gündelik yaşam pratikleri, kimlik, aidiyet, uyum, vatandaşlık, siyasal katılım konularındaki düşünceleri ve deneyimleri ele alınmıştır. İkinci aşamada, ulusaşırı toplumsal alanın oluşmasında sosyal ağların rolü, yaşanan çatışmalar, sosyal ağların ve bağların güçlenmesi, sivil toplum örgütlerine üyelikleri ve sivil toplum örgütleri hakkındaki düşünceleri, Türkiye ile bağları incelenerek bu ağlara gömülü sosyal sermayenin varlığı üzerinde durulmuştur. Çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Türklerin ulusaşırı toplumsal alanda ve uluslaşırma sürecinde yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlarının çözümüne ilişkin düşünceleri değerlendirilmiştir.

Göç ve göçmenliğin değişen yüzü ve akışların yönü hem Türkiye özelinde hem de Dünya genelinde siyasaları da etkilemektedir. Küresel bir güç olan Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye arasındaki ilişkiler ise sosyal, politik, ekonomik ve kültürel açıdan stratejik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda ABD’de yaşayan Türk göçmenlerin ulusaşırı toplumsal alandaki çeşitli aktiviteleri ve ulusaşırı sosyal ağları ve bağlarını geliştirmelerinin her iki ülke açısından önemli ve değerli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın hedeflerinden birisi ABD’de yaşayan Türklerin göç sürecini ve ABD’deki yaşamlarını ulusaşırı perspektiften ele alarak alandaki boşluğu doldurmaya katkı sağlayabilmek olmuştur.

2. YÖNTEM

Bu bölümde Türkiye’den ABD’ye göç ve ulusaşırı sosyal ağlar ve ulusaşırı toplumsal alanların oluşumu ele alınmaktadır. ABD’de yaşayan Türkler üzerine yapılan çalışmalar hakkında genel bilgiler verildikten sonra araştırmanın konusu, problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları ve yöntemi hakkında bilgiler verilmektedir. Araştırmada kullanılan bazı kavramlar da tanımlanmaktadır.

2.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Bu araştırmanın konusunu ulusaşırı göçler ve bu göçler sonucunda gelişen ulusaşırı toplumsal alanlar oluşturmaktadır. Bu bağlamda ABD’de yaşayan Türk göçmenlerin ulusaşırı göç dinamikleri, ulusaşırı toplumsal alanda sosyal ağları ve bağları incelenmektedir.

Bu araştırma, Türkiye’den Amerika Birleşik Devletleri’ne göç etmiş veya ABD’de doğmuş ve halen ABD’de yaşamayı sürdüren Türkiye kökenli bireyler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Göç yazınında son zamanlarda yaygınlık kazanan ulusaşırı toplumsal alanlar paradigması; göçle birlikte ortaya çıkan toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel ilişkilerin göç veren ve göç alan ülkelerin sınırları ötesinde ve/veya arasında ulusaşırı bir dinamik alanın yaratıldığını ve insanların birden çok yerle bağlar kurduklarını ileri sürmektedir. Göçmenlik durumunu önceki yaklaşımlardan farklı olarak ele alan ulusaşırı toplumsal alanlar paradigmasının temel tezlerini Faist’in çalışması üzerinden özetleyen Kaya (Faist, 2003:15) konuyu şöyle aktarmaktadır: Bu yaklaşıma göre, “göçmenlik durumu, değişmeyen bir statü olarak değerlendirilemez” ve “göçmenlik hali tözselleştirilemez”. Ulusaşırı alan paradigması göçü sadece yapısal bir olgu olarak değerlendirmez. Göçle birlikte gelişen toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel ilişkiler aracılığıyla köken ve hedef ülke arasında ya da ötesinde ulusaşırı bir dinamik alanın ortaya çıktığını savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre göç aynı zamanda söz konusu yapı içerisinde yer alan göçmenlere ait rasyonel tercihlerle ve göçmenlerin öznellikleriyle şekillenmektedir (Kaya, 2003:15). Bu bağlamda ele alınan göç ve göçmenlik olgusu Faist’in (2003) öne sürdüğü gibi göçmen ağlarının bireysel –mikro-, kurumsal –mezo- ve ulusal –makro- alanları ilişkiler yoluyla bir araya getiren ve aynı zamanda bu ilişkileri açıklamayı sağlayan bir yaklaşımla ele alınabilmektedir.

Bu çalışmada da söz konusu yaklaşımdan hareketle ABD’de yaşayan Türk göçmenler üzerine bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sorunsalı; ABD’de yaşayan Türk göçmenlerin ulusaşırı sosyal ağları ve bağları nasıl oluşmaktadır? ABD’de yaşayan Türk göçmenler ulusaşırı bir toplumsal alanı nasıl inşa etmektedir? Ulusaşırı toplumsal alanda Türk göçmenler arasındaki iletişim ve yerel örgütlenmeler nasıldır? Bu ağlara içkin kaynaklar bütünü olarak sosyal sermaye ulusaşırı göçmen pratikleri ve toplumsal alanların inşa sürecini nasıl etkilemektedir? Araştırma boyunca bu temel sorulara yanıt aranmaktadır.

Ulusaşırı alandan söz edildiğinde pek çok etkinliği bu alanda değerlendirmek mümkündür. Büyük ölçekli ekonomik girişimler, pazar ve sermayenin akışı, iki ya da daha fazla ülkede gerçekleştirilen politik çalışmalar gibi makro etkinlikler sayılabileceği gibi çeşitli düzeyde mikro etkinlikler de yer almaktadır. Ulusal spor karşılaşmalarının yapılması ya da izlenmesi, siyaset, sanat, spor gibi alanlarda üne sahip kişilerin anma, kutlama ve önemli bayramlarda göç edilen ülkedeki topluluğa katılması, ev sahibi ülkede üretilen film ya da müzik ürünlerinin göç edilen ülkede festivallerle sunulması gibi örnekler sıralanabilir (Şanlıer Yüksel, 2008:2-3).

ABD’de yaşayan Türklerin ulusaşırı etkinlikleri ve bu etkinliklerinin ulusaşırı yansımaları sıklıkla ifade edilmektedir. Ancak, ABD’de yaşayan Türk göçmenlere ilişkin genel bilgilerin azlığı, mevcut bilgi kaynaklarının ise daha çok kitle iletişim araçlarında yer alan bilgi ve haberlere dayanması bu araştırmanın kapsamının genişlemesini zorunlu kılmıştır. Böylece araştırmanın konusu ve temel sorunsalından yola çıkarak şu sorulara da araştırma süresince yanıt aranmıştır:

1. ABD’de yaşayan Türk göçmenler arasında sosyal ağlar nasıl kurulmakta ve bu ağlar uluslararası göçle birlikte nasıl gelişmektedir?
2. Göçmenlerin sosyal ilişki ağları, ağların sonucunda oluşan bağları ve bu ağlara içkin sosyal sermaye unsurlarının varlığı ulusaşırı toplumsal alanların oluşmasında ve Türk toplumunun örgütlenmesinde etkili midir?
3. ABD’de yaşayan Türklerin sosyo-demografik özellikleri nasıldır?
  - 3.1. Türkiye’de doğdukları/yaşadıkları yerler neresidir?
  - 3.2. Kendilerinin ve ailelerinin eğitim düzeyleri nedir? Mensup oldukları sosyal sınıfları nedir? Aileleri nerede yaşamaktadır?

4. Türkiye’den ABD’ye göç etme nedenleri nelerdir?
5. Göç sürecinde etkili olan faktörler nelerdir?
6. ABD’deki Türk göçmenler kendilerini nasıl tanımlamaktadır?
7. ABD yaşayan Türklerin vatan algıları, ABD vatandaşlığına geçmek konusundaki düşünceleri ve geçmek isteme nedenleri nedir?
8. ABD’de yaşadıkları sorunlar nelerdir?
9. ABD’de yaşadıkları sorunlarla mücadele etme yolları nelerdir?
10. ABD’deki Türkler göçmenlik deneyiminin kimliklerinde yarattığı dönüşümü nasıl ifade etmektedirler? Kimlik tanımlamaları ve aidiyet algıları uluslararası toplumsal alanlarda nasıl dönüşmektedir?
11. ABD’deki Türklerin topluluk duygusu (aidiyet, bağlanma, dayanışma) geliştirme ve kendi aralarında ilişkileri ve örgütlenmeleri nasıl ve hangi düzeydedir?
12. ABD’deki Türklerin bütünleşme ve örgütlenme eğilimleri var mıdır?
13. Ulus ötesi alanlarda göçmen pratiklerinin gündelik hayatta sunumu nasıldır?
  - 12.1. Dini pratikleri
  - 12.2. Dil kullanımları
  - 12.3. Evlilik ve eş seçimleri
  - 12.4. Arkadaş tercihleri
  - 12.5. Medya kullanım alışkanlıkları
  - 12.6. Politik pratikleri ve kendilerine ilişkin değerlendirmeleri
  - 12.7. Alışveriş alışkanlıkları ve
  - 12.8. Yatırım tercihleri nelerdir?

Sonuç olarak bu araştırma; ABD’de yaşayan Türk göçmenlerin ABD’ye göç süreçlerinin ve göç dinamiklerinin, sosyo-demografik, sosyo-ekonomik ve kültürel bilgilerinin, vatandaşlık, uyum, kimlik, ayrımcılık ve sosyal bütünleşme gibi konulara ilişkin düşüncelerinin, sorunlarının ve gündelik yaşam pratiklerinin betimsel bir analizinin yapıldığı, uluslararası alanda kendi aralarında kurdukları ilişki ve iletişimlerinin, sosyal ağların ve bağların analiz edildiği bütüncül bir çalışmadır.

2.2. Araştırmanın Amacı

Portes (2001), “uluslararası” (transnational) hareketleri grupların veya bireylerin herhangi bir kurumsal yapı olmadan uluslararası/uluslararası olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler olarak

değerlendirmektedir. Küreselleşmeyle birlikte artan iletişim ve ulaşım teknolojileri uluslararası göçmenlerin uluslararası aktivitelerini de etkilemiştir. Bu aktiviteler sadece göçmeni ve yakın çevresini değil, göçmenin hareketlilik alanı olan ülkeleri de etkilemektedir. Uluslararası göç ve göçmenlik olgusunun tarihsel süreçte değişen koşullarla ve yaklaşımlarla birlikte ele alınması önemlidir.

Araştırmanın temel amacı, uluslararası göçler ve bu göçlerle birlikte köken ve hedef ülke dışında üçüncü bir sosyal alanın oluştuğunu ileri süren uluslararası perspektifinden Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türk göçmenlerin uluslararası toplumsal alanları nasıl inşa ettiklerini, uluslararası sosyal ağlarını ve bağlarını anlamaya çalışmaktır. Bu çalışmada, "ağ tahlili"nin yanı sıra göç ağlarının içeriğini anlamak açısından "sosyal sermaye"³ yaklaşımından da yararlanılmıştır. Faist (2003: 37)'in önermesinde ifade ettiği gibi sosyal sermaye bir iletim bandı gibi işlev görebilir. Bundan dolayı bu çalışmada, ağlar içerisindeki bağların yapıları ile bağların içeriği -sosyal sermaye- yaklaşımından yararlanarak anlaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmada durum saptayıcı/betimleyici (descriptive) ve analizsel sorunlara sahip bir araştırma tasarımı oluşturulmuştur. Öncelikle ABD'de yaşayan Türk göçmenlerin sosyo-demografik, sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına ilişkin genel görünümü betimlenmiştir. ABD'de yaşayan Türk göçmenlerin "uluslararası alan"da gündelik yaşam pratikleri, geliştirdikleri sosyal ağlar ve bağlar; bu sosyal ağlara içkin sosyal sermayeleri, uluslararası alandaki iletişimlerini ve örgütlenmeleri derinlemesine analiz edilmiştir. Sonuçta, Türk göçmenlerin uluslararası alanda sosyal ağları ve bağları ile bu ağların kendi aralarındaki iletişimlerine ve örgütlenmelerine etkilerini anlamak amaçlanmıştır.

Büyük bir küresel güce sahip olan ABD'de Türklerin etkinliği Türkiye açısından ekonomik, siyasi ve kültürel bir öneme sahiptir. ABD'de yaşayan Türklere yönelik veriler son dönemde araştırmacıların ilgisi ile artmakta ise de ABD'nin coğrafi koşullarını da dikkate aldığımızda henüz sınırlı düzeydedir. Bu çalışmada araştırmanın evreni geniş tutulmuş ABD'nin tüm eyaletleri araştırmaya alınmıştır. Sonuçta, 34 farklı eyalette yaşayan Türkleri kapsayan verilere ulaşılmıştır. Böylece bilimsel içerikli niceliksel ve niteliksel verileri artırarak alana katkı sağlamak da bu araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır.

---

³ Faist, "ağ tahlili" ve "sosyal sermaye" kavramlarını "sakar dans çiftleri"ne benzetmektedir (2003:36).

2.3. Araştırmanın Önemi

Ulusaşırı alan yaklaşımında üzerinde durulan konu; ikili hayatlar yasayan insanların sayısının gittikçe artmasıdır. Gittikleri ülkelerde kalıcı hale gelen ama öte yandan iki dil konuşmak, iki ayrı ülkede evinin olması, ulusal sınırlar arasında düzenli ve sürekli temas ile yaşamını kazanmak gibi (Portes vd, 1999:217) sınırları aşan ve süreklilik kazanan yaşamların söz konusu olması makro ve mikro düzeyde birçok boyutu, bu alanın konusu haline getirmektedir. Bu tez çalışmasında da ABD’de yaşayan Türkler’in göç süreçleri ve sonrasında yaşadıkları, gündelik yaşam pratikleri sosyo-ekonomik ve kültürel boyutu ile ulus aşırı alan yaklaşımı temelinde değerlendirilmiştir. Böylece göçü deneyimleyen bu insanlar, bu süreci deneyimleyen ve dönüştürebilen etkin özneler olarak ele alınmıştır. Yoğun bir şekilde göç veren ve göç alan bir ülke olarak Türkiye’nin, coğrafi konumunun da etkisiyle göç süreçlerinin merkezinde olmaya devam edeceği görülmektedir. Bu bağlamda ulusal ve uluslararası göçe yönelik çalışmaların yapılması hem mevcut duruma ilişkin yaklaşımlar geliştirilmesi açısından hem de geleceğe dair yeni politikaların üretilmesinde etkili olacaktır.

ABD’ye göç eden Türkler değerlendirildiğinde; birinci dalganın ekonomik nedenlerle giden göçmenlerden, ikinci dalganın profesyonel nitelikte göçmenlerden, 1980’den sonra yoğunlaşan üçüncü dalganın ise karma bir grup göçmenden oluştuğu görülmektedir. ABD’ye Türk göçü yüzyılı aşkın bir tarihsel süreci kapsamakla birlikte ABD’de yaşayan Türklerin ABD’deki çoklu kültürel kimlikler içinde nüfus olarak büyük bir görünürlüğü söz konusu değildir. Buna rağmen Türk göçmenlerin, ekonomik faaliyetleri ile siyasal ve sosyal etkinlikleriyle ABD’nin farklı coğrafyalarında çeşitli alanda etkili olduğu, medyada yer aldığı görülmektedir.

Göçmenlerin kimlik ve aidiyetlerini etkileyen yerel unsurlar, ulusaşırı unsurlar tarafından etkilenmekte ve yeniden şekillenmektedir. Göçmenlerin ulusaşırı alandaki etnik medya, etnik ekonomi ya da çeşitli kültürel faaliyetleri gibi pratikleri hem benliklerini ve aidiyetlerini hem de aralarındaki ilişkileri etkilemektedir. Farklı kimliklerin görünürlüğünü artırmada ya da Smith’in (1994) vurguladığı gibi etnik toplulukların tanımlanmasında “ortak soy miti, tarih ve kültürleri” kadar “bir teritorya ile özdeşleşen ve dayanışma duygusuna sahip olan” insanlardan oluşması da önemlidir. Amerikan toplumunun öne çıkan değerleri olarak da düşünülebilecek sosyal sermayenin, örgütlenmenin ve örgütsel

faaliyetlerin ABD’de yaşayan Türk toplumu içinde de sık sık ifade edildiği, bu araştırma kapsamında ABD’de yapılan pilot çalışmada ve çeşitli medya içeriklerinde tespit edilmiştir.

Göçmenler, gerek gündelik yaşam pratikleri gibi mikro etkinliklerden, sosyo-politik makro etkinliklere kadar ulusaşırı alanlarda bir araya gelerek ortak bir aidiyet bilinci etrafında ‘topluluk’laşma (Castles ve Davidson, 2000:138) çabası içinde olabilmektedir. ABD’deki Türkler açısından değerlendirildiğinde onların bu çabalarının bir sonucu olarak yansıyan ve sayıları her geçen gün artan Türk dernekleri ve birlikleri görülmektedir. Başlıca amaçları Türklerin ABD’deki çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması olan bu örgütler, Türk toplumunu bir araya getirerek, Amerikan siyasal ortamı içinde daha etkin olmaya çalışmaktadır (Kaya, 2007:113). Bu çabalarına rağmen, ABD’deki Türk örgütlenmeleri zaman zaman parçalı bir görüntü sergilese de dayanışmayı ve Türklerin Amerikan toplumu içindeki etkinliklerini, görünürlüklerini geliştirmesi açısından önemlidir.

Bu tez çalışması; ABD’de yaşayan Türklerin kendi aralarındaki ilişkilerini ve ‘zaman zaman parçalı görüntü sergileyebilen’ örgütlenmelerinin düzeyini anlamayı amaçlaması açısından da önemli görülmektedir.

ABD’de yerleşik yaşama geçen Türkler bir yandan yerel değerlerini korumaya çalışırken diğer yandan da göç ettikleri ülkenin değerlerine uyum sağlamaktadır. Jackson’ın ifade ettiği gibi her yeni göçmen, parçası olduğu yeni toplumu şekillendirirken kendisi de değişir, dönüşür ve yeniden şekillenir (Jackson, 1994). Bir yandan orijinal değerlerine sadakat, öte yandan değişimin gücü göçmenliği deneyimleyen bireyin yaşadığı zorlu bir mücadeledir. Bu zorlu mücadele içinde yaşanan sıkıntıların ve gelinen sürecin tespitinin yapılması; göçmen deneyimleri açısından da, göçü yaşayan ülkeler açısından da önem arz etmektedir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular; göçmenlerin ulusaşırı ortamda gündelik yaşam pratiklerinin, kimliklenme ve aidiyet süreçlerinin daha iyi anlaşılmasına, yaşadıkları sorunların tespitine ve çözüm önerilerinin geliştirilmesine katkı sağlaması bakımından önem arz etmektedir.

2.4. Varsayımlar ve Sayıtlar

Bu çalışmanın temel varsayımı; göçmenlerin yaşamlarının göç veren ve kabul eden ülke ile sınırlı olmadığı üzerine geliştirilmiştir. Buradan yola çıkarak göçmenler göç ettikleri ülkeye uyum sağlarken bir yandan da kendi yaşam alanlarını kurgulamakta ve kurmaktadır. Göçmenlerin gittikleri topluma uyumunda ve bütünleşmesinde öncü göçmenler etkili olmaktadır. Öncü göçmenler aracılığıyla kurulan ağlar zaman içerisinde gelişmekte ve işlevleri de farklılaşmaktadır.

Ülkeler arasındaki sosyo-politik ve ekonomik ilişkiler, kitle iletişim araçları, sosyo-kültürel değişimler, insanlar arasında kurulan bağlar, sosyal ilişkilerin nitelikleri göçmenlerin kurdukları sosyal ağları etkilemekte ve bu ağlardan etkilenmektedir. Bağlar Faist (2003:21)'in ifade ettiği gibi ulus devletin sınırları dışına çok kolay nakledilemezler. “Bağlar, yükümlülükler, karşılıklılık ve dayanışma gibi kaynakları taşırlar ve insanlar bu kaynaklardan diğer önemli kişilerin kaynaklarına erişim, bilgi ve diğer insanlar üzerinde denetim gibi faydalar sağlarlar”. Bu bağlamda bu araştırma şu sayıtlar üzerine temellendirilmiştir:

- Türkiye’den ABD’ye giden Türk göçmenler tarihsel süreç içerisinde sınıfsal olarak farklılıklar göstermiştir. Türkiye’den ABD’ye giden göçmenler genellikle orta veya üst orta sınıfa mensuptur.
- Türkiye’den ABD’ye göç eden topluluklar Türkiye ile bağlarını bir dereceye kadar korumaktadır.
- ABD’de bulunan Türklerin örgütlenmeleri ve sosyal ilişkilerin yürütülmesi küresel gelişmelerden ve kitle iletişim araçlarından etkilenmektedir.
- ABD’de yaşayan Türkler geniş bir coğrafyada ve ulusaşırı alanlarda sosyal ağlar kurmakta ve bağlar geliştirmektedir.
- Türkiye’den göç eden Türk göçmenlerin, Türkiye ile ilişkileri ikinci kuşaktan itibaren azalmaktadır.

2.5. Tanımlar

Louie, göçmenlerin ulusaşırı faaliyetlerine yönelik çalışmaların çeşitli araştırmalarda dört temel konu etrafında geliştiğini ve bu çerçevede operasyonelleştirildiğini belirtmektedir. Bunlar: 1) Göçmenlerin yöresel ve politik bağları, 2) Ulusaşırı ekonomi ve girişimciler, 3) Geçmişe göre daha ucuz olan ve kolay ulaşılabilen modern ulaşım ve iletişim teknolojileri, 4) Ulusal ve bireysel kimliklerdir. Öte yandan Blanc, Basch ve Schiller'e göre ulusaşırıçılık; kültür, vatandaşlık, etnisite, kimlik gibi konularla operasyonel hale getirilmektedir (Akt. Şahin, 2010:71).

Yukarıda ifade edildiği ve araştırmanın kuramsal kısmında ele alındığı gibi ulusaşırı alanla ilgili farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Konuyu açıklamaya çalışan temel bir teoriden ziyade araştırmacının sorunsalına ve amacına göre operasyonelleştirilme yapılmaktadır. Bu çalışmada kavramlar, Vertovec (2009), Dunn (2005), Levitt ve Glick Schiller (2008), Hugo (2011), Faist (1998, 2000, 2003) gibi araştırmacıların çalışmalarından yararlanılarak ve araştırmanın amacına göre aşağıda tanımlanmıştır.

Ulusaşırı toplumsal alan: göç veren ve göç alan ülkenin sınırlarını aşan, fiziksel mekândan bağımsız olarak gelişen ve göçmen bireylerin ulusaşırı bağları ve ulusaşırı sosyal, ekonomik, politik, kültürel, dini aktiviteleri, gündelik pratikleri ve iletişimlerinden oluşan ilişkiler bütünüdür.

Sosyal Ağ: Bireyler arasındaki etkileşim, birey-grup ve grup-grup etkileşiminden oluşan ilişkileri ve bağlardan oluşan ağı ifade etmektedir.

Sosyal Bağ: Göçmen topluluğun üyeleri arasında paylaşılan yükümlülükler, değerler ve normlar içeren etkileşimleri ve köken ülke ile olan ilişkileri ve etkileşimi kapsamaktadır.

Ulusaşırı aktivite: Göçmenlerin sosyal, ekonomik, politik ilişkileri ve aktivitelerinin yanı sıra akrabalık, arkadaşlık, komşuluk ilişkileri, sivil toplum örgütlerine üyelikleri, gündelik yaşam pratikleri ve serbest zamanlarını değerlendirme faaliyetlerini ifade etmektedir.

Ulusasıırı göçmen: Hem köken ülke ile hem de varış ülkesi ile bağlantılara sahip, karmaşık, çoklu, yerel ötesi ilişkileri ve genişleyen ağları olan farklı kültürel değerlerle donanımlanmış kimliklere sahip göçmeni ifade etmektedir.

2.6. Yöntem

Uluslararası göç olgusunun incelenmesinde farklı yaklaşımların gelişmesi, göç edenlerin farklılıklarının dikkate alınması anlayışını da beraberinde getirmiştir. Farklılıkların dikkate alındığı bir yaklaşım göçü sadece bir sınır geçme hareketi olmaktan çıkararak farklı boyutların nasıl ilişkilendirileceği ve gerçek dinamiklerin neler olduğu konusunu ele almayı gerektirmektedir (Kümbetoğlu, 2015:49).

Kümbetoğlu, göç çalışmalarına yöntemsel açıdan bakıldığında iki farklı yönelimden söz etmektedir: “Birincisi; göç olgusunun sonuçlarını ve etkilerini araştırarak, göçün makro düzeyde dinamiklerini ortaya koymayı hedefleyen çalışmalar. İkincisi; göçü yaşayanların, göç deneyimine, bu deneyimin bireyin dünyasındaki anlamına ve algısına odaklanan ve daha çok mikro düzeyde, ayrıntıları ortaya koymayı hedefleyen çalışmalar” olarak sınıflandırmaktadır. Kümbetoğlu’nun bu sınıflandırmasına mezo düzeyde çalışmaları da eklemek mümkündür.

Göç araştırmalarında mezo düzeyde analizler genellikle sosyal ağlar kuramı ile ilişkilendirilmektedir. İlişkiler ağı ya da sosyal ağlar, göçün birbirine bağladığı mekânlar ve insanlar arasındaki etkileşimi ve paylaşımı ele alan bir kuramdır. Göçü ulusal ve ulus-ötesi siyasi, etnik, ailesel ve topluluksal ilişkilerin içine yerleşik olarak gelişen bir süreç olarak sosyal ağlar üzerinden analiz etmek hem makro hem de mikro süreçleri anlamayı kolaylaştırmaktadır (Gold’dan akt. İhlamur Öner, 2015:315). Orta düzey yaklaşımlar, mikro ve makro düzey analizler arasında yer alırken her iki seviye ile de bir ara bağlantı oluşturarak sağlam bağlar kurmaktadır (Faist, 2003:61). Bu çalışmada da orta düzey bir analiz tekniği benimsenmiştir. Bu bağlamda, Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan Türk göçmenlerin ulusasıırı toplumsal alanda gelişen ulusasıırı bağları, sosyal ağları ve ilişkileri bütüncül bir yaklaşım ile derinlemesine analiz edilmiştir.

2.7. Araştırmanın Modeli

Göç yazınında göçün farklı dinamiklerini ortaya koymak, göç olgusunu farklı boyutları ile ele alarak analiz yapmak ve nicel-nitel tekniklerin güçlü yönlerinden faydalanabilmek amacıyla karma yöntem araştırmalarının sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

Karma yöntem araştırması bir araştırmada nitel ve nicel verilerin birlikte toplanarak, analiz edilmesi (Creswell, 2006) sürecini ifade etmektedir. Her yöntem, sosyal ve sembolik gerçekliğin belirli yönlerini gözlemleyerek aynı noktaya doğru yönelmiş farklı bir bakış açısı anlamına gelmektedir. Araştırmacılar; birkaç bakış açısını bir araya getirerek, daha iyi, daha somut bir gerçeklik resmi; daha zengin, daha kapsamlı semboller dizisi ve teorik kavramlar ve bu etmenlerin çoğunu doğrulama aracı elde ederler (Berg ve Lune, 2015:22). Bu çalışmada verilerin toplanması ve çözümlenmesi iç içe karma desen tekniği ile yapılmıştır. Analizler süresince; görüşmelerden elde edilen nitel veriler nicel verileri nasıl açıklamaktadır ve nicel araştırma sonuçlarına örnek olabilecek açıklayıcı durumlar nelerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2013:361) soruları göz önünde bulundurulmuştur. İç içe desenler, araştırmacının geleneksel nitel veya nicel araştırma desenleri çerçevesinde, derlemeyi bir araya getirdiği, nitel ve nicel verileri analiz ettiği bir karma yöntem yaklaşımıdır (Caracelli ve Greene'den akt. Creswell ve Clark, 2015:98). Bu yaklaşımda ikinci veri kümesinin toplanması ve verilerin analizi veri toplanmasının gerçekleşmesinden önce olabilir, aynı esnada ya da sonrasında olabilir. Analizler daha büyük desen ile bağlantılı olarak hareket eder (Creswell ve Clark, 2015:98). Araştırmalarda karma yöntemin kullanılmasını gerektiren bir takım gerekçeler vardır. Bu gerekçeleri Greene vd. ile Giannakaki, üçgenleme (triangulation), tamamlayıcılık (complementarity), gelişim (development), başlangıç (initiation) ve genişletme (expansion) şeklinde sınıflandırmaktadır (akt. Gökçek vd., 2013:435). Bu araştırmada 'tamamlayıcılık' ve 'gelişim' amaçlanmaktadır. Tamamlayıcılık, bir yöntemden elde edilen bulguların detaylandırılması, sunulması, artırılması ve açıklığa kavuşturulmasında diğer yöntemin sonuçlarını kullanmaktadır. Gelişim ise, bir yöntemden elde edilen bulguların araştırma sürecinde daha sonra kullanılan yöntem veya aşamaları şekillendirmesiyle oluşturmaktadır. Gelişim, iki yöntemin sıralı bir zaman içinde yapıldığı ve nitel verilerin çalışmanın nicel boyutunun gelişimine yardımcı olmak amacıyla kullanıldığı (Gökçek vd., 2013:435) bir tekniktir. Nitel araştırma sonuçları Yıldırım ve Şimşek'in belirttiği gibi "nicel verilere derinlik, ayrıntı ve anlam kazandırmak amacıyla kullanılabilir". Nicel teknikler bir evrene ya

da bir duruma yönelik genel bazı temaların bulunması ya da odaklanma alanlarının saptanmasına imkan verirken, nitel veriler bu alanların anlam kazanmasına katkı sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013:371). Bu araştırmanın verilerinin toplanması ve çözümlenmesinde takip edilen süreçte öncelikle nicel veriler, ardından nitel veriler elde edilmiştir.

2.8. Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türklerin sayısına dair bilgiler oldukça tartışmalıdır. Amerikan Nüfus Sayım Dairesi tarafından yayınlanan son araştırmaya göre, Amerika'da Türk nüfusu 136 bin ile 182 bin arasında değişmektedir. Ancak araştırma, ankete katılarak tek bir etnik gruba ait olduklarını ve kimliğini Türk olarak beyan edenleri esas aldığı için bu rakamın mevcut nüfusu yansıtmadığı bilinmektedir. Araştırmanın sonraki bölümlerinde de ele alınacağı gibi ABD'deki Türklerin sayısının 300 bin ile 500 bin arasında olduğu tahmin edilmektedir. Resmi rakamlarda açıklanan Türk nüfusun eyaletlere göre dağılımı çizelge 3.2'de daha önce verilmiştir.

Bu çalışmanın evreni ABD'de yaşayan 18 yaş ve üzeri Türk göçmenlerden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme; evren içerisinde nicel örneklem orantısız olmayan tesadüfi yöntem ve kartopu örneklem yoluyla, nitel görüşmeler için ise amaçlı ve kartopu örneklem yoluyla belirlenmiştir. ABD'de yaşayan Türkler için evren Amerikan Nüfus Sayım Dairesi'nin açıkladığı 182 bin rakamı üzerinden alınmıştır. Örneklem büyüklüğü şu formüllerle hesaplanmıştır (Gürbüz ve Şahin, 2016:130-131):

$$n = \frac{\eta}{1 + \eta} \div N$$

$$\eta = t^2 \cdot s^2 / d^2$$

N: Evren büyüklüğü

n: Örneklem büyüklüğü

t: Güven düzeyine karşılık gelen tablo z değeri (0.05 için 1.96, 0.01 için 2.58 ve 0.001 için 3.28)

s: Evren için tahmin edilen standart sapma

d: Kabul edilebilir sapma toleransı

Araştırmada örneklem sayısı 384 olarak hesaplanmıştır. Bu sayıya örneklemden dönmeyecek anket miktarı ve geri dönen anketlerin bir kısmının da eksik doldurulmuş olma ihtimali gözetilerek ihtiyat payı eklenmiştir (Gürbüz ve Şahin, 216:131). Böylece

örneklem sayısının iki katından fazla sayıda göçmene ulaşılmıştır. Sonuçta araştırmaya toplam 511 geçerli anket dâhil edilmiştir. Evrenin büyüklüğü ve saha çalışmasının sınırlılıkları nedeniyle anket formları katılımcılara, internet aracılığıyla dijital ortamda gönderilmiştir. İnternet üzerinden ankete katılmanın sağladığı en önemli fayda; yoğun tempoda çalışan, kısıtlı bir zamanı olan ve yüz yüze görüşmenin fiziksel mesafeler nedeniyle zor olduğu bireylere ulaşma kolaylığı sağlamaktadır. Diğer yandan bu tekniğin dezavantajları arasında; internet üzerinden anket yanıtlamak yanıtlayıcı için zaman kaybı olarak değerlendirilebilir ve yanıtlamak istemeyebilir. Yanıtlayıcı erişim güçlükleri yaşayabilir ya da soruların yanıtlanmasında yanıtlayan kişinin anket soruları ile ilgili olarak bilişsel/duygusal mesafesi söz konusu olabilir. Araştırmacı tarafından öngörülemeyen teknik sorunlarla karşılaşmak da bu süreçte yaşanacak olumsuzluklar arasında sayılabilir. Bu çalışmada katılımcılardan dönen anketlerin her birisi tek tek incelenmiştir. Katılımcıların anket sorularına özenli ve samimi bir şekilde yanıt verdiği kabul edilmiştir.

2.9. Veri Toplama Teknikleri

Araştırmanın verileri, nicel ve nitel araştırma teknikleri kullanılarak elde edilmiştir. Başlıca bilgi toplama aracı olarak nicel araştırma deseninin anket tekniği ve nitel araştırma deseninin tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme ve katılımcı gözlem yoluyla veriler elde edilmiştir.

2.9.1. Nicel Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi

ABD’de yaşayan Türk göçmenlerin ulusaşırı toplumsal alanda sosyal ağlarının incelendiği araştırmanın nicel araştırma deseninde uygulanan anketlerde betimsel ve ilişkiisel analizler ortaya koyacak sorulara yer verilmiştir. Soruların hazırlanmasında büyük oranda, Gelekçi ve Köse (2011)’nin “*Misafir İşçilikten Etnik Azınlığa Belçika’daki Türkler*” çalışmasında ve Şahin (2010)’in “*Almanya’daki Türkler Misafir İşçilikten Ulusötesi Bağların Oluşumuna Geçiş Süreci*” çalışmasında yer alan anket sorularından yazarlarının izinleri alınarak yararlanılmıştır. Söz konusu araştırmaların anket soruları bu araştırmanın sahasına uygun olarak dönüştürülmüş ve geliştirilmiştir. Sorular; ABD’de yaşayan farklı meslek gruplarından bireylerin görüşleri alınarak ve ilgili alan yazın taranarak yeniden düzenlenmiştir. Araştırmanın amacına uygun olarak ve literatür taraması yapılarak 83

sorudan oluşan bir anket formu oluşturulmuştur. Anket sorularının test edilmesini sağlamak amacıyla bir pilot çalışma 28 Ocak-3 Şubat 2016 tarihleri arasında ABD'nin New York ve New Jersey eyaletlerinde araştırmacı tarafından katılımcılara yüz yüze uygulanmıştır. Pilot çalışma araştırmacı açısından, yanıtlayıcıların soruları nasıl anladığını ve yanıtladığını incelediği “bilişsel görüşme” (Neuman, 2013:452) süreci niteliğinde gerçekleşmiştir. Pilot çalışma sonucunda anket soru formları yeniden gözden geçirilmiştir. Bu süreçte, anketteki bazı sorularda ifadeler daha anlaşılır bir hale getirilmiş, birkaç soruya ise katılımcıların verdiği bilgiler doğrultusunda yeni seçenekler eklenmiştir. Anketler nihai halini aldıktan sonra araştırmanın uygulama süreci internet üzerinden katılımcılara ulaşılarak anket formlarının onların e-posta adreslerine gönderilmesi ile 15 Mart 2016 tarihinde başlamış ve anket dönüşleri 30 Temmuz 2016 tarihinde sonlandırılmıştır. ABD’de yaşayan Türklere anket formları internet üzerinden çeşitli yollarla gönderilmiştir: Arama motorlarından ve sosyal medya üzerinden ABD’de yaşayan Türklerin kurduğu sosyal ağlar tespit edilerek bu ağların yöneticileri ile iletişime geçilmiş ve anketlerin katılımcılara ulaşması sağlanmıştır. Sosyal medya siteleri üzerinden üç bin civarında kullanıcıya anket gönderilmiş ve katkı sağlamaları istenmiştir ayrıca ABD’de yaşayan ve takipçi sayısı çok olan kişiler tespit edilerek iletişime geçilmiş anketleri kendi sayfaları üzerinden paylaşmaları sağlanmıştır. Örneklem sayısını artırabilmek amacıyla ABD’nin farklı eyaletlerinde bulunan sivil toplum örgütlerinin liderleri ya da önde gelen temsilcileri ile bağlantıya geçilerek onların sosyal ağlarından yararlanılmıştır. Ayrıca; kişisel ilişkiler yoluyla Türkiye’de yaşayanların ABD’deki yakınlarının ve tanıdıklarının e-posta adreslerine anket gönderilerek yanıtlamaları ve anketi paylaşmaları sağlanmıştır. Sonuçta, 34 eyaletten 511 geçerli anket formu elde edilmiştir.

2.9.1.1. Nicel verilerin analizi

Nicel verilerin analizi için SPSS paket programı kullanılmıştır. Anketlerden elde edilen veriler SPSS programında girildikten sonra betimleyici analizle frekans (f) ve yüzde (%) değerlerinin yer aldığı çizelgeler oluşturulmuştur. Likert tipi ölçekten elde edilen ve çalışma kapsamında belirlenmiş olan bazı değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

2.9.2. Nitel Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi

Araştırmada nitel araştırma deseninin tekniklerinden görüşme yapılmıştır. Olaylara ve nesnelere atfedilen anlamlar onların niteliklerinden gelmektedir ve hayatı anlamak için, nitel araştırmalara gereksinim vardır (Berg ve Lune, 2015:20). İnsan eylemlerinin öznel anlamları içerdiği, bu nedenle yapılacak araştırmalarda sayısal veriler kadar insanların öznel algılamalarının da önemli olduğu gerçeğinden hareketle yarı yapılandırılmış soru formları düzenlenerek görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler, Yıldırım ve Şimşek (2008:120-124)'in belirttiği; “esneklik, yanıt oranı, sözel olmayan davranış (davranış, yüz ifadesi, beden dili), ortam üzerindeki kontrol, soru sayısı, anlık tepki, veri kaynağının teyit edilmesi, tamlık ve derinlemesine bilgi gibi artı yönleriyle nicel anketlerin zayıflıklarını tamamlamak için” uygulanmıştır. Görüşmeler yarı yapılandırılmış görüşme (formal), sohbet tarzı (informal) görüşme ve grup görüşmeleri şeklinde farklı formlarda uygulanmıştır. Görüşme yapılan katılımcılar amaçlı örneklem ve kartopu örneklem yoluyla belirlenmiştir. Araştırmanın amacına uygun bir şekilde araştırma sorularına yanıt verebilecek katılımcıların; çalışmanın kapsayıcılığı ve örneklerin grubu temsil gücünü artıracak biçimde yaş, cinsiyet, eğitim, meslek ve yaşadığı yer gibi değişkenler açısından farklılıklar göstermesi amaçlanmıştır. Katılımcıların verdiği bilgiler ışığında onların sosyal ağlarından yararlanılarak kartopu örneklem yoluyla başka görüşmecilere ulaşılmıştır. Araştırmacının ABD'nin New York ve New Jersey eyaletlerinde bulunduğu 23 Haziran-24 Temmuz 2016 tarihleri arasında 30'un üzerinde görüşme yapılmış bunlardan 26 görüşme analizlere dâhil edilmiştir. Dâhil edilmeyen görüşmeler genellikle sohbet tarzında gerçekleşmiş olduğundan görüşme notları görüşmelerden sonra alınmış, notlarda yer alan bilgiler araştırmanın amacına uygun olan bölümlerde analize dâhil edilmiştir. Analiz kapsamına alınan 26 görüşmeciden 17 kişi Türklerin yoğun olarak yaşadığı New Jersey eyaletinin farklı şehirlerinde yaşayan göçmenlerden oluşurken, 4 kişi New York eyaletinin farklı şehirlerinden, 3 kişi Washington DC'den, bir kişi California eyaletinin Los Angeles şehrinde, bir kişi Pensilvanya eyaletinden katılımcılardan oluşmaktadır. Bu katılımcıların 7'si kadın, 19'u erkeklerden oluşurken 24 katılımcı 28 ile 65 yaş aralığında, iki katılımcı ise 65 yaş üzerindedir. Katılımcıların ABD'ye göç etme nedenleri, ABD'deki yasal statüleri, eğitim durumları, meslekleri ve medeni durumları açısından çeşitlilik göstermektedir. 3 katılımcı ilkokul, bir katılımcı ortaokul, 6 katılımcı lise, 16 katılımcı lisans ve lisansüstü eğitim düzeyindedir. ABD'ye göç etme nedenlerine bakıldığında; bir katılımcı ABD doğumludur. 10 katılımcı öğrenci olarak, 5 kişi aile birleşiminden dolayı, 3

kişi turist olarak, 2 kişi gemiden kaçarak, bir kişi work and travel acentaları aracılığıyla, 3 kişi işleri dolayısıyla, bir kişi işçi olarak ABD'ye gittiklerini belirtmiştir. Bunlardan bir kişi halen öğrenci vizesine sahipken, 4 kişi green card (yeşil kart/göçmen vizesi) statülü, 21 kişi ise ABD vatandaşı olduklarını bildirmiştir. Katılımcılara ilişkin bilgiler çizelge 2.1'de verilmiştir.

Çizelge 2.1. Nitel görüşme katılımcı bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Vatandaşlık Durumu	Yapılan İş/Meslek	Göç Etme Biçimi	Yaşadığı Yer	
1	ZR	Erkek	65 üzeri	Evli	Lisans	ABD Vatandaşı	Gazeteci/ Araştırmacı	İş	Washington DC
2	TZ	Erkek	38	Evli	Doktora	ABD Vatandaşı	Akademisyen	Öğrenci	New Jersey
3	FL	Erkek	53	Evli	Yüksek Lisans	ABD Vatandaşı	Kimyacı	İş	California
4	HF	Erkek	52	Evli	Doktora	ABD Vatandaşı	Hukukçu	İkinci Kuşak	Washington DC
5	GL	Erkek	64	Dul	İlkokul	ABD Vatandaşı	Serbest/Esnaf	Turist	New Jersey
6	JP	Erkek	54	Evli	Lise	ABD Vatandaşı	Emekli	Öğrenci	New Jersey
7	İE	Erkek	37	Evli	Yüksek Lisans	ABD Vatandaşı	Yönetici/ Market	Öğrenci	New Jersey
8	JL	Erkek	28	Bekâr	Lise	Öğrenci Vizesi	Şoför	Seyahat Acentesi	New Jersey
9	NZ	Erkek	41	Evli	Lisans	ABD Vatandaşı	Yönetici/ Restaurant	Aile Birleşmesi	New York
10	İL	Kadın	56	Evli	İlkokul	ABD Vatandaşı	Ev Kadını	Aile Birleşmesi	New Jersey
11	HU	Kadın	36	Evli	Doktora	ABD Vatandaşı	Doktor	Kariyer/İş	New Jersey
12	LU	Erkek	61	Evli	İlkokul	ABD Vatandaşı	Serbest Meslek- İşyeri Sahibi	İşçi	New Jersey
13	TH	Kadın	54	Evli	Lise	Green Card	Ev Kadını (Türkiye'den Emekli)	Turist	New Jersey
14	BZ	Erkek	29	Evli	Lise	ABD Vatandaşı	Serbest-Tır Şoförü	Aile Birleşmesi	New Jersey
15	BP	Erkek	36	Evli	Yüksek Lisans	Green Card	Serbest/ Vakıf Başkanı	Öğrenci	New Jersey
16	DP	Erkek	41	Evli	Yüksek Lisans	Green Card	Medya/ Sahiplik/ Yöneticilik	Öğrenci	New York
17	FLO	Erkek	55	Evli	Ortaokul	ABD Vatandaşı	İşyeri Sahibi/ Lojistik	Gemiden Kaçarak	New Jersey
18	NU	Erkek	55	Evli	Doktora	ABD Vatandaşı	Mühendis	Öğrenci	New Jersey
19	MT	Erkek	52	Evli	Lise	ABD Vatandaşı	İş Adamı	Gemiden Kaçarak	New Jersey
20	OC	Kadın	44	Evli	Yüksek Lisans	ABD Vatandaşı	İş Kadını/ Gazeteci	Öğrenci	New York
21	RB	Kadın	46	Evli	Lisans	ABD Vatandaşı	Özel Şirket Yöneticisi	Aile Birleşmesi	New Jersey
22	PC	Kadın	65 üzeri	Evli	Doktora	ABD Vatandaşı	Mühendis/ Emekli/STÖ Temsilcisi	Öğrenci	Washington DC
23	EU	Kadın	34	Bekâr	Yüksek Lisans	ABD Vatandaşı	İş Kadını/ Siyasetçi	Aile Birleşmesi	New Jersey
24	FZ	Erkek	43	Evli	Lise	ABD Vatandaşı	Kamu Görevlisi	Turist	New York
25	FP	Erkek	29	Evli	Yüksek Lisans	Green Card	Özel Şirket	Öğrenci	Pensilvanya
26	LC	Erkek	52	Evli	Yüksek Lisans	ABD Vatandaşı	İş Adamı/ Yazar	Öğrenci	New Jersey

2.9.2.1. Yarı yapılandırılmış görüşmeler

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde öncelikle katılımcının demografik bilgileri, ABD'ye göç deneyimi, ABD'de kalmaya karar verme sürecini öğrenme amacı taşıyan sorular, ardından ABD'de yaşayan Türk toplumu arasındaki ilişkileri, onların örgütlenme düzeylerini, sosyal ağların gelişmesini, mevcut sorunlar ve çözüm önerilerini ya da beklentilerini anlamaya yönelik sorular yöneltilmiştir. Görüşmelerin, katılımcının statüsüne ve göçmen örgütlenmelerinde yer alıp almamasına göre zaman zaman içeriği değişmiş, bazen her görüşmenin doğasına uygun yeni içerikler gelişmiştir. Araştırmanın amacına göre bu içerikler hakkında zaman zaman tematik görüşmeler yapılarak tamamlayıcı bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır.

Nitel araştırmalarda kullanılan görüşme tekniğinin belirleyici özelliği, görüşülen kişilerin bakış açılarını ortaya çıkarma; görüşülenlerin, anlam dünyalarını, duygu ve düşüncelerini anlamak, nicel görüşmelerden farklı olarak yüzeysel değil, daha derin bilgi edinmek esastır (Kuş, 2012:87). Bu çalışmada görüşmeler zamana ve katılımcıların iş durumlarına göre farklı mekânlarda gerçekleşmiştir. Araştırmacının ABD'de bulunduğu dönemin Ramazan ayına rastlaması dolayısıyla çeşitli iftar programlarına ve Ramazan Bayramı kahvaltı programı ile bayram kutlamalarına katılmak mümkün olmuştur. Böylece, görüşmelerden bir tanesi New Jersey'deki Bergen Diyanet Cami bahçesinde, 3 görüşme Paterson şehrindeki Karaçay Türkleri Camiinde, 3 görüşme de bayram kutlamasına gidilen bir ailenin bayramlaşma için düzenlediği mekânda gerçekleşmiştir. Diğer görüşmelerden bir tanesi katılımcının evinde, 4 görüşme cafe ve restoranda, 5 görüşme katılımcılarla yüz yüze görüşme yapmanın mümkün olmamasından dolayı bilgisayar ortamından "skype" uygulaması üzerinden yapılmış, diğer 9 görüşme ise katılımcıların iş ve ofis ortamlarında gerçekleşmiştir.

Araştırmanın amacına ve teorik kapsamına uygun bir görüşme rehberi belirlenmiş ve soru-cevaplar bu çerçevede gerçekleşmiştir.

2.9.2.2. Katılımcı gözlem

Katılımcı gözlem, araştırmacıların araştırma yaptığı grupta ya da ortamda belirli bir süre geçirerek araştırılan davranışları, değerleri, ilgileri, ilişkileri, rolleri, tutum ve alışkanlıkları

gözlemlemesi sürecini ifade etmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2016:185-186). Bu araştırmada gözlemler yoluyla elde edilen veriler yarı yapılandırılmış görüşme verilerini desteklemek ve çeşitlendirmek amacıyla kullanılmıştır.

Araştırmacı Türklerin yoğun olarak yaşadığı New Jersey eyaletinin Paterson şehrinde 29 Haziran 2016 tarihinde Karaçay Türkleri Cami’inde düzenlenen iftar yemeğine katılarak ve 5 Temmuz 2016 tarihinde aynı eyaletteki Bergen Cami’inde bayram kahvaltısına katılarak gözlem ve görüşmeler yapmıştır. Ayrıca aynı tarihte Paterson’da bir iş adamı tarafından organize edilen bayramlaşma töreni ve bir esnafın iş yerinde yapılan bayramlaşma ziyaretleri gözlemlenmiş, notlar alınmış, katılımcılarla araştırmanın amacı ve konusu bağlamında görüşmeler yapılmıştır.

Gözlem yöntemi ile veri toplama süreci araştırmacının ABD’de kaldığı süre boyunca sistematik olarak devam etmiştir. Gözlemler araştırmacının, araştırma alanını farklı boyutları ile görmesine katkı sağlarken öte yandan araştırma içinde önemli olacak pek çok anlatı gelişmiştir.

2.9.2.3. Nitel verilerin analizi

Nitel verilerin analizinden önce görüşmelerin ses kayıtları çözümlenmiş ve bilgisayar ortamına aktararak yazılı metne dönüştürülmüştür. Bu metinler üzerinde önce serbest kodlamalar yapılmış, veriler kategorilendirilmiştir. Ardından eksen kodlama yapılmış, kategoriler arasında benzerlik-farklılık yoluyla ilişkiler kurularak üst kavramlar belirlenmiştir. Son olarak seçici kodlama ile kodlar ve temalar araştırma sorularına uygun bir şekilde düzenlenerek nicel verilerle bütüncül bir şekilde yorumlanmıştır.

3. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE YAŞAYAN TÜRKLER

Bu bölümde Türkiye'den Amerika Birleşik Devletleri'ne göçün ve ulusaşırı toplumsal alanın gelişmesinin tarihsel süreci hakkında bilgiler verilmektedir. ABD'de yaşayan Türklerle ilgili yapılmış çalışmalara değinilmektedir.

3.1. Türkiye'den ABD'ye Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanın Oluşumu

Osmanlı İmparatorluğu tarihinde göçler toplumsal ve siyasal yapıyı belirleyici bir etkiye sahip olmuştur. Karpas (2015)'a göre "Osmanlı göçle başlamış ve göçle dağılmış"tır. 19. yüzyılda milliyetçilik hareketlerinin Balkanlarda etkisini göstermeye başlamasıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma süreci ve toprak kayıpları hızlanmış, ülke nüfusu azalmıştır. Azalan nüfus sorununu çözmeyi amaçlayan Osmanlı, hem anlayış hem de işleyiş yönünden liberal bir göç ve iskân politikası geliştirmiştir (Kale, 2015:155). Yirminci yüzyıl, ülkelerin ulusal sınırları içinde ve sınırlarının ötesinde büyük bir insan hareketliliğinin yaşandığı bir dönemdir. İmparatorlukların yerini ulus devletlerin alması, sanayileşmenin, kentleşmenin, küreselleşmenin ve günümüzde gelişen güvenlik sorunlarının gelişmesi ile betimlenebilecek bu dönemin özellikleri ile Türkiye'nin göç deneyimleri ve dinamikleri birbiriyle örtüşmektedir (İçduygu ve Biehl, 2015:9). Tekeli (2014:43-44) Türkiye'nin göç tarihini Osmanlı modernitesinin gelişmeye başladığı 19. yüzyılın ortaları itibari ile ele alarak dört farklı kategoride değerlendirmiştir. Tekeli'nin göç süreçlerini açıklayan kategorilerinden ilki Balkanlaşma göçleridir ve 1860-1927 yıllarını kapsamaktadır. Bu göçler imparatorluğun ulus devletlere parçalanma sürecinde siyasal nedenlerle ortaya çıkmış ve Anadolu'nun bugünkü etnik yapısında belirleyici olmuştur. İkinci kategori kentleşme sürecidir ve 1945 yılından 1980'e kadar uzanır. Sanayileşmeyle birlikte kırsal alanda bir çözülmenin yaşandığı, nüfusun kırdan kente doğru yer değiştirdiği bir dönemdir. Üçüncü kategori 1975'lerden sonra gelişen kentler arası göç sürecidir. Tekeli, bu sürecin "ekonomik fırsatların mekânsal dağılımının eşitsiz olmasından" kaynaklandığını ifade etmektedir. Dördüncü kategori ise göç kavramının, insan-mekân ilişkisini ifade etmekte yetersiz kalmasıyla gelişen yaşam güzergâhları kavramıdır. Buna göre, insanlar yaşamları boyunca bir güzergâh üzerinde hareket etmektedir.

Birçok araştırmacı da Türkiye'nin göç süreçlerini tarihsel dönemler itibariyle ele almaktadır (İçduygu, 2008; Eder, 2007). Bu dönemler; 1923-1960, 1960-1980 ve 1980

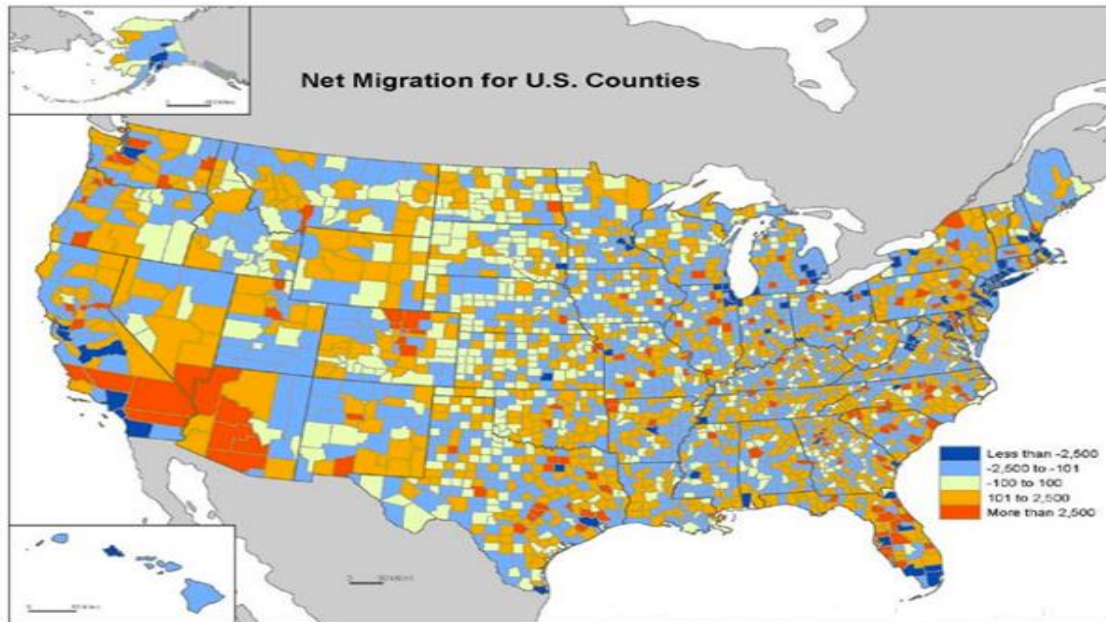
sonrası olarak dönemselleştirilmektedir (İçduygu ve Biehl, 2015:10). 20. yüzyılın başlarında Türkiye’de göçler hem ulusal hem de ekonomik faktörlere bağlı olarak gelişmiş, iç ve dış göçler aynı zamanda ve büyük ölçekli olarak gerçekleşmiştir. 1923’te Türk Ulus Devleti’nin kurulmasıyla gelişen süreçte Balkanlar’dan 1.3 milyon Müslüman göçmen Türkiye’ye gelirken yaklaşık 3 milyon civarında gayrimüslim Türkiye’den göç etmiştir (İçduygu ve Biehl, 2015:3). Yakın dönem Türkiye tarihinde, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında ise ülkede hem iç göç hem de dış göç ekonomik faktörlerin başat rolüyle yoğun olarak yaşanmıştır. Türkiye, 1960’lı yıllardan itibaren endüstriyel açıdan gelişmiş olan Batı ülkelerine göç veren ülkeler arasında yer almıştır. Sanayileşmiş Batı’nın iş gücü açığını kapatmak amacıyla işçi gönderen ülkeler için; işsizlik, yoksulluk, az gelişmişlik, hızlı nüfus artışı ve buna karşın ekonomik ve endüstriyel büyümenin düşük olması, nüfus ile ekonomik büyüme arasındaki eşitsizlikler, gelir dağılımının dengesizliği gibi faktörler etkili olmuştur (Gelekeçi ve Köse, 2011:52). Türkiye de bu gelişmelere paralel olarak 30 Ekim 1961 tarihinde Alman ve Türk Hükümetleri arasında imzalanan “Türk İşçilerinin Almanya Federal Cumhuriyetine Gönderilmesine Dair Anlaşma” çerçevesinde Almanya’ya işçi göndermeye başlamıştır. Almanya’dan başka, işçi göçü Avusturya, Hollanda, Belçika, Fransa gibi diğer Avrupa ülkelerini de kapsamıştır. Türkiye’den Avrupa ülkelerine giden “misafir işçi”ler zamanla buldukları ülkede kalıcı olarak yaşamaya başlamışlar (Aksoy, 2010), kalıcı hayatlar sürmüşlerdir. Ulusal ve uluslararası devlet politikalarının ve tarihsel, siyasal gelişmelerin etkisiyle bu göçler farklı karakterler sergileyerek ilerlemiştir. Söz konusu göçlerin 1961-1973 yılları Türklerin Batı Avrupa’ya işçi olarak gittikleri dönemdir. 1974-1981 yılları aile birleşimlerinin yaşandığı, 1982 yılından itibaren olan süreç ise birinci ve ikinci dönemde gerçekleşen yoğun göç akımlarının durdurulmasına yönelik tedbirlerin alındığı, geri dönüşün teşvik edildiği bir dönemi kapsamaktadır (Şen ve Koray, 1993:22).

1980’lerden itibaren küreselleşme ile birlikte, Türkiye’nin komşularında yaşanan politik ve ekonomik dönüşümler, Türkiye’deki göç örüntülerinde önemli değişikliklerin yaşanmasına sahne olmuştur. 1980’lere kadar olan süreçte Türkiye’ye yönelik göç hareketlerinin hemen hemen tümü etnik Türk ve/veya Müslüman göçmenleri içerirken 1980’lerden itibaren ülke, Türkiye’ye gelen veya oradan geçen “yabancılar” olgusu ile tanışmıştır (İçduygu ve Biehl, 2015:15). 1980’ler İran, Irak, Afrika ve Asya ülkelerinden gelen sığınmacıların, 1989’dan itibaren Bulgaristan’dan gelen Türklerin kitlesel göçlerinin yaşandığı yıllar olmuştur. 2011 yılından itibaren hem nitelik hem de niceliksel olarak önceki göç örneklerinden çok farklı

olan Suriyeliler 'in toplu göçleri başlamıştır (Kirişçi ve Karaca, 2015). Bugün Türkiye sınırları içinde 3 milyon civarında Suriyeli'nin olduğu ifade edilmektedir.

İçduygu ve Kirişçi, göçmen sayılarına dair tahminlerle bugün, Türkiye'ye dört temel yabancı akışı olduğunu göstermektedir: Bunlar; “1) Çalışma amaçlı düzensiz göçmenler, 2) Düzensiz transit göçmenler, 3) Sığınmacılar ve mülteciler, 4) Düzenli göçmenlerdir” (İçduygu, 2015:280).

Toplumların kültürel değişim süreçlerinde ve farklı kültürel karışımlardan yeni kültürlerin doğmasında göçler önemli bir dinamiktir. Bugün gelinen süreçte değerlendirildiğinde Kuzey ve Güney Amerika, Avustralya gibi ülkeler göçler sayesinde oluşmuş ve oluşmaya devam etmektedir (Karpata, 2015). Amerika, büyük çoğunluğunun Britanya Adaları'ndan gelen 17. ve 18. yüzyıl yerleşimcileri tarafından kurulmuş bir toplumdur (Huntington, 2004:38). Göç, Amerika Birleşik Devletleri'nin bir ulus olarak şekillenmesini ve ülke nüfusunun bugünkü şeklini almasını, Birleşik Devletler'in temelini oluşturan ekonomik, sosyal ve siyasal süreçleri derinden etkilemiştir (Hipsman ve Meissner, 2013). Ülkeye göç yoluyla girişlerin büyüklüğü; göçmenlerin işgücü piyasasındaki rolü, yaptırım ve insancıl kabul politikaları, fayda ve maliyetlerle ilgili bazı önemli konularda çoğu zaman kamuoyunun ve politik tartışmaların gündemini oluşturmuştur (Zong ve Batalova, 2016).

Resim 3.1. Amerika Birleşik Devletleri'ne göç (Next City, 2014)

Tarihsel süreç içinde Amerika Birleşik Devletleri'ne 17. yüzyılın sömürgeci dönemlerinden 21. yüzyıla kadar her dönemde, dünyanın farklı yerlerinden insanların Amerika'ya yasal ya da yasal olmayan yollarla geldiği ya da gelmek istediği görülmüştür. Göç, Amerikan tarihi boyunca gerçekleşmiş olsa da geniş çaplı göçler, Amerikan tarihinde aralıklı olarak yinelenerek gelişmiştir. Ülkeye yönelik göçler 1830'lu yıllardan 1890'lı yılların sonuna kadar zaman zaman düşüş eğilimi göstermiş zaman zaman ise yükselişe geçmiştir. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce yükselen göç; 1924 göçmen yasasının kabulüyle şiddetli bir düşüş göstermiş ve 1965 göç yasası yeniden büyük bir göç dalgası yaratana dek ise düşük düzeyde kalmıştır. Büyük ölçekli göçler; "Orijinal koloniler dönemi", "19. yüzyılın ortasında gerçekleşen batıya doğru genişleme dönemi", "20. yüzyılın başında kentlerin yükselişi ile gelişen dönem" ve "1970'lerde başlayıp günümüze kadar devam eden dördüncü zirve dönemi" olmak üzere dört dönemde incelenebilmektedir (Huntington, 2004:46; Hipsman ve Meissner, 2013). ABD, dördüncü dönemin ikinci on yılı olan 1980'lerde 7,3 milyon göçmen kabul etmiş ve 8.8 milyonluk zirve yaptığı 1900'lü yılların ilk on yılı ile neredeyse eşleşmiştir (Zhou, 2004:131).

Türklerin Amerika'ya ilk gidişleri ile ilgili çeşitli izlere ya da kanıtlara dayanılarak ileri sürülen farklı savlar bulunmaktadır. Stewart, Cengiz Han'ın baskısından kaçan Uygur Türklerinin 1230'lu yıllarda Alaska üzerinden Amerika'ya gittiğini ve orada Kızılderili kabilelerle karışıp yaşadıklarını savunmaktadır (akt. Kenan, 2004). Osmanlıların Amerika'ya ulaşma çabalarının ise on altıncı yüzyıla kadar uzadığı Piri Reis'in haritalarından anlaşılmaktadır. Piri Reis'in 1513'te çizdiği ve bilinen ilk dünya haritası olan çalışmasının bugün elde bulunan bölümünde, Orta ve Güney Amerika'nın doğu kıyıları ile Avrupa ve Afrika'nın batı kıyılarını göstermektedir. Piri Reis'in 1528'de çizdiği ikinci haritasında ise Florida'nın Kuzeyi, Küba, Orta Amerika'nın bir bölümü ve Güney'de Newfoundland'ın da dâhil olduğu yerler bulunmaktadır (Esiner Özen, 2006). Bu haritalardan da yola çıkarak tarihçiler, dilbilimciler ve arkeologların verdiği bilgilerde Osmanlıların yüzyıllar önce Amerika'ya ulaştıkları ileri sürülmektedir.

Osmanlı Devleti'nin Amerika Birleşik Devletleri ile ilk ilişkisi 1797 yılında bir Amerikan gemisinin İzmir'e gelmesi sonucunda Amerikalı tüccarlar aracılığıyla kurulmuştur. O yıllarda henüz iki devlet arasında bir ticaret anlaşması veya resmî bir ilişki olmadığından ilk Amerikan gemileri, Türkiye'de "İngiliz Levant Company" gemilerine tanınan haklardan ve ayrıcalıklardan yararlanmışlar ve İngiliz gemileriymiş gibi kabul

edilmişlerdir. Bu sayede herhangi bir güçlkle karşılaşmadıkları gibi İzmir'deki İngiliz Konsolosluğu tarafından korunmuş (Şimşir, 1985) oldukları bilgisi yer almaktadır.

Osmanlı İmparatorluğunun son döneminden itibaren Amerika Birleşik Devletleri'ne Türk göçünü üç dönemde incelemek mümkündür (Karpat, 1995; Kaya, 2007):

1. Birinci Göç Dalgası: On dokuzuncu yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başını kapsayan dönemdir.
2. İkinci Göç Dalgası: İkinci Dünya Savaşından 1980'lere kadar olan dönemi kapsamaktadır.
3. Üçüncü Göç Dalgası: 1980'den itibaren olan dönemdir. Bu dönemin niteliksel özellikleri değişerek günümüze kadar gelmiştir. Bu araştırmanın bulgularında bu değişim araştırmanın nicel ve nitel verileri üzerinden ele alınacaktır.

Türkiye'den ABD'ye göçün belli başlı özellikleri tarihsel süreç içerisinde bu dönemselleştirme ile ele alınacaktır.

Birinci Göç Dalgası: İkinci Dünya Savaşına Kadar Olan Göçler

Avrupa sömürgeciliği farklı biçimdeki göçlerin yaşanmasına neden olmuştur. Avrupa'dan; Afrika'ya, Asya'ya, daha sonra Kuzey ve Güney Amerika'ya ve son olarak da Avustralya'ya yönelik geniş ölçekli dış göçler gerçekleşmiştir (Castles ve Miller, 2008:71). Amerika'da İngiliz kolonizasyonu 1600'lerin başında başlamıştır. Britanyalı ilk göçmenler "cesurca" ve gruplar halinde bu yeni kıtaya akın ederken, Hollandalı tüccarlar ve onların gemilerde getirdiği Afrika kökenlilerin kıtaya gelişini diğer Avrupalılar izlemiştir. Avrupa ülkelerinden gelen yerleşimcilerle birlikte Amerika kıtası Avrupalı devletlerin hâkimiyetinde çok sayıda koloninin kurulmasına sahne olmuştur. Aynı zamanda eski kıta ve yeni kıta arasında Avrupa yönüne doğru meta aktarımı gerçekleşirken Amerika kıtasına ise yoğun bir insan göçü yaşanmaya başlamıştır (Nevins ve Commager, 2016:25; Gündoğan, 2016:33; <http://immigration.procon.org/>). 17. yüzyılın sonlarından 19. yüzyılın ortalarına kadar Yeni Dünya'daki çiftliklerde ve maden ocaklarında çalıştırılmak üzere getirilen ve modern emek göçünün atası sayılan köle taşımacılığı gelişmiş, 1850 öncesinde 15 milyon köle Kuzey ve Güney Amerika'ya getirilmiştir (Castles ve Miller, 2008:71-73). Amerika'da 100-150 yıllık dönemde oluşan siyasi ve ekonomik birikim kolonilerin

birleşerek 4 Temmuz 1776 yılında Bağımsızlık Bildirgesini kabul etmesi ve Amerika Birleşik Devletleri'nin kurulmasıyla Atlantik ve Pasifik okyanuslarının arasında tek bir devlet çatısı altında önemli bir güç oluşturmuştur (Gündoğan, 2016:39-42). ABD'ye ilk büyük göçmen dalgası başta İngiltere'den ve Almanya'dan olmak üzere 1820 ile 1860 yılları arasında yaşanmıştır. Sanayi devriminin ardından Avrupa genelinde yaşanan nüfus artışı, açlık, kıtlık, siyasi gerilimler çok sayıda insanın ülkesinden ayrılmasına neden olmuştur. 1820'lerde İrlanda ve Almanya'dan 62 bin göçmen, 1840'larda İrlanda'dan yaklaşık 800 bin, 1850'lerde Almanya'dan 952 bin ve İrlanda'dan 914 bin göçmen (Hungtinton, 2004:94) ABD'ye göç etmiştir. 1880'ler yeni bir göç dalgasının başladığı yıllar olmuştur. 1880-1924 yılları arasında, yılda ortalama 560.000 göçmen ABD'ye gelmiş ve 44 yıllık dönemin sonunda göçmen sayısı 25 milyonun üzerine çıkmıştır. Söz konusu dalga içinde İrlanda, Almanya, Hollanda, İskandinav ülkelerinden olanların yanı sıra o dönemde Rusya ve Prusya'da baskıcı yasaların yürürlüğe girmesi sonucu yaşanan Yahudi göçleri de (<http://immigration.procon.org/view.timeline.php>) önemli olmuştur. 1890'lı yıllara gelindiğinde Avrupa'dan ABD'ye göçün kalıpları değişmiş, göç Kuzey ve Batı Avrupa'dan Güney ve Doğu Avrupa'ya doğru kaymıştır. Birçok göçmen için Amerika, fırsatlar ülkesi olarak onlara bağımsız çiftçi ve tüccar olma imkânı vermiştir. Bu rüya her zaman beklendiği gibi gerçekleşme de yerleşimcilerin pek çoğu için; çiftçi, beyaz yakalı işçi veya girişimci olma fırsatı sunarken bazıları için de, en azından çocuklarının eğitim alabileceğini ve toplumsal olarak ilerleyebileceğini görmek (Castles ve Miller, 2008:77-78) umut arayışlarının ışığı olmuştur. 1861 ile 1920 yılları arasında 30 milyon insanın göçü ABD'ye göçün zirveye ulaştığı bir dönem olmuştur. 1870-1880 yılları arasında Çin'den ABD'ye göçler artış göstermeye başlamış ve söz konusu yıllar arasında 139 bine yakın Çinli ABD'ye göç etmiştir. 1880 yılına gelindiğinde 105.465 kişi ile Çin nüfusu 50 milyonluk ABD nüfusunun %0,2'sini oluşturmuştur (<http://immigration.procon.org/view.timeline.php>). Borjas'a göre 1820 ve 1987 yılları arasında tahmini olarak 54 milyon insan ABD'ye giriş yapmıştır. Göç 1880'lere kadar düzensiz iken 1880'lerden itibaren başlayan ırkçı kampanyalar, Çinlileri ve diğer Asyalıları ülkeden uzak tutmayı amaçlayan ayrımcı yasaları da beraberinde getirmiştir. Çin'den ABD'ye doğru gelişen göçler 1868'de Çin ile ABD arasında yapılan Burlingame Antlaşması ile düzenlenirken, Avrupalılar ve Latin Amerikalılar için Birleşik Devletlere giriş serbest kalmıştır (Castles ve Miller, 2008:78).

Türklerin ve Müslümanların ABD'ye ilk göçleri 19.yy'ın sonlarında başlamış, Balkan Savaşlarında artmıştır. Birinci Dünya Savaşı'na kadar geçen sürede Osmanlı tebaasından Rum, Ermeni ve Balkanlardan binlerce kişi ABD'ye gitmiştir. Kitlemel sayılabilecek bu göçler Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru azalmıştır. Kurtuluş Savaşı esnasında ve Cumhuriyetin kurulmasıyla Türklerin önemli bir bölümü ülkeye dönmüştür. Dönüşler 1929'da başlayan büyük ekonomik bunalımın etkisiyle artmıştır (Acehan, 2005).

Bu ilk göçler genellikle Amerikan okullarının olduğu bölgelerden başlamış çoğunluğu önceleri gayri Müslimlerden oluşan, daha az sayıda ise Müslüman ve Türk'ün yer aldığı göçler olmuştur. Cumhuriyet öncesi dönemi de kapsayan bu göçler, ABD göçmen kayıtlarında göçmenlerin menşei ülke bilgisinde Türkiye olarak kaydedilmiştir. Bu dönemde gayri-Müslimler arasında göçü hızlandıran iki neden öne çıkmaktadır. Osmanlı Devleti'nde gayri Müslimler bedel ödeyerek askerlikten muaf tutuldukları halde, İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra zorunlu askerlik hizmeti başlamıştır. Bir diğer önemli neden ise ekonomik olmuştur. Ayrıca Bali'ye göre, deniz taşıması yapan şirketlerin Yakındoğu ve ABD arasında düzenledikleri buharlı gemi seferleri, şirketlerin ikna edici kampanyalar yapmaları ayrıca, uluslararası sergilere katılarak Doğu'nun ürünlerini teşhir eden Sefarad tüccarlarının hikâyeleri, insanları seyahate ve göçe yönlendirmiştir (Bali, 2004:82-85). Bu ilk göçmenlerle ilgili olarak yeterli bilgi ve belgelerin olmamasına karşın o dönem, Frank Ahmed'e göre 45 bin ile 65 bin arasında olduğu düşünülen Osmanlı vatandaşı ABD'ye göç etmiştir. ABD'ye giden Türklerin birçoğu Kurtuluş Savaşı'nın başlaması ile Milli Mücadele'ye katılmak üzere dönmüştür. ABD'ye Türk göçü küçük aile grupları veya bireysel nitelikli olmuştur. Bu göçler Cumhuriyetle birlikte önce eğitilmiş ve profesyonellerin göçü şeklinde gerçekleşmiştir. 1980'lerden sonra ise göçmenlik yasalarında değişikliklerin olması ve dünyadaki genel eğilimler sonucu farklı toplumsal sınıflara mensup insanlar ABD'ye çeşitli nedenlerle göç etmiştir (Ahmed, 1986:5; Akın, 2000; Güngör, 2011; Akgün, 2000). ABD'de göçmen kayıtlarının tutulduğu 1820 yılının ilk kaydında bir kişi olarak görünen Türk göçmen sayısı 1820-1829 yıllarına kadarki periyotta 19 olarak belirtilmiştir (Berrak, 1999:52; USDHS, 2014). USDHS verilerine göre 1901 yılı ile 1920 yılı arasında Türkiye'den ABD'ye giden göçmen sayısı 300 bine ulaşmıştır. Bu hızlı yükseliş ilerleyen yıllarda gerilemiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile ABD'de yaşayan birçok göçmen gibi Türkiye'den gelenler de geri dönüş yapmışlardır. Ayrıca 1924 yılında ABD'nin yürürlüğe koyduğu kota uygulaması ile ülkeye göçmen girişi sınırlandırılmıştır.

Türklerin ABD'ye yönelik ilk göçlerinin temel nedeni yukarıda ifade edildiği gibi ekonomik olmuştur. New York, Massachusetts, Michigan, Illinois, Pennsylvania gibi sanayileşmiş eyaletler ve Chicago, Pittsburgh, Detroit, Philadelphia, New York, Peabody, Salem gibi şehirler Türklerin yoğun olarak yerleştiği endüstri merkezleridir (Halman'dan akt. Kaya, 2007:99). Guillermina ve Rosenzweig, 1900'lü yılların başında ABD'deki Türk göçmenlerin %96.3'ünün erkeklerden oluştuğunu ve bunların %59.5'inin okur yazarlığı olduğunu ifade etmektedir (akt. Şanlıer Yüksel, 2008:91-92). Osmanlı'dan göç eden Müslüman Arapları ve Türkler Amerika'nın doğu kıyılarına yerleşerek bakkallık, seyyar satıcılık gibi işlerle meşgul olmuşlardır. Daha sonraları Araplar Orta Batı'ya doğru giderek çoğunlukla çiftliklere, Türkler ise Boston, Chicago, New York, New Jersey, Massachusetts, Michigan, Illinois, Pennsylvania gibi endüstri kentlerine yerleşmiştir (Kenan, 2004; Kaya, 2007:99). Bu ilk yerleşimler, Türk göçmenlerin sosyo-demografik özellikleri itibari ile sonraki dönemlerde gerçekleşecek olan Avrupa'ya Türk göçü ile benzerlikler taşımaktadır. Genç ve bekâr erkeklerden oluşan göçmenlerin niyeti birkaç yıl çalışıp para biriktirip memleketlerine dönmektir. Ekonomik temelli olan bu göçlerde Türkler Dünya'nın diğer bölgelerinden gelen göçmenler gibi Ellis Adası'nda sağlık kontrolünden ve sorgudan geçerek ABD'ye giriş yapmışlardır. Bu dönemde Müslüman kimliğini gizleyen, isim değiştiren çok sayıda göçmen olmuştur. Zorlu bir yolculuğun sonucunda gerçekleşen Yeni Dünya'ya göç, Ellis Adası'ndaki olumsuz koşullara karşı verilen mücadele göçmenlerin yerleştikleri yerlerde de devam etmiştir. Anadolu köylüsünden oluşan birinci göç dalgasındaki Türkler, hem dil bilmemekten hem de kültürel ve dini farklılıklardan dolayı uyum sorunları yaşamışlardır. Deri imalathanelerinde, demir, otomobil, sabun fabrikalarında çok uzun saatler, düşük ücretlerle çalışan Türk göçmenler toplumdan kopuk bir yaşam sürmüşlerdir (Ahmed, 1986; Karpat, 1995; Kaya, 2007:100-101).

Birinci göç dalgası döneminde; 1919-1923 yılları arasında ABD'ye Zekeriya ve Sabiha Sertel de eğitim amacıyla gitmiştir. Zekeriya Sertel Columbia Üniversitesi'nde gazetecilik, Sabiha Sertel ise sosyoloji okumak için gittikleri ABD'de Türklerin yaşadığı koşulları yakından izleyebilmiştir. Sabiha Sertel anılarında, Detroit'teki Ford otomobil fabrikasında çalışan işçilerin yaşadıklarını ve işçiler tarafından "cehennem" olarak adlandırılan koşulları gördükten sonra, haklarını daha iyi koruyabilmek için örgütlenmeye karar vermelerinden söz etmektedir (Şanlıer Yüksel, 2008:96). ABD'de yaşayan Türkleri örgütlenmeye sevk eden diğer bir faktör ise, Amerika'daki Ermenilerin Türkler aleyhinde yoğun bir karalama

kampanyasıyla Amerikalılar üzerindeki etkilerini artırmaları olmuştur. Böylece, örgütlenen Türkler New York'ta Türk Teavün Cemiyeti (The Ottoman Welfare Association)'ni kurmuş ve çeşitli kentlerde şubeler açmıştır. Cemiyetin 1923 yılındaki başkanı Sabiha Sertel'dir (Sarıkaya, 2014). Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türk işçilerine ve yeni gelen göçmenlere çeşitli konularda destek veren Türk Teavün Cemiyeti, aynı zamanda da Türk düşmanlığı kampanyasına karşı mücadeleye başlamıştır. Cemiyet, bu kapsamda *Birlik* adında haftalık bir gazete yayımlamaya başlamış, ayrıca bir İstihbarat Şubesi kurarak, bilgi ve propaganda merkezi oluşturmuştur. Türk Teavün Cemiyeti sınırlı bir alanda etkili olmakla birlikte, Rum ve Ermeni propagandaları ile mücadele etmenin yanı sıra "Lozan Barışı'na Evet Kampanyası'nın öncülüğünü yaparak Lozan Dostluk Anlaşması döneminde etkili olmuştur (Akın, 2000:83). Cemiyetin bir diğer önemli etkinliği Bolu Milletvekili ve Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti kâtibi Dr. Fuad (Umay) Bey'in 1923 yılında ABD'yi ziyaretini organize etmek olmuştur. Türkiye temsilcisi olarak görevlendirilen Dr. Fuad Bey, ABD'de genç Türkiye'nin tanıtımı amacıyla faaliyetlerde bulunmuş, Kurtuluş Savaşı'nın özelliklerini, Lozan görüşmelerindeki hedefleri ve Ermeni meselesini ABD kamuoyuna anlatmak amacıyla çalışmalar yapmıştır. Böylece; Türk Teavün Cemiyeti'nin kurulmasıyla, ABD'de yaşayan Türkler arasında sosyal ilişkiler başlamış ve Türk düşmanlığına karşı verilen münferit mücadelenin yerine daha örgütlü bir mücadele süreci içine girilmiştir (Sarıkaya, 2014). Türk Teavün Cemiyeti'nin kuruluşunun ardından 1922'de Kızılayın ilk dalı, Hilal-i Ahmer Cemiyeti kurulmuştur. ABD'deki bu örgütlenmeler topladıkları fonlarla aynı zamanda Türkiye'deki milliyetçi mücadeleye destek olmuştur (Akgün, 2000:105).

Cumhuriyetin kuruluşundan 1960'lara kadarki süreçte Türkiye'den ABD'ye göçlerde hızlı bir düşüş yaşanmıştır. United States Department of Homeland Security (USDHS, 2007) verilerine göre 1920-1940 yılları arasında gerçekleşen 41,777 kişilik göç hareketinin önemli bir bölümünü nüfus değişim anlaşmaları sonucu ülkeden ayrılan Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler'in göçü oluşturmaktadır. Türkiye vatandaşlarının, ABD'ye ve daha sonraları Kanada'ya göçü ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra artmaya başlamıştır (Şanlıer Yüksel, 2008:97).

İkinci Dalga: İkinci Dünya Savaşı'ndan 1980'lere Kadar Olan Göçler

Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan ekonomik krizler Türkiye'den ABD'ye göçü de etkilemiş ve yavaşlatmıştır. 1930-1950 yılları arası Türkiye'den ABD'ye göçün en düşük olduğu yıllardır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türk-Amerikan ilişkilerinin gelişmesi ve 1965'te kota sisteminin yürürlükten kaldırılmasıyla birlikte yeni bir Türk göç dalgası başlamıştır. 1924 yılında düzenlenen göç reformu ile ABD Kongresi göçü sınırlandırmış ayrıca getirdiği kota sistemi ile ülkedeki nüfusun dağılımına göre göçmen alımına başlamıştır. Böylece 1965'e kadar ABD'de göçmen alımı ırk ve etnisite temelli bir politika ile gerçekleşmiştir. 1964'te Kennedy, Amerika'yı "göçmenler ülkesi" olarak nitelendirmiş olmasına karşın bu düşüncenin kapsayıcı olmadığı anlaşılmaktadır. Kennedy bir kitabında; ABD halkını "ilk gelenler", "daha sonra gelenler" olarak ikiye ayırmış ve sonra gelenleri ayrıca; geldikleri uluslar ve fiziksel görüntülerine göre de sınıflandırmıştır. 1965 yılında çıkarılan yeni yasa ile ABD, başvuru sırasına göre göçmen vizesi vermeye başlamış, ulusal kotaların yerini yarıküre kotaları almıştır. ABD'de yakınları olanlara ve ülkedeki işgücüne katılacak meslek uzmanlıklarına öncelik tanınmıştır. 1978'e gelindiğinde, yarıküre önceliğinden vazgeçen Kongre, kapılarını biraz daha açarak dünyanın her yerinden göçmen almaya başlamıştır (Kaya, 2007:103; <http://www.usemb-ankara.org.tr/>; Sunata, 2012).

1960'lı yıllar Türkiye'de iç ve dış göçün hızlandığı yıllardır. 1958 yılında az sayıda Türk işçinin Federal Almanya'ya gitmesiyle ekonomik anlamda Türkiye'den Avrupa'ya dış göç başlamış, ilerleyen yıllarda artarak devam etmiştir. Türkiye'de artan göçü etkileyen ekonomik, politik dinamiklerin yanı sıra 1961 Anayasası'nın yürürlüğe girmesiyle seyahat özgürlüğünün genişlemesi dışa göçü tetiklemiştir. 1960 yılında Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatının kurulması ve beş yıllık kalkınma planında yurt dışına işçi göçünü teşvik etmesi bu süreci hızlandıran dinamiklerden birisi olmuştur (Yalçın, 2004:123-124).

1965 yılındaki değişiklik ABD'ye yönelik uluslararası göçün hızlandığı bir süreç olmuştur ve bu süreçte, ABD'ye yasadışı yollarla gelenlerin artması, mültecilerin ve sığınma hakkı isteyenlerin sayılarının artması, göçmenlik vizesi dışındaki öğrenci, turist ya da iş amaçlı verilen vizelerin artması, nitelikli göçmenlere öncelik tanınması dönemin başlıca özellikleri arasındadır. Dini ya da siyasi baskılar nedeniyle ABD'ye gelen birçok göçmenin aksine, Türk göçlerinin en temel nedeni ekonomik ve eğitim amaçlı olmuştur. 1950-1980

arasında 27 binden fazla Türk ABD'ye gitmiş, dönemin en yoğun göçü ise 1970-1979 yılları arasında 12,209 kişiyle yaşanmıştır. Türkiye'den beyin göçünün öncüsü niteliğini de taşıyan bu yeni dalganın göçmenleri doktor, mimar, mühendis, akademisyen gibi mesleklerden ve profesyonellerdendir. Bir önceki dalgada olduğu gibi bu göç dalgasında da bekâr erkekler çoğunlukta olmasına karşın kadınların sayısı ve ABD'ye aileleri ile birlikte gelenlerin sayısı da artmıştır. Bu dönemde Türkiye'den ABD'ye yaşanan Türk göçünün içinde yüksek eğitimlilerin yanı sıra başka meslek gruplarına dâhil olan, yetenek ve teknik bilgi gerektiren meslek grupları da olmuştur. Örneğin 1969'tan başlayarak, birçoğu New York'taki Rochester kentinde bulunan yüzlerce Türk terzi ABD'ye yerleşmiştir. O bölgeye kalıcı yerleşen Türkler orada okul ve içinde kültür merkezi bulunan bir cami inşa etmiştir. Benzer şekilde, Yağlıdere (Giresun) bölgesinden insanlar, ABD ve Kanada'ya göç ederek; New York'a, New Jersey'e ve Toronto'ya yerleşmiştir. İkinci göç dalgasında yer alan göçmenlerin kendilerini daha çok ulusçu kavramlarla tanımladığı ve seküler bir yaşam sürdürdüğü bilinmektedir. Bu profesyonellerin bir bölümü Türkiye'ye dönmüş ama çoğunluğu ABD'de kalmıştır. Kalanlar ulusal kimliklerini ve kültürlerini korumak amacıyla kendi aralarında sosyal ilişkiler geliştirmişler diğer yandan ABD sosyal yaşamına dâhil olmuşlar ve Türk olmayanlarla evlilikler gerçekleştirmişlerdir. Eğitimli ve dil sorunu olmayan bu grup ABD toplumuna uyum sağlarken Türkler arasındaki örgütlenmeyi de hızlandırmış ve güçlendirmiştir. Kurumsallaşma çabalarının yoğunlaştığı bu dönemde New York, New Jersey, Washington D.C., Boston ve Chicago gibi kentlerde kültürel merkezler, restoranlar, spor kulüpleri, camiler ve dernekler kurmuşlardır (Karpat, 1995; Kaya, 2007:103-106; Şanlıer Yüksel, 2008:98-102).

İkinci göç dalgası olarak nitelendirilen bu dönemde 1960-1970'li yıllarda ABD'ye göç eden ve ABD'deye yerleşen Türk göçmenlerin bir alt grubunu da Karaçay ve Tatar Türkleri oluşturmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'dan sonra Türkiye'nin çeşitli bölgelerine yerleşen ve Türkiye'ye daha önceki yıllarda göç eden yakınları tarafından, "Mülteciler" olarak nitelendirilen Karaçaylılar, Amerika Birleşik Devletleri'nin göç yasasına ek olarak kabul ettiği bir kanundan faydalanarak bu ülkeye göç etmeye başlamışlardır. Böylece, mülteci Karaçaylıların göçüyle ABD'de ilk Karaçaylılar kolonisi de oluşmaya başlamıştır. Bu grup ABD'de New Jersey eyaletinin Paterson şehrine ardından aynı eyaletin Clifton şehrine yerleşmişlerdir. Önceleri Paterson'da diasporik bir topluluk oluşturan Karaçaylar kuşak değişimi ile Amerikan toplumu ile daha fazla ilişki içinde olmaya başlamış böylece ilerleyen yıllarda New Jersey ve New York'un yanı sıra başka eyalet ve şehirlere de

yerleşmişlerdir. Bugün Amerikan Türk toplumu içinde aktif olan (Kaya, 2007:106; Yeşil, 2016) ve toplumsal alanda “birlik” içinde olan bu topluluk kendine has özellikler taşımaktadır. Bu araştırmanın gözlem ve görüşmelerinden elde edilen bulgulara göre; Karaçaylar lehçeden, göç edilen yerden ve tarihsel birikimden kaynaklanan farklılıklar dolayısıyla zaman zaman kendilerini Türkiye kökenli Türk toplumunun genel özelliklerinden ayırmaktadır. Bazı sosyo-kültürel ilişkilerinde ve faaliyetlerinde kapalı bir grup yapısı taşımaktadır.

Üçüncü Dalga:1980 Sonrası Göçler

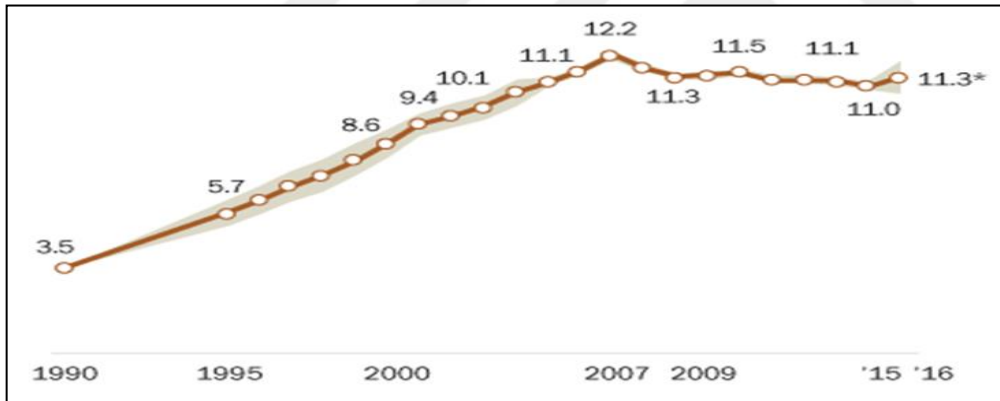
Uluslararası göç hareketleri 1980’lerden itibaren küreselleşmenin, teknolojik gelişmelerin ve yeni politik yapılanmaların etkisiyle niteliksel değişimler yaşamaya başlamıştır. 1989’da Berlin Duvarı’nın yıkılması ardından Sovyetler Birliği’nin dağılması, Körfez Krizi gibi büyük çaplı politik olaylar yaşanmıştır. ABD’nin bu süreçteki rolünü ve Dünya’daki genel görünümü Gündoğan (2016:174) şöyle açıklamaktadır:

Soğuk Savaş terminolojisi, iletişim ve ulaştırma araçlarıyla gelişen küreselleşme sayesinde tüm dünyayı etkisi altına almış, sonuçta Batı Bloku’nun süper gücü ABD, ciddi dış politika hatalarına ve mağlubiyetlerine (Küba/Vietnam/İran) rağmen, batı-doğu çekişmesinden galibiyetle çıkmayı başarmıştır. Bu başarının en önemli faktörü, Sovyetler Birliği’nin beklenmeyen ve ani çöküşüdür. Ayrıca Batı Blok’una dâhil Avrupa ülkelerinin kendilerini yeniden toparlayabilmeleri, ekonomilerini güçlendirebilmeleri ve bir dereceye kadar bile olsa dünya sahnesine yeniden çıkabilmelerini de hesaba katmak gerekir.

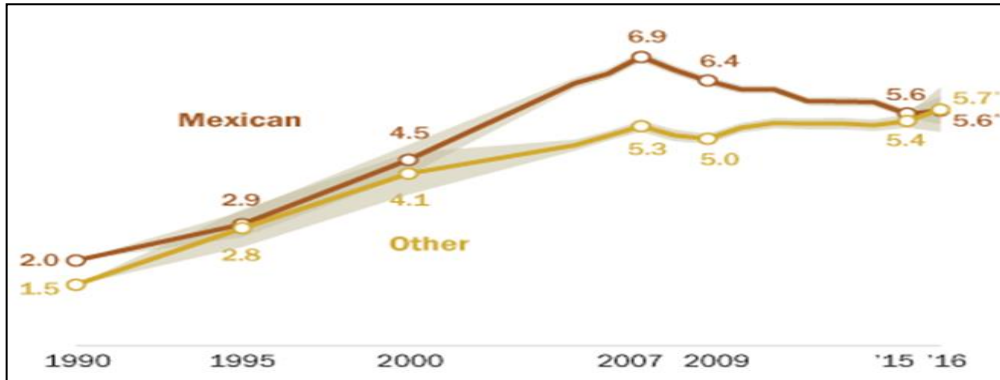
1980’lerden itibaren Dünya’daki gelişmelere paralel olarak Türkiye’de toplumsal yaşamın her alanında köklü değişimler yaşanmaya başlamıştır. Türkiye 1980’lerin başında küreselleşme sürecine ekonomisini serbestleştirerek, uluslararası sermaye ve mal akışına kapılarını açarak yanıt vermiş, bunu; uluslararası bankaların ve ticaret şirketlerinin ülkeye gelmesi süreci izlemiştir (İçduygu ve Biehl, 2012:15). Bu süreç yukarıdaki bölümlerde ele alındığı gibi Türkiye’nin göç dinamiklerini etkilemiştir. Neo liberal politikaların ve söylemlerin etkisi Türkiye’den ABD’ye olan göçün profilini çeşitlendirmiştir. “Kol gücü ile çalışan işçiden, üniversite mezunu gençlere, dindar ve muhafazakâr gruplardan, ülkücü ve solcu gruplara kadar, oldukça geniş bir yelpazeden kadın ve erkek” (Kaya, 2007:107) Amerika Birleşik Devletleri’ne gitmiş ve yerleşmiştir. Bu grup içerisinde ABD’ye öğrenci olarak gidenler sayıca ilk sırada yer almaktadır. Nitekim bu araştırmanın bulgularında da ABD’ye eğitim amaçlı gidenlerin oranı örneklem içindeki en yüksek orandır. Üçüncü göç

dalgası içinde ABD'eye giden bir diğer grup nitelikli ve yarı nitelikli işçiler olmuştur. Bu grubun en temel özelliği aralarında yasal olmayan yollarla da ABD'ye gidenlerin sayısının çok olmasıdır. ABD'ye kaçak olarak girenlerin büyük çoğunluğu gemilerden atlayarak giriş yapmıştır. Onlardan bazıları zaman içerisinde yasal statü almış olmasına karşın pek çoğu henüz bir yasal statüye sahip değildir. Ayrıca; ABD'ye öğrenci ya da turist vizesi ile gidip süreleri bittiği için yasal statülerini kaybetmiş, yasadışı göçmen konumunda olan çok sayıda Türk olduğu bilinmektedir.

Pew araştırma raporunun son verilerine göre ABD'de 11 milyonun üzerinde yasadışı göçmen yaşamaktadır. Yasadışı göçmenlerden bir bölümü sınırlardan veya deniz yoluyla ülkeye hiç bir belgesi olmadan giren kaçaklar, diğer bölümü de ülkeye vize alarak gelen ancak vize statülerini kaybedenlerden oluşmaktadır. Bunların arasında daha çok ABD'ye turist olarak geldikten sonra geldiği ülkeye bir daha geri dönmek kaydıyla ülkede kalan yasadışı göçmenler bulunmaktadır (<http://www.amerikaninsesi.com>)

Şekil 3.1. ABD'deki göçmen nüfusu (Pew Research Center, 2016)

Şekil 3.2. ABD'deki yasadışı göçmenler (Pew Research Center, 2016)

Çizelge 3.1. Amerika Birleşik Devletleri'nde yabancı doğumlu nüfus 1970-2015 (MPI, 2015)

Yıl	Göçmen nüfus (Milyon)	Göçmen nüfusun toplam nüfus içindeki oranı (%)
1970	9.6	4.7
1980	14.1	6.2
1990	19.8	7.9
2000	31.1	11.1
2010	40.0	12.9
2015	43.3	13.3

Yasal statüsü bulunmayan ve ülkede kaçak konumda olan Türkler genellikle etnik market ve restoranlarda, benzin istasyonlarında, ulaşım işlerinde, buna benzer hizmet sektörlerinde çalışmakta ve New Jersey eyaletinin Paterson şehrinde ve New York'un Brooklyn bölgesinde Türk nüfusunun yoğun olarak bulunduğu yerlerde yaşamaktadır (Akgün, 2000:108; Kaya, 2007:108-109). ABD'de yaşayan Türklerle ilgili çalışmalar yapan Halman (1980), Karpat (1995), Akgün (2000), Kaya (2007) gibi araştırmacıların da kabul ettiği gibi Türk toplumu sosyo-ekonomik açıdan ortalama düzeyin ya da Akgün (2000:109)'ün ifadesiyle, "medyan gelir düzeyinin nispeten yüksek olduğu" bir topluluktur. Bu araştırmanın bulgularında da gelir düzeyi olarak Türk göçmenlerin orta ve orta üstü düzeyde yer aldığı anlaşılmaktadır. Bugün ABD yaşayan Türkler arasında sadece benzin, restoran işletmecisi ya da akademisyen, mühendis, terzi, işçi gibi meslek grupları değil, Amerika Birleşik Devletlerinin "endüstri sonrası toplum" ya da "enformasyon toplumu" özelliklerine uygun bir nitelikte; uzay araştırmalarından, bilgi teknolojilerine, medyadan siyasete, modadan estetiğe hemen her alanda ve her meslek grubunda Türkleri görmek mümkündür.

ABD'de yaşayan Türk nüfusa ilişkin çeşitli kaynaklardan farklı bilgiler verilmektedir. Kamuoyunda çoğunlukla telaffuz edilen rakam yaklaşık 500 bin Türk olduğu yönündedir. ABD'de yaşayan Türk nüfusun yarısı New York, New Jersey ve Connecticut eyaletlerinde yaşamaktadır. ABD'de Türklerin nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu bölge New Jersey eyaletinin Paterson ve Clifton kentlerinin yer aldığı bölgedir. Bu bölgelerde yaşayan Türk sayısı resmi rakamlara göre oldukça düşük olsa da bu iki kent ve bölgede 40-50 bin arasında Türk nüfusun yaşadığı tahmin edilmektedir. Amerikan Nüfus Sayım Dairesi tarafından yapılan 2014 Amerikan Toplumu Araştırması (American Community Survey)'na göre, Amerika'da 136 bin ile 182 bin arasında değişen sayıda Türk nüfus yaşamaktadır. Ancak

araştırma; ankete katılarak tek bir etnik gruba ait olduklarını ve kimliklerini Türk olarak beyan edenleri esas almaktadır. Amerika’da yaşayan Türk nüfusuyla ilgili yaptığı araştırmalarla ve yayınlarla tanınan ‘Turk of America’ dergisi yayıncısı Cemil Özyurt’a göre “hiçbir kurum gerçeğe yakın bir veriye sahip değil”. Özyurt’un çeşitli araştırmaları sonucu tahmini Amerika’da yaşayan 300 ile 350 bin arasında Türk olduğu yönündedir (<http://www.amerikaninsesi.com>).

Çizelge 3.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan Türklerin eyaletlere göre dağılımı (United States Immigration and Naturalization Service, 2014)

Eyalet	Nüfus	Hata Payı (+/-)
Alabama	192	246
Arizona	1872	1030
California	15144	2697
Colorado	1489	789
Connecticut	2911	1888
District of Columbia	272	249
Florida	11060	2524
Georgia	2432	1158
Güney Carolina	3373	1314
İllinois	6005	1644
İndiana	1278	1001
Iowa	558	496
Kansas	261	315
Kentucky	569	655
Louisiana	349	257
Maryland	4607	1962
Massachusetts	7263	2489
Michigan	116	554
Minnesota	1497	1324
Missouri	412	253
Nebraska	438	484
Nevada	1038	586
New Jersey	18832	4575
New York	21825	3772
Ohio	5175	2811
Oklahoma	227	197
Oregon	945	818
Pennsylvania	6052	2504
Kuzey Carolina	1294	1294
Tennessee	604	604
Texas	8474	2329
Utah	628	534
Virginia	5301	1857
Washington	2518	1325
Wisconsin	425	268
Toplam Nüfus	136436	182021

Amerikan Nüfus Sayım Dairesi Amerika’da yaşayan Türk nüfusun sayımının zor ve hata payının en yüksek olabilecek etnik gruplardan birisi olduğunu açıklamaktadır. Daha önceki yıllarda ‘Amerikan Nüfus Sayım Dairesi’, Türklerin ihmalkâr olup formları doldurmadıklarını, formları doldursalar da tercihlerini doğru yapmadıklarını, çok hata yaptıklarını ve birçok kişinin sayılmaktan çekindiklerini saptamış, ülkede yaşayan Türkler’in nüfusunun gerçeğe yakın bir oranla saptanması için özel kampanyalar ve programlar uygulamıştır (<http://www.amerikaninsesi.com>).

3.2. ABD’de Yaşayan Türkler ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

ABD’de yaşayan Türklere yönelik çalışmaları iki düzlemde ele almak mümkündür. Birincisi Türkiye’den yapılan çalışmalar, ikincisi ABD’de yaşayan ya da eğitime devam eden Türkiye kökenli araştırmacıların yaptığı çalışmalardır. Türkiye’deki üniversitelerden yapılan ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının Tez İzleme Merkezinde taranabilen yüksek lisans ve doktora tez çalışmalarından bazı örnekler şöyledir:

Nur Çayırdağ’ın Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yaptığı “Perceived Social Support, Academic Self-Efficacy And Demographic Characteristics As Predictors Of Perceived Stress Among Turkish Graduate Students In The USA (Amerika Birleşik Devletleri’nde Lisansüstü Eğitim Yapan Türk Öğrencilerin Algılanan Stres Düzeyini Yordayıcı Değişkenlerin İncelenmesi) başlıklı doktora tez çalışmasında; Amerika Birleşik Devletleri’nde lisansüstü öğrenim gören Türk öğrencilerinin algılanan stres düzeyleri araştırılmıştır (Çayırdağ, 2012). Yine aynı üniversitede benzer bir konuda 2004 yılında Dilek Yelda Bektaş’ın Amerika Birleşik Devletleri’nde eğitim gören Türk öğrencilerin psikolojik uyumlarının incelendiği “Psychological adaptation and acculturation of the Turkish students in the United States (Amerika Birleşik Devletleri’nde eğitim gören Türk öğrencilerin psikolojik uyumları ve kültürlenmeleri)” adlı doktora tez çalışması öncü çalışmalar arasında yer almaktadır (Bektaş, 2004).

Yakın tarihli bir diğer araştırma halk bilimi alanında yapılmıştır. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Harika Zöhre tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinin konusunu Türk nüfusunun yoğun olarak yaşadığı New Jersey eyaletinin Paterson şehrinde yaşayan Türklerin, halkbilimi ürünleri oluşturmaktadır. Çalışmanın adı; "Amerika Birleşik

Devletleri'nde Yaşayan Türkler Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme: New Jersey Eyaletine Bağlı Paterson Örneği"dir (Zöhre, 2015).

Handan Çelik Yalçın'ın Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırladığı yüksek lisans tezi 1998 tarihli "The Academic and social adjustment problems of Turkish graduate students in the United States (Amerika Birleşik Devletleri'nde lisansüstü ve doktora yapmakta olan Türk öğrencilerinin karşılaştıkları akademik ve sosyal uyum güçlükleri)" adlı çalışmadır.

"Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türk ve Amerikalı çalışanların işe yönelik değerlerinin karşılaştırılması" adlı çalışma Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden Yavuz Fahir Zülfikar tarafından doktora tez çalışması olarak yapılmıştır. Zülfikar çalışmasında, Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden Türkleri çalışma yaşamında ele almış ve onları iş değerleri açısından Amerikalı çalışanlarla karşılaştırmalı bir analiz ile değerlendirmiştir (Zülfikar, 2007). Yine benzer bir konuda Burcu Dere, "Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Türk girişimciler ve özellikleri: New York Eyaleti saha çalışması" ile Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans tezinde, ABD'de yaşayan Türk göçmen girişimcilerin karakteristik özelliklerini ele almıştır (Dere, 2010) .

"Amerika Birleşik Devletleri'nde Türk lobi çalışmaları" Firdovsi Khalilov tarafından İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans çalışması olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada ABD'deki Türk lobisinin işleyişi ele alınmıştır (Khalilov, 2008).

"Türkiye'den Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden birinci kuşak göçmenlerin yararlandığı kitle iletişim ortamlarının ulusaşırı kimlik dönüşümüne etkileri" konulu doktora tez çalışması Özgür İlke Şanlıer Yüksel'e aittir. Yüksel, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırladığı çalışmasında Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türkiye kökenli birinci kuşak göçmenler örneği üzerinden uluslararası göç süreçleri ile ulusaşırı toplumsal alanda dolayimli iletişim pratikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir (Şanlıer Yüksel; 2008).

Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsünden Işıl Acehan doktora tez çalışmasında Harput vilayetinden ABD'ye göçleri itici ve çekici nedenleri ile ele alarak göç yollarını incelemiştir. “Made in Massachusetts: converting hides and skins into leather and Turkish immigrants into industrial laborers (1860s-1920s) (Massachusetts yapımı: derileri tabaklamak, Türk göçmenlerini dönüştürmek)” adlı araştırma “etnik ve sosyal ağların Amerika'da yerleşim ve iş edinme şekillerini büyük ölçüde belirlediğini ve kültürel etkileşim sürecini önemli derecede etkilediğini savunmaktadır. Bu çalışma, özellikle Boston'un kuzey bölgelerinde yaşayan Türk göçmenlerinin asimilasyon sürecinden geçerken aynı zamanda milliyetçilik akımı içerisinde yer aldığını, Türkiye'deki sosyal ağlarını koruduğunu ve ulus-ötesi bağlantılarını devam ettirdiğini ileri sürmektedir” (Acehan, 2010).

“Beyin göçü olgusu ve Amerika Birleşik Devletleri üniversitelerinde çalışan Türk sosyal bilimciler üzerine bir araştırma” Sevda Figan Pazarcık tarafından Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans tez çalışmasıdır. Pazarcık'ın çalışması göç ve beyin göçü olgularını ABD'de çeşitli üniversitelerde görev yapan Türk asıllı sosyal bilimci akademisyenler üzerinden araştırmıştır (Pazarcık, 2010).

ABD'de yaşayan Türkiye kökenli göçmenler üzerine ABD'de yapılan lisansüstü araştırmalara verilecek örnekler arasında; 2003 yılında İlhan Kaya'nın Florida State University'de yapmış olduğu ve ABD'de Türk-Amerikan kimliğinin dönüşümünü ele aldığı “Shifting Turkish American Identity Formations In The United States” başlıklı doktora tez çalışması ve “Müslüman Amerikalılar Göç, Kimlik ve Entegrasyon” isimli kitabı alana önemli bir katkı sağlamaktadır (Kaya, 2007).

Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türklere yönelik öncü çalışmalardan birisi Frank Ahmed'e aittir. I. Dünya Savaşının ardından Amerika'ya göç eden Elazığlı bir ailenin oğlu olan Frank Ahmed'in “Turks in America: The Ottoman Turk's Immigrant Experience (Amerika'daki Türkler: Osmanlı Türk'ün Göç Deneyimi)” başlıklı çalışması ABD'ye göç eden ilk Türklerin öykülerine yer veren önemli bir kaynaktır (Ahmed, 1986). Bir diğer eser, Osmanlı'dan günümüze ABD'ye Türk göçünü ele alan Deniz Balgemiş ve Kemal Karpat'ın editörlüğünü yaptığı “Turkish migration to the United States: from Ottoman times to the present” (2008) isimli kitaptır. Amerika Birleşik Devletleri'ne Türk göç süreçlerini araştıran bir diğer kaynak ise, araştırmacı yazar Rifat N. Bali'nin kaleme aldığı

“Anadolu’dan Yeni Dünya’ya- Amerika’ya İlk Göç Eden Türklerin Yaşam Öyküleri” adlı kitaptır (Bali, 2011).

Doktor Mehmed Fuad (Umay)’ın Ankara Hükümeti tarafından görevlendirilerek Bolu Milletvekili ve Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti kâtibi olarak 1923 yılında ABD’ye yaptığı ziyaretini anlattığı "Amerika'da Türkler ve Gördüklerim" (Umay, 1925) çalışması mevcuttur. Sarıkaya’nın ifadesiyle Dr. Fuad Bey bu kitapta, “Amerika’da genç Türkiye’nin tanıtımının yanında Türk Kurtuluş savaşının özelliklerini, Ermeni zulmünü ve Lozan görüşmelerindeki hedeflerini anlatmıştır. Dünya savaşından sonra Ermeni ve Rum baskısıyla sindirilmiş Amerika’da yaşayan Türk ve Müslümanlar için de önemli olan bu ziyaret kapsamında, yirmiden fazla toplantı yapılmış, cemiyetler aktif hale getirilmiş, Ermeni karalama kampanyalarına karşılık verilmiştir” (Sarıkaya, 2014).

4. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ARKA PLAN

Bu bölümde araştırmanın kuramsal alt yapısı ve bağlamsal çerçevesi ele alınmaktadır. Öncelikle sosyal bir olgu olarak göç, göçmenlik ve uluslararası göç konuları üzerinde durulmakta, uluslararası göçün tarihsel süreci aktarılmaktadır. Uluslararası göçü açıklayan yaklaşımların ardından ulusaşırı göçmenliği ve ulusaşırı toplumsal alanı açıklayan yaklaşımlar ve bu bağlamda ulusaşırı kimlik, göçmenlerin toplumla bütünleşme modelleri ve vatandaşlık gibi kavramlar aracılığıyla araştırmanın teorik çerçevesi hakkında bilgiler sunulmaktadır. Ayrıca araştırmada ABD’de yaşayan Türklerin ulusaşırı sosyal ağlarının niteliğini anlamak amacıyla sosyal sermaye yaklaşımından yararlanılmıştır. Bu amaçla bu bölümde sosyal sermaye kavramı ve bu kavramı açıklayan kuramlar ve sosyal sermaye unsurları ile sosyal sermaye türleri de açıklanmaktadır.

4.1. Sosyal Bir Olgu Olarak Göç ve Göçmenlik

İnsanlar bireysel ya da topluluk olarak tarihin her döneminde ve tarihsel koşullara bağlı olarak bir yerden bir yere göç etmiştir. Buna karşın göç olgusu Tekeli’nin (2014:42) ifade ettiği gibi, temelde modernitenin bir kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulus devletlerin gelişmesi ile göç olgusunun biçimi ve niteliği de değişmiştir. Nedenleri ve sonuçlarıyla pek çok bilim dalının inceleme konusu olan göç, bu alanların temel dinamiklerine bağlı olarak farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Göç olgusunun coğrafi olarak tanımlanmasında; mekânsal değişiklikler, ekonomik tanımlamalarda göç hareketliliğinin nedenleri ve sonuçları ele alınır. Göçün politik tanımlamalarında devletler, ulusal ve küresel güçler, bu güçlerin söylemleri, uyguladığı politikalar ve etkileri görülür. Antropolojik tanımlamalarda kültürel gelişim ve değişimler merkeze alınırken sosyolojik tanımlamalarda göç; toplumsal ilişkiler, toplumsal yapı ve bunlar arasındaki etkileşimlerle açıklanır. Bilim dallarını ve göçe bakış açılarını artırmak mümkündür. Bu durumda göç; makro ve mikro neden ve sonuçlarıyla önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göç kavramı öncelikle belli bir nüfusun belli bir bölgeden başka bir bölgeye hareketi, mekânsal değişikliği olarak kullanılmaktadır. Ancak göç, coğrafi bir yer değiştirmekten çok daha kapsamlı ve köklü bir içeriğe sahiptir. Nedenleri ve sonuçları açısından sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik çok sayıda ögeyi barındırmaktadır (Sağlam, 2006). O halde göç; ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel bir nedenden ya da birkaç nedenden

dolayı gerçekleşebilir. Bağlamına göre bireysel ya da kitlesel olabilir, bireylerin gittikleri yerlerde kalış süreleri değişebilir. Yalçın (2004:13)'ın tanımına göre göç; çeşitli nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketi olarak ele alınmaktadır. Göç; sosyo-ekonomik temelli olmakla birlikte pek çok değişkenin etki etmesinden dolayı çok boyutlu bir süreç niteliği taşımakta (Özyakışır, 2013:1) ve bu özelliği göçü disiplinlerarası bir konu haline getirmektedir. Göç, daha iyi yaşam beklentisi nedeniyle bireyler ya da toplulukların yaşadıkları ortamları bırakıp, geçici veya sürekli olarak yeni yerleşim yerlerine gitmeye karar verme eylemidir (Pazarlıoğlu, 2007). İçduygu ve Sirkeci (1999)'ye göre göç; göç kararı almış kişilerin belli bir zaman dilimi içerisinde buldukları yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine geçişidir. Marshall'ın göç tanımı ise mekânsal vurgudan ziyade farklı unsurları da barındırmaktadır: “Göç, bireylerin veya grupların sembolik, coğrafi veya siyasi sınırların ötesine, yeni yaşam alanlarına ve topluluklara doğru olan hareketlerinin ifadesidir” (Marshall, 1999:685). Neden ve sonuç ilişkisi bağlamında da göç farklı perspektiflerden tartışılmaktadır. Castles ve Miller göçü; göç veren ve göçe hedef olan ülkelerde toplumun genelini etkileyen ve toplumsal değişimin neden olduğu kolektif bir eylem olarak değerlendirir. Öte yandan göç, toplumsal ve ekonomik dönüşümlerin bir sonucu olarak ortaya çıkar ve bu anlamda göç; bir sonuçtur. Göçün kendisi de toplumsal ve ekonomik dönüşümlere katkıda bulunan bir etken olduğuna göre bu bağlamda göç bir nedendir (İçduygu ve Sirkeci, 1999:250).

Göç, riskleri düşüren ya da faydaları çıkararak bir birey ya da hane halkı kararı olabilir, küresel dünyadaki yapısal eşitsizliklerin, pazarların ya da çevre sorunlarının bir sonucu olabilir (Sert, 2015:40). Göçler otoriter ya da doğal bir zorlanmadan dolayı “zorunlu göç” veya kişilerin kendi iradesiyle serbestçe gerçekleştirdikleri “gönüllü göç” niteliğinde olabilir. Geçen yüzyılda, Afrika'dan Güney ve Kuzey Amerika'ya, Avrupa ülkelerinden Kuzey Amerika'ya, Doğu ve Güney Avrupa ülkelerinden Batı Avrupa'ya fetihler, köle ticareti, ekonomik zorluklar vb. nedenlerle yapılan göçlerin (Şahin, 2001) nedenleri günümüzde farklılaşarak çok çeşitlilik göstermiştir. İletişim ve ulaşım araçlarının ucuzlaması, yaygınlaşması, ulaşılabilir olması günümüz göçlerinde kişilerin; iş bulmak, daha iyi şartlar içinde çalışma, kendilerine ve/veya ailelerine daha iyi yaşama imkânları yaratmak, daha özgürce yaşamak gibi amaçlarla gerçekleşmektedir (Güllüpnar, 2012).

Göçü belirleyen, göçe neden olan faktörler için üçlü bir ilişki söz konusudur. Bu ilişkinin tarafları göç veren ülke, göç alan ülke ve göçmen (Sunata, 2012:475) olarak görülmektedir.

Göçmen, Berry ve Kim'in tanımlamasında, "bir kültürel veya ulusal ortamdan ötekine gönüllü ve orada kalıcı olma niyetiyle giden/hareket eden kişi"dir (Akt. Baklacioğlu, 2010:15). Faist (2003:42), "Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar" çalışmasında, 'göçmen' terimini, "bir ülkeden diğerine yerleşmek amacıyla uygun bir zaman dilimi için hareket eden kişi" olarak tanımlamıştır. Deniz (2014)'in tanımlaması ise ulus devlet anlayışına paralellik sergiler. Bu tanıma göre göçmen çoğunlukla ekonomik nedenlerden dolayı ve kendi isteği doğrultusunda hareket eder ve bu hareketi yasal yollardan gerçekleştirir. Yasal olarak bulunduğu ülkeyi terk edip diğer ülkeye yasal yollardan giriş yaparak yasalar çerçevesinde o ülkede yaşayan bireye göçmen (migrant, immigrant) adı verilmektedir.

Küreselleşme ile beraber "göçmen"lik olgusunun anlamı da çok boyutlu bir değişime uğramıştır. Fransız ihtilali sırasında eski rejime yakın bazı aristokrat ve ruhban sınıfının ülke dışına kaçmaları ile ortaya çıkan göçmen kavramı daha sonra anlam genişlemesine uğrayarak ekonomik ve siyasi nedenlerden dolayı ülkesini bırakıp başka bir ülkeye yerleşenleri ifade etmek için kullanılmıştır (Groppo'dan akt. Yardım, 2015). Bugün anladığımız haliyle göçmenler Sirkeci (2005)'e göre, yaşadıkları süreçler açısından ele alındığında tek bir göçmen tanımına giremeyecek kadar karmaşık süreçler içindedir. Göçü "sermaye için ucuz emek hareketi" olarak değerlendiren Castles ve Miller (2008:35)'e göre göç, zenginleri daha zengin yapmak için eşitsiz kalkınmanın ve yoksul ülkelerin kaynaklarının sömürülmesinin devamlılığını sağlayan mekanizma olarak görülmektedir. Piore (1979) ise, göçmenin mağdur proletere dönüştüğünü ileri sürerek küresel düzlemde göçmen kimliğinin dönüşümüne vurgu yapmaktadır.

Cohen ve Sirkeci (2011) 'göçmen' ve 'göçmen olmayan' kavramlarının yerine 'hareketliler' ve 'hareketsizler' kavramlarını önermektedirler ve göçü; hareketli ve hareketsizlerin zaman ve mekânda bir hareketi olarak görmektedirler. Yazarlara göre bu ikisi arasındaki ilişkiler göç açısından önemli ve belirleyicidir. Cohen ve Sirkeci'nin bütüncül bir yaklaşımla "göç kültürü" olarak yaptıkları kavramsallaştırma farklı dinamiklere işaret etmektedir. Bunlar; bireyin yeteneklerinin yanı sıra ekonomik, sosyal ve kültürel gelişim, göç veren ülkenin zayıf ve güçlü yönleri ile göç veren/alan ülkelerin bir

takım özellikleridir. Cohen ve Sirkeci'ye göre göç alan ve veren ülkelerin “toplumsal beklentileri, olanakları, var olan çatışmalar, güvenliği ve güvensizlik durumunu da dikkate alan ekonomik ve siyasal gerçeklikleri” göç süreci ile ilişkilidir ve bu sürecin doğası dinamik ve akışkandır (Sirkeci, Cohen, Yazgan, 2012).

Cécile Canut'a göre “ülkesini terk etmek zorunda kalan insanlar için hangi tanımın yapılacağı siyasi kaygılar taşıyan karmaşık bir süreçtir. Anlam kayması bu insanları suçlayan siyasi söylemlerin sonucudur. Evrensel bir retorikten güvenliğin ön planda tutulduğu bir retoriğe geçilmiştir. Bu kavramların kullanımı güç ve ideoloji eksenindedir” (Yardım, 2015). Uluslararası göçmen statüsünün belirlenmesindeki ölçütlerden birisi göçmen olarak nitelendirilen kişi/kişilerin hedef ülkedeki ikamet süreleridir. Amerika Birleşik Devletleri'nde göçmenlerin tanımı: “Birleşik Devletler'de yasal olarak daimi oturma ayrıcalığı edinmiş yabancılar” şeklindedir (İçduygu, Erder, Gençkaya, 2009:31). De Tapia, uluslararası göçü deneyimleyenleri; 1) sürekli yerleşenler; 2) süreli sözleşmeli işçiler; 3) süreli profesyonel çalışanlar; 4) gizli veya yasadışı çalışanlar; 5) sığınmacılar ve 6) mülteciler (akt. Aksoy, 2012) olarak ele almaktadır. Bu kategorilerde yer alan her bir sosyal kesimin uluslararası arenada farklı amaçları, farklı mücadele biçimleri ve farklı yaşam biçimleri gelişmektedir. Uluslararası sistemde Stalker'in ifade ettiği gibi, kazananların ve kaybedenlerin dünyası vardır. Bu dünyada kaybedenler; ortadan kaybolmayacak ama gidebilecekleri başka bir yer ararlar. Dolayısıyla bu nüfus hareketlerinin dünya üzerinde nasıl değişimler yaşadığını ve niceliksel yapısını incelemek bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011: 22).

Göçmen ağları temelli analizler ise göçmen bireyi coğrafi ve ulusal sınırları aşan daha geniş bir bütüne yerleşik şekilde ve bu bütünle etkileşim içinde ele almaktadır (İhlamur Öner, 2012:310). Bu çalışmada da göçmen birey bu varsayım ile değerlendirilmektedir.

4.2. Uluslararası Göç

Ulus devletinin sınırları dışına gerçekleşen nüfus hareketliliğini ifade eden uluslararası göç, dinamik, karmaşık ve çok boyutlu bir olgudur. İçinde geliştiği bağlamın koşullarından etkilenmektedir. Bu koşullarda meydana gelen değişimle etkileşim içindedir ve kendisi de doğası gereği tarihsel süreç içinde dönüşümler geçirmektedir (İhlamur Öner, 2012:13).

Bugün anlamı ve içeriği oldukça genişleyen bir kavram olarak uluslararası göçü Faist (2003:30) şöyle tanımlamaktadır:

Uluslararası göç, bir ulus devletten diğerine gerçekleşen daimi bir hareketi ifade eder. Daha doğrusu uluslararası göç, çok sayıda bağ ile çok sayıda ulus-devlet içindeki iki ya da daha çok konumu ve hareket edenlerle kalanlar arasındaki çeşitli bağları özetleyen, çok boyutlu ekonomik, siyasi, kültürel ve demografik bir süreçtir.

Massey (1999), uluslararası göçün “modern” tarihini yaklaşık olarak 1500’lü yıllardan itibaren ele almıştır. 16.yy. ve 19.yy’lar arasında, merkantilist dönem boyunca Avrupa, dünyadaki göç akınlarına hâkim olmuş, Avrupa’nın bu hâkimiyetinin kaynağını merkantilist kapitalizm altında ilerleyen ekonomik büyüme ve sömürgeleşme süreçleri oluşturmuştur. Göç, özellikle Batı Avrupa’da 1650’den itibaren, toplumsal hayatın ve politik ekonominin önemli bir yüzünü oluşturmuş, Avrupa sömürgeciliği farklı biçimdeki göçlerin yaşanmasının temelini teşkil etmiştir (Castles ve Miller, 1998:69-71). Uluslararası göç hareketleri Abadan Unat (2006:19)’ın ifadesiyle; “son yarım yüzyılda beş kıtayı etki alanı içine alan, değişik faktörlere dayanan, ulus kavramını sorgulamayı sürdüren, demografik açıdan milyonlarca insanı kapsayan bir süreç olmaya devam etmektedir”. Bu süreç bugün küresel dinamiklerden etkilenen, bu gelişmeleri etkileyen, hızla gelişen ve nitelik değiştiren bir boyutta ele alınmaktadır. Bu bağlamda göç; göçü veren, göçü kabul eden, bu sürece müdahil olan (transit ülke gibi) ve göçü yaşayanların diğer bir ifadeyle göçmen deneyimlerinin birlikte ele alındığı bir bakış açısıyla analiz edilen bir olgu olmuştur.

Uluslararası göç aynı zamanda birey ve grupların çatışan çıkarlarıyla ajanların hareketini düzenleyen ya da kontrol eden bir süreci de ifade etmektedir (Sirkeci, 2005). Bugün gelinen noktada göç hareketliliğine neden sadece işgücü göçü ya da artan bir hızla devam eden mülteci/sığınmacı göçü değildir. Teknolojinin, ulaşım ve iletişim olanaklarının gelişmesinin ve küresel örgütlerin de etkisiyle turistler, öğrenciler, iş dünyasındaki insanların ziyaretleri ya da uluslararası şirketlerin şubeleri arasında yaşanan personel transferleri de bu sürece dâhildir. Ancak uluslararası göçün hükümetleri ya da daha genel ifadeyle ulus-devletleri yakından etkileyen yönünü, işgücü göçü ve mülteci akınları oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra uluslararası göçü hızlandıran bir diğer faktör ise; küreselleşmenin Güney ülkelerinde yarattığı olumsuz etkiler olarak görülmektedir (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011: 22).

4.3. Uluslararası Göçün Tarihsel Gelişimi

Tarihteki ilk büyük kitlesel göç olayı olarak değerlendirilen Kavimler göçü, bugünkü Avrupa'nın şekillenmesinde etkin bir rol oynamıştır. Tarihsel süreç içerisinde devam eden göçler, Amerika kıtasının keşfedilmesi ile yeni bir nitelik kazanmıştır. 16. yüzyıldan itibaren insanlar yeni bir hayat umuduyla kitleler halinde Avrupa'dan Amerika kıtasına göç etmiş ve yerleşmiştir. Bununla beraber 18. yüzyıla kadar Avrupalı tüccarlar Kuzey Afrika'dan 15 milyon civarında insanı Güney Amerika'ya, Karayib adalarına ve Brezilya'ya götürmüş ve köle olarak çalıştırmıştır. Böylece Avrupa üç yüzyıl boyunca dünyanın göç hareketlerine yön vermiştir (Mutluer, 2003:11). Giddens (2010a:230) geçmiş 350 yıl boyunca ortaya çıkan nüfus hareketlerini şöyle özetlemektedir:

Avrupa'dan Kuzey Amerika'ya: On yedinci yüzyıldan günümüze kadar Avrupa'dan, 45 milyon kadar kişi bugün ABD ve Kanada olan yerlere göçtüler. Kuzey Amerika'da yaşayan yaklaşık 150 milyon kişi, kendi köklerini bu göçte bulabilir.

Avrupa'dan Orta ve Güney Amerika'ya: Avrupa'dan, özellikle İspanya, Portekiz ve İtalya'dan yaklaşık 20 milyon kişi, Orta ve Güney Amerika'ya göç ettiler. Bugün bu bölgelerde yaşayan yaklaşık 50 milyon kişi, Avrupa kökenlidir.

Avrupa'dan Afrika ve Avustralya'ya: Bu kıtalarda yaşayan yaklaşık 17 milyon kişi, Avrupa kökenlidir. Afrika'da, çoğunluk, esas olarak İngilizler ve Hollandalılar tarafından sömürleştirilmiş olan Güney Afrika'ya göç etmiştir.

Afrika'dan Kuzey ve Güney Amerika'ya: On altıncı yüzyıldan başlayarak, yaklaşık 15 milyon siyah, kendi istekleri dışında Kuzey ve Güney Amerika kıtalarına taşındılar. Bunların neredeyse bir milyonu, 16. yüzyılda, 1,3 milyonu 17. yüzyılda, 6 milyonu 18. yüzyılda ve 2 milyonu da 19. yüzyılda buralara vardı. Siyah Afrikalılar Amerikalılara, köle aileler olarak hizmet vermek üzere, zincire vurularak getirildiler; bu süreç sırasında bir bütün olarak topluluklar vahşice yok edildiler.

Avrupa kökenli göçmenler Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya ve Yeni Zelanda'da yeni devletlerin oluşumuna yol açarken buralarda yaşayan yerliler ise azınlık durumuna düşürülmüştür. 19. yüzyılda milyonlarca insan Çin ve Hindistan'dan Amerika ve Avrupa'ya sözleşmeli işçi olarak gönderilmiştir (Giddens, 2010b:522). Avrupalıların sömürgeleştirme politikaları uzun süre boyunca Amerika'nın göç hareketlerine de yön vererek bugünkü yapının şekillenmesinde etkili olmuştur. Avrupa ülkeleri Amerika'daki gelişen iş gücünü önceleri Doğu Asya'dan getirtilen sözleşmeli işçilerle karşılamışlar

ancak asıl kaynağı Afrikalı köleler oluşturmuştur. Amerika'nın sosyal ve demografik oluşumunda Afrikalı köleler, Avrupa kolonileriyle birlikte yer almışlardır (Massey,1999).

Yirminci yüzyıldan itibaren bugünkü anlamda kullandığımız uluslararası göç kavramı yaygınlaşmaya başlamıştır. Yirminci yüzyıl dünya genelinde Avrupa kökenli modernitenin egemen olduğu; ekonomik, toplumsal ve siyasal dönüşüm dönemidir. Bu yüzyılda ulus devletlerin dünya sistemi içindeki egemenlikleri ve meşruiyetleri gelişirken, ülkelerin kendi sınırları içinde ve diğer ülkelerin sınırları arasında göç hareketleri artmıştır (İçduygu vd., 2009).

Son yüzyıllık süreçte gelişen uluslararası göç hareketlerini Wimmer ve Schiller (2002) dört dönem içinde değerlendirmektedir. Bu dönemler; 1870-1918, 1919-1945, 1946-1989 tarihleri ve 1990'dan itibaren olan süreç. Yazarlara göre, birinci dönemin en belirgin özelliği ulus-devlet inşasının yükselmesi, ilk ciddi küreselleşmenin ve işgücü göçünün görülmesidir. Sınırları aşan göçler üzerinde ülkelerin kısıtlamaları seyrek görülür ve göç hareketleri yoğundur. Bu dönem yoğunluğunun temel nedeni İçduygu ve arkadaşlarına göre kapitalist ekonomilerin ve sanayi toplumlarının işgücüne olan ihtiyaçlarını “yerel işgücü” ile karşılayamama sorunudur (İçduygu vd., 2009).

Wimmer ve Schiller'e göre, yabancılar ve göçmenler zamanla ulusal egemenliğe tehdit olarak görülmeye başlamıştır. Bunun üzerine 1919-1945 döneminde; öncelikle göçmenlerin sınırları aşan serbest dolaşım hakkı kısıtlanmıştır. “Etnik kıyım” hareketlerinin artması, yeni uluslaşan devletlerin ortaya çıkması, sınır kontrolleri ve göçmenlerin asimile edilmesi konuları belirgin hale gelmiştir. 1946-1989 dönemi Soğuk Savaş yıllarıdır ve bu dönem içinde “ulus devlet”, “devlet sınırları” ve “milliyet” temel kavramlar haline gelmiştir. Stalker, Soğuk Savaş sonrası Avrupa'da gelişen göç sürecini dört ayrı dönemde ele alarak analiz etmiştir. 1940'lı yılların sonu 1950'li yılların başı; kitlesel mülteci akınları dönemidir. 1973'e kadar olan dönem sözleşmeli işçi göçü alımlarının yapıldığı dönemdir. Batı Avrupa'daki sanayileri için geçici işçi alan ülkelerin başında Almanya gelmektedir. Almanya; 1954 yılından 1970'lere kadar Yunanistan'dan, İspanya'dan, Portekiz'den ve Türkiye'den; Fransa ise; Fas'tan, Tunus'tan ve Cezayir'den işçi olarak sanayisine iş gücü sağlamıştır. Stalker'in sınıflandırmasında 1974-1980'li yılların ortasına kadar olan yıllar; göçmenlere kapıların kapandığı dönemdir. 2001 yılına

kadar devam eden dönem ise; sığınmacı, mülteci ve kaçak göçmen akınını vurgulamaktadır (Göker, 2012:47; Aksoy, 2012; Bakırtaş, 2012).

Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası göç tarihini sınıflandırmaya yönelik bir diğer çalışma Messina'ya aittir. Messina, Avrupa'ya yönelik göçleri 1945-1979 arası emek göçü, 1973-2007 arası aile birleşmeleri, 1989 ve sonrası dönemi de düzensiz/zorunlu göç dönemi olarak birbiriyle çakışan üç dönem halinde ele almaktadır (Özerim, 2014).

Soğuk Savaş sonrası Avrupa, Doğu Avrupa'dan Batı Avrupa ülkelerine yaşanan yoğun göçlerle kendi içerisinde yeni bir göç dalgası ve deneyimi yaşamıştır. "İkinci Nesil Misafir İşçi Programları" olarak adlandırılan yabancı işçi kabul programları yine bu dönem içerisinde başlatılmıştır. Almanya yeniden başlattığı geçici yabancı işçi kabulü ile Orta ve Doğu Avrupa'daki yeni demokratik rejimleri, yasadışı göç ve insan ticareti gibi konularda Avrupa Birliği'nin çabalarını destekleme amacıyla olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nde de geçici yabancı işçi kabul program önerileri ülkedeki yasadışı istihdam edilen nüfusu yasalastırmak amacıyla bir yöntem olarak görülmüştür (Castles ve Miller, 2008: 142).

Çok genel bir perspektiften son yüz yıllık dönemdeki büyük çaplı göçler ele alındığında; 1923 yılında Lozan Anlaşması'ndan sonra Türkiye ile Yunanistan arasında 'nüfus mübadelesi' kabul edilmesiyle ve 384 bin kişi Türkiye'ye yerleşmiştir. Benzer anlaşma, Bulgaristan ile 'gönüllü değişim' olarak yinelenmiştir. 1947 yılında Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılması neticesinde yaşanan büyük göç dalgasında yaklaşık 18 milyon Hindu ve Müslüman mübadele edilmiştir. 1945 ve 1961 yılları arasında Berlin duvarının inşası ile birlikte yaklaşık 3,7 milyon Doğu Alman Batı'ya kaçmıştır (Kınık, 2010). İsrail'in kurulmasından sonra kısa sürede yaklaşık 250.000 Yahudi İsrail'e göç ederken, sayılarının 700.000'i bulunduğu tahmin edilen Filistinli, komşu ülkelere iltica etmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında düzenlenen Romanya – Bulgaristan sınırı nedeniyle yaklaşık 100.000 Bulgar Bulgaristan'a ve 120.000 Romen Romanya'ya göç etmiştir. 1979 yılı Aralık ayından itibaren SSCB işgali nedeniyle yaklaşık 2.5 milyon Afganlı Pakistan'a iltica etmiştir (Doğanay vd., 2011:88-91).

İran-İrak Savaşı ve Körfez Savaşı sürecinde yüz binlerce Iraklı Kürt ve Şii ülkelerini terk ederek Türkiye ve İran'da mülteci ve sığınmacı olurken, 1990-1991 Körfez Krizi nedeniyle

yaklaşık 4 milyon kişinin (İran, Irak, Türkiye, Kuveyt ve Suudi Arabistan ekseninde) göç ettiği tahmin edilmektedir. 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması ve 1991 yılında SSCB'nin dağılmasından sonra milyonlarca insan iltica etmiştir (Bednov'dan akt. Deniz, 2014).

Birleşmiş Milletler'in göç verilerine göre 1970- 2010 arasında dünyadaki uluslararası göçmen sayısı 2,5 kattan daha fazla artmıştır. 1970 yılında 84 milyon olan uluslararası göçmen sayısının kırk yıllık periyodun ilk bölümünde (1970-1990) 1,85 kat artarken (156 milyon), ikinci bölümünde (1990-2010) 1,37 kat artış (214 milyon) olmuştur. 1970 yılında toplam 84 milyon uluslararası göçmen gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaklaşık aynı oranlarda iken, özellikle 1990 sonrası süreçte gelişmiş ülkeler lehine önemli bir değişiklik olmuştur. Nitekim aynı periyodun ilk bölümünde gelişmiş ülkelerde 1,90 kat artış söz konusu iken, ikinci bölümde 1,56 kat artış göstermiştir. Buna karşılık gelişmekte olan ülkelerde ilk bölümde 1,78 kat artış gerçekleşirken, bu artış ikinci bölümde 1,17 düzeyinde olmuştur. Böylece uluslararası göçün artmasının temel nedenini yoksul ülkelere zengin ülkelere doğru giden göçmenler ve ekonomik temelli göçler oluşturmuştur (Bakırtaş, 2012:241-242).

Uluslararası göçün artmasının bir diğer nedeni, siyasi istikrarsızlıktan, insan hakları ihlallerinden ve baskıcı rejimlerden kaçanlar, daha iyi bir yaşam umuduyla Batı ülkelerine yönelmeleridir. İki kutuplu dünyada otoriter yönetimlerin baskıyla kontrol altında tutabildiği etnik çatışmalar, 1990'ların başındaki büyük çözümlenin ardından Bosna, Kosova, Bulgaristan, Irak gibi yerlerde iç savaflara ve etnik temizlik harekâtlarına dönüşmüştür ve büyük bir nüfus yerinden yurdundan edilmiştir. Siyasi çalkantılara ek olarak, neoliberal piyasa ekonomisinin yaygınlaşmasıyla pek çok bölgede ortaya çıkan ekonomik yapılar, geleneksel dayanışma ağlarının çözülmesi ve devletin sosyal harcamalarını kısıtlaması, işsizlik ile beraber ağır bir yoksullaşmaya yol açmıştır. Dünyanın farklı noktalarında refah ve yaşam standartları arasındaki eşitsizliğin gelişen iletişim teknolojileriyle görünür kılınması göç sürecini daha da hızlandırmıştır (Danış, 2004). Göçün geldiği nokta verileriyle değerlendirildiğinde; Birleşmiş Milletler'in uluslararası göç verilerine göre 2010 yılında dünya nüfusunun %3,1'i göçmen konumunda iken, daha fazla gelişmiş bölgelerdeki göçmen sayılarının toplam nüfusa oranı %10,3; daha az gelişmiş bölgelerdeki oran ise %1,5'dir. Dünya'daki toplam göçmenlerin %32,6'sı Avrupa'da, %23,4'ü de Kuzey Amerika'dadır. ABD'deki oran ise yaklaşık %20,0'dır.

Gelişmiş ülkelerden Almanya, Fransa, İtalya gibi ülkeler ise diğer ülkelere göre yüksek oranlara sahiptir (Akçadağ, 2012). 1950- 1955 döneminde 315 bin olan net göç akımı 1960-1965 döneminde 3 milyonun üzerine çıkarken, dünya ekonomisinde büyümenin ve gelişmenin hız kazandığı 1960-1970 döneminde 6 milyonun üzerinde gerçekleşmiştir. Dünya ekonomisinde kriz ve küçülmenin olduğu 1975-1985 dönemde net göç akımında bir yavaşlama ve gerileme olduğu görülürken, ekonomik büyümenin yeniden hız kazandığı 1985-2005 döneminde ise göçün yeniden sıçrama gösterdiği görülmektedir. Nitekim 1985 yılında az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere yönelen net göçmen sayısı 5 milyon 643 bin kişi iken, bu sayı 2005 yılında 17 milyon 450 bin kişiye çıkmıştır (Yılmaz, 2014). Küresel çapta insan hareketliliklerinin güney-kuzey istikametinde ilerlediği sıklıkla ifade edilen bir gerçeklik olmuştur (Sağiroğlu, 2015). Buna karşın OECD üyesi olmayan ülkelere yönelik göçler, mevcut küresel göç stokunda önemli bir paya sahiptir. Kuzey ticaretini sürükleyen, ABD ve AB'nin başat ekonomileri Almanya ve Fransa iken, Güney ticaretinin yaklaşık %80'ni Asya kıtasında Japonya ve Çin odaklıdır (Bakırtaş, 2012). Boucher ve Gest (2014)'in çalışmalarında altını çizdiği gibi Küresel Güneydeki OECD üyesi olmayan devletler şu anda tüm göçmenlerin hemen hemen yarısına ev sahipliği yapmaktadır. Yazarların analizlerine göre, en büyük mutlak stoka ve toplam nüfusa oranla en büyük stoka sahip devletler sadece geleneksel Batılı hedef devletler değildir. Boucher ve Gest yirmi birinci yüzyılda göçün eskinin gelişmiş dünyasındaki iş gücü kaynağını sürdürmek için merkezi bir sistem haline gelmesinin kuvvetle muhtemel olduğu mevcut durumu şöyle değerlendirilmektedir:

Hindistan ve Ukrayna ilk ona girmişken Rusya ve Suudi Arabistan, mutlak stoka ilk dört ülke arasında yer almaktadır. Stok, devletlerin ulusal nüfusuna oranına göre incelendiğinde, en yüksek orana sahip on devletin hepsi OECD üyesi olmayan devletlerdir. İlk dört ülke Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt ve Ürdün'dür... Ekonomik ve demografik eğilimler Güney'den Güney'e göçün yirmi birinci yüzyıl boyunca daha da büyük önem kazanacağını göstermektedir. Dünyadaki ekonomik büyüme Çin, Hindistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Brezilya ve Türkiye'ye doğru kaydıkça ve OECD dışındaki ülkeler OECD ülkeleriyle aynı belirgin nüfus yaşlanma eğilimlerini benimsedikçe, göç sonuçlarında da bu durumun getireceği bazı değişiklikler görebiliriz... (Boucher ve Gest, 2014).

Türkiye'nin uluslararası göç rejimi içerisindeki konumunun büyük ölçüde değişmeye başladığı dönem 1960'lı yıllara rastlamaktadır. Tarımsal üretim alanında gerçekleşen değişimlerin etkisiyle kentlere doğru hızlanan göç, kentsel alanların göç hareketliliği ile baş edebilecek alt yapıdan yoksun olması, kırsal alanlardan gelen nüfusun kentsel alanla

bütünleşememesi ve işsizlik gibi sosyo-ekonomik süreçler ülkenin uluslararası göç sistemine eklenmesini getiren içsel dönüşümler (Şenay, 2010) olarak sayılabilir. Türkiye, jeopolitik konumunun etkisiyle dünyadaki bireysel ve kitlesel göç dalgalarından etkilenen bir ülkedir. Uzun yıllar başta Avrupa olmak üzere dünyanın birçok bölgesine göç veren Türkiye, son yıllarda “net bir göç ülkesi” olarak değerlendirilmektedir. “Göç veren” ve “transit” bir ülke olmanın yanı sıra bugün, “hedef” ülke konumunda olan Türkiye’ye yönelik göç hareketliliğinde kısa, orta ve uzun vadeli gelen yabancıların sayısında ve niteliklerinde önemli düzeyde bir değişiklik ve çeşitlilik olduğu görülmektedir (Sağiroğlu, 2015).

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün verilerine göre; Türkiye’ye son 13 yılda çalışma, eğitim ve diğer amaçlarla gelenlerden toplam 2.442.159 “yabancı” ikamet izni almıştır. 2016 yılında 25 milyon yabancı Türkiye’ye giriş-çıkış yapmıştır. Eğitim, çalışma ve turizm gibi amaçlarla 460.000 civarında yabancı Türkiye’de ikamet etmektedir (<http://www.goc.gov.tr>).

4.4. Uluslararası Göçü Açıklayan Kuramlar

Uluslararası göç olgusunun incelenmesi öncelikle göç edenlerin birbirinden çok farklı gruplar olmaları, farklı bağlamlar içinde bu hareketliliğin oluşması nedeniyle, göçü sadece bir sınır geçme hareketi olmaktan çıkarmaktadır. Göçü, farklı boyutların nasıl ilişkilendirileceği ve gerçek dinamiklerin neler olduğu konusunu ele almayı gerektiren bir olgu haline getirmektedir (Kümbetoğlu, 2012:49).

Göçün; göç-veren ulus-devlet, göç-alan ulus-devlet ve göçmenler olmak üzere üç temel aktörü açısından ele alındığında farklı çıkar ve beklentiler temelinde hem ekonomik hem de siyasal düzeylerde birbirinden değişik anlamlar taşıdığı görülmektedir. Uluslararası göçü açıklamaya çalışan yaklaşımlar ekonomi-merkezli konumlanmalar ve daha siyaset-temelli bakış açıları olarak değerlendirilmektedir (İçduygu vd., 2009:34). Bu yaklaşımlar genel hatlarıyla ele alınacaktır.

4.4.1. Ekonomik Temelli Göç Kuramları

Göç olgusu 19. yüzyılda itibaren bilimsel çalışmaların konusu olmaya başlamıştır. Neo-klasik yaklaşımın ilk klasik teorisi Alman-İngiliz kökenli coğrafyacı ve harita uzmanı Ernst Georg Ravenstein'in 1885-1889 yıllarında "*Göç Yasaları*" (*The Laws of Migration*) konulu yayınıdır. Ravenstein, "yasa" kavramını kullanarak demografik hareketlerin şaşmaz kesinliğine işaret etmiştir (Abadan Unat, 2006:20-21). Ravenstein (1885)'in İngiltere'de içgöçler üzerine yaptığı istatistiksel sonuçlara dayanarak geliştirdiği göç yasası temelde yedi farklı maddede ele alınabilir. Bu maddelerden ilki; göçmenlerin gidecekleri yerlerin mesafesi ile ilgilidir. Göç hareketleri genellikle kısa mesafede gerçekleşir ve gelişen göç dalgaları sonucu bir nüfus değişimi yaşanmaktadır. İkinci madde göç hareketliliğinin sanayileşmenin de etkisi ile küçük kasabalardan büyük kentlere doğru ve basamaklı olarak ilerlemesi ile ilgilidir. Bir kentte meydana gelen hızlı ekonomik gelişme karşısında, kenti çevreleyen yakın yerlerden göçmenler hızla bu kente gelirler. Böylece kırsal kesimde meydana gelen nüfus azalması daha uzak bölgelerden gelen göçmenlerce doldurulmaktadır. Bu durum hızlı gelişen kentin kendisini tüm ülkeye hissettirmesine kadar basamaklı bir şekilde devam etmektedir (Ündücü, Erdoğan, Işık, 2008). Üçüncü madde ise yayılma ve emme sürecini açıklamaktadır. Ravenstein'in yasasının dördüncü maddesi; her göç akımının karşı göç akımlarına neden olduğudur. Beşinci madde; sanayi ve ticaretin yoğunlaştığı merkezlere uzun mesafeli göçlerin olduğunu açıklamaktadır. Ravenstein altıncı maddede kırsal kesimlerde yaşayan yerlilerin kentte yaşayanlara göre daha fazla göç etme eğiliminde olduğunu, yedinci ve son madde de kadınların erkeklere oranla daha fazla göç etme eğiliminde olduğunu açıklamaktadır (Ravenstein, 1885). Ravenstein'in göç yasasını açıkladığı araştırmaları göç olgusunu açıklayan ilk teorik çalışma olması açısından önemli bir yere sahiptir.

Göçe ilişkin teorilerin temelinde göçün nedenlerini anlamak yatmaktadır. 1970'lere kadar göçe ilişkin neo-klasik teoriler, bireysel göç kararlarını göçü iten ve çeken nedenler açısından açıklamıştır. Söz konusu teorilerde indirgemeci ekonomik bir mantık içerisinde, sosyal yapılardan çok, bireysel kararların etkinliği incelenmiştir (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011:20). Göç üzerine araştırmalar genellikle göç ekonomisi ile ilgili üç soruya yanıt aramaktadır: Göçmen alan ülkeye yönelik göç akımlarının boyutunu ve bileşenini belirleyen nedir? Göçmenler gittikleri ülkeye nasıl uyum sağlar? Göçmenlerin ev sahibi ülkeye etkisi nedir? (Borjas, 1989). Göçü tam bir analiz birimi olarak gören sosyolojik

teorilerden farklı olarak, ekonomik göç teorileri genellikle uluslararası emek göçüne odaklanmıştır. Lewis’le (1954) başlayarak, bu teoriler, maaşlar ve ülkeler içindeki iş bulma piyasasındaki farklılıkları (Sert, 2012:32) ve coğrafi farklılıkları göçün başlıca nedeni olarak görmektedir. Söz konusu yaklaşımlar, ülkeler arasındaki ücret ve istihdam şartlarındaki farklılıklara ve göçün maliyetine odaklanarak göç hareketinin genellikle geliri maksimize etmek amaçlı verilen bireysel bir karar olduğunu savunmaktadır (Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. 1993). Emek fazlasına sahip olan ülkeler aynı zamanda düşük bir ücret piyasasına sahiptir. Sermayeye kıyasla sınırlı bir emek piyasasına sahip olan ülkelerin ise ücret düzeyi yüksektir. Ücret farklılıkları beraberinde göçü başlatmaktadır. Düşük ücretli işçilerin, yüksek ücretli ülkelere göç etmesi sonucu emek zengini ülkelerde emek piyasası daralır, buna karşın ücretler yükselir. Sermaye zengini ülkelerde ise tersi bir durum yaşanarak ücretler düşer. Bu durumda uluslararası göçün maddi ve manevi maliyetini yansıtan bir uluslararası ücret farkı oluşur (Güllüoğlu, 2012; Massey ve diğerleri, 1993). İkili iş gücü yapısıyla ilgili çalışmalarında Harris ve Todaro’ya göre göç, ücretlerdeki bu farklılıkların değil, göç veren ve göç alan yerlerde beklenen gelirlerdeki farklılıkların bir sonucudur. Yazarlara göre, kentsel beklenen gelir kırsal reel gelirden büyük olduğu sürece iş gücü göçü devam edecektir. (Harris ve Todaro, 1970; Sert, 2012:32). Sonuç olarak, neo-klasik ekonomik yaklaşımın makro teorisi, ülkeler arası ücretler ve istihdam koşullarındaki farklılıkların göçün temel nedeni olduğunu ileri sürmektedir.

Neoklasik mikro ekonomik yaklaşım ise ülkeler arasındaki ücret farklarına odaklanmaktadır. Ayrıca, istihdam koşulları ve göç maliyetlerini ele alan bu yaklaşıma göre birey, faydayı en üst düzeye çıkarma çabasıdadır ve böylece kendileri için maksimum düzeyde fayda sağlayacak ülkeyi tercih etmektedir. Bireyin göç alan ve rekabet içinde olan ülkeler arasından tercihini; finansal kaynakları, göç alma rekabeti içindeki ülkelerin ve kaynak ülkenin göç düzenlemeleri sınırlandırmaktadır. Bu araştırmanın sonucunda kimi bireyler kendi ülkeleri dışındaki ülkelere gitmenin iyi olacağını düşünürken bireylerin çoğu da doğdukları ülkede kalmanın daha kazançlı olacağını düşünmektedir (Borjas, 1989).

Bu teoriler sıklıkla itme çekme teorileri olarak bilinmektedir. Everett Lee’nin 1966 yılında Bir Göç Teorisi (A Theory of Migration) adlı çalışması “İtme Çekme Kuramı”nın temellerini oluşturmaktadır. Lee (1966)’ye göre göç etme kararının verilmesinde ve göç

sürecinin başlamasında etkili olan faktörler dört başlık altında özetlenebilir: “1) Köken yerle ilgili faktörler, 2) Hedef yerle ilgili faktörler, 3) Aradaki engeller, 4) Bireysel faktörler”dir. Lee'nin modelinde göçe karar verme sürecinde birey açısından göçü etkileyen “itici”/olumsuz (-), “çekici”/olumlu (+), “nötr” (o) ve “engelleyici” faktörler yer almaktadır. İtici faktörler demografik büyümeyi, düşük yaşam standartlarını, ekonomik fırsat yoksunluğunu ve siyasal baskıları içerirken, çekici faktörler arasında emeğe olan talep, boş araziler, cazip ekonomik fırsatlar ve siyasal özgürlükler (Castles ve Miller, 2008:31) sayılabilmektedir. Lee'nin modeli özellikle kırsal alanlardan kentlere olan göçü açıklamakta tercih edilen bir yaklaşımdır. Kırsal alandaki nüfus artışı tarımsal kaynaklar üzerinde bir baskıya yol açar ve bu alanlardaki nüfusu yerleşim alanının dışına iter. Kentlerdeki ekonomik şartlar ise göçmenler için çekici bir faktör olur (Skeldon, 1997:20). İnsanı rasyonel kararlar veren bir varlık olarak değerlendiren Everett Lee'nin itme-çekme teorisinde yer alan faktörlerin itici ve çekici özellikleri bireylere göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu modelin merkezi kavramı “insan sermayesidir” ve insanlar eğitime yatırım yapmaya karar verebilecekleri gibi göçe de yatırım yapmaya karar vermektedirler (Castles ve Miller, 2008:31).

Bu teoriler; sermayeye oranla fazla işgücü arzı olan ülkelerde düşük bir denge piyasa ücreti olduğunu, sermayeye kıyasla sınırlı işgücü arzı olan ülkelerde ise yüksek bir piyasa ücreti olduğunu varsaymaktadır. Sonuç, sermaye bakımından zengin olan ülkede işgücü arzının arttığı ve ücretlerin düştüğü, sermaye bakımından fakir olan ülkede ise işgücü arzının düştüğü ve ücretlerin yükseldiği bir uygun değer denge durumu olmalıdır (Sert, 2012: 32). Sahip olduğu sermayeye göre büyük bir emek rezervine sahip ülkelerde genel olarak ücretler yüksektir. Ortaya çıkan ücret farkından dolayı işçiler düşük ücretli ülkeden yüksek ücretli ülkeye göç ederler. Bu hareketin sonucunda, sermaye zengini ülkede emek arzı artıp ücretler düşerken, sermaye yoksulu ülkede emek arzı düşer ve ücretler yükselir. Bu durumda sadece uluslararası göçün maddi ve manevi maliyetini yansıtan bir uluslararası ücret farkı oluşmaktadır (Massey ve diğerleri, 1993:13).

4.4.2. Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri yaklaşımı hem uluslararası göç akımlarının nedenlerini sorgulamak, hem de göç alan ve göç veren yerler arasındaki bağlantıları anlamak üzere oluşturulmuş farklı göç teorilerini bir araya getiren disiplinler arası kapsamlı bir teoridir. Afrika kıtasında kırdan

kente göçü inceleyen Mabogunje'nin geliştirdiği bu teoriyi önce Fawcett ve Arnold, Portes ve Borocz sonra Kritz, Lim ve Zlotnik uluslararası göç hareketlerine uyarlayarak göç yazınına kazandırmışlardır (İçduygu vd., 2009:40)

Bu yaklaşım temelde; “1) savaş sonrası dönemde uluslararası işgücü göçü neden bu derece arttı? 2) göç, özellikle de niteliksiz işgücü göçü X'den Y'ye oluyor da neden X'den Z'ye olmuyor?” sorularına odaklanmaktadır (Lordoğlu vd., 2004). Göç sistemleri, göçün açıklanmasında makro ve mikro etkenlerin bir arada düşünüldüğü bir kuramdır. Göç hareketlerinin genellikle göç veren ve alan ülke arasında sömürgecilik, ticaret, yatırım, siyasal etkileşim veya kültürel bağlara dayandığını ve önceden var olan bağlantılar üzerinden ortaya çıktığını ileri sürmektedir (Castles ve Miller, 2008:36). Dolayısıyla bireysel ve sosyal ağlardan önce ülkeler arasında geliştirilen ağlar bu teoriyle birlikte göçü açıklamakta kullanılmaktadır. Bu teorinin açıklayıcı yönlerinden birisi de, göç hareketliliklerinin neden birçok ülkeden tek bir ülkeye doğru yöneldiğini ortaya koymasındadır (Göker, 2015:53). Faist'e (2003:82-83) göre, göç sistemleri yaklaşımları; uluslararası göçün yönünü ve analizlere göç ağlarını da dâhil ettiklerinde göçün dinamiklerini açıklamak açısından ideal bir niteliğe sahiptir. Faist bu nitelikleri üç grupta sınıflandırmıştır. İlki, göç sistemlerinin; hareketin ortaya çıktığı bağlamları oluşturduklarını ve bu sistemlerin kalmak ya da gitmek tavırlarında etkili olduğunu varsaymaktadır. Bir göç sisteminin birbirine insan akışı ve karşı-insan akışlarıyla bağlı iki ya da daha fazla mekânı içerdiğini ifade eden Faist, göç sistemlerinin insanlardan ziyade ülkeler arasındaki ve genellikle göç akıntıları meydana gelmeden mevcut olan bağlantıların varlığı üzerine vurgu yaptığını belirtir. İkinci olarak bu yaklaşım, göç sistemlerindeki süreçler üzerine yoğunlaşır. Buradaki vurgu göç hareketlerinin bir defaya mahsus olmaması, göçün tarihselliği ve aktif bir süreç olması ile ilgilidir. Faist'in üçüncü nitelendirmesi sistem kuramcılarının toplumsal ağ kuramını güçlü bir şekilde uyguladıklarını ifade eder. Faist bir ağın, bireysel ya da kolektif aktörler bütünü olarak ve onları birleştiren ilişkiler anlamında tanımlandığına vurgu yapmaktadır. Faist'e göre, üç ya da daha çok mevki arasındaki aşağı yukarı homojen bağ bütünlüklerini içeren ağlar; kaynakların, malların ve fikirlerin, toplumsal ve sembolik bağların belirli şekilleri vasıtasıyla nasıl dolaştıklarını etüt etmeye yarayan bir kavram ya da stratejidir.

Abadan Unat (2006:38), göç sistemleri kuramının ilginç varsayımları içerdiğini belirterek bunları sıralamaktadır:

1. Göç sisteminde yer alan ülkeler arasında coğrafi yakınlık zorunluluğu yoktur, fiziki yakınlıktan çok siyasal ve ekonomik ilişkiler söz konusudur.
2. Dağınık halde bulunan bazı merkez ülkelerin, birbiri ile örtüşen özelliklere sahip göç veren ülkelere göçmen kabul etmesini vurgulayan çok kutuplu sistemler de söz konusu olabilmektedir.
3. Bazı ülkeler birden çok göç sistemine mensup olabilir, ancak uygulamada çoğulcu üyelik daha çok gönderen devletlerde görülmektedir.
4. Ülkeler çeşitli nedenlerle sistemden çıkabilir ya da sisteme katılabilir. Dolayısıyla sistemlerin istikrarlı bir yapısı yoktur.

Göç sistemi yaklaşımı, belirli bir akımı veya gidilmek istenen yeri diğer olası akım veya gidilmek istenen yerler bağlamına koyarak analiz etmektedir. Göç akımını göç veren ve alan ülkeler açısından ele almaktadır. Sadece insanların hareketini değil; bilgi, mal, hizmet ve fikirlerin de hareketini içerir ve ilgili alanlar arasındaki bütün bağlantıları göz önünde bulundurmaktadır. Bu bağlantılar devletlerarası ilişkiler, sosyal karşılaşmalar, aile ve sosyal ağlar (network) olarak sınıflandırılabilir. Hem göç akışının amaçlarının sorgulanması hem de söz konusu yerler arasındaki makro ve mikro bütün bağlantıların araştırılması söz konusu olmaktadır (Güllüoğınar, 2012).

4.4.3. Merkez-Çevre Kuramı

Bu kuram Wallerstein'ın, modern dünya sistemi kavramsallaştırması çerçevesinde şekillenmiştir (Göker, 2015:55). Üçüncü Dünya ülkelerinin az gelişmişlik sorunlarını merkeze alan ve göçü bu bağlamda analiz eden Bağımlılık Kuramının bir parçası olarak da değerlendirilen Merkez-Çevre kuramı aynı zamanda Tarihsel Yapısalcı Kuram olarak da anılmaktadır. Felsefi temelleri Marksist Teoriye dayanan bu kuramın önemli temsilcileri arasında Raul Prebisch, Paul Baran, Samir Amin, Immanuel Wallerstein, Andre Gunder Frank sayılmaktadır.

Dünya sistemleri kuramına göre uluslararası göç, kapitalist gelişmenin neden olduğu kopma ve yer değiştirmelerinin doğal sonucudur (Abadan-Unat, 2006:31). Wallerstein (2005:45) "Dünya Sistemleri Analizi: Bir Giriş" adlı çalışmasında, kapitalist dünya ekonomisinin kökenlerini 16.yüzyıla dayandırmaktadır ve bu sürecin Avrupa ve Amerika'da başlayarak zamanla bütün yer küreyi kapladığını savunmaktadır.

Wallerstein'in "dünya ekonomisi" olarak nitelendirdiği alan; içinde bir iş bölümü olan ve bu yüzden temel ya da asli malların dikkate değer bir büyüklükte içsel mübadelesinin yapıldığı; sermaye ve emek gücü akışlarının gerçekleştiği büyük bir coğrafi alandır. Wallerstein'ın geliştirdiği dünya sistemi kuramında dünya ekonomisi küçük sistemlere bölünerek açıklanmaktadır ve dünya; merkez, yarı-çevre ve çevre ülkeler olmak üzere üç ayrı düzlemde ele alınmaktadır.

Merkez-çevre kuramına göre çevre ülkelerden merkez ülkelere doğru gelişen uluslararası göç, ucuz emeğin sermaye için harekete geçirilmesinin bir sonucudur (Toksöz, 2006:19). Çevre olarak adlandırılan ülkeler, merkez ülkeler için vazgeçilemeyecek ve merkez ülkelerin sürekli kapitalist gelişimi perspektifinde ihtiyaç duyulan bir konumdadır. Bu ihtiyaç ucuz işgücü, hammadde ve üretilen mamul malın pazarlanması yönündedir. Çevre ülkelerden gelen hammadde, yine çevre ülkelerden gelen ucuz işgücüyle işlenerek maliyet düşürülmekte ve düşük maliyetli bu ürünler kapitalist sistemin işleyişine uygun bir biçimde ülke içinde tüketilmektedir ya da diğer ülke pazarlarına ihraç edilerek sisteme bir geri dönüşüm sağlanmaktadır (Çağlayan, 2006). Merkezle çevre arasında karşılıklı bir bağımlılık söz konusu olmakla birlikte bu bağımlılığın eşitsiz ilişkilere dayalı asimetrik bir ilişki olduğu görülmektedir.

Kuramın geliştirdiği şemaya göre merkezdeki kapitalist ağlar, kapitalist olmayan toplumların çevre dokularına sızmaya başlayınca, çevredeki nüfus göç etmeye başlamaktadır (Abadan-Unat, 2006:31). Göçü, kapitalist gelişim sürecinde kaçınılmaz olarak ortaya çıkan çözümlerin doğal bir büyümesi olarak değerlendiren Massey ve arkadaşları'na (1993) göre, dünya sistemi kuramı uluslararası göçün genişleyen bir küresel pazarının politik ve ekonomik örgütlenmesini takip ettiğini ileri sürmekte ve bu görüş altı farklı hipotezden oluşmaktadır. Bunlar;

1. Kapitalist pazar formasyonunun doğal bir sonucu olan uluslararası göçün ve hareketin katalizörü, küresel ekonominin çevresel bölgelere nüfuz etmesidir.
2. İşgücünün uluslararası akışı, metalar ile sermayenin uluslararası akışını tam tersi yönden takip ederek ulusaşırı hareketlere yol açmaktadır.

3. Uluslararası göç, özellikle eski sömürgeci güçlerle eski sömürgeler arasında yaşanmaktadır. İki toplum arasındaki bağlar erken dönemde oluşmuştur ve bu bağlar uluslararası pazarlar ile kültürel sistemlerin oluşumuna yol açmıştır.

4. Uluslararası göçün kaynağı pazar ekonomisinin küreselleşmesidir ve hükümetlerin göç oranlarını etkileme biçimi şirketlerin uluslararası yatırım faaliyetlerini düzenleyerek sermaye ile metaların uluslararası akışını kontrol etmek yönündedir.

5. Kapitalist ülkelerin hükümetleri başarısız olduğunda, yurt dışındaki yatırımlarını korumak ve küresel pazarın gelişimine olumlu olan yabancı hükümetleri desteklemek için politik ve askeri müdahaleler yapmaktadır. Bu müdahalele belli merkez ülkelerine yönelen sığınmacı hareketlerine yol açmaktadır ve böylece yeni bir uluslararası göç biçimi gelişmektedir.

6. Uluslararası göçün ilişkisi, ücret oranları veya ülkeler arasındaki istihdam farklarından ziyade, pazar oluşumunun dinamikleri ile küresel ekonominin yapısından ileri gelmektedir.

Kapitalist ekonomi Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya'daki merkezlerden giderek daha geniş halkalar hâlinde yayıldıkça dünya nüfusunun giderek büyüyen kısmı dünya pazar ekonomisine dâhil edilmektedir. Çevre bölgelerdeki toprak, hammadde ve emek dünya pazarlarının denetimi altına girdikçe göç akımları oluşmakta, bunların önemli bir kısmı dış ülkelere doğru yönelmektedir (Abadan-Unat, 2006:31).

4.4.4. İlişkiler Ağı Kuramı

İnsanlar arası süren ilişkiler ve bu ilişkilerde belirleyici olan hayatta kalabilme mücadelesi, değişimin ve dönüşümün temel kaynağını oluşturmaktadır (Ercan, 2001:34). Göçmen bireyler de hem köken ülkedeki ilişkileri hem de göç ettikleri ülkedeki ilişkileri ile toplumdaki değişimin belirleyicilerinden birisini oluşturur. Göçmenlerin sahip olduğu ilişkiler ve bu ilişkiler arasındaki ağlar göçe ilişkin yaklaşımları da etkilemiştir. Uluslararası göç çalışmalarında son dönemlerde etkili olan ilişkiler ağı kuramı, göçün sürekliliği ve kendini yeniden üretmesiyle ilgilenmektedir (Toksöz, 2006). Portes, Sassen gibi birçok araştırmacı göç hareketlerinin kaynak ve hedef ülke arasındaki kolonileşme,

politik etki, ticaret, yatırım veya kültürel bağlara dayalı önceki bağlantılarla ilişkili olduğunu varsaymaktadır (Lordoğlu vd., 2004).

Göçmen ağları kavramı Massey (1990)'e göre göçmenleri, eski göçmenleri, köken ve varış bölgelerindeki göç etmeyen kişileri akrabalık, dostluk ve ortak köklü bağlar yoluyla birbirine bağlayan kişiler arası bağlar dizisi anlamına gelmektedir. Haug (2008) kavramı, aile veya arkadaşları ile etkileşim içinde bulunan göçmenlerin kişilerarası ilişkilerinin bir birleşimi olarak tanımlamaktadır. Kaynak ve hedef ülke arasındaki olanakların karşılaştırılarak göç sonrası fırsatların ortaya konduğu süreç içerisinde göçmen ağları, göçmenlerin aileleri ya da arkadaşları ile karmaşık ilişkilerinin bileşimini ifade etmektedir.

Söz konusu bağlar göçün olası maliyetlerini düşürerek göç etme olasılığını artırmakta ve göçün devamlılığını sağlamaktadır. Potansiyel göçmen birey için seyahat etmek, gidilen ülkede kalacak yer ya da iş bulmak ekonomik maliyetlerdir. Ayrıca bu süreç, mekân ve ortam değiştirmekten kaynaklanacak sıkıntılarla başetmek, iş bulma sırasında bağlar kurmak gibi psikolojik ve sosyal maliyetleri de içermektedir. Göçmen birey belirli bir varış bölgesinde daha önce göç etmiş, deneyimli birisiyle kişisel bir bağa sahip olduğunda, bu maliyetler azalmaktadır (Massey, 1990). Bu bağlamda değerlendirildiğinde bağlar, göçmen için bir çeşit sosyal sermaye olmaktadır. Göçün masraflarını ve risklerini azaltması açısından ilişkiler ağı uluslararası göç açısından iç göçte olduğundan daha önemli olmaktadır (Boyd, 1989).

Bu kurama göre göçün belirleyicileri daha çok çevresel faktörlerdir. Göçün belli başlı nedenleri arasında; ekonomik koşullar, toplumsal değerler ve ulaşım imkânları görülmektedir ve göçmenler de bu nedenlerle toplumsal ağlar içinde hareketliliğe sahiptir (Kaya, 2014:21). Wilpert (1992) ağ teorisinin çalışmasını şöyle özetlemektedir: Öncü göçmenler öncelikle göç veren ve alan toplumları birbirine bağlayan bir altyapı oluşturmaktadır. Bu bağlantı göç veren toplumdaki diğer bireylere de göç etme olanağı sağlamaktadır. Kurulan bu ağ yeni göç dalgaları ile harekete geçmektedir. Sonradan göç edenler öncü göçmenlerin deneyimlerinden yararlanır. Bu şekilde, göç zamanla kendi kendini devam ettiren bir duruma gelmektedir (akt. Yalçın, 2004:50).

Göçmen ağları yerleşme ve göç bölgesinde cemaat oluşumu sürecine bir temel sağlamaktadır. Göçmen grupları yaşadıkları ülkede kendi sosyal ve ekonomik altyapılarını geliştirmeye başlarlar: İbadet yerleri, dernekler, dükkânlar, kafeler, doktor ve avukat gibi

profesyonellerin hizmetleri (İçduygu vd., 2009:44), yerel medya faaliyetleri sayılabilmektedir. Ağlar aynı zamanda, evlilik yoluyla göçün ya da aile birleşmelerinin sürecini de etkileyerek hızlandırmaktadır.

Mikro düzeyde bir göç teorisi olan ilişkiler ağı göçün sürekliliğine odaklanmaktadır. Mikro yapılar göçmenler tarafından geliştirilen enformel ağları ifade etmektedir. Bu ağlar zincirleme göçü başlatmaktadır. Zincirleme göç (chain migration) kavramı da bu ağları işaret etmektedir.

Göç olgusunu bu yaklaşımla ele alan araştırmacılar bilgi ve kültür sermayesinin göçü başlatmada ve göç hareketlerinin sürdürülmesinde önemli bir rolü olduğunu ve “göçler çağında” kitleleri etkilediğini savunmaktadır. Castles ve Miller (2008:37), aile ve cemaatin göçmen ağları açısından hayati bir öneme sahip olduğunu, aileye veya ortak kökene dayanan bağlantıların göçmene, gittiği ülkede birçok avantaj sağladığını ileri sürmektedir. Bu bağlar göçmen bireye barınma ve iş bulma konusunda, bürokratik işlemlerin halledilmesinin yanı sıra diğer kişisel sorunlarının çözümü konusunda destek sağlamaktadır. Göçmen ağları, göçmenlerin yasal ya da yasal olmayan yollardan sınırların dışına çıkmasını olanaklı hale getirmektedir (Böcker, 1994). Böylece ağ kuramı, gönüllü veya zorunlu olarak kendi memleketinden göçerek bir başka yerde yaşamaya başlayan göçmenlerin, yeni vatanlarında tutunabilmek ve ayakta kalabilmek için kurdukları “cemaat tipi” yapıları ele almaktadır (Akbaş, 2012:336).

Abadan-Unat (2006:35-36) ilişkiler ağı kuramının dayandığı varsayımları şöyle sıralamaktadır: 1) Göçü özendirici bir etkiye sahiptir. Ağlar aracılığıyla bireylerin göç etme isteği yaygınlaşır ve süreklilik kazanır. 2) Ağlar göçmenlerin göç sürecindeki maliyetlerini düşürdüğünden ülkeler arasındaki ücret farklılıklarının göçmenler açısından önemi kaybolmaktadır. 3) Göçmenler arasındaki ilişki ağları kurumsallaştıkça sosyo-ekonomik olarak daha az seçici olmakta öte yandan göç veren ülke topluluğunu daha fazla temsil edebilmektedir. 4) Göçmenler arasındaki ağların kurulması ve gelişmesiyle oluşan akım, göçmen kabul eden ülkelerin hükümetleri açısından denetlenmesi güç bir durum almaktadır ve uygulanan politikalar göçmen örüntülerini engellemekte yetersiz kalmaktadır. 5) Göçmen ağlarının büyümesinde ve güçlenmesinde aile birleşmeleri önemli bir yere sahiptir. Aile bireylerinin bir araya gelmesi yönünde tanınan haklar ağları geliştirmektedir.

Göç edilecek ülke hakkında bilgilenme, yolculuğun organizasyonu, olanakları, iş bulma ve yeni çevreye adaptasyon enformel ağların kurulmasını sağlamaktadır. Bu ağlara içkin sosyal sermaye göçmen ağlarının kurulmasında ve bunların nakledilmesinde önemlidir. Ancak göçmenler, göçmen ağlarını kurmada öncü göçmenler ve simsarlar olmadan sosyal sermayeyi uluslararası nakledemez. Zincirleme ve kitlesel göç, sosyal sermayenin ulusaşırı bir iletim bandı olarak işlev gösterdiği zamanlarda gelişmektedir. Dolayısıyla, makro ve mikro yapılar bütün düzeylerde birbiriyle bağlantılıdır. Tek bir faktör insanların ülkelerini terk edip başka bir ülkeye yerleşmelerini açıklamada yeterli olamamaktadır (Lordoğlu vd., 2004; Faist, 2003:41).

Ağlar, bireyin arkadaş ve aile gibi kişisel ilişkilerinden oluşabilir ya da işverenler ve işçilerin de dâhil olduğu ticari ortaklar, seyahat acenteleri, kaçakçı ve tacirlerin yer aldığı ilişkilerle de gelişebilmektedir (Özyakışır, 2013:59). Ağların etkileri ve onlardan yararlanma yolları göçmen grupların özellikleri ile ilişkilidir. Göçün bölgesel tarihi, göçmenin ulusal koşulları, grubun ortak sosyo-kültürel özellikleri ağ tercihlerini ve ilişkilerini etkilemektedir. Eğitimli grupların ve profesyonellerin daha çok örgütsel ağlardan yararlandığı, düşük eğitimli, vasıfsız göçmenlerin ise arkadaş, meslektaş, akraba, tanıdık ya da hemşerilik ilişkileri yoluyla ağlardan faydalandığı görülmektedir (Vertovec, 2002).

4.5. Ulusaşırı Göçmenlik ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar Yaklaşımı

Ulus devletlerle beraber göçün niteliğinin değişmesiyle yaygınlaşan “ulusaşırı” teriminin ilk kullanımı, Randolph Bourne'nın 1916 yılında yayınlanan “Trans-National America” makalesine dayanmaktadır. Bourne bu çalışmada çoğulcu Amerika'nın idealinde kültürel ve etnik farklılıkları bir engel olarak değil, uluslararası çokkültürlülüğü, Amerika'nın geleceğini inşa edecek belirleyiciler olarak görmektedir ve terimi bu bağlamda kullanmaktadır (akt. Jakubowicz, 2012:4).

Ulusaşırı göçü kavramsallaştırarak analitik bir çerçeveye oturtan araştırma ise 1992 yılında Basch, Schiller ve Blanc tarafından, New York'ta bir toplantıda sunulmuştur. Basch ve arkadaşları (1994:4) yeni göçmen topluluklarının deneyimlerini ve bilincini anlayabilmek için yeni bir analitik çerçeveye ve kavramsallaştırmaya ihtiyaç duyulduğunu savunmuştur. Ardından göç çalışmalarında yeni bir paradigma olan ulusaşırıçılık, Vertovec (2009), Dunn

(2005), Levitt ve Glick Schiller (2008), Hugo (2011), Faist (1998, 2000, 2003) gibi araştırmacıların çalışmalarında yer almıştır. Araştırmacılar, gcn tek yönlü bir süreç olmadiğına, çok yönlü sosyal ilişkileri ve bağları kapsayan bir süreç olduğuna işaret etmiştir. Bu noktada ulusaşırcılık yaklaşımı, tarihsel bir yaklaşımı benimseyen ve göçmenlerin kimlik ve aidiyetlerini tek bir topluma ve yere sabit olarak varsayan diyaspora çalışmalarından ayrılmaktadır. Ulusaşırcılık alanındaki çalışmalar göçmenlerin bağlı oldukları yerlerin sabit değil değişken, aidiyetlerinin ise akışkan olduğunu savunmaktadır (zkul, 2015:484-485). Basch ve arkadaşlarının (1994:7) alışmasında göçmen birey; "ulusal sınırların ötesine geçen ve ekonomik, sosyal, kurumsal, dini ve siyasi alanlarda ilişkiler kuran kişiler" trans-göçmenler olarak tanımlanmaktadır. Bu yeni yaklaşımda g olgusu ve göçmenlik klasik yaklaşımlardan farklı olarak iki ülkenin sınırları ile sınırlandırılan ilişkilerin ötesine geçerek sürekliliği olan bir temel üzerinde değerlendirilmeye başlamıştır. Böylece, ulusaşı göçmenin tanımı geleneksel göçmen tanımından oldukça farklılaşmıştır. Klasik mikro analiz düzeyinde rasyonel, edilgen bir özelliğe sahip olarak düşünülen birey, günümüzde toplumsal bilimlerde daha etkin ve çok yönlü özelliği ile ele alınmaktadır. Birey, çevresiyle ve kendi sosyo-psikolojik dünyasıyla etkileşim içerisinde olan, değerien, değeristiren ve bir sosyo-politik yapının parçası konumunda (Baklacioğlu, 2010:15) değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, ulusaşı göçmen kavramı; hem köken ülke ile hem de varış ülkesi ile bağlantılara sahip, makro yapılardan etkilenen, onlardan ayrı düşünülmeyen ama aynı zamanda o yapıları da etkileyen bir öznedir. Bu haliyle, ne asimile olmuştur ne de kendi kültürüne kapanmıştır. Tek başına ekonomik bir göçmen olarak da nitelendirilemez. Yeni anlayışla göçmen, karmaşık, çoklu, yerel ötesi ilişkileri ve genişleyen ağları olan (akırer Özservet, 2015) farklı kültürel değerlerle donanımlanmış kimliklere sahip özneler olarak ele alınmaktadır.

Ulusaşırcılığın insan faaliyetinin diğer alanlarında olduğu gibi, bireyleri, toplumsal ilişki ağlarını, toplulukları ve yerel-ulusal hükümetler gibi daha geniş kurumsallaşmış yapıları içerdiğini ileri süren Portes ve arkadaşları (1999), ulusaşırcılık olgusundan bahsedebilmek için ulusaşırcılığın  koşulu sağlaması gerektiğine dikkat çekmektedir:

- 1) Süreç, evrendeki ilgili kişilerin (göçmenler ve kendi ülkelerinin karşı tarafları) nemli bir kısmını içermektedir.
- 2) Faaliyetler kısa veya istisnai değerildir ancak zamanla belli bir istikrar ve direnç kazanmaktadır.

- 3) Bu faaliyetlerin içeriği var olan kavramlarla açıklanamaz, bunlarla ilgili yeni terimlerin türetilmesi gerekmektedir.

Abadan Unat (2006:317), bu hareketlerin literatürde daha önceleri “diaspora” kavramı ile ifade edildiğini, günümüzde ise daha “nötr” bir kavram olarak “ulusaşırı topluluklar” teriminin kullanıldığını vurgulamaktadır. Her iki terim de sınır ötesi süreçleri ifade etse de Faist (2010)’e göre, diaspora “hayal edilen” anavatanların dışında yaşayan dini veya ulusal grupları belirtmek için sıklıkla kullanıldığı halde, uluslaşırıcılık (transnationalism) çoğu zaman daha dar bir şekilde, göçmenlerin ülkeler arasındaki uzun süreli bağlarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Daha yaygın kullanımı ise yalnızca toplulukları değil, uluslaşırı şebekeler, gruplar ve örgütler gibi toplumsal oluşumların tümünü kapsamaktadır.

Itzigsohn ve Saucedo uluslaşırıcılıkla ilgili genel bir teorik anlayışın olmadığından ancak insanların neden uluslaşırı faaliyetler gerçekleştirdiklerini açıklamaya çalışan yaklaşımların varlığından bahsetmektedir. Bu yaklaşımlardan birisi, göçmenlerin köken ülkeleri ile bağlarının devamlılığına işaret etmektedir. Yazarlar bu yaklaşımı “*linear ulusötecilik*” olarak nitelendirmektedir. Bu yaklaşımda göçmenler köken ülkelerini ziyaret etmekte, oraya para göndermektedir. Göç ettikleri ülkede ise, köken ülkedeki yaşam biçimini ve sosyal ilişkilerini sürdürdüğü etnik kurumlar oluşturmaktadır. Itzigsohn ve Saucedo’nun “*kaynaklara bağlı ulusötecilik*” olarak adlandırdığı ikinci yaklaşım, göçmenin köken ülkedeki bağlarının yeniden kurgulanmasını ekonomik kaynaklarla ilişkilendirmektedir. Uluslaşırı faaliyetleri gerçekleştiren göçmenlerin genellikle ekonomik açıdan başarılı olanlar olduğunu ve ekonomik birikimin uluslaşırıcılığın hızını etkilediğini savunmaktadır. Üçüncü yaklaşım ise, “*tepkisel ulusötecilik*”tir ve genel anlamda uyumun olumsuzluklarına karşı bir tepkiyi ifade etmektedir. Göçmenler yeni geldikleri toplumda olumsuz bakış açılarının etkisiyle uluslaşırı faaliyetlere yönelirler ve böylece geldikleri ülkenin kimliğini korumaya çalışırlar. Göçmenlerin uluslaşırı faaliyetlere girme nedenlerinden diğeri de köken ülkelerinde saygınlık kazanma isteğinden olabilmektedir (Itzigsohn ve Saucedo, 2002; Şahin, 2010:67-69).

Uluslaşırı göç çalışmalarında uluslararası fikirler; orta düzey bir analitik çerçeve sağlayan, uluslaşırı toplumsal alanlar yaklaşımı içinde yaygınlaştırılmıştır (Bijak, 2006). Göçmen grupları tanımlayan “ulusaşırı alan” Basch ve Portes’in kavramsallaştırması iken, James Clifford ve Steven Vertovec “diasporik alan” kavramını geliştirmiştir. Levitt ve Glick

Schiller, Bourdieu'nün “sosyal alanlar” kavramına atıfla, yeni fikirlerin ve yeni kaynakların üretildiği, çeşitli uluslararası ağların birbirleriyle kesiştiği “uluslararası sosyal alanlar” (transnational social fields) kavramını kullanmıştır (Özkul, 2012). “Üçüncü alan”, “rizomatik alan”, “diasporik alan” ve “uluslararası alan” şeklinde kavramsallaştırılan uluslararası alanlar, ulus-devletlerin sınırlarını aşan bir düzlemde ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda bu alan, süreklilik arz eden toplumsal ağları ve ilişkilerin bütününe ifade etmektedir (Kaya, 2010). “Alan” kavramı fiziksel bir yerden ziyade söylemsel düzeyde gelişen davranış, tutum ve eylemlerin ulus devletlerin sınırlarının ötesinde yeniden üretildiği; özneler, aileler, kurumlar, örgütler, ağlar, ritüeller, diller vb. gibi tüm gerçek ve sembolik nitelikte olabilecek sosyal, kültürel, ekonomik ve politik ilişkileri kapsamaktadır. Başka bir ifadeyle “mekan” ontolojik olarak önceden vardır ancak “alan” özneler tarafından inşa edilmektedir ve zaman içinde değişime uğramaktadır (Şimşek, 2016:24; Kaya, 2003:14). Faist (2004), “egemen devletlerin sınırlarını aşan ve ötesine ulaşan, görece istikrarlı, uzun ömürlü ve yoğun bağlar seti” olarak ise ulus-şırı sosyal uzam kavramını önermektedir.

Pries (2001:23), ‘uluslararası toplumsal alan’ kavramının; “gündelik yaşamı, sosyal konumları, istihdam projelerini ve bireylerin kimliklerini yapılandıran çok uluslu referans çerçeveleri olarak” anlaşılmasını önermektedir. Genel olarak uluslararası toplumsal alanlar; günlük yaşam pratikleri, örgütlenmeler ve kurumlar olmak üzere üç türe ayrılmaktadır (Uçar İlbuğa, 2010).

Çizelge 4.1. Uluslararası toplumsal alanların gelişmesi (Faist, 2003:408)

ANALİTİK SEVİYE	MİKRO	ORTA BAĞLANTI	MAKRO
Odak	İnsanların dilekleri	Toplumsal ve sembolik bağlar	Yapısal fırsatlar
Anahtar kavramlar	Uluslararası yaşam Yaşam projeleri	-Uluslararası yükümlülükler, karşılıklılık dayanışma -Uluslararası devreler -Uluslararası topluluklar	-Yapılar arasında gerçekleşen işlemler ve ulus devlet projeleri
Öncelikle neyi tarif ediyor ve açıklıyor	Göç ettikleri ülkelere yerleşmiş veya geri dönüş yapmış göçmenler arasında görülen değer ve istek değişimleri	Göç sistemleri içerisinde durağan ağların gelişimi	Devletler içerisinde ve uluslararası sistemde uluslararası toplumsal alanların varlığı

Faist (2003) üç tür uluslaşır alanın; akraba grupları, değiş tokuş temelli ağlarda mevcut uluslaşır devreler ve dayanışmanın yüksek yoğunluklu olduğu uluslaşır topluluklar olduğunu savunmaktadır. Bu alan, iki hayat yaşayan, giderek artan sayıda kişiden oluşur: iki dilde konuşma, iki ũlkede ev sahibi olma ve ulusal sınırlar boyunca kesintisiz temas yoluyla geçimini sağlamak gibi (Portes vd., 1999) gmen pratiklerinden oluşmaktadır. Faist (1998, 2003)’e gre uluslaşır sosyal alanlar iki aşamada gerçekleşmektedir. Birinci aşamasını uluslaşır glerin oluşturduğunu savunan Faist bu aşamanın daha çok birinci kuşak gmenlerle sınırlı olduğunu hatta onları bile aşabileceğini ileri srmektedir. İkinci aşama ise gmenlerin ulus devlet sınırlarını aşan sosyal ağlarından oluşmaktadır. Faist toplumsal alanların zellikleri ve etkilerinin farklılıklarını ise drt grupta ele almaktadır. Birincisi; aynı anda iki ũlke içinde etkili olan ancak zayıf ve kısa sreli, ikincisi; aynı anda iki ũlke içinde etkili olan, gl ancak kısa sreli, ũncs; aynı anda iki ũlke içinde etkili olan, zayıf ancak uzun sreli, drdncs; iki ũlkede de oldukça etkili, gl ve uzun srelidir. Bu zellikler ve etkiler gmenlerin yaşadıkları yere ve sosyal ağlarına bağlıdır (zkul, 2015:493).

Faist (2000:199) tarafından tanımlanan uluslaşır toplumsal alanlar, sosyal ve sembolik bağların kombinasyonlarından, içeriklerinden, ağlardaki ve rgtlerdeki konumlarından ve birden fazla devlette bulunabilen rgtlerin ağlarından oluşmaktadır. Bu alanlar, bağların ve konumların statik dşncelerini değil, dinamik işlemleri ifade etmektedir. Uluslaşır alan paradigmasının toplumsal değişimden çok (change), dnşme (transformation) yaptığı vurgu önemlidir. Vertovec (2004), “toplumsal değişimin karşısında dnşmn daha radikal” olduğunu vurgulamaktadır. Toplumsal dnşmn değişkenleri bilginin ve kaynakların genişlemesi, yoğunluğunun ve hacminin artmasıdır. Uluslaşır alanda dnşm, uzak mesafe telefon konuşmalarının katlanarak artması, aile rollerinin ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinin değişmesi, normların uluslaşır rntler kazanması ya da vatandaşlık politikalarının yeniden dzenlenmesi gibi olgularda kendisini gstermektedir (akt. şanlıer Yksel, 2008:37). Ancak, gmen ağlarına dayalı çalışmalarda son zamanlarda ulus-tesi meknların ve kimliklerin oluşmasına dair konular n plana çıkmaya başlamıştır. Gn niceliksel olarak artması ve gmenlerin kken ũlkeyle hedef ũlke arasındaki sık gidiş gelişleri, kken ũlkeyle olan bağlarını gl şekilde korumaları “uluslaşır gmen”, “uluslaşır topluluk” gibi kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur. İlk rneklerini daha çok ABD’deki Meksikalıları konu alan ve antropoloji ynelimli araştırmalardan alan bu kavramlar ulus-tesi gmenlerin yaşamlarını kken ũlke ve hedef ũlke arasında, iki

kültür içinde hem “orada”, hem “burada” ve her ikisine de tam ait olmadan nasıl sürdürebildiklerini açığa çıkarmıştır (Massey, 1988; Faist, 2001). Ulusaşırı topluluklar, göç eden kişilerin ev sahibi ülkeleri ile kabul eden ülkeler arasında artan hareketliliğinin bir sonucudur. Her iki alana siyasi ve ekonomik katılım göstermenin bir yolu haline gelmiştir. Bu tür toplulukların ortaya çıkışına ilişkin araştırmalar, sömürge sonrası göç ve göçmenlerin iki ülkede edindikleri bireysel, ticari, kurumsal (siyasi, kültürel ve sosyal) ilişkileri vurguluyor (Kastoryano, 1997). Ulusaşırı cemaat düşüncesinin özne insanı vurguladığını hatırlatan Castles ve Miller, küreselleşmeyle birlikte sanal cemaatlerin geliştiğini ve ulusaşırıcılığın bu yöne doğru ilerlediğini belirtmektedir. Burada sanal cemaatler, mekânsal olarak birbirinden uzakta olan ve uzaktan iletişim kuran akraba, komşu ya da işyeri temelli eski yüz yüze cemaatlere işaret etmektedir (Castles ve Miller, 2008:41).

Ulus-devletlerin sınırlarının ötesinde bireyleri ve kurumları birbirine bağlayan formel/enformel bağlarla, farklı düzeylerde gelişen ilişkiler ağına dikkat çeken ulus-aşırı anlayış bir anlamda klasik göç algısının değişen yüzü olmuş, dolayısıyla göçün tek yönlü bir gidiş bileti olmadığını ve gittikleri topluma entegre olmakla özdeşleşen göçmenlerin aslında farklı hayat deneyimleri edindiğini göstermiştir (Vertovec, 1999). Kastoryano, ilişki ağlarının bazılarının göç edilen ülkedeki girişimler sonucu oluştuğunu, bazı ilişki ağlarının ise köklerinin anavatandan kaynaklandığını savunmaktadır (Kastoryano, 2007: 71). Faist, ise bu ağların birleşiminden bahseder. Ona göre ulusaşırı toplumsal alanlar birden fazla devlette bulunan sosyal ve sembolik bağların, bu bağların içeriğinin, ağlar ve örgütlerdeki konumlarının ve ağlarının bir birleşimidir. Bu alanlar aynı zamanda bağların ve konumların statik düşüncelerini değil, dinamik işlemleri ifade etmektedir. Yaklaşım, ağlar teorisinin yanı sıra, "aktörlerin ağlarda ve organizasyonlarda işbirliği yapmasına izin veren, grupları ve sembolik toplulukları bütünleştirmek için bir mekanizma görevi yapan sosyal ve sembolik bağlarda içkin varlıklar"ı ifade etmektedir (Bijak, 2006; Sert, 2015:40).

Uzun mesafeli, sınırları aşan ve sürdürülebilir bağların bir bütünü olarak ulusaşırı alan, yalnızca göçmen topluluklarını anlamak için kullanılan bir dinamik değildir. Ulusaşırı alan paradigması, küresel şirketler, kitlesel iletişim ağları, toplumsal hareketler ve hatta terörizmi anlamak için de geçerli kuramsal altyapıyı sağlamaktadır (Şanhier Yüksel, 2008:36). Faist (2003:36), benzer şekilde, ulusaşırı toplumsal alanlar metaforunun, “göç çalışmalarının sadece insan hareketlerini değil, fikir, simge ve maddi kültür dolaşımını da

içerecek şekilde” genişlemesine yardımcı olacağını ileri sürmektedir. Ulusaşırı araştırmalar, yönetim, sosyal hareketler, gelir kazandıran ve dini yaşamın sınırlar ötesinde yasalaştırıldığı ve kimlik, aidiyet ve demokrasiyi nasıl yeniden düşünmemiz gerektiğini sistematik bir bakışa dönüştürmek için uyumlu çabayı temsil etmektedir (Levitt ve Jaworsky, 2007).

Göçe ilişkin yaklaşımların asimilasyoncu bakış açısının etkisinde kalarak göçmenlerin sosyo-kültürel, etnik ve dinsel kimliklerini göz ardı ettiğini savunan ulusaşırı yaklaşım “fikirlerin, sembollerin, düşüncelerin, ideolojilerin, toplumsal ve siyasal hareketlerin, maddi kültürün, sanatın göç alan ülke ile göç veren ülke arasında karşılıklı hareketinden söz eder” (Kaya, 2013). İletişim ve ulaşım teknolojilerindeki hızlı değişim ve ilerlemeler, sınırlar arası iletişimin ve mobiletinin yoğunlaşması göçmen birey ve gruplara sahip oldukları sosyal ağlara yenilerini ekleme fırsatı tanımış, bu da ulusaşırı sosyal, kültürel, siyasi, ekonomik alanların ortaya çıkışını hızlandırmıştır. Elbette ki, ulusaşırı alanların oluşumu yalnızca bugüne ait yeni bir durum değil, tarihsel sürekliliğe sahip bir süreçtir. Ancak, günümüzde küreselleşmenin bu olguya kattığı en belirgin özellikler, ulus-aşırı hareketliliğin yoğunluk derecesinin büyük oranda artmış olması ve bu hareketliliğin yeni formlar kazanmasıdır (Portes vd.,1999). Burada ulusaşırı alan içerisindeki etkinlikleri üç düzeyde değerlendirmek mümkündür: 1) Ulusaşırı girişimcilerin ekonomik girişimleri, 2) göç alan ve veren ülkelerdeki hükümetlerin ya da siyasal partilerin diğer ülkedeki etkinlikleri, 3) yurt dışında ulusal kimliği pekiştiren sosyokültürel girişimler ya da kültürel mallar ve etkinliklerden alınan kolektif haz (Portes vd, 1999).

Bijak (2006)’a göre uluslararası toplumsal alan yaklaşımı, zincir göç, geri dönüş göçü, göç süreçlerinin sürdürülebilirliği ve belirli bir seviyedeki nüfus akışlarının 'doyması' durumunu açıklayacak kadar genel bir teoridir. Bununla birlikte, bu teorinin potansiyel çekiciliğine rağmen, gelişimi nispeten yenidir ve göç tahmininde pratik bir kullanım için hala olası bir işlemden çok uzaktır. Kişileri ülkeler arasında birbirine bağlayan artan sayıda bağlar ve bu değişim merkezlerinin çeşitliliği ve istikrarı pek çok çelişkili iddialara neden olmuştur. Bazı yazılarda, ulusaşırıculuğun fenomeni yeni ve ortaya çıkan, bazılarında ise emek göçünün kendisi kadar eski olduğu söylenir. Bazı durumlarda ulus ötesi girişimciler yeni ve hala istisnai bir tür olarak gösterilirken, bazı ülkelerde tüm göçmenlerin ulusaşırı topluluğa katılımları olduğu söylenmektedir (Portes vd., 1999).

4.6. Ulusaşırı Toplumsal Alanda Kimlik-Aidiyet-Ayrımcılık-Toplumsal Bütünleşme ve Vatandaşlık

Göçler demografik, ekonomik, toplumsal yapıları değiştirebilmekte ve ulusal kimliğin sıklıkla sorgulanmasına yol açan yeni bir kültürel farklılığı beraberinde getirmektedir (Castles ve Miller, 2008:7). Ulusaşırı göçler sonucu ortaya çıkan ulusaşırı sosyal alanlar, göçmen bireylerin menşe ülkeleri ile gidilen ülkenin sınırları arasında ya da sınırlarını aşan toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasal ilişkilerinden oluşan dinamik bir alanı ifade etmektedir (Basch vd.,1994; Glick Schiller, 1992; Faist, 2003). Küreselleşme ile birlikte iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki hızlı değişim göçmenlerin köken ülkeleri ya da toplumlarıyla ilişkilerini sürdürmesini kolaylaştırmakta, ilişkiler ve eylemler sınırların ötesine geçmektedir. Portes (1999) ulusaşırı eylemlerin ulusal sınırlar arasında tekrarlanarak, düzenli ve fark edilir şekilde yinelenerek geliştiğini ileri sürmektedir. Ulusaşırı alanlar ve ağlar göçmenler tarafından geliştirilip dönüştürülürken aynı zamanda göçmen bireylerin yaşamları da bu alanlarda değişir, dönüşür. Aksoy (2007:425)'un ifade ettiği gibi bugün, göçmenlerin kültürel pozisyonları, kendilerini ifade tarzları ve genel olarak tüm yaşamları ortaya çıkan yeni bir ulusaşırı duyarlılık ve duruş ile yeniden biçimlenmektedir. Kaya'nın diyaspora davranışı olarak nitelendirdiği bu duruş bir bilinç ve deneyim meselesidir. 'Burada' iken aynı anda 'başka bir yerde' olma; birden fazla mekâna bağlılık hissetme; evrensel ve tikel olanı aynı anda yaşama ve anavatandan uzakta yeni bir vatan inşa etme gibi unsurlar bu bilincin temel özellikleri olarak sayılmaktadır (Kaya, 2000:58). Chambers bu bilinci: "sınırın iki tarafına da basarak, ayağın biri burada, öteki ise daima bir başka yerde" olma hali olarak betimlemektedir (2005:30). Bu bilinç ulusaşırı alanda bireyin kimliğinin dönüştüğü bir süreci de beraberinde getirmektedir.

4.6.1. Kimlik ve Etnik Kimlik

Vertovec (2001)'e göre kimlik ulusaşırı alanla üst üste binen bir kavramdır ve zamanla dönüşen ulusaşırı kimlikler birden fazla yerle ilişkilidir. Kimlik kavramı, kısaca, bir kişinin ya da grubun/topluluğun kendi niteliklerine, değerlerine, konumuna ve kökenine ilişkin bilinçli kavrayışı ifade etmektedir (Şimşek, 2002). Sosyal psikolojide, bireyin "ben kimim" sorusuna verdiği yanıtların toplamı olarak da değerlendirilen kimlik kavramı, kişinin içinde bulunduğu toplumsal ortamdan etkilendiği bir süreci de işaret etmektedir. Bireyin toplumsal ortamı onun nasıl bir insan ve kim olduğunu belirlermektedir ve kimlik

kavramı kişiyi toplum içinde belli konum veya konumlara yerleştirmektedir (Hortaçsu, 2007:11-13). Böylece kimlik, insanın kendini algılaması ve başkaları tarafından algılanmasını ifade etmektedir.

Kimlik başka insanlarla olan benzerlikler ve/veya farklılıklar üzerine kurularak birey açısından hem kendisi ile diğeri arasında bir “farklılaşmayı” içermektedir aynı zamanda da, kendisiyle diğeri arasındaki “özdeşleşmelerden” hareketle inşa edilmektedir. (Bilgin, 2007:95). Başka insanlarla olan farklılıklar üzerine inşa edilen bireysel kimlik genel anlamda toplumu ve özel olarak toplum içinde bulunan çeşitli grupları referans çerçevesi olarak kabul etmektedir ve bireye; bir grup tarafından tanınma, onaylanma, desteklenme ve üyelik verilme gibi konularda destek sağlamaktadır. Bireysel kimlikle toplumsal kimlik birbirinden ayrı olarak düşünülemez (Şimşek, 2002). Kişinin özelini ilgilendiren, onu diğeri insanlardan farklı kılan özellikleri kişinin bireysel kimliğine işaret etmektedir. Grup kimliği ise bireyin toplumsal grubunu belirleyen kimliktir (Hortaçsu, 2007:38). Bireyin üyesi olduğu gruplar onun kimlik tanımını etkilemektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2016:262-263). Jenkins (2016:19), tüm insan kimliklerinin “sosyal kimlikler” olduğunu savunmaktadır. Sosyoloji kökenli kimlik kuramına göre kişilerin toplumsal konumları ve üyesi olduğu çeşitli gruplar içindeki rolleri kişilerin kimliklerini etkiler. Buna ek olarak kimlik, davranış, beceri ve donanımları içermektedir ve kimliği oluşturan roller kişinin gruplar içindeki ilişkileri ile dönüşmektedir (Hortaçsu, 2007:21). Jenkins (2016:19) kişinin kendisinin ya da başkalarının kimliğinin tespitinin bir anlam meselesi olduğunu, her anlamın ise etkileşim içerdiğini belirtmektedir. Bu etkileşim; “anlaşma ve karşı çıkma, gelenek ve yenilik, iletişim ve müzakere”yi içermektedir. Aynı zamanda, bireysel kimlikler biçimlendirilirken insanlar, eylemlerinin özel bağlamları yerel bile olsa, sonuçları ve içerikleri açısından küresel düzeydeki toplumsal etkilere katkıda bulunarak zaman zaman da bu etkileri doğrudan artırmaktadırlar (Giddens, 2010c:12). Kimlik var olmak için farklılığa gereksinim duyar ve kendi kesinliğini güven altına almak için farklılığı “ötekiliğe” dönüştürerek sabitleştirmeye çalıştığı farklılıklarla karmaşık, siyasi bir ilişki içindedir (Connolly, 1995:93). Simon’a göre kimlik, her zaman kişi ya da grubun kendisi tarafından belirlenmiş olan kimliği (auto-identité) ve dışarıdan belirlenmiş olan kimlik (exo-identité) arasında bir pazarlık/uzlaşma içinde belirlenmektedir (akt. Yücel ve Yıldız, 2015). Benzerlik ve farklılık ilişkilerinin sistematik kuruluşunun bir ifadesi olan kimlik, bireyler arasındaki, kolektifler arasındaki, bireyler ile kolektifler arasındaki dinamik

ilkelerdir. Dönüşümselliğe de vurgu yapan kimlik, sabit değildir (Jenkins, 2016). Benlik, dış etkiler tarafından belirlenen pasif bir varlık değildir.

İnsan kendisini ve başkalarını çeşitli gruplara ait olarak algılama eğilimindedir ve gruplarla özdeşleşmek birey açısından önemlidir. Bireyin tutumları ait olduğu grupların fikir ve davranış özelliklerinden etkilenmektedir ve gruba bağlılık yoluyla kişi için grubu onun yaşamının önemli bir parçası haline gelebilmektedir. Grubuna değer veren birey grubu önemli görerek olumlu değerlendirebilir ve kendi kaderini grubun kaderine bağlayabilir. Bu durumda toplumsal özdeşleşme yoluyla insan kendini üyesi olarak gördüğü bir toplumsal kimlik kazanmaktadır ve yine grubuna bağlanarak özdeşleşen insan grubuna değer vermektedir. Şeylere ya da kişilere dair sınıflandırmalar yapmak, özdeşleştirmek, bağdaştırmak kimliği pratikte bir yere koymaktadır. O halde, toplumsal kimlik, “benliğin, sosyal bir gruba üyelikten doğan ve duygusal bağlılık taşıyan parçası” olarak ifade edilebilmektedir. Günümüzde birden fazla gruba üyeliği olan birey dolayısıyla birden çok kimliğe sahip olmaktadır (Hortaçsu, 2007:33; Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2016:262-263; Jenkins, 2016:19). Bu durumda, kişinin kimliği ya da kimlikleri Jenkins’in ifade ettiği gibi, “her zaman tekil ve çoğuldur-hiçbir zaman son ya da yerleşmiş bir konu değildir” (Jenkins, 2016:19-20).

Kimlikle ilgili yerleşik bir sosyolojik ve psikolojik yazın tarihi James, Cooley, Mead, Simmel gibi isimlerle 20. yüzyılın öncesine ve başına kadar uzanmaktadır (Jenkins, 2016:27). Mead’in benlik hakkındaki düşünceleri sembolik etkileşimci kuramın temellerini oluşturmaktadır. O, benliği edilgen bir alıcı olarak değil, hareket eden bir organizma olarak görmektedir. Mead’e göre benlik, toplumsal etkinlikler ve ilişkiler aracılığıyla ortaya çıkmaktadır ve bir kez geliştiğinde toplumsal bağlam olmadan var olmaya devam edemez. Mead benlikle ilgili iki evreden birisini “Ben” (the ‘I’), diğerini “Beni/Bana” (the ‘me’)’nin oluşturduğunu düşünmektedir. Ben, bireyin ötekilere dolaysız tepkisini ifade ederken, beni/bana bireyin başkalarından öğrendiği kendisi ile ilgili bakış açılarından oluşmaktadır. İkisi arasında sürekli bir etkileşim vardır. “Beni”, toplumsal dünyada bireyin uyumlu yaşamasını sağlarken, “Ben” toplumda değişimi etkilemektedir. Bundan dolayı benlik bu iki aşama ile birlikte devam eden bir toplumsal süreçtir (Ritzer, 2013:363-365; Wallace ve Wolf, 2012:275-287). Charles Horton Cooley ise “ayna benlik” kavramı ile benliğin “ötekilerle” etkileşim yoluyla geliştiğini vurgulamaktadır. Erving Goffman da, kimliğin etkileşim düzeninde müzakere edilerek geliştiğini savunmaktadır. O’nun

dramaturjik yaklaşımı, insanların etkileşimleri esnasında başkaları tarafından kabul edilebilecek belirli bir benlik sergilemek istediklerini varsaymaktadır. Kimliğin, karşılıklı bir müzakere sürecinden öte, dayatma ve karşı koyma, iddia ve karşı iddia olduğunu savunmaktadır (Ritzer, 2013; Jenkins, 2016:104).

Erikson'a göre, kimlik oluşturma süreci bireyi çeşitli konularda seçime yönlendirmektedir. Bu seçimler mesleğe, dini inançlara, siyasi görüşlere, cinselliğe, nasıl bir eş ya da nasıl bir evlat olduğu gibi ilişkiyel rol tanımlarına göre çeşitli konuları içermektedir (Hortaçsu, 2007:18-20).

Kişinin kolektif kimlikleri ifade eden ve bir fikir çabası neticesinde oluşan çeşitli kimlikleri bulunmaktadır (Karpas, 2011:51). Bilgin, bir topluluğun veya grubun kolektif kimliğini, üyelerinin az çok paylaştıkları bir sosyal temsil olarak değerlendirmektedir. Bilgin'e göre, kolektif kimlik grup üyeleri açısından bir adres ve bir resim içermektedir. Kolektif kimliğin adres özelliği, "grup üyelerinin guruplararası ilişkiler bağlamındaki aidiyetlerini ve ayrıca kendilerinin hangi grup veya gruplara yakın veya uzak olduklarını, açık veya kapalı durduklarını, lehte veya aleyhte tutumlar taşıdıklarını belirtir". Kolektif kimliğin "resmi" ise Bilgin'in ifadesiyle, "grup üyelerinin ne tür özellikler gösterdiğini, örneğin paylaşılmış inanç ve değerlerini, örf ve adetlerini, tipik etkinlik ve alışkanlıklarını, ilgi ve zevklerini, vb." betimlemektedir. Bu durumda kolektif kimlik, kişinin nerede durduğu, ne olduğu ve nelere sahip olduğunun yansımasıdır. Bir grubun kolektif kimliği, benlik araştırmalarının sistematığıne göre, bilişsel (kognitif), duygusal ve davranışsal açılardan ele alınabilmektedir (Bilgin, 2009).

Hortaçsu'ya göre, kimlikler ortamdaki bağımsız olarak düşünülemez. Ortam bir yandan kişinin kimliğini belirlemektedir öte yandan belli kimliklere farklı anlamlar yükleyerek içeriğini değiştirmektedir. Kimlikler belli amaçlara yönelik kullanılan bir araç olmaktadır (Hortaçsu, 2007:63).

Kolektif kimlik, belirli bir alanda sınırlı belirli bir kültürel topluluk tarafından taşınan kimlik olarak kabul edilmektedir. Bu anlamda etnik ve ulusal kimlik bunun yorumlarıdır. Politik ve ulusal kimlikler diğer gruplarla ilişkiler çerçevesinde oluşmakla birlikte, grup üyelerinin kendileri tarafından inşa edilmekte ve benimsenmektedir. Başka bazı kimlikler ise grup dışındakiler tarafından tanımlanır. Bu tanımlamalar olumsuz anlamlar içerse de

kişiler bu kimlik gruplarına çoğu zaman istekleri dışında atanmaktadır (Hortaçsu, 2007:41).

Etnik kimlik, bir topluluğun üyelerinin kendilerini, diğer öteki topluluk üyelerinden ayırt eden, farklılaştıran bir aidiyet duygusudur. Bu noktada kimlik ve aidiyet iç içe geçmiş, birbirini bütünleyen kavramlar niteliğindedir. Bireyin kendini ait hissettiği milliyet bağı, üyesi olduğu toplumsal gruplar, kültürel çevresi, değerler sistemi olarak dini inançları ve sahip olduğu vatan algısı gibi duygular grup üyelerini bir mensubiyet duygusu ile diğerlerinden ayırırken kendi içinde birleştirmektedir. Etnik kimlik aynı zamanda bir toplumun veya toplumdaki egemen grupların bir azınlık gruba yüklediği bir kimliği de (Bilgin, 1995:56-57; Göker, 2015:) ifade etmektedir. Karpat, Fransa örneği üzerinden yaptığı kavramsallaştırmada etnik kimliğin sadece ırkı esas tutan bir kimlik olmadığını, etnik kimliğin soy kadar, tarih tecrübeleri, adet, gelenek, din, dil, giyim, yemek, sanat vs. değer ve faaliyetlerin tümünden oluştuğunu belirtmektedir (Karpat, 2011:59). Pek çok insan için etniklik bireyin ve grubun kimliği açısından önemlidir. Geçmişle süreklilik için önemli bir bağ oluşturur ve kültürel geleneklerin uygulanmasıyla canlı tutulur (Giddens, 2008:535). Böylece etnik kimlik, o toplumu diğerlerinden ayıran bir “yaşayış” ve “düşünüş” biçimini ifade etmektedir.

Jenkins kültürel ve etnik kimlikleri kişi veya gruplara göre değişkenlik gösteren diyalektik bir süreç olarak ele almaktadır. Bu durumda etnik kimlik hem o kültürün kullanımına işaret etmektedir hem de o kültürün bir parçası olarak durmaktadır (Koşar Akçapar, 2007:412). Etnik kimliği tarihî ve sembolik-kültürel niteliklerini öne çıkartan yaklaşımlarla açıklayan Smith (1994:41)’e göre etnik bir grup, “soya ait mitlerin rolünü ve tarihi anıları vurgulayan, din, gelenek, dil ya da kurumlar gibi bir veya birden fazla kültürel farklılığa göre tanınan ve ayırdedilen kültürel kolektif tiptir”. Smith, etnik bir grupta bazı temel niteliklerin söz konusu olduğunu savunmaktadır. Bunlar; 1) Kolektif bir özel ad, 2) Ortak bir soy miti, 3) Paylaşılan tarihi anılar, 4) Ortak kültürü farklı kılan bir ya da daha fazla unsur, 5) Özel bir yurtla bağ, 6) Nüfusun önemli kesimleri arasında dayanışma duygusu (Smith, 1994:42). Etnik toplulukların nitelikleri ile bir milletin sahip olduğu nitelikler arasındaki farkları açıklayan Smith, her ikisinin de ortak mitleri ve anıları olduğunu; ancak milletlerde fiziki ve fiili bir toprak bağı varken etnik gruplarda bu bağın sadece tarihî ve sembolik olabileceğini vurgulamaktadır (Smith, 1994:70-71).

Kimliği modernite bağlamında açıklayan Giddens'a göre "gelenek-ötesi düzeninde ve yeni dolaylı deneyim biçimleri zemininde, bireysel-kimlik refleksif olarak düzenlenen bir çaba"dır. Modern dünyada "hayat tarzı" kavramının özel bir önem kazandığını böylece bireysel kimliğin ve gündelik etkinliklerin oluşmasında da giderek etkili olduğunu belirten Giddens, geleneğin gücünü yitirmesi, gündelik hayatın yerel ile küresel arasında diyalektik bir etkileşim temelinde yeniden inşa edilmesi sonucu bireyin son derece çeşitli seçeneklerle hayat tarzına ilişkin seçimlerini daha fazla gözden geçirmek zorunda kaldığını savunmaktadır (Giddens, 2010c:16). Modern yaşamda kimlik sürekli oluşum halindedir. Modernite bir yandan fark, dışlama ve marjinalleştirme üretirken diğer yandan özgürleşme imkânına dayalı modern kurumlar, aynı zamanda kendini gerçekleştirme mekanizmalarından ziyade benliğin bastırılmasıyla ilgili mekanizmalar yaratmaktadır. Değişime ve yeniliğe açık bir niteliğe sahip kimlik algısı modern dönem sonrasında ise küreselleşme süreciyle birlikte değişimler yaşamış, kimlikler sınırları aşan akışkanlığa sahip bir karaktere bürünmüştür. Bu bağlamda kimlik, zamansız ve mekânız bir uzamın parçası olarak dönüşüm geçirmiştir. Bir yandan bütünleşmiş bir dünya hedefleyen küreselleşme hareketleri diğer taraftan da daha fazla bölünmüşlük yaratma potansiyeline sahiptir. Moderniteden postmoderniteye geçişle birlikte, kimlik bağlamında ulus ve sınıf gibi bütünlükçü kavramlar terk edilmiş, bunların yerini tikel kimlikler (cinsiyet, ırk, etnisite gibi) almıştır. Postmodern kimlik inşasının temel öğeleri imaj ve görünüş üzerinden oluşmaya başlamıştır. Yaşam tarzlarının ve kimlik yapılarının tüketim odaklı inşa edildiği postmodern dönemde, postmodernitenin özü, kimlik algısında da kendini göstermiş, kimlikler değişken, hemen içselleştirilecek ve kolayca terk edilebilecek şekilde biçimlenir olmuştur. Bu süreçte kolektif kimliklerin yerini, altkimlik, üst-kimlik ya da çok-kültürlülük gibi farklı kavramlar almıştır ya da farklılıkların birlikteliği öne çıkmıştır. Küreselleşme sürecinde hâkim olan kimlik siyaseti geçmiş azınlık hareketlerinden nitelik olarak da farklılık göstermiştir. Kimlik siyaseti yürüten gruplar önceleri, eşit haklar, toplumsal eşitlik gibi amaçlar içindeyken, küreselleşme sürecinin hızlanması ile farklılıklarının kabul edilmesi ve bunların resmi olarak tanınması yönündeki politikalar önem kazanmıştır. Böylece, geleneksel insan hakları teorisinin yanına, bir de azınlık hakları teorisinin eklenmesi gerektiği fikri ön plana çıkmıştır. Ayrıca, iletişim teknolojilerinin hızlı gelişmeleri toplumsal yaşamın her alanında alternatifler sunmuş, yeni çağın kamusal alanı sayılan internetin sağladığı imkânlarla 'sanal kimlik' kavramı gelişmiştir. (Karaduman, 2010; Kakışım, 2016:92-93; Giddens, 2010c:17). 'Akışkanlık'

metaforunun hâkim olduğu küreselleşen çağda, kültürel koridorların gelişmesi, hızlı göç akımları ulusaşırı topluluklar yaratmaktadır. Kişilerarasındaki katı bağlar yerini sıvı, akışkan bağlara bırakmaktadır (Bilgin, 2007:20). Bu sürecin etkileyeni ve etkileneni olan göçmenler, göç hareketine bağlı olarak kültürleşme, kültür şoku, entegrasyon veya asimilasyon gibi çeşitli kültürel süreçler (Yaman, 2012) ya da politik belirlenimler içinde ve ulusaşırı bir düzlemde yaşamaktadır. Göçmen bireyin yaşadığı bu süreçte gelişen ulusaşırı kimlik evrensel ile yerel, geçmiş ile gelecek, burası ile orası arasındaki etkileşimlere olanak sağlamaktadır (Şanlıer Yüksel, 2008:49). Ulusaşırı deneyimler, katılım ve aidiyetin daha fazla kozmopolit izlenimine yol açmaktadır (Vertovec, 2001). Kişilerin göç yoluyla yayılmaları hem etnik ve ulusal kimliklerin oluşumunu hem de yeni ulusüstü kimliklerin ortaya çıkışını içermektedir (Faist, 2003:412).

4.6.2. Aidiyet

Farklılık duygusu aidiyet duygusuna yol açmaktadır. Aidiyet edinme veya kimliklenme süreci kişinin başkalarına karşı sosyal çevrede gerçekleştirdiği bir süreçtir (Karaca, 2010:479). Aidiyet Maslow'a göre ait olma ihtiyacı fizyolojik ihtiyaçlar ve güvenlik ihtiyacı az ya da çok doyurulduğu zaman ortaya çıkmaktadır. Ait olma ve sevgi ihtiyacı güdüleyici güç olarak öne geçmektedir ve kişi, insanlarla ilişki kurmak, bir grupta ya da ailede yer edinmek arzusu duymaktadır (akt.Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2008:316). Aidiyetin altında yatan motivasyonlardan birisi grup içinde güvende hissedebilmek ve böylece temel aidiyet ihtiyacını tatmin edebilmektir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2016:267). Bir azınlık grubunun üyeleri, nüfusun çoğunluğuna göre dezavantajlı olabilmektedir. Böylece bu üyeler, bir grup dayanışmasına, birbirlerine ait olma duygusuna sahiptir (Giddens, 2010a:225). Bir etnik gruba aidiyet, öznenin özgül durumuna göre değişiklik gösteren, zorunlu olarak gelip geçici ve kararsız tutum, algı ve duygularla ilgili bir meseledir. Etniklik, kültürel pratiklere ve belli bir toplumun insanlarını ayırt eden görünümlere atıfta bulunmaktadır. Etnik grupların üyeleri kendilerini toplumda diğer gruplardan kültürel açıdan farklı görür ve diğer gruplar tarafından da farklı görülürler. Farklı özellikler bir etnik grubu diğerinden ayırt etmeye yardımcı olabilir ancak, bunlar arasında en bilinenler dil, tarih ya da (gerçek ya da hayali) atalar, din, giyim, ya da süslenme tarzlarıdır. Etnik farklılıklar bütünüyle öğrenilmiştir. Etniklik, zamanla üretilen ve yinelenen, bütünüyle toplumsal bir olgudur. Bireyin durumu değiştiğinde grup ayniyeti de değişecektir; ya da en azından bireyin bağlı kaldığı pek çok kimlik ve söylemin o birey

açısından önemleri farklı dönem ve durumlara göre değişiklik gösterecektir (Smith, 1994:42; Giddens, 2008:535).

Aidiyet duygusunun gelişebilmesi için uluslara ihtiyaç olduğunu savunan Anderson, milli kimliğin kurgulanmış bir kimlik olduğunu belirtirken ulusları da “hayal edilmiş bir topluluk” olarak nitelendirmektedir (Anderson, 2007:21). Karpat modern anlamda milletlerin on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyılda ortaya çıktığını ve bunların “sınırları belli, merkezi idareye ve bir dereceye kadar sınıfsal yapıya sahip ve modern pazar ekonomisini kabullenmiş toplumlarda meydana” gelebildiğini belirtmektedir. Bu tip milletler, milli kimliklerini tarih, dil, gelenek, din, soy birliği gibi öğelerde aramaktadır. Ayrıca, bu kökleri, çoğu zaman hayale dayanarak yüceleştirir ve yorumlarlar ki Karpat (2011:70)’a göre bu “milliyetçilik, yani ideoloji”dir. Güvenç, milli devlet ideolojisinin, toplumların etnik ya da tarihi köken farklarını dikkate almadan tüm vatandaşlarını “ulusal kimlik” çatısı altında yani tek bir kimlik çatısında birleşmeye zorlamaktadır. Eliade’ın belirttiği gibi tarihi kültürel kimlik, resmi ulusal kimlikle özdeş ya da her zaman uyumlu olmamaktadır (Güvenç,1993:7).

4.6.3. Ayrımcılık

Ayrımcılık (discrimination) bir grubun üye veya üyelerine, sadece o gruba karşı sahip olunan olumsuz tutum nedeniyle, olumsuz davranışlarda bulunmaktır (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2016:148). Göçmenler göç edilen ülkede “yabancılar sorunu” bağlamında değerlendirilmektedir ve bir “yabancı” olarak göçmeni bekleyen birçok sorun bulunmaktadır. Eşitsiz toplumsal konumlar bu sorunların temelini oluşturmaktadır ve toplum yaşamında karşılaşılan ayrımcı uygulamaların nedenlerinden birisi de göçmene karşı ırkçı bakış açısının söz konusu olmasıdır.

İçinde bulunduğumuz dönem biyolojik ırkçılıktan daha çok “yeni ırkçılık” olarak nitelendirilen kültürel farklılıklara yönelik bir durumdur. Biyolojik ya da kültürel ırkçılığın her ikisinin kökeninde de ‘öteki’ne karşı bir üstünlük, farklılık, ayrıcalık duygu ve düşünceleri yatmaktadır (Göker, 2015:114-115). Şenel’in ifade ettiği gibi ırkçılık, insanların etik eşitliğine inanmayan, toplumları ve insanları sıra düzeni içinde gören eşitsizlikçi dünya görüşünün bir parçasıdır (Şenel,1984:4). Irkçılık, göçmen ülkelerin hemen hepsinde görülmektedir ve egemen grubun gücü, tahakküm edilen grubun

dışlanmasını veya bu gruplara karşı ayrımcılık yapılmasını destekleyen kanunlar, politikalar ve idari uygulamalar gibi yapılar mevcuttur (Castles ve Miller, 2008: 48). Önyargı (prejudice), bir grup kişiye dair sadece ait oldukları gruptan dolayı negatif tutumlara sahip olmaktır (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2016:148). Ayrımcılık ise genellikle ırksal önyargılarla ilişkilidir. Önyargı bir grubun üyelerinin bir başka grup hakkındaki fikirleri ve ona karşı tutumuna atıfta bulunur. Önyargılı bir insanın peşin hükümlü görüşleri, doğrudan bir delil yerine söylentiye dayanmaktadır ve yeni bir bilgi karşısında bile değişime direnmektedir. Eğer önyargı, tutum ve görüşleri tanımlıyorsa, ayrımcılık öteki gruba ya da bireye yönelik gerçek davranışa atıfta bulunmaktadır. Ayrımcılık başkalarına açık olan olanaklardan bir grubun üyelerinin mahrum edilmesi gibi faaliyetlerde görülebilir (Giddens, 2008: 538-539). Göçmenler toplumdaki çoğunluk grup tarafından değersiz olarak algılanarak, ayrımcılık içeren davranışlarla karşı karşıya kalabilmektedir (Şeker ve Sirkeci; 2014).

4.6.4. Göçmenlerin Toplumla Bütünleşme Modelleri

Uluslararası göçlerin yaygınlaşması ve kültürleşme sonucu göçmenler, çoğunlukla yaşam alanlarını ve alışkanlıklarını bu yeni toplumsal ortama uyarlama gereksinimi duymaktadırlar. Göçmenlerin yaşamlarını sürdürmeye başladıkları yeni ülkelere uyum sağlamaları ve toplumsal yaşamın içinde yer almaları farklı dinamikler tarafından belirlenmektedir. Bunlardan birisi, kabul eden ülkenin göç ve kabul politikalarıdır. “Göç Çağı”, devletleri iki temel soruyla başbaşa bırakmıştır. Birincisi, devletlerin “egemenlik” anlayışının bir yansıması olarak insan hareketliliği karşısında sınırlarını nasıl koruyacaklarıdır. İkincisi; toplumda yaşanan göçlerin bir sonucu olarak gelişen dönüşümle nasıl başa çıkılacağıdır. Bu bağlamda verilen yanıtlardan birisi, göçün daha fazla sınırlandırılmasıdır. Nitekim 11 Eylül’den sonra Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’daki tüm hükümetler sadece sınır kontrollerini güçlendirmekle yetinmemiş, ülke içinde vatandaş olmayan göçmenlere karşı kontrolleri de sıkılaştırmışlardır. Diğer yanıt ise, göçmenlerin içinde buldukları topluma daha etkili ve hızlı bir şekilde entegre olmaları olmuştur ancak 11 Eylül’den itibaren göçmenlerin dâhili ve harici kontrolleri artmış, göçmeni yasadışı sınır geçen olarak ele alan birtakım önlemlerle göçmen birey, bir “yabancı” olarak daha görünür olmuştur (Unutulmaz, 2012:139; Faist, 2003:29).

Küreselleşme ve ulusaşırı göç dinamikleri farklı kültürlerin karşılaşmasını hızlandırmaktadır. Birden fazla kültürün karşılaşması akültürasyon (kültürel karşılaşma) - kültürlerin ya da bir kültür ögesinin başka bir kültüre nüfuz etmesi ve beraberinde bir değişimin yaşanması- sürecini zorunlu kılmaktadır. Göç sonucunda pek çok toplum kültürel olarak çoğul hale getirmektedir ve birçok kültürel geçmişe sahip insanlar farklı bir toplumda birlikte yaşamaktadır. Bu süreç eşitsiz güç ilişkilerinin söz konusu olduğu kültür gruplarının oluşmasına da zemin hazırlamaktadır (Berry, 1997).

Uyum ve kültürleşme birbirleriyle ilişkili kavramlardır. Uyum, göçün sonucunda bireylerin, kültürleşme sürecindeki değişimlerle başa çıkmasının bir sonucudur ve uyum sağlanması zaman içinde olabilir. Günümüz çok kültürlü toplumlarda bireyler göçmen, mülteci, geçici sığınmacı, konuk, etnik azınlık olarak geçici veya kalıcı sürelerde kendi ülkesi ya da toplumu dışında başka bir ülkede yaşayabilmektedir. Bu gruplarla baskın toplum arasında karşılıklı, göreceli olarak durağan yaşanan değişim sonucu kişiler yeni yerleştikleri yere biyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik uyum sağlamaktadır. Bir diğer ifade ile uyum süreci sağlık durumu, iletişim yeterlilikleri, farkındalık, kabul duygusu, kültürel davranış becerileri, ekonomik yeterlilikler vb. olarak ifade edilen çok boyutlu bir yapıdır (Hernandez, Sam ve Berry'den akt. Şeker, 2015:18). Günümüzde pek çok ulus devlet heterojen bir yapıya sahipken göçmenler ise bu yapıda çok yönlü kimlikler oluşturmakta ve bu çok katmanlı kimlikler bir takım haklarını ve ayrıcalıklarını elde edinceye kadar sürekli bir değişim geçirmektedir. Bu değişim anlaşma ve çatışmayı da bünyesinde barındırmaktadır. Ulusaşırı bir kimliğe sahip olmak ayrımcı ya da dışlayıcı olmayan yaşam koşullarını öngörmektedir (Abadan Unat, 2016:14).

Bu yönde her devletin uyguladığı farklı politikalar ya da yaklaşımlar söz konusudur. Devletlerin politikalarını belirleyen etmenler yukarıda açıklandığı gibi küresel düzeyde yaşanan sosyo-politik, ekonomik ve kültürel gelişmelerle ülkelerin yerel politikalarından ve dinamiklerinden oluşmaktadır. Oldukça farklı çeşitli içeriklere sahip düşünceler bulunsa da bunlar Martikainen'e göre sonuçta, yeni gelenlerin, bir ulus-devlet gibi mevcut bir sosyo-politik topluluğun üyesi olma sürecini açıklayan ve çoğu durumda, süreçten beklenen sonuç hakkındaki normatif düşünceleri ifade etmektedir (Martikainen, 2005, 2010).

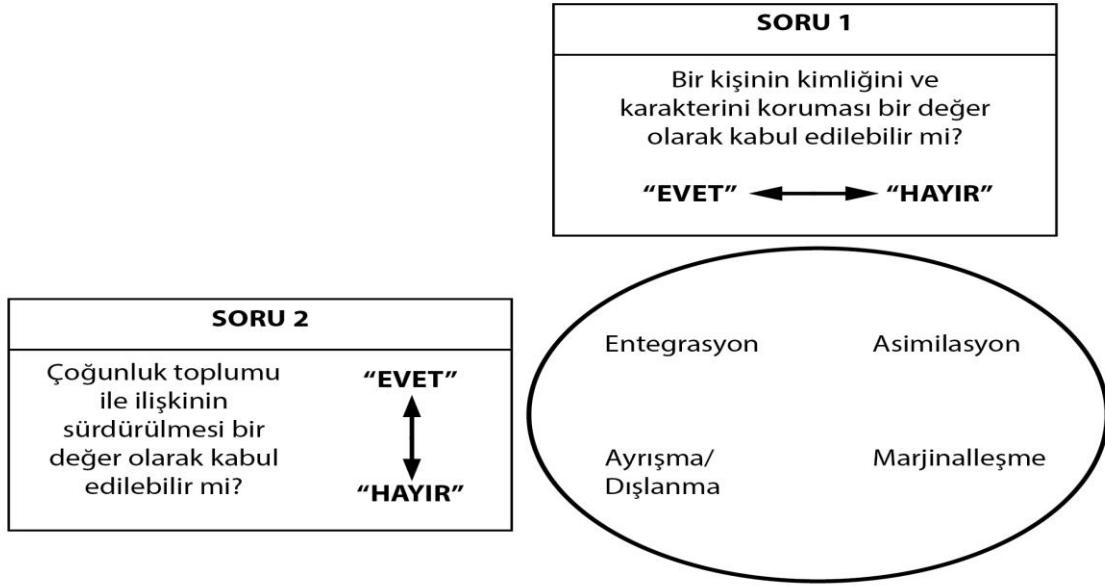
Bu başlıkta çokkültürlülük ve göçmenlerin yeni geldikleri toplumla bütünleşmelerini sağlayacak belli başlı yaklaşımlardan söz edilmektedir. Çokkültürlülük yaklaşımına geçmeden önce Berry'nin kültürleşme modeline değinilmektedir.

Kültürleşme

Kültürleşme, farklı kültürlere sahip iki ya da daha fazla grubun ya da bu gruplara mensup bireylerin karşılaşması sonucu özgün kültür kalıplarındaki değişimler sonucu ortaya çıkan olguları kapsayan bir süreci ifade etmektedir (Berry, 1997). Kişisel değişimlerin ele alındığı kültürleşme sürecinde değişikliklerin hem ev sahiplerinde hem de göçmenlerde olabileceği öngörülmektedir (Hortaçsu, 2007:249). Bu süreç, kültürlerarası temas sonrasında gelişen kültürel ve psikolojik değişimi ifade etmektedir (Berry, Phinney, Sam, Vedder, 2006).

Berry (1997) çokkültürlü toplumlarda, kültürel grupların çeşitliliğini üç faktöre bağlamaktadır. Bunlar, “gönüllülük, hareketlilik ve kalıcılıktır”. Bazı gruplar kültürleşme sürecine gönüllü olarak girer birçok göçmen örneğindeki gibi, bazıları yerli halkta olduğu gibi bu süreci farkında olmadan yaşamaktadır. Diğer bazı gruplar ise yeni bir yerde nispeten kalıcı olmaktadır ve yeni kültürlerle sürekli etkileşim içindedir.

Berry kültürleşme sürecinde göçmenlerin orijinal kültürünü korumak isteyip istemedikleri ve göç ettikleri ülkenin insanlarıyla ilişkiye girmeye önem verip vermeme durumlarının kültürleşme stratejilerini etkileyeceğini savunmaktadır (Hortaçsu, 2007:249). Berry (1997), göçmenlerin deneyimlediği kültürleşme stratejilerini; asimilasyon, entegrasyon (bütünleşme), ayrışma ve marjinalleşme olarak sınıflandırmaktadır. Berry'e göre bütünleşme (integration) stratejisini uygulayanlar hem kendi kültürünü korumak hem de göç edilen ülke sakinleriyle ilişki geliştirmek istemektedir. Kendi kültürlerini unutup yeni ülkelerinin kültürünü benimseyenler özümlemeyi/asimilasyonu (assimilation) seçmektedir. Yeni ülkelerinin yerlileriyle ilişki kurmayıp bu ülkede kendi değer ve geleneklerini sürdürenler ayırma/ayrılıkçılık (segregation/separation) stratejisini benimsemektedir. Marjinalleşen ya da sınırdan kalmayı seçenler kendi gelenek ve değerlerini de sürdürmezler, göç ettikleri ülkenin toplumuyla etkileşime de girmezler (Berry, 1997; Hortaçsu, 2007:249).

Şekil 4.1. Berry'nin kültürleşme stratejileri (Berry, 1997)

4.6.4.1. Asimilasyon

Göçmenlerin göç ettikleri ülkenin toplumsal yaşamına uyumunu amaçlayan politikalardan birisi asimilasyondur. Asimilasyon, göçmenlerin kimliklerinin ve kültürel özelliklerinin yok edilerek, toplumdaki egemen gruba tam uyumun sağlanması sürecini ifade etmektedir (Yaman, 2012). Bu süreçte göçmenlerden özgün kültürel veya sosyal özelliklerini bırakarak ortalama nüfustan farklılaşmayacak bir duruma gelmeleri beklenmektedir. Devlet, göçmen çocuklarının normal okullara devam etmelerinde ve çocukların egemen dili öğrenmelerinde karardır. Bu amaçla planlanan politikalarını uygulayacak elverişli koşulları oluşturmaktadır (Castles ve Miller, 2008). Asimilasyoncu yaklaşıma göre göçün nedeni daha iyi yaşam koşulları elde etmek olduğuna göre göçmenler yeni geldikleri ülkenin yaşam tarzına ve kurallarına uyum sağlayarak yerleşik hale gelecekler ya da ekonomik birikim elde ettiklerinde ülkelerine döneceklerdir. Yerleşen göçmenlerden kendi kültürel pratiklerini ve ülkesi ile politik bağlarını terkederek yeni geldiği ülkenin sosyo-kültürel, ekonomik sistemine dâhil olması beklenmektedir (Gordon'dan akt. Şahin, 2010:55-56). Asimilasyon uyumu ifade etmekten ziyade, uyumun muhtemel sonuçlarından bir tanesidir (Faist, 2003:307). Köken kültürün yok olması anlamına gelen ve toplumların kültürel çoğulculuğuna ters düşen asimilasyon, bugün bir tabu haline gelmiştir (Kastoryano, 2000:47). Asimilasyonun temelinde Amerika'nın eritme potası (melting pot) politikasının olduğu görüşü hâkimdir. 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başında

sanayileşmenin hızlı yükselişi ve işgücünün sanayileşmesi göçmenlerin çeşitliliğini artırmıştır. Eritme potası yaklaşımı o dönemlerde ortaya çıkmıştır. Yaklaşım, ABD'nin geleceğini bir eritme potası olarak görmektedir. Gordon (1961) tarihsel süreçte ABD'de gelişen üç farklı asimilasyon modelinden söz etmektedir: İngiliz Uyum (Anglo-Conformity), Eritme Potası (Melting Pot) ve Kültürel Çoğulculuk (Cultural Pluralism). Bu modellerden ilk ikisi asimilasyon politikaları arasında değerlendirilmektedir.

İngiliz Uyum Modeli; Kanada, ABD ve Avustralya toplumsal uyumu sağlamak için 1960'lara kadar İngiliz (Anglo) Uyum Modeli olarak bilinen bir politikayı uygulamışlardır. Politikanın temelinde; göçmenlerin kendi geçmişlerini ve değerlerini bırakarak yaşadıkları toplumun mevcut kültürel normlarını kabul etmeleri ve uyum sağlamaları yatmaktadır. ABD açısından bakıldığında, ABD'ye ilk gelenlerin Kuzey Avrupa'dan Anglo göçmenler olduğu ve egemen değerleri ve normları belirledikleri görülmektedir. Amerikan değerlerinin bir noktada uzlaşma zeminine dayanması gerekmektedir ve bu değerler de Amerika'yı ilk kez koloni yapan İngiltere'nin Anglo-Sakson ve Protestan değerleri olacaktır (Şan ve Haşlak, 2012). İngiliz nüfusunun ABD'ye kalıcı olarak yerleşmesini hedefleyen bu yaklaşımın neticesinde uygulanan politikalarla göçmenler İngilizce öğrenmeleri ve kültürel değerleri edinmeleri için eğitime tabii tutulmuşlardır (Yalçın, 2004:57).

Eritme Potası; politikası aynı zamanda kültürel asimilasyon olarak da adlandırılmaktadır. Bu yaklaşım farklı kültürlerden ve dinlerden olan göçmenlerin farklılıklarından zamanla vazgeçerek, her bir farklı grubun bir potada birleşmeleri ve bunun sonucunda oluşacak görece benzerliği ve tutarlılığı ifade eden bir anolojidir. Amaç, bütün kültürlerin tek bir kültürde yeniden temellendirilmesidir ancak buradaki kültür genellikle hâkim kültürdür tıpkı "karışık sebze çorbasında alabildiğiniz tadın sadece domates olması gibi"dir (Gloor, 2006). Gordon'a göre eritme potası, göçmenlerin Amerikan potasında eritilerek tek bir kültürün Amerikan kültürü olarak gelişmesini arzulamıştır. Fakat sonuç tamamıyla beklenildiği gibi gerçekleşmemiş ve bir tek Amerikan potası yerine Amerika'da yaşamaya devam eden ama aynı zamanda kendi kültürlerini devam ettiren Protestan, Katolik ve Yahudi potalarının ortaya çıktığı görülmüştür (akt. Şan ve Haşlak, 2012).

Kültürel çoğulculuk; toplumsal bütünleşme modellerinden bir diğeri ise kültürel çoğulculuk politikalarıdır. Farklılıkların ülkeyi kaosa götürmeyeceği, farklı grupların

birbirleriyle çatışmadan uyum içinde yaşayabileceği düşüncesi üzerine gelişen kültürel çoğulculuk (Yalçın, 2004:65) ya da çokkültürlülük hem 'farklılıklar'a hem de bu farklılıkların 'uyum'lu birlikteliğine vurgu yapmaktadır. Çokkültürlülük aşağıda daha geniş olarak ele alınacaktır.

4.6.4.2. Entegrasyon

Göç çalışmalarında asimilasyoncu yaklaşım son yıllarda değişime uğramış onun yerini göçmen bireyin hem geldiği ülkenin kültürünü hem de yeni toplumunun kültürünü birlikte devam ettirebileceği entegrasyon yaklaşımı kabul görmeye başlamıştır (Şahin, 2010:56).

Entegrasyon ya da bütünleşme, hem göçmenlerin hem de ev sahibi toplumun birbirleriyle etkileşimlerinin bir sonucu olarak yeni durumlara uymaları yolu ile gerçekleşen iki yönlü bir süreci anlatmaktadır. Berry (1997)'e göre entegrasyon, bir toplumdaki bireylerin, özgün kimliklerini korumaları ve sürdürebilmelerinin yanı sıra, toplumla uyumlu ilişkiler kurabilmeleridir.

Entegrasyonun uluslararası düzlemde kültürel, yapısal ve politik boyutları bulunmaktadır. Kültürel entegrasyon göçmenler ile kabul eden toplum arasında kültürel anlamdaki etkileşimi belirtmektedir. Sivil toplum ve medya kültürel entegrasyonun mekânı olarak nitelendirilmektedir. Politik entegrasyon, göçmenlerin ev sahibi topluma bütünüyle katılımı gerektiren, vatandaşlık elde edebilme ve diğer yasal hakları elde edebilmesi amacıyla devletin göçmenlerle işbirliği yollarını ifade etmektedir. Yapısal entegrasyon, göçmenlerin ekonomik, sosyal, politik, dini ya da eğitim amacıyla bir takım örgütlere dahil olma sürecini işaret etmektedir. İşgücü piyasasında ortaklık ve etnik örgütlenmeler yapısal entegrasyon açısından önemli görülmektedir (Martikainen, 2005, 2010).

Entegrasyonu Esser sistem entegrasyonu ve sosyal entegrasyon olarak ikiye ayırmaktadır. Sistem entegrasyonu göçmenlerin kabul eden ülkedeki yeni ve yerleşik üyeler ya da gruplar arasında büyük gerilimler olmadan topluma dahil edilmesi sürecidir. Sosyal entegrasyon ise, göçmenlerin yeni toplumlarına farklı alanlardaki uyumunu da içermektedir. Sosyal entegrasyonun kültürleşme (acculturation), sosyal-ekonomik-politik konum (placement), etkileşim (interaction) ve kimlik (identity) boyutları söz konusudur. Bu dört boyuttan ağırlıklı olarak yeni kültüre uyumu asimilasyon, ağırlıklı olarak orijinal

kültüre uyumu segrasyon, her iki kültüre uyumun birlikteliği çoklu entegrasyon, her iki kültürel unsurların reddedilmesi ise marjinalleşme süreçlerini ifade etmektedir. Esser, sosyal entegrasyonun daha çok asimilasyon ve segrasyon şeklinde görüldüğünü ileri sürmektedir (Şahin, 2010:60-61). Berry (2011) de entegrasyonun kültürel seviyedeki anlamının, çeşitli şekillerde psikolojik seviyeye karşılık geldiğini belirtmektedir. Öz değerler kabul edilmeden çeşitlilik varsa ayrılma/ayrımıcılık, çeşitliliği kabul etmeden eşitlik varsa, asimilasyon/eritme potası, hiçbir değer kabulü yoksa marjinalleştirme/dışlama, ancak, iki değer arasında bir denge olduğunda, bireylerde ve toplum genelinde kişisel bütünleşme ve toplumsal çok kültürlülük elde edilebilir.

Kaiser (2007:479) de entegrasyonu sert ve yumuşak entegrasyon olarak iki bileşene ayırmaktadır:

Sert entegrasyon: Çalışma ve oturma izinlerinin verilmesi, siyasal katılım ve göçmeni kabul eden ülkenin yurttaşlığına geçiş gibi öncelikle yapısal/resmi özellikli hususlar ön plana çıkmaktadır. *Yumuşak entegrasyon:* Dil öğrenimi, inanç özgürlüğü, göçmen çocuklarının okul eğitimi ile eğitim olanaklarını, göçmen kültürünün açılım ve gelişimiyle kültürel kimlik hususlarını, göçmen kültürünün açılım ve gelişimiyle kültürel kimlik hususlarını içeren, entegrasyon sürecinin kültürel bileşenidir.

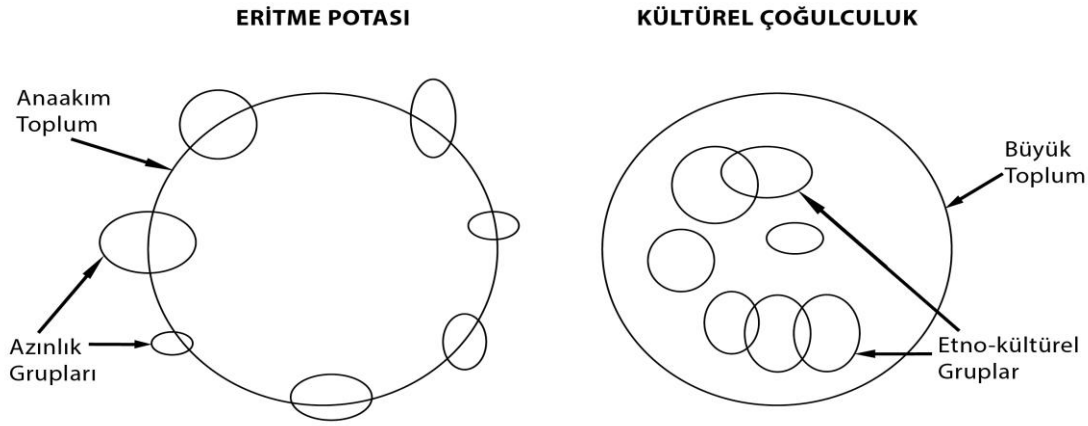
Diken (2007:50), sanayileşmenin hızlı olduğu dönemde göçmenlerin “yararlı” sıfatını taşıdığını, sanayileşmenin önemini yitirmesiyle birlikte ise göçmenlerin birer “yük” olarak görülmesini ele almaktadır. Bu bağlamda, “entegrasyon” tartışmasının “yararcı kapitalizm çerçevesine endekslenmiş” durumda olduğunu eleştirmektedir. Diken’e göre “entegrasyon göç politikasının ütopyası”dır.

Entegrasyon politikalarında, azınlık topluluklarının belli bir kurumsal altyapı çerçevesinde yapısal bir şekilde çoğunluğa eklemlenmeleri söz konusudur. Ya da süreç içerisinde toplumdaki çoğunluğun oluşturduğu kurumsal çerçeve ile uyumlu hale gelmelerini öngörmektedir. Göçmen topluluklarının dönüşümünde zorlayıcı bir politika öngörmez ancak azınlık gruplarına sunduğu tercihin seçeneklerini önemli oranda sınırlamaktadır. Bu seçenekler dışında kalan durumları ise tercih edilemeyecek düzeyde maliyetli hale getirmektedir. Böylece, yukarıdan aşağıya belirlenmiş bir uyum süreci gerçekleşmektedir. Toplumun ortalama sınırlarının dışında kalanlar, zamanla marjinalize olmaktadır. Bu bağlamda entegrasyonda sınırları belirlenmiş bir rasyonalite söz konusudur (Ceceli Köse,

2012:21). Entegrasyon politikaları bu yönüyle asimilasyona yaklaşmak ya da asimilasyonun bir türü olmakla eleştirilmektedir.

4.6.4.3. Çokkültürlülük

Milliyetçiliğin ilk dönemlerinde farklı kimliklerin bastırılarak ya da asimile edilerek homojenliği sağlamak düşüncesi egemen iken, küreselleşme ve költürcülüğün egemen olduğu bugün farklılık iddiaları siyasal mücadelenin araçlarından birisi olmuştur (Gülalp, 2015:14). Sınırlı bir hoşgörü atmosferinde farklı grupların, kendi költürel gereksinimlerini karşılamak ve kendi költürlerini öğrenmeleri konusunda birlikte ama organik bir etkileşime geçmeden beraber yaşamaları költürel çoğulculuk ya da çokkültürlülük olarak ifade edilmektedir (Abadan Unat, 2015:270). Çokkültürlülük modeli; göçmenlerden belli temel değerlere uyum göstermelerini beklemekle birlikte farklılıklarını bırakmalarını beklemeyiz. Göçmenlere tüm sosyal alanlarda eşit haklar verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Çokkültürlülüğün iki değişik şekinden birisi ABD'deki liberal söylem "bırakınız yapsınlar (laissez-faire)" yaklaşımında, költürel farklılık ve etnik toplulukların farklılığı kabul edilmektedir. Buna karşın devletin görevleri arasında etnik költürlerin ya da sosyal adaletin sağlanması görülmemektedir. Bu durum çokkültürlülüğün ikinci biçiminde Kanada, Avusturya, İsveç'te ve diğer ülkelerin belli politik alanlarında olduğu gibi devlet politikası olarak görülmektedir (Castles ve Miller, 2008:364). Parekh'e göre çokkültürlü toplum (multicultural society) bünyesinde iki veya daha fazla költürel topluluğu barındıran bir toplumdur. Çokkültürlü toplum, költürel çeşitliliğe iki şekilde tepki verebilir; birincisi költürel çeşitliliği olumlu karşılamaktadır ve onu anlamak için merkeze koymaktadır. Böylece o költürün varlığını sürdürmek için ileri sürdüğü isteklere saygı duymaktadır. İkinci şekli, bu toplulukların çoğunluk költürü içinde asimile edilmesidir. Parekh birinci durumun çokkültürcü, ikinci durumun ise mono-költürcü bir yaklaşım olduğunu savunmaktadır (akt. Canatan, 2009). Abadan Unat çokkültürlülüğün kapsamlı olarak iki ögesinden bahsetmektedir. 1) Bireyin kendi költürel mirasını anlaması ve değerli bulması, 2) Bireyin kendi grubunun dışındaki gruplara ait költürel mirasa karşı ilgi göstermesi ve saygı duymasındır.

Şekil 4.2. Bütünleşme ve çokkültürlülük modeli (Berry, 2011)

Yukarıdaki resimde Berry'nin çokkültürlü toplumda bütünleşme modelinde, çoğunluk toplumuyla azınlık grupların etkileşimleri gösterilmektedir. Her iki modelde çoğul toplumlardaki olası düzenlemeleri ele almaktadır. Kültürel grup ilişkilerinin birbirine zıt iki modelinden şekil 4.2'de soldaki düzlemin sınırlarını çeşitli azınlık gruplar oluşturmaktadır ve baskın bir toplumun varlığı söz konusudur ya da olması gerekliliğine dair bir düşünce hâkimdir. Berry'e göre bu gruplar ana akımın içine ayırt edilemez bileşenler olarak dâhil edilmedikçe, genellikle orada kalmaktadır. Şekil 4.2'de sağdaki düzlemde büyük toplum ve o toplum içinde sayısız kültürel grup bulunmaktadır. Bu düzlemde bütün grupların çıkarları ve ihtiyaçları yer bulmaktadır ve düzleme tamamen etnokültürel gruplar olarak dâhil edilmektedir. Etnokültürel grupların hayatlarını sürdürebilmesi için çoğul toplumdaki sivil düzenlemeler müzakere, uzlaşma ve karşılıklı uyum yoluyla sürekli değişmektedir. Kültürel çoğulculuğun hâkim olduğu bu tür toplumlarda, bazı grupların başka bir grup tarafında asimile edilmesi veya yok edilmesi varsayımı yer almaz. Dolayısıyla, çok boyutludur ve kültürlerarası ilişkiler tek yönlü olarak değil, karşılıklı olarak görülmektedir (Berry, 2011).

ABD kültürel açıdan dünyadaki en karışık ülke olarak anılmaktadır. Bir göçmen toplumu olan ABD'nin başlangıçtaki yerli nüfusunu oluşturan Kızılderililer bugün ABD toplam nüfusunun yalnızca %1'ini oluşturmaktadır (Giddens, 2010a:224). Çokkültürlülüğü "Batı karşıtı bir ideoloji" ve "Avrupa karşıtı bir uygarlık" olarak değerlendiren Huntington, çokkültürlülüğün ABD'deki gelişimini şöyle özetlemektedir:

Amerika'nın temel Anglo-Protestan kültürünün yerine özellikle ırksal gruplarla ilintili diğer kültürleri yerleştiren çokkültürlülük hareketi 1970'li yıllarda başladı. En büyük başarı ve egemenliğini 1980'lerde ve 1990'ların başlarında elde etti; ardından 1990'ların kültür savaşlarıyla yükselen muhalif meydan okumalarla karşı karşıya kaldı. 21. Yüzyıla girildiğinde devrimin başarılı olup olmadığı ya da ne ölçüde başarılı olduğu belirsizdi (Huntington, 2004:171).

Ulus devletler, bir taraftan göçmenlere kapılarını açarak çokkültürlü bir yapıya sahip olurken diğer yandan tek bir ulusun kültürünü yaymak için çok kültürlülüğü engelleyici bir politika sergilemektedir (Güllüpnar, 2012).

Çokkültürlülüğün insanlara eşit haklarla yaşama ve kendi kültürlerini koruyup geliştirme, çocuklarını da aynı dünyada yaşatabilme hakkı verdiğini savunan Habermas (2002:131-132)'in aksine çokkültürcülük Zizek'e göre, küresel kapitalizme uygun bir ideolojik formdur. Batı'nın kültürel hegemonyası altına girmenin bir yolu olan çokkültürcülük, küresel kapitalizmin ulus devletleri, doğrudan sömürmeden sömürgecilik yapması gibi, Avrupa merkezci bakış açısını sürdürmektedir. Üstelik bunu "diğerlerinin" kültürüne saygısını ifade ederek yapmaktadır. Bu anlamda, çokkültürcülük uzaktan yapılan bir ırkçılıktır ya da ırkçılığın ters çevrilmiş bir türü olmaktadır (Kakışım, 2016:141).

4.6.5. Vatandaşlık

Ulus devletleşme süreci dünyanın farklı bölgelerinde farklı dönemlerde ortaya çıkmakla birlikte bugün ulus devletlerin en genel anlamdaki özelliklerini Giddens; "hükümet sistemleri, belirli toprak parçası/parçaları üzerinde hâkimiyet, biçimselleştirilmiş yasa kodları, askeri gücün denetlenmesine dayanmaları" şeklinde sıralamaktadır. Bu bağlamda ulus devletleri geleneksel devletlerden ayıran farklar; egemenlik, vatandaşlık ve ulusçuluk anlayışlarıdır (Giddens, 2010a:361-362).

Modern anlamda vatandaşlık bir ulus-devletle ulus devletin üyeleri arasındaki ilişkileri tanımlamaktadır. Modern ulus devletlerde toprak sınırları bellidir ve devlet bu sınırlar içinde meşru yetkilerini kullanan bir oluşumdur. Vatandaşlık da toprak üzerindeki egemenlikle bağlantılıdır. Ulus devletlerin kökeni 1648 Vestfalya Antlaşması'nda yer alan özel tarihi koşullara bağlı ortaya çıkan özgül bir siyasal örgütlenme modelidir. Modern toplumlarda ve ulus devletlerde, vatandaş kavramı ulusal kimlik veya milliyet ile eş anlamlı bir olgu olarak algılanmaktadır ve kökleri Fransız Devrimi'ne kadar uzanmaktadır.

Bu dönemde ulus olgusu, devletin egemenliğinin kaynağı olarak ortaya çıktığından ulusal kimlik veya milliyet, egemenliğin temel kaynağı haline gelmiştir (Gülalp, 2015:11; Kadioğlu, 2012:22).

Vatandaşlık, hem birey olarak var olma hem de belli bir topluluğa bağlı olma fikirleriyle yakından ilgilidir (Kymlicka ve Norman, 2012:185). Vatandaşlığı Waters, yasal olarak üyelerin haklarının ve sorumluluklarının inşa edildiği normatif beklentiler seti ve bu beklentilerin hayata geçmesi durumu olarak tanımlamaktadır (akt.,Güllüpnar, 2012). Kymlicka ve Norman (2012:207)'a göre ise vatandaşlık sadece bir dizi hak ve sorumluluk ile tanımlanan belirli bir statüye işaret etmez, kavram aynı zamanda bir kimlik ve siyasal bir topluluğa üyeliği ifade etmektedir.

Hukuk düşünürü Linda'ya göre vatandaşlık dört farklı boyutla tarif edilebilir: “yasal statü”, “haklar”, “politik etkinlik” ile “kimlik ve dayanışma”. Bosniak bu boyutları şöyle tarif etmektedir: “Örgütlü siyasi bir topluma formel veya ismen üyelik” yasal vatandaşlık anlamına gelmektedir. Haklar olarak vatandaşlık, hakları “toplumsal üyeliğin ayırıcı unsuru” yapmakta, politik etkinlik olarak vatandaşlık, siyasi toplumun hayatına etkin katılımı anlatmaktadır. Kimlik ve dayanışma olarak vatandaşlığın tanımı ise, “gruplarla ve diğer insanlarla sürdürdüğümüz bağlar ve dayanışmayı” tanımlamaktadır. Bu tanımlamalar üzerine yapılan sınıflandırmanın en az üçünde net olarak bir üniterlik varsayımı söz konusudur. Bu üniterlik ise; tek birey ve tek ulus devlettir (akt. Brettell, 2015).

Vatandaşlık kavramının alanyazında dört farklı şekilde kullanıldığına dikkat çeken Kadioğlu (2012:21) bu kullanımları şöyle sıralamaktadır:

1. Ulusal kimlik veya milliyet olarak tanımlanan vatandaşlık,
2. Evraklar temelinde tanımlanan vatandaşlık,
3. Haklar temelinde tanımlanan vatandaşlık,
4. Görev ve sorumluluklar temelinde tanımlanan vatandaşlık.

Bu anlamda vatandaşlığın üç kurucu unsuru dikkat çekmektedir: Birincisi vatandaşlık; hak ve sorumluluklardan oluşmuş biçimsel hukuki bir statüyü işaret eder. İkinci olarak, içinde bulunulan toplumun geleceğini şekillendirecek olan siyasal alana katılımı ifade etmektedir ve üçüncü olarak da içinde bulunulan topluluğa bir üyelik veya mensubiyet bağına

(Güllüpinar, 2012) ifade etmektedir. Göç veren ülkelerden bazıları çift vatandaşlık politikasını yürürlüğe sokmuşlardır. Burada amaç, genellikle dış göçü ve ülkeye muhtemel geri dönüşü teşvik etmektir. Aynı zamanda döviz girişini artırmak da hedeflenmektedir. Çift vatandaşlık sahibi olanların geri dönüşleri asıl vatandaşlıklarından çıkmak zorunda olanlara göre daha muhtemel olduğu için bu durum ulus aşırı göçü de teşvik etmektedir (Janoski ve Wang, 2010:702).

Çifte vatandaşlık fikri vatandaşlık ile milliyet arasında bir ayrıma vurgu yapmaktadır. Bu iki kavram da bireyin bir siyasal topluluğa bağlılığını belirlemektedir ve ulus devlet anlayışında birbirlerine karşılıklı bağımlı olan zaman zaman birbirini ikame edecek iki kavramdır (Kastoryano, 2015:36).

Küreselleşme ile birlikte yükselişe geçen uluslararası örgütler aynı zamanda devletlerin gücünü ve bağımsızlıklarını azaltmıştır. Ayrıca devletlerden ve hükümet federasyonlarından bağımsız uluslararası bir sivil toplumun ortaya çıkması yine devletlerin egemenliklerini sarsıcı bir etki yapmıştır. Bu bağlamda Soysal artan göçü, gittikçe büyüyen uluslararası sivil toplumla birleştirerek herhangi bir devletten bağımsız gelişen ve üyelik koşulları uluslararası olana bir ulus sonrası vatandaşlığın ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Soysal'a göre ulusal vatandaşlıktan ulus-sonrası üyeliğe geçişin dört özelliği bulunmaktadır: İlki, ulus-sonrası vatandaşlık ulus-devletlerin önemini azaltmakta ve akışkan sınırlara sahip yeni bir olgudur. İkincisi, ulusal vatandaşlık belirli bir toprağa bağlılığı ifade ederken ulus-sonrası üyeliğin birden fazla mekânı ve statüsü vardır. Üçüncüsü, ulus devlete üyelik hukuki kurullarla belirlenmiş ve bir devlette yurttaşlık haklarına dayanmaktadır oysa uluslararası üyelik ulusal sınırların ötesine geçerek evrensel insanlığı insan haklarında temellendirmektedir. Sonuncusu; ulusal vatandaşlıkta meşruiyetin kaynağı ve üyeliği düzenleyen ulus devlettir. Ulus devlet halen hizmet ve hak sağlayıcısı olsa da, uluslararası toplum artık meşruiyetini sağlamıştır. Uluslararası sivil toplum bu meşruiyeti denetim için daha farklı mekanizmalar geliştirmiştir. Bunlar, lobicilik yapan ve teşhir eden sivil toplum kuruluşları ağı ve insan hakları anlaşmalarını örgütleyen ve uygulayan ulusüstü hükümetler aracılığıyla yürütülmektedir (Janoski ve Wang, 2010:709).

4.7. Ulusaşırı Sosyal Ağlar Ve Sosyal Sermaye

İnsanı toplumsal bir varlık olarak tanımlayan ilişki biçimlerinden birisi doğa ile kurduğu ilişkiler iken diğeri “insan-insan” arasında kurulan ilişkilerdir (Ercan, 2001:42). “İnsan, sosyal bir belirleyicilik karşısında, yalnızca bir nesne ve ürün durumunda bulunmayıp, aynı zamanda bu belirleyiciliğin bireysel ya da kolektif öznesidir” (Cangızbay, 1999:50). Göç çalışmalarında küresel gelişmelerin de etkisiyle beraber göçmen; içinde bulunduğu alanları dönüştüren ve şekillendiren “aktif özneler” olarak değerlendirilmeye (Kaya, 2014:24) başlamıştır. Ulusaşırı toplum düşüncesi özne insana vurgu yapmaktadır (Castles ve Miller, 2008:41). Bu yaklaşımda elbette ki toplumsal gerçekliğin tek tek bireylere indirgendiği bir anlayışla ele alınacağı sonucu çıkarılmamalıdır. Tily’nin ifade ettiği gibi göç, bireylere ve hanelere indirgenecek bir süreç olarak değil, farklı türde sosyal ilişkiler ve ağlarla birbirine bağlı insan gruplarının (akt. Ihlamur Öner, 2012:309) yaşadığı bir gerçeklik olarak ele alınmaktadır.

Göç çalışmalarında ağ teorisinin temeli 1960’larda yoğunlaşan ve zincirleme göç biçiminde ortaya çıkan göç hareketlerine dayanmaktadır. Göç evrimleştikçe, yeni göçlerin hem aracı, hem de sonucu olan yeni koşullar yaratır. Göçün nedeni yerel ya da küresel bir değişken olabilir ve her ne şekilde olursa olsun insanları içermektedir. Bu aynı zamanda bireyler arasındaki ihtiyaçlar temelinde gelişen bir iletişim süreci demektir. Göçmenlerin göç ettikleri yerde ve köken ülkelerinde eski göçmenlerle ve göçmen olmayanlarla bağlayan akrabalık, arkadaşlık ve/veya ortak topluluk kökeniyle gelişen kişilerarası bağları vardır (Sert, 2012:40). Ülkelerinden göç eden ilk göçmenlerin gittikleri yerlerde yararlanabilecekleri sosyal ağlar mevcut değildir ve onlar için göç etmek yüksek maliyetlidir. İlk göçmenlerden sonra devam eden, onların akraba ve arkadaşlarından oluşan göçlerde ise göçmenler arasındaki ilişkilerin doğasına uygun olarak gelişen sosyal bağların etkisi ile göçün potansiyel maliyeti önemli oranda düşmektedir (Massey vd., 2008:43). Genellikle sosyal ağlar olarak nitelendirilen bu bağlar bireyler arasında birleştiricidir. Wasserman ve Faust (1994:18)’un sosyal ağ analizi yaptıkları çalışmalarında sosyal ağ analizlerinde çok karşılaşılan örnekler verilmektedir. Bu bağlardan bazıları; aktörler arasındaki ilişkinin bağlamına göre arkadaşlık, saygı, konuşma, mesajlaşma, mali anlamda borç alışverişi, aynı kulübe üyelik, sosyal veya fiziksel hareketlilik, akrabalık gibi örneklerdir. Bu bağlar bireyin içinde bulunduğu toplumsal ilişkiler ve toplumsal gruplar aracılığıyla gelişen sosyal ağlar vasıtasıyla kurulmaktadır. Sosyal ağ teorisine göre bu

bağlar, göçmenlere yer değiştirmenin maliyetini düşüren ve göçten beklenen net getirileri yükselten bilgiler sağlar (akt. Sert, 2012:40). Sosyal ağların bireyler arasında sosyal uyumu geliştirerek işbirliğini kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Kişilerarası gelişen işbirliği sosyal ağların devamlılığı için önem taşıyan güven ve karşılıklılık gibi sosyal normları geliştirmelerine ve kolektif eylem problemlerini çözmelerine olanak sağlamaktadır (Yurtsever, 2013).

Ihlamur Öner (2012:311) göçü, sosyal ağlar üzerinden analiz etmenin makro ve mikro süreçlerin anlaşılması konusunda kolaylık sağlayan bir yaklaşım sağlayacağını ifade ederken, bu ağların; ulusal ve ulus-ötesi siyasi, etnik, ailesel ve toplumsal ilişkilerle birlikte gelişen bir süreç olarak ele alındığını açıklamaktadır.

Sosyal ağlar, bireyler arasında ilişkileri güçlendirirken bu ilişki sadece “tanışık” olmakla sınırlı değildir. Göçmenlerin hem köken ülke ile hem de hedef ülke ile ilişkilerinde zaman zaman hatta çoğu zaman belirleyici bir faktör niteliğindedir. Bu ağlar farklı sosyal belirleyicilerin etkisinde olabilir ve Glick-Schiller’in belirttiği gibi aynı zamanda birbirini tanımayan bireylerin birbirleri tarafından şekillendiği ve birbirlerini şekillendirdiği dolaylı ilişkileri ortaya çıkarmaya yarayan “ağların ağını” (akt. Körükmez, 2012:12) da oluşturmaktadır. Böylece, göçmen ağlarının özü itibarıyla ilişkisel olması ve bu durumun sınır ötesi nitelik taşıması, göç alan ve veren bağlamları, göçmenleri, aileleri, grupları, ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel faaliyetleri, ulus devletleri ve diğer aktörleri ele almayı (Ihlamur Öner, 2012:311) ve bunlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı sağlamaktadır. Wasserman ve Faust, sosyal ağ analizinin ağı oluşturan ilişki kalıpları üzerinden yapıldığını bu analizde aktörlerin karakteristik özelliklerinin dikkate alınmadığını belirtmektedir. Aktörlerin etnisite, ırka dâhil kimseler ya da şirketler, ulus-devletlerin büyüklüğü, verimliliği gibi özelliklerinin birimler içindeki ilişkilerin oluşturduğu kalıp ya da yapılar çerçevesinde anlaşılacağına işaret etmektedirler. Yazarlara göre aktörler arasındaki ilişkisel bağlar birincil, aktörlerin özellikleri ikincildir (Wasserman ve Faust, 1994: 8).

Göçmenlerin sahip olduğu bu ilişkiler ağı gerektiğinde başvurulabilecek, göçle ilgili yardım sağlayan ve problemlerin çözülmesini sağlayan sosyal bir sermayedir. Ayrıca, zaman içinde bu ilişki ağları göçmen gönderen ülkenin diğer katmanlarına da yayılmaktadır (Güllüpınar, 2012).

Göç hareketi makro ve mikro yapıların etkileşiminin bir sonucudur. Dünya piyasasının ekonomi politikası, devletlerarası ilişkiler, göç yerleşiminin kontrolünü amaçlayan ve göç alan/veren ülkeleri kapsayan kanunlar, yapılar ve uygulamalar makro yapıları teşkil eder. Göç sürecinde ve yerleşme sürecinde gelişen sorunlarla mücadele etmek için göçmenlerin kendileri tarafından geliştirilen enformel toplumsal ağlar ise mikro yapıları temsil etmektedir. Enformel ağlar; kişisel ilişkileri, aile ve ev kalıplarını, arkadaş ve cemaat bağlarını, sosyoekonomik konularda karşılıklı yardımlaşmayı kapsamaktadır. Göç süreci analiz edilirken makro ölçekli bağlarla enformel bağların etkileşimi dikkate alınmaktadır. Birey ve gruplar için hayati bir öneme sahip olan bu tür bağlar “sosyal sermaye” olarak da (Castles ve Miller, 2008:37) nitelendirilmektedir. Sonuçta, kurulan bu ilişki ağları ve bağlar, insanların ekonomik sermayenin çeşitli türlerine erişim sağlamak için yararlanabilecekleri sosyal sermayenin bir formunu oluşturur. Göçmen birey için bu bağlar onun sorunlarını aşmak amacıyla yararlanabileceği bir sosyal sermayeye dönüşmektedir (Massey ve diğerleri, 2008:43).

Göç hareketi ve kitlesel göçün el ele ilerlediğini savunan Faist’e göre “insanlar arasındaki –ağlar, gruplar ve topluluklar içerisindeki- bağlarda içkin bulunan kaynaklar, genellikle mekâna özgüdürler. Bu bağlar ve bunlara karşılık gelen kaynaklar bir yerden diğerine, özellikle de ulus-devletlerin sınırları dışına, kolaylıkla nakledilmezler. Ağlar; yükümlülükler, karşılıklılık ve dayanışma gibi kaynakları taşımaktadır. İnsanlar bu kaynaklardan diğer önemli kişilerin kaynaklarına erişim, bilgi ve diğer insanlar üzerinde denetim gibi faydalar sağlamaktadır. İnsanların birbirleriyle geliştirdikleri bağlar, gruplara ve topluluklara yönelik eklemlenmeleri ve karşılıklı kaynaklar, gizil göçmenlerin göç hareketliliğine katkıda bulunmaktadır. Bu, işçi alım politikaları veya azınlıklara yapılan korkunç zulümler gibi durumlarda da geçerlidir. Yine de bu kaynakları ulus-devlet sınırlarını daha kolay aşabilir hale getiren göçmen ağları gibi mekanizmalar bir kez kuruldu mu, zincirleme göç gizil göçmenler arasında görece yüksek tercihlerle tanımlanan hallerde gelişmektedir (Faist, 2003:21-23).

Faist (2003:140), ağ kuramının “ağların kendi içinde önemli mekanizmalar olduklarını” iddia ettiğini ancak bunun dolambaçlı bir mekanizma olduğunu ve öncelikle toplumsal ve sembolik bağların içeriğinin incelenmesi gerektiğini öne sürmektedir. Faist’e göre “kaynakların yükümlülükler, karşılıklılık ve dayanışma gibi işlevlerinin araştırılması” gerekmektedir. Bu unsurlar ise bizi sosyal sermaye analizine götürmektedir. Faist

(2003:38)'in açıkladığı gibi, “başkalarının kaynakları, bilgi ve toplumsal kontrol sosyal sermayeden elde edilen faydalardır. Bu boyutlar ve faydalar akraba gruplarında, komşulukta, resmi örgütlerde ve belli göçmen ağlarında görünmektedir”.

4.1. Sosyal Sermaye Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

“Sosyal sermaye” kavramını ilk olarak Amerikalı Lyda J. Hanifan 1916 tarihinde kullanmıştır. Hanifan eğitim alanında, “toplumu oluşturan kişiler ve aileler arasında iyi niyet, dostluk, sempati ve sosyal ilişkilerden ortaya çıkan, insanların günlük yaşamlarında sahip oldukları somut bir değeri sosyal sermaye olarak kavramsallaştırmıştır (Erselcan, 2009). Kavramın kullanımının yaygınlaşması Neo-klasik kuramların gelişmesiyle paralellik sergilemektedir. Neo-klasik kuramlar, bilimsel yönetim yaklaşımının -özellikle örgütlerde- insanı psiko-sosyal bir canlı olarak görmemesini eleştirmişlerdir. Örgütlerde teknik boyutların yanında sosyal ilişkilere ve insani boyutlara da önem veren bir yönetim anlayışı benimseyen insan ilişkileri yaklaşımının gelişmesi ve bu anlayışın gelişmesine katkı sağlayan Hawthorne araştırmaları gibi bazı çalışmalar insanın ve onun oluşturduğu sosyal ilişkilerin önemini ortaya koymuştur (Zencirkıran, 2012:22-23). Sosyal sermaye kavramı Hanifan'dan sonra Seeley ve arkadaşları tarafından ABD'de eyalet başkanlarının kariyerlerindeki rolüne vurgu yapmak amacıyla kullanılmıştır. Ardıl araştırmalarda Jane Jacobs, 1961 yılında şehirlerdeki komşuluk ilişkilerini sosyal sermaye kavramını kullanarak açıklamıştır (Özdemir, 2007:12-13). Terimi 1970'lerde iktisatçı Glenn Loury ABD'de toplumsal eşitsizlikleri ve ırksal ayrılıkları incelediği çalışmasında “sosyal yapının yeteneği” anlamında kullanmıştır (Loury, 1977). 1980'lere gelindiğinde sosyal sermayenin sistematik olarak sosyolojik anazili Pierre Bourdieu tarafından yapılmıştır. Bourdieu'yu James Coleman'ın çalışmaları izlemiştir. Putnam'ın 1993 yılında yayınladığı “Making Democracy Work” çalışması ve 2000 yılında yayımlanan Tek Başına Bowling Oynamak: Amerikan Toplumunun Çöküşü ve Uyanışı (Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community) çalışmaları sosyal sermaye konusunun gündemde daha çok yer almasını ve tartışmaların teorik çerçevesini oluşturmuştur. Sosyal sermaye kavramını kullanan araştırmacıların sayısı bu isimlerle sınırlı değildir. Kavramı araştırmalarında ele alan ve kullanımının yaygınlaşmasını geliştiren araştırmacılar arasında Burt (1992); Lin (2001), Fukuyama (2000) gibi isimler de yer almaktadır.

Temple, sosyal sermayeyi en basit şekliyle; en az iki kişi arasında, güvene dayalı gelişen iletişim olanağı, daha geniş bir tanımlama ile toplumu oluşturan bireyler, sivil toplum örgütleri ve kamu kurumları arasındaki koordinasyon faaliyetlerini kolaylaştırarak toplumun üretkenliğini artıran, norm, güven ve iletişim ağı özellikleri olarak ifade etmektedir (Gürsakal, 2009:193). Giddens (2008:720-721) sosyal sermayenin, “kullanışlı toplumsal ağları, karşılıklı güven ve ödev duygusunu, etkin davranış biçimlerini yöneten normlara ilişkin bir kavrayışı ve insanların etkin eylemlerine izin veren diğer toplumsal kaynakları” içerdiğini belirtmektedir.

Sosyal sermaye; sosyal bilimler alanındaki çok sayıda araştırmada; siyasi katılımı kurumsal performansa, sağlıktan yolsuzluğa, kamu hizmetlerinin etkinliğinden ülkelerin ekonomik başarılarına (Erselcan, 2009), uluslararası göçlerden uluslararası toplulukların oluşmasına ve onların uluslararası faaliyetlerine kadar çeşitli olay ve olguların açıklanmasında başvurulan bir kavram haline gelmiştir. Göçmenler ve sosyal sermaye ilişkisinin ele alındığı araştırmalarda sosyal sermaye çoğunlukla göçmenlerin sosyal ve ekonomik uyumu ile ilişkilendirilmektedir.

Sosyal sermaye mikro, orta ve makro seviyelerde ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda; birey, aile ve arkadaşlar mikro; komşuluk, toplumsal kimlik ve yerel otorite orta seviye; bölgesel, ulusal ve uluslararası kavramlar makro seviyededir (Altay, 2007).

Coleman (1988), sosyal sermayenin beşeri sermayeyi ürettiğini savunmaktadır. Beşeri sermaye anlayışının temel tezi, daha donanımlı aktörlerin daha başarılı olduğu yönündedir. Sosyal sermaye teorisyenleri beşeri sermaye teorisyenlerinden farklı olarak, daha başarılı aktörlerin daha iyi bağlantılı aktörler oldukları tezini savunmaktadır (Başak ve Öztaş, 2010). Sosyal sermaye kavramı tanımlanırken ilişkilendirildiği konu ve disipline göre farklılıklar olmaktadır. Son dönem çalışmalara bakıldığında; insanlar arası ilişkiler sonucu ortaya çıkan güven, iş birliği, karşılıklı bağımlılık, ağlar (networks), normlar gibi kavramlarla sıkça ilişkilendirilmektedir. Zaman zaman her soruna alternatif çözüm bulacak sihirli bir değnek olarak da düşünülen sosyal sermaye, bireylerin başarılarının temellendirilmesinde ve toplumların sosyo-ekonomik kalkınmasında önemli bir unsur (Türk, 2015) olarak sunulmaktadır.

Sosyal sermayeyi Bourdieu (1986) sınıfsal eşitsizliklere odaklanarak mevcut ya da potansiyel kaynakların toplamı olarak değerlendirmektedir ve bu kaynakların az ya da çok kurumsallaşmış, kabul görmüş, süreklilik gösteren niteliklerine vurgu yapmaktadır. Coleman (1988) sosyal sermayeyi kamu malı olarak ele alan kuramcılardandır ve insanların ortak amaçlarına ulaşmak amacıyla gruplar veya örgütler şeklinde bir arada çalışmayı başarabilme yeteneği şeklinde tanımlamaktadır. Putnam (1995) sosyal sermayeyi; bireyler arasındaki karşılıklı fayda sağlayan, güvene bağlı olarak ilerleyen sosyal ağlar ve normlar olarak ele almaktadır. Sosyal sermayeyi açıklarken güven ile ilişkilendiren bir diğer isim Fukuyama'dır. Fukuyama'ya (2000:42)'ya göre sosyal sermaye; "bir toplumda veya onun bazı bölümlerinde güven duygusunun hâkim olmasından ileri gelen bir yeti"dir. Portes, sosyal sermayeyi, sosyal kontrol, aile desteği ve aile dışındaki sosyal ağlar ekseninde açıklamaktadır. Portes sosyal sermayenin olumsuz etkileri üzerinde de durmaktadır. Sosyal sermayenin zaman zaman ağ dışında kalan bireyleri dışlayıcı, aşırı sosyal sermayenin de ağ içindekiler için sınırlayıcı etkisi olabileceğine dikkat çekmektedir (Portes, 1998, Portes ve Landolt, 1996).

Dünya Bankası sosyal sermayeyi ortak faaliyeti sağlayan normlar ve ağlar olarak tanımlamaktadır. 2006 raporunda sosyal sermayenin sürdürülebilir insani ve ekonomik kalkınma için yaşamsal bir öneme sahip olduğunu belirten Dünya Bankası sosyal sermayenin aynı zamanda yoksulluğu azaltabileceğini açıklamaktadır (Balcı, 2015).

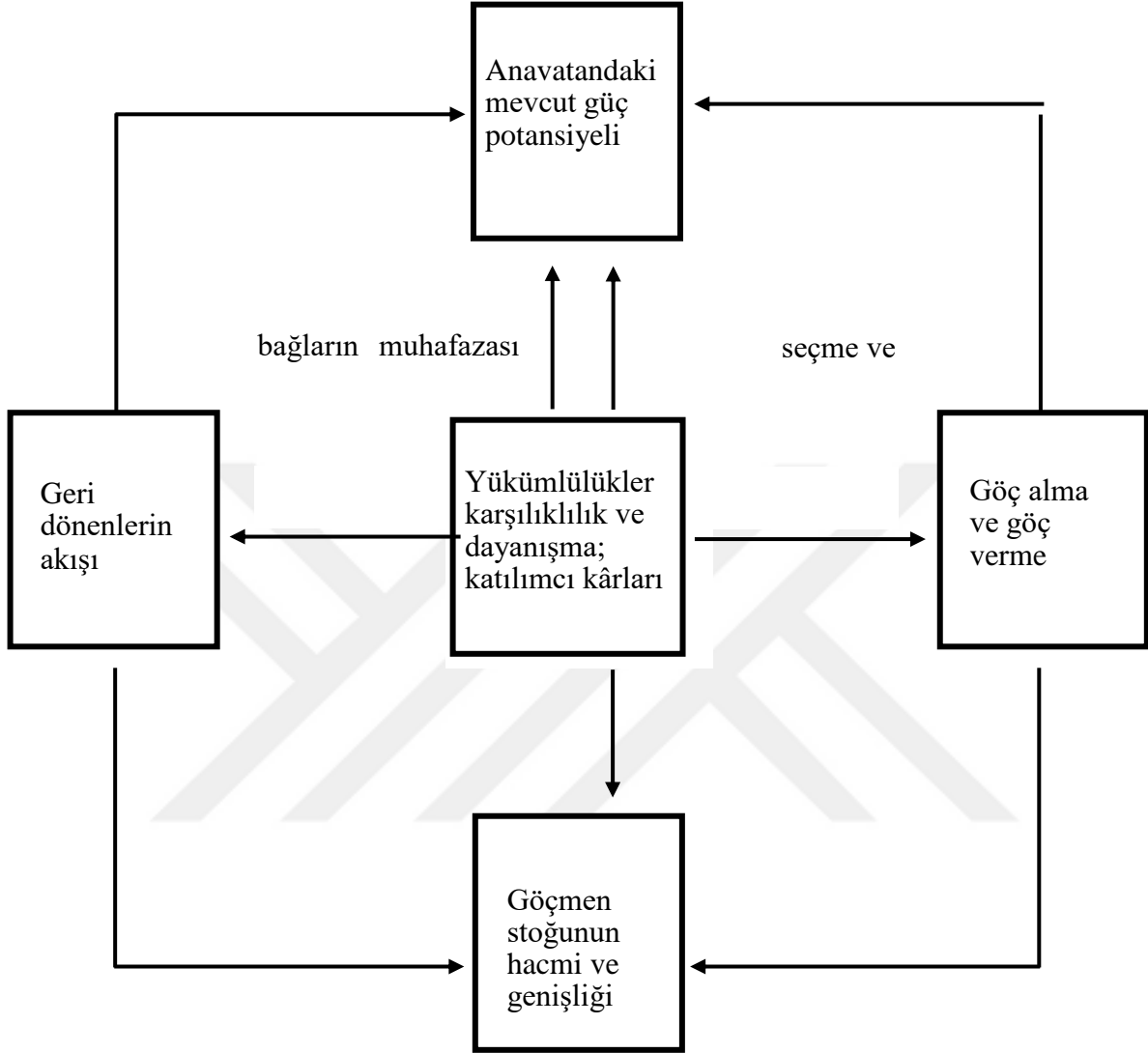
Adler ve Kwon sosyal sermayeyi içsel ve dışsal sosyal sermaye olarak ele almaktadır. Putnam, Coleman ve Fukuyama'nın yaklaşımlarında da olduğu gibi toplumun ortak amaçlar doğrultusunda kurulan ilişkilerine dayalı sosyal özellikleri, içsel sosyal sermayeyi oluşturmaktadır ve sosyal sermaye kavramı toplumsal düzenin özünde var olduğu düşünülen kurumsal temelli güven kavramıyla özdeşleştirilmektedir. Dışsal sosyal sermaye yaklaşımı Burt, Baker, Bourdieu ve Wacquant'ın yaklaşımlarında olduğu gibi sosyal sermayenin kökeni olarak sosyal ilişkiler yapısına bakmaktadır. Sosyal sermayeyi, bir aktörün sosyal ilişkilerinden doğan ve ona avantaj sağlayan kaynaklar bütünü olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşıma göre güven sosyal sermayenin oluşmasını sağlayan etmenlerden biridir. Ancak güven özde değil, kişisel ilişkilerle zaman içinde oluşmaktadır ve "ilişkisel" güven olarak ele alınmaktadır (Özen ve Aslan, 2006).

Sosyal sermayenin iki temel dayanağından birisi bağlantılar olarak diğeri ise ağ düzenekleri olarak görülmektedir. Bağlantılar olmadan ağ düzeneklerinin oluşması mümkün görülmemektedir (Gürsaka1, 2009:193).

Sosyal sermayenin tanımlarında ve ortaya çıkış biçimlerinde farklılıklar olmakla birlikte hemen hepsinde ortak olan iki temel özellik bulunmaktadır. Birincisi, her bir sosyal sermaye biçimi, sosyal yapının bir yönünü oluşturmaktadır. Sosyal yapısal bir kaynak olarak sosyal sermaye kişiler arasındaki ilişkilerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Belirli bir ilişki içinde olan gruplar tarafından ortak olarak sahiplenilen sosyal sermayeye bu ilişkideki taraflardan birinin tek başına olma hakkı söz konusu değildir. Bir değere sahiptir ancak somut bir meta gibi değerlendirilemez. İkinci özelliğı ise bireylerin davranışlarını kolaylaştırmasıdır. Sosyal sermaye, başarılması zor ya da ulaşılması mümkün görünmeyen bir takım amaçların başarılmasını mümkün kılmaktadır (Nahapiet vd.'den akt. Kapu, 2008).

Lin'e göre sosyal sermaye, bir kişinin ağlardaki bağlantıları aracılığıyla ulaşılabilen veya harekete geçirilebilen ve sosyal ağlarına içkin kaynaklardır (Gürsaka1, 2009:196). Sosyal sermayeyi, bireyler ve gruplar arasındaki toplumsal faaliyeti kolaylaştıran işlemler ve bu mekanizmalardan elde edilen faydalar olarak nitelendiren Faist sosyal sermayenin, öncelikle yerel sermaye olduğunu ve ancak belirli koşullarda uluslararası olarak nakledilebileceğini belirtmektedir (Faist, 2003:39). Faist'e göre karşılıklılık, dayanışma ve karşılıklı yükümlülükler gibi bireyler ve gruplar arasındaki sosyal ve sembolik bağlarda somutlaşan sosyal sermaye, yerel varlıkların bir kümesidir. Öte yandan, göç başladığında, sosyal sermayenin hem ev sahibi ülkeyle olan bağları hem de ev sahibi ülkeyle ilişkileri sürdürmesini kolaylaştırdığı söylenebilir.

Toplumsal ve Sembolik Bağlarda Sosyal Sermaye

Şekil 4.3. Sosyal sermayenin bir göç sistemindeki işlevleri basitleştirilmiş bir model (Faist, 2003:171)

Faist, uluslararası göç süreçlerinde sosyal sermayenin ayırıcı, yayma, entegrasyon ve adaptasyon işlevleri olduğunu savunmaktadır (Faist, 2003:171-172). Bu şekilde oluşturulan ulusaşırı toplumsal alanlar, göç edenlerin kaynak ve varış ülkeleri arasındaki köprü olarak görülebilir (Bijak,2006). Tüm bu tartışmalar değerlendirildiğinde; sosyal sermayenin ana fikrinin, “sosyal iletişim ağlarının değerli bir servet olduğu düşüncesine dayandığı” görülmektedir. “İletişim ağları, sosyal bağlılık için bir temel oluşturmaktadır” (Field, 2008:16).

Sosyal sermaye kavramının bu denli hızlı gelişmesini ve hemen her alanda açıklayıcı bir kavram olarak görülmesini eleştirenler de bulunmaktadır. “Sosyal Sermaye Sosyal Bilime Karşı” kitabının Türkçe basımına ön sözünde Fine (2011:11-12) sosyal sermayenin eşitsizliklerin üstünü örttüğünü, pek çok konu ve sorunun içine girdiğini ancak “iktidar, çatışma ve bağlamın belirgin yerlere giremediğini” şöyle ifade etmektedir:

Sosyal sermaye, toplam ekonomik sermayeyi ve kapitalizmin sistemsel işleyişini ya da işleyiş bozukluklarını belirtmek için kullanılırdı. Günümüzdeki sosyal sermaye literatürü ise bu konuyu dikkate almaz; zira sosyal sermayeyi, sermaye olmadan; sadece sosyal niteliğiyle pazarlama arayışındadır. Yani zenginler giderek daha fazla zenginleşirken, yoksulların payına sosyal sermaye düşer!

Fine’a (2011:40) göre sosyal sermaye kavramı, “sermayeyi geçici ve ekonomik olmayan bir kategoriden var etmeye dayanmaktadır.” Ana akım iktisatçılara göre mevcut kaynakların fiziksel (üretici) niteliklerini ifade eden sermaye, “toplumsal niteliğinden” arındırılarak söz konusu kaynakların genel faydaya katkı sağlama gücü olarak değerlendirilmektedir. Sonuçta sermayenin anlamını sosyal sermaye kavramı ile genişletenler için sermaye, “toplumun fiziksel olmayan özelliklerinden türeyen ekonomik sonuçları içermektedir”. Giddens da sosyal sermayedeki farklılıkların, daha büyük toplumsal eşitsizliklerin bir yansıması olduğunu savunmaktadır (Giddens, 2008:721).

Göç süreçlerinde her yeni aktör konuma özgü olarak sosyal sermayeyi artırmaktadır (Alushi ve Ordonez, 2016). Sosyal sermaye, ülkeler arası malların ve kişilerin daimi bir akışının oluşmasında önemlidir ve bir köprü görevi üstlenmektedir. Farklı yerlerde yaşayan insanlar, sermayenin çeşitli biçimlerinin transferini mümkün kılan sosyal ve sembolik bağlarla birbirine bağlandığında, uluslararası sosyal alanların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu çalışmada da ABD’de yaşayan Türk toplumunun uluslararası alanda sosyal ağları ve bu ağlara içkin sosyal sermayeleri incelenecektir.

4.2. Sosyal Sermaye Kuramları

Alanyazın tarandığında sosyal sermayeyi açıklayan çok sayıda araştırma ve teorisyen olduğu görülmektedir. Sosyal sermayeye ilişkin olarak yaklaşımlar disiplinlere ve inceledikleri konuya/soruna göre değişebilmektedir. Genel bir değerlendirmede öne çıkan iki farklı yaklaşım görülmektedir. Bunlardan birisi “rasyonel seçim” ya da “metodolojik bireycilik” yaklaşımıdır. Bu yaklaşım sosyal sermayeyi bireylerin rasyonel davranışları

sonucu ortaya çıkan bir kaynak olarak tanımlamaktadır. Diğeri ise rasyonel seçim yaklaşımına eleştirel bir bakış açısı getiren “sosyal yapıyla iç içelik” (embeddedness) yaklaşımıdır. Söz konusu yaklaşım bireyden önce, “sosyal ağlara” yer vermektedir. Sosyal sermaye ile işbirliği arasındaki çift yönlü etkileşimin üzerinde durmaktadır. Putnam ise her iki yaklaşımı da kapsayan bir düşünceyi benimsemektedir (Erselcan, 2009).

Sosyal sermaye kavramının sistematik olarak analizini yapan ilk çağdaş araştırmacı (Portes, 1998) Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'dur. Bourdieu aynı zamanda, sosyal sermaye yazını geliştikçe varlığı göz ardı edilmeye başlanan bir yazar olmuştur (Fine, 2011). 1930-2002 yılları arasında yaşamış olan Bourdieu, sosyal sınıfların sürekliliği ve eşitsizliğin sabit yerleşik biçimleriyle ilgilenmiştir. O'nun “habitus” kavramı öznel temsilci ile nesnel durum arasında köprü kurmaktadır ve düzenlenmiş bir takım değerlerin, düşünce şekillerinin dinamik gelişimini şekillendirmektedir (Field, 2008:5). Bourdieu, toplumsal aktörlerce üretilen dilsel ve kültürel becerilerin toplumsal hiyerarşilerin ve egemen yapıların yeniden üretiminde etkili olduğunu savunmaktadır. Bourdieu'ya göre bireyler birbirinden görece özerkliği bulunan, içlerinde belirli sermaye türlerinin rekabet ettiği bir toplumsal dünyada etkinlik içindedir. Bu noktada Bourdieu Marksist yaklaşımdaki toplumsal çatışma ve mücadelenin önemini kabul etmektedir. Ancak Bourdieu'ya göre sermaye kavramı sadece üretim araçlarını kapsamaz. Bourdieu için her bir toplumsal alanda gerçekleşen çatışma birbirlerine indirgenemeyecek niteliktedir ve büyük ölçüde kendi alanına özgüdür (Baran ve Özsöz, 2011:11-12). Bourdieu'nun analizinde sermaye kavramı, doğrudan ekonomik olmayan kategorilere bilinçli ve kasti olarak yayılmıştır (Fine, 2011:97-102) ve Bourdieu'ya göre dört temel sermaye türü yer almaktadır: ekonomik, kültürel, sosyal ve simgesel sermaye. Bourdieu *ekonomik sermayeyi*; bireyin sahip olduğu maddi mal varlığı ve gelirin tümü olarak ele almaktadır. Ekonomik sermaye, diğer sermaye türlerine erişmeyi kolaylaştıran bir niteliktedir. *Kültürel sermaye*; öğrencilerin toplumsal kökenlerine bağlı eğitim eşitsizliklerini anlamak amacıyla Bourdieu ve Passeron tarafından kullanılmıştır. Bourdieu'ya göre kültürel sermayenin üç bileşeni mevcuttur. Bunlardan birincisi, benimsenmiş; habitusu kuran unsurlar olan yetenek, bilgi ve beceriler anlamındadır. İkincisi, nesnelleştirilmiş; tablolar, kitaplar vb. gibi kültürel mallar biçiminde olabilir. Kültürel sermayenin üçüncü bileşeni ise kurumsallaştırılmış; yani öğretim yoluyla elde edilen unvanları ifade etmektedir. *Simgesel sermaye*; toplumsal tanınırlığa ve saygınlığa işaret etmektedir (Jourdain ve Naulin, 2016:106-107). Bourdieu, simgesel sermaye kavramı ile simgesel düzeyde işleyen alanları çözümlenmeye

çalışmaktadır. Üretimin, pazarın, metaların, egemenliğin, iktidarın, çıkarın ve bunlara bağlı olarak şiddetin simgesel olduğu toplumsal yaşamda bu soyut, simgesel düzeyde işleyen mekanizmaların işleyişini ortaya koymayı amaçlamaktadır (Yüce, 2007:60). Bourdieu'da *sosyal sermaye ise*; kalıcı bir ağa sahip olunmasıyla ilgili mevcut ve potansiyel kaynakların toplamıdır. Bireyin veya bir grubun karşılıklı tanışıklık ve tanıma ilişkisine dayalı olarak gelişmektedir. Bu kaynaklar büyük oranda kurumsallaşmıştır ve bireyin kalıcı ilişkiler ağına bağlıdır. Sahip olunan sosyal sermayenin büyüklüğü, bireyin harekete geçirebileceği bağlantılar ağının büyüklüğüne bağlıdır. Ayrıca bireyin ekonomik, sosyal, kültürel sermayesinin büyüklüğüne, harekete geçirebildiği ve bağlantılı olduğu kişilerin sahip olduğu sermaye büyüklüğüne bağlı olarak gelişen toplumsal bir eylemdir (Bourdieu, 1986:248-252). İnsanlarla olan ilişkiler, onların hareketlilik durumlarının göstergesidir ve bu açıdan sosyal sermaye faydalıdır (Palabıyık, 2011). Her birey içinde yer aldığı toplumda bir aileye, gruba, örgüte vb. aidiyet ilişkileri ile bir sosyal sermayeye sahiptir. Birey bu sayede, ait olduğu grubun ağlarını ve kaynaklarını kullanma hakkını elde etmektedir. Birey açısından tanıma ve tanınmanın söz konusu olduğu karşılıklı ilişki içerisinde bir süreç gelişmektedir (Yarcı, 2011). Bu durumda sosyal sermaye “gerekli olduğunda faydalı destekler sağlayan, toplumsal ilişkilerin sonucunda ortaya çıkan saygınlığın ve onurluluğun sermayesidir” (Field, 2008:20). Bu sermaye aynı zamanda belli ağlar içerisindeki sosyal gruplar için birleştirici ve bütünleştirici bir etki oluşturmaktadır (Türk, 2015).

Bourdieu'ya göre eğitim faaliyetlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan akademik verim aile tarafından yatırım yapılan kültürel sermayeye bağlıdır. Bunların sonucu elde edilen vasıfların ekonomik ve sosyal kazanca dönüşmesi ise sosyal sermayeye bağlıdır (Bourdieu, 2010:51). Bourdieu özellikle farklı sermaye formlarının sosyal yapıyı nasıl şekillendirdiğini, sınıflar arası mücadeleyi ve sosyal sınıfların doğasını ne şekilde etkilediğini sorgulamıştır (Erselcan, 2009). Sosyal sermaye bireyin ilişkileri sonucu gelişmektedir ve kolektif bir niteliktedir. Bu bağlamda Bourdieu sermayeyi “toplumun biriktirilmiş tarihi” olarak değerlendirmektedir ve ona göre “sermaye ya materyal şeklinde ya da içselleştirilmiş 'katılmış' şekilde biriktirilmiş iştir.” Sermaye bireyler ya da grup tarafından bizzat ve özel olarak öğrenilerek metalaştırılır ya da “canlı iş” şeklinde toplumsal enerji sahiplenilebilmektedir (akt. Yarcı, 2011). Bourdieu sermayeyi iktidar kavramıyla ilişkilendirmektedir. Sermaye, ekonomik, kültürel, sosyal ve sembolik olarak sınıflandırıldığında da özgül iktidara sahiptir ve varlık (asset) olarak değerlendirilebilir. Bu sermaye türleri birikir, korunur (ya da aşınır) ve dönüşür.

Bourdieu'nun çalışmasının önemli bir katkısı, sosyal sermayeye diğer sermaye türleri ile kurulan bir “bağlantı” niteliği atfetmiş olmasıdır. Ekonomideki aktörler, sosyal ilişkiler kurarak sosyal sermaye elde etmektedir ve bunu diğer (ekonomik ve kültürel) sermaye biçimlerine ulaşmak için kullanabilmektedir (Erselcan, 2009). Maddi olsun ya da olmasın her sermaye türü sermayenin doğasına uygun olarak kar veya verimlilik elde etmeyi amaçlayan bir birikimin ürünüdür (Jourdain ve Naulin, 2016:106). Bu birikim aynı zamanda toplumda sınıflar arasındaki fark ve eşitsizliği geliştiren bir araç olarak görülmektedir.

Rasyonel seçim kuramının sosyolojik kuramlar arasında etkisinin artmasında önemli isim, Amerikalı sosyolog James Samuel Coleman'dır. 1925-1995 yılları arasında yaşamış ve eğitim üzerine yaptığı araştırmaları bulunan Coleman, sosyolojinin toplumsal sistemler üzerinde odaklanması gerektiğini ama bunu yaparken fenomenlerin doğalarında bulunan etmenler -ki bu etmenler “prototipsel olarak bireylerdir”- tarafından açıklanması gerektiğini ileri sürmektedir. Coleman'ın rasyonel seçim yönelimi kişilerin amaçlı olarak bir hedefe yönelik eyleme geçtiklerine ve hedefin değerler ve tercihler tarafından biçimlendirildiğine dayanmaktadır. Onun kuramında iki temel öge eyleyenler ve kaynaklardır. Eyleyenlerin kaynaklar üzerinde çıkarları ve denetim güçleri bulunmaktadır (Ritzer, 2013:445). Ortaya çıkan toplumsal etkileşim bir değişim biçimini yansıtmaktadır. Coleman'ın toplum görüşü rasyonel tercih kuramından sosyal sistemdeki bireysel davranışların bir toplamı olarak ilerlemiştir (Field, 2008:29). Coleman'a göre sosyal sermaye bireysel bir kaynak olarak değerlendirilir ancak “kişilerin kendi aralarında ve farklı kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerinin doğal yapısından kaynaklanan” niteliğiyle bireyden bağımsızdır. Beşeri ve ekonomik sermaye gibi diğer sermaye türleri bunlara sahip olan bireye ait olduğu halde sosyal sermaye, bireyin sosyal ilişkilerinin doğal bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır (Erselcan, 2009). Öte yandan, bizzat kendisinde olmasa da birey, sosyal sermayeye kişisel veya ortak amaçlar için ulaşabilmektedir. Coleman'ın sosyal sermaye anlayışı, bu sosyal yapıyı kişinin nasıl rasyonel amaçlarla kullanabileceği üzerine odaklanmaktadır. İnsanların bir arada çalışmayı nasıl başarabildiğini açıklamak amacıyla bir araç olarak kullanılmaktadır. Coleman'ın rasyonel tercih kuramına katkılarının yanı sıra, Amerikan'ın yoksul mahallelerinde yaşayanların eğitimleri ile ilgili olarak yaptığı araştırmalar ve sosyal sermaye üzerine çalışmaları ile genelde sosyoloji alanına özelde ise sosyal sermaye araştırmalarına büyük bir etkisi olmuştur. Coleman, sosyal sermayenin sadece güçlüklerle sınırlı olmadığını ileri sürmektedir. O, aynı zamanda yoksullara ve

kenarda kalmış topluluklara da yararlar sağladığını savunmuştur (Field, 2008:28). Coleman sosyal sınıfların eğitim olanaklarına erişiminde ve kullanımındaki eşitsizliklerin sosyal ağlar aracılığıyla telafi edilebildiğini savunmaktadır. Sosyal sermayenin asıl kaynağının aile olduğunu düşünen Coleman, sosyal sermayenin, insani sermayeyi geliştirmek için önemli bir avantaj oluşturduğunu, aile merkezli ve sosyal ilişkiler merkezli olmak üzere iki boyutta ortaya çıktığını (Aydemir, 2011:53) belirtmektedir. Sosyal sermaye:

Aile bağlarına ve toplumun sosyal kurumlarında var olan ve bir çocuğun veya gencin toplumsal ve bilişsel gelişimine faydalı bir takım kaynaklardır. Bu kaynaklar farklı insanlara göre değişiklik gösterir, çocukların ve gençlerin insani sermaye gelişimi için de önemli bir avantaj oluşturur (akt. Field, 2008:33).

Coleman sosyal sermayenin; yapısal, ilişkisel ve bilişsel olmak üzere üç boyutta ortaya çıktığını düşünmektedir. (i) Yapısal boyut; grup içinde diğerleri ile bağlantı oluşturabilme becerisini, (ii) ilişkisel boyut; diğerleri ile bağlantının içeriğini, (iii) bilişsel boyut ise becerilerin yer aldığı iletişim basamaklarını açıklamaktadır (Özmete, 2010).

Sosyal sermayeyi çoğunluğun paylaştığı, güven, ortak değerler ve iletişim ağlarına sahip ve topluma mal olmuş boyutları ile değerlendiren Coleman, sosyal sermayenin tanımlanmasında karşılıklılık temelinde gelişen ilişkinin önemine vurgu yapmaktadır. Karşılıklılık aynı zamanda güvenin gelişmesi açısından da önemli bir faktördür. Sosyal sermaye karşılıklılık bağlamında tanımlandığında, aktörler arasındaki koordinasyonun üretilmesini sağlayan ve hem daha iyi bir iş hem de daha iyi olanaklar sağlayan sosyal kaynaklar olarak ifade edilebilmektedir (Tecim, 2011:43).

Sosyal sermaye sosyal yapının bir özelliğini taşımaktadır ve bu yapı içindeki bireylerin bir takım faaliyetlerini kolaylaştırmaktadır. Sosyal sermaye sahip olduğu yükümlülükler, beklentiler, güven ve bilgi akışı gibi unsurları ile üretken bir kaynak olarak değerlendirilmektedir. Coleman, sosyal ilişkilerin “enformasyon (bilgi) kanalları”, “sosyal normlar ve etkin yaptırımlar” ile “zorunluluklar, beklentiler ve sosyal yapıların güvenilirliği” aracılığı ile bireyler tarafından kullanıldığını dikkat çekmektedir. Bilgi akışı eyleme geçilmesini kolaylaştırmaktadır. Bireye bilgiyi sağlayabilecek tanıdık bir çevre sayesinde süreç daha az maliyetli ve daha hızlı olacaktır. Sosyal bir yapı içinde oluşan ve yerleşen bazı normlar ve bu normlara paralel olarak gelişen yaptırımlar, bazı pozitif eylemleri kolaylaştırırken diğer taraftan negatif sonuçlara yol açacak eylemleri

kısıtlayacaktır. Zorunluluklar ve güven ise bireyin sosyal çevresindeki kişisel düzeydeki zorunluluklar ve beklentiler ile diğer insanların güvenilirliklerinin derecesine bağlı olarak gelişmektedir. (Erselcan, 2009; Gerni, 2013:12).

Coleman (1988)'a göre; bir sosyal grubu oluşturan içsel bağların yoğun olması ya da sosyal ağın içine kapanması o grubun sosyal sermayesini artıracaktır. Böylece ağlardaki yapılar, düzenli temaslar ve davranış normları aracılığıyla güven ve itibar inşa edilmiş olacaktır. Sosyal sermaye toplumsal normların ve yaptırımların gelişmesine de aracılık edecektir.

Öte yandan Fine, Coleman'ın sermaye anlayışını toplumsallık ve tarihsellikten uzak olmakla eleştirmektedir. Fine'a göre Coleman çalışmalarında, kamu mallarının ya da piyasa kusurlarının üstesinden gelme yeteneği olarak, analitik açıdan sabitlenmiş bir sosyal sermaye anlayışından yararlanmıştı (Fine, 2008:115).

Sosyal sermaye kavramı günümüzdeki popülerliğini büyük ölçüde Robert D. Putnam'a borçludur. 1941 yılında doğan siyaset bilimci ve sosyolog Putnam'ın çalışmaları onun alandaki bilinirliğini artırırken sosyal sermaye kavramının farklı boyutlarını ortaya koymuştur. Putnam'ın çalışmaları ayrıca "Amerika'nın azalan sosyal sermayesini tartışmaya açmıştır" (Aydemir, 2011).

Putnam, çalışmalarında, hükümetler ve sivil toplum arasındaki ilişkileri değerlendirerek sivil katılımın demokratik kurumlara ve ekonomik istikrara etkisini sosyal sermaye ile ilişkilendirerek ele almıştır (Field, 2008:43). Putnam 2000 yılında, "Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community (Tek Başına Bowling Oynamak: Amerikan Toplumunun Çöküşü ve Uyanışı)" çalışmasını yayımlamıştır. Putnam'ın Amerikalıların değişen toplum anlayışlarını ve gerileyen sivil katılımlarını ele aldığı çalışması akademik çevrenin yanı sıra Amerikan kamuoyunda da oldukça ilgi çekmiştir.

Putnam'ın kuramının felsefi temellerini değerlendiren Field (2008:45-46)'e göre, Putnam'ın sosyal sermaye düşüncesi Durkheim'in dayanışma düşüncesiyle benzerlikler göstermektedir, "bütünüyle" de Tocqueville'yi anımsatmaktadır. Ancak Field, Putnam'ı neo Tocquevilleci olarak betimlemenin de sadece kısmen doğru olacağını vurgulamaktadır.

Putnam'ın sosyal sermaye anlayışı makro ölçekli bir özelliğe sahiptir. Putnam (2000)'a göre sosyal sermaye, işbirliği ve karşılıklı fayda sağlamak amacıyla kurulan koordinasyon sonucu toplumun etkinliğini geliştiren ve kolaylaştıran ağlar, normlar ve sosyal güven gibi sosyal örgütlenme özelliklerini ifade eder. Putnam sosyal sermayeyi, cemaat, devlet ve hatta uluslar düzeyinde daha büyük insan toplulukları için bir kaynak olarak görmektedir (Erselcan, 2009).

Putnam sosyal sermayenin özünde sosyal ağların yattığını, bu ağların da bireyler ve grupların verimliliğini etkileyen değerler ve sosyal bağlantılara sahip olduğunu belirtir. Ona göre sosyal sermaye; bireyler ve sosyal ağlar arasındaki ilişkiler, davranış normları ve güvenilirlik olarak ifade edilebilir (Putnam, 2000:18-19). Birey sosyal bağlantılar aracılığıyla yaşamında önemli değişiklikler yaşayabilmektedir. Bireyler, işbirliği ve eşgüdümü kolaylaştıran bu ağlar sayesinde kendilerine bilgi sağlayacak bazı bağlantılar geliştirmektedir. Bu ağlar, bireylerin birden çok örgüte üye olmaları sonucunda gelişmektedir. Putnam'a göre iletişim ağlarının gelişmesi ile toplumun etkinliği artacak aynı zamanda bireyden kuruma doğru bir ekonomik zenginliği de geliştirecektir (Putnam, 2000).

Güven Putnam'ın yaklaşımında sosyal sermayenin önemli bir unsurunu oluşturmaktadır. Toplumların güven göstergesi o toplumun niteliğine ilişkin bilgiler vermektedir (Putnam, 2000:138). Yüksek güvenli toplumlar ayrıca çelişkileri yargı dışında uzlaşma ile çözebilen, kolektif sorun çözme kabiliyeti yüksek ve vatandaşları arasında yüksek düzeyde hoşgörülen toplumlardır (Putnam, 2000:288). Putnam (2000:38) bireylerin sahip olduklarının güven duygusunu etkilediğini, hiçbir şeyi olmayanların bir şeye sahip olanlara göre daha güvensiz olduklarını savunmaktadır. Putnam güvensizliğin; düşük eğitimlilerin, düşük gelirlilerin ve statü saygınlığı düşük olanların, yaşamlarından memnuniyet duymayanların bir özelliği olduğunu ileri sürmektedir.

Putnam sosyal sermayenin iki farklı biçimini; köprü oluşturan (veya içeren) ve bağlayıcı olan (veya dışsallaştıran) sermaye olarak tanımlamaktadır. Bağlayıcı sosyal sermaye seçkin kimlikleri destekleyerek homojenliği sürdürürken köprü oluşturan sosyal sermaye ise çeşitli sosyal bölümler içinden insanları bir araya getirme eğilimindedir (Field, 2008:45). Fine, Putnam'ın içsel ve dışsal sosyal sermaye ayrımını sivil toplum ile ekonomik ve siyasal performans arasındaki ilişkiyi açıkladığı süreç olarak ifade etmektedir. Buna göre

içsel sermaye; belirli bir amaçla oluşturulan bir kurumun üyeleri arasında gelişen ilişkiler ve güven duygusudur. Dışsal sermaye ise güven duygusunun yayılma etkisinin kurumla sınırlı kalmamasını ifade etmektedir (Fine, 2008:146-147). Bu ayırımı Putnam sosyal ilişkilerin hangi bağlamlarda güçlü bağlar oluşturabileceğini ve yüksek güven düzeyi ortaya çıkarabileceğini vurgulamaktadır (Aydemir, 2011:71).

Putnam etnik çeşitliliğin hem grup içi hem de grup dışı güveni azaltabileceğini düşünmektedir. Çeşitlilik arttıkça, “kendi gibi olmayanlar çoğaldıkça” sosyal sermaye düşmektedir. Putnam etnik olarak çeşitlenmiş mahallelerde köprü kurucu sermayenin gelişmediğini ve sonuçta gruplar arası güvenin oluşmadığını savunmaktadır (Duman ve Alacahan, 2011).

Putnam sosyal sermaye hakkındaki ilk çalışmalarında, sosyal sermayenin bir toplumsal fayda olduğunu savunmuştur. Halpern Putnam’ın, bu düşüncesini eleştirerek, organize suç ya da mafya yapılanmalarının da, paylaşılan normlarla beraber sosyal ağ unsurunu içerdiğini, buna rağmen bu yapılanmaların bir toplumsal fayda oluşturmadığını ileri sürmüştür (akt. Meçik, 2010).

4.3. Sosyal Sermaye Unsurları

Sosyal sermaye farklı bilim dallarının ilgisi ve araştırmacıların konuya farklı yaklaşımları sonucunda çok çeşitli unsurlarla ele alınmıştır. Buna karşın araştırmalarda sosyal sermayenin; güven, normlar ve sosyal ağlar unsurları üzerinde genel bir uzlaşma olduğu görülmektedir. Göç çalışmaları açısından sosyal sermayenin bu unsurları işbirliğini geliştirerek göçün maliyetlerini düşürmektedir.

4.3.1. Normlar

Normlar, bir sosyal grubun ilke edindiği ve grup üyelerinin davranışlarını yönlendiren davranış kuralları bütünüdür (Cevizci, 2000:668). Norm, insanın nasıl yaşaması gerektiğini bildiren bir kuraldır ve bu kural bir veya daha fazla değerle bağlantılıdır. Değerler ise, kişilerin düşünme, hissetme ve eylem biçimlerini belirleyen normlarla sıkı sıkıya ilişkilidir (Zijdeveld, 2013:57,92). Normlar grup üyelerinin kişiliklerinin, gruptaki mevcut durumun, bireylerin görevlerinin ve grubun geleneklerinin bir bileşkesinin sonucudur.

Normlar grup içinde farklı amaçları gerçekleştirmektedir ve normların işlevlerinden birisi grubun yaşamasını ve devamlılığını kolaylaştırmaktır. Normlar yoluyla üyelerin davranışları basitleşmekte ve standartlaşmaktadır. Normlar, grubun temel değerlerinin üyeler tarafından bilinmesini ve diğer gruplardan ayrılan özelliklerinin gözlenmesini sağlamaktadır (Özkalp ve Kırel, 2011:217-218).

Normların, sosyal sermayenin yaratılmasında ve gelişmesinde önemli bir işlevi söz konusudur. Toplumdaki ortak kurallar ve normlar; bireyler arasındaki bağları güçlendirmektedir (Gergi, 2013:18) Bu niteliği ile sosyal sermayenin bir diğer unsuru olan güvenin gelişmesine zemin hazırlamaktadır.

Sosyal sermayenin unsurları olarak normlara önem veren Coleman, normları ve etkin yaptırımları bireylerin kullanabilecekleri kaynaklar olarak görülmektedir. Sosyal bir yapı içinde oluşmuş ve yerleşmiş bir takım normlar ve bu normlara paralel olarak ortaya çıkan yaptırımlar, bazı pozitif eylemleri kolaylaştırırken, negatif sonuçlara yol açacak eylemleri kısıtlayacaktır. Böylece kişisel çıkarlara yönelik eylemler onaylanmayacak, ortak faydaya yönelik eylemler ödüllendirilecektir (Erselcan, 2009). Coleman normların bireyler arasında yakın, duygusal olarak yoğun, güven temelli birliktelikler gibi yapısal ilişkileri inşa etmek için rehberlik edebileceğine inanmaktadır (Aydemir, 2011:58).

Putnam normları bireylerin güven duygusunun gelişmesi açısından önemli görmektedir. Putnam'a göre ortak yaşamın ve sosyal sermayenin üretilmesi ve sürdürülmesinde kolaylıklar sağlayan normlar toplumdaki verimliliği de artırmaya yarayacaktır. Sosyal sermayenin fikirsel temeli olarak kabul edilen karşılıklılık normları Putnam tarafından en önemli norm olarak nitelendirilmektedir. Putnam, “dengeli karşılıklılık” ve “genelleşmiş (yaygın) karşılıklılık” olarak iki farklı karşılıklılık normundan bahsetmektedir. Dengeli karşılıklılık aktörler arasında kısa dönemli takas ilişkisini ifade ederken genelleşmiş karşılıklılık ise; ilişkilerde denliğin önemli olmadığı, eş zamanlılığın aranmadığı, süregelen bir değiş tokuş ilişkisini anlatmaktadır. Genelleşmiş karşılıklılık normları sosyal sermaye açısından önemli görülmektedir (Gergi, 2013:18-20).

4.3.2. Güven

Küreselleşme, işgücü ve iş ortamlarının çeşitliliği, kültürel farklılıkların görünürlüğü, küçülme, demokratik yönetim anlayışları, uluslararası ağlar, bilişim teknolojileri, merkezîyetçi olmayan karar alım süreçleri güveni önemli bir kavram haline getirmiştir (Kalemci Tüzün, 2007).

Güven, psikoloji kaynaklı ve bireyin psikolojik eğilimlerinden doğan bir olgu gibi görünmekle birlikte, ortaya çıkması bireyler arası ilişkiler aracılığı ile olmaktadır (Tecim, 2011:24). Güven duygusu hem birileri tarafından güvenilir bulunmak, hem de başkalarına güvenmek bakımından tamamen sosyolojik bir kavramdır. Giddens (2004)'a göre güven, belirli sonuçlar ya da olaylar kümesi göz önüne alındığında bir kişi ya da bir sistemin güvenilirliğine olan itimat olarak tanımlanabilir; buradaki itimat Başak (2010)'a göre, başkasının dürüstlüğüne, seviyesine ya da soyut ilkelerin (teknik bilginin) doğruluğuna karşı beslenen inancı anlatmaktadır. Ekinci (2010:50)'ye göre nitelikli bir toplumsal yaşamda bireyleri gönüllü faaliyetlere ve işbirliğine yönlendiren değerler, birtakım normlar ve katı kurallardan daha önemlidir. Bu anlamda güven bireylerin davranışlarına kaynaklık etmektedir ve değerlerin oluşmasını yönlendirmektedir. Güven olgusunun kavramsal boyutu birey-birey, birey-grup, grup-grup, grup-kurum karşılıklı etkileşiminin bir sonucu olarak “sosyal güven”, “toplumsal güven”, “kişiler arası güven” olarak sınıflandırılmaktadır (Tecim, 2011:28). Başka bir sınıflandırma ise “genel güven”, “kişiliğe dayalı güven” ve “sürece dayalı güven” şeklindedir. Genel güven; herhangi bir kişinin toplumdaki başkalarına olan genel güven eğilimini ifade eder. Kişiliğe dayalı güven; bireylerin kişilik özelliklerinin yarattığı güvenilirlik düzeyini anlatırken, sürece dayalı güven; kişilerarası etkileşimde gelişen, yinelenebilen, karşılıklılığı ve sürekliliği olan eylemler sonucu gelişen güveni ifade etmektedir (Bolle'den akt. Demircan ve Ceylan, 2003). Sosyal sermaye açısından da güven, temel ölçütlerden birisi olmuştur. İlgili literatürde güven; etkileşimin, normların, işbirliğinin, sosyal bağların ve ağların gelişmesinde ve sonuçta, sosyal sermayenin yaşatılması ve ilerlemesinde temel bir değer olarak görülmektedir. Güven sosyal sermayenin ön koşulu, göstergesi ve ürünü olarak değerlendirilmenin yanı sıra sosyal sermayenin diğer faydalarının elde edilmesini olanaklı kılan bir unsur olarak da ele alınmaktadır (Cohen ve Prusak'dan akt. Ekinci, 2010:51). Etkileşimde güven geliştikçe sosyal sermayenin katkısı da gelişmektedir.

Sosyal sermayenin “güvenilirlik (trustworthiness) ve sorumluluklar (obligations)” olarak iki boyutunun bulunduğuna işaret eden Coleman, bu iki boyutun bireyler arasında ve bir toplumsal yapı içinde güvene dayalı bir kredibilitiyi geliştirdiğini bu durumun da bireyler açısından “beklentiler” ve “yükümlülükler” yarattığını ifade etmektedir (Coleman, 1988).

Putnam “Bowling Alone” (2000) kitabında yaptığı araştırmada Amerikalıların 1900’lerin başından 1990’lara doğru giderek daha az cemaat ve cemiyetlere, mezun derneklerine, siyasi örgütlenmelere ve benzerlerine katıldıklarını ifade eder. İnsanların tek başına bowling oynamalarını birbirlerine güvenmeme ve tanımama ile açıklayan Putnam’a göre, sosyal sermayenin erozyona uğraması, birbirlerine güvenmeyen ve birbirini tanımayan komşular, siyasetçiler ve seçmenler, şirketler ve çalışanlarla karşımıza çıkmaktadır (Başak, 2010). Putnam, güven ile işbirliği arasında iki yönlü bir ilişki olduğunu bu ilişkide güvenin işbirliği ile ortaya çıktığını, işbirliğinin de güven ile geliştiğini açıklamaktadır. Putnam’a göre bu ilişki zamanla genelleşmiş işbirliği normlarının gelişmesine ve böylece toplumda sosyal değişimin gönüllü olarak gerçekleşmesine olanak sağlamış olmaktadır (Kapu, 2008).

4.3.3. Sosyal Ağlar

Bourdieu, Coleman ve Putnam’ın sosyal sermaye ile ilgili tanımlarının ortak noktasını sosyal ağlar oluşturmaktadır. Sosyal sermaye yaklaşımlarının temelinde; insanların toplumsal etkileşimleri, bu etkileşimleri sonucu geliştirdikleri ilişkiler ve ağlar, ağların bireye, gruba ve genel anlamda topluma etkileri ya da “fayda”ları ele alınmaktadır. Araştırmalarda, sosyal ağlar sosyal sermayenin diğer bileşenlerinden normlar ve güven ile ilişkisi bağlamında değerlendirilmektedir. Sonuçta, ortak düşünce bireylerin sosyal bağları ve ağları ne kadar gelişirse güvenin ve sosyal sermayenin de o ölçüde gelişeceği yönündedir.

Sosyolojik anlamda sosyal ağlar toplumsal etkileşimle ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda bireylerin ilişkilerine ve bu ilişkilerin sonucuna büyük bir önem atfedilmektedir. Sanayi sonrası toplumları ilişkiler ve etkileşim bağlamında ve makro bir perspektiften değerlendiren Durkheim, Tönnies, Weber gibi klasik sosyologların yanı sıra çağdaş yaklaşımcılar için de toplumsal etkileşim ve ilişkiler önemli olmuştur. Başta sembolik etkileşimciler olmak üzere özellikle Amerikan sosyolojisinin gelişmesiyle birçok çağdaş

kuramcı mikro analizlere, dolayısıyla insanlar arasındaki ilişkilerin yapısına ve sonuçlarına odaklanmıştır.

Sembolik etkileşim yaklaşımının önemli temsilcisi Mead “benlik” kavramını açıklarken benliğin, “bireyin bir parçası olduğu genel toplumsal sürecin başka bir yönü” olduğunu ifade etmektedir. Mead’e göre “bir benliğe sahip olmak, bir toplumun üyesi olmayı ve topluluğa has tutumlar tarafından yönlendirilmeyi gerektir”mektedir (Ritzer, 2013:363-365). İlişkilerin nicel ve nitel boyutları, bireylerin gündelik yaşam kalitesini de yakından etkilemektedir. İnsanlar, ilişkileri inşa edebilmek, bozulanları onarmak ya da biten ilişkiler için yas tutmak, yeni ilişkiler kurmak amacıyla büyük bir emek ve zaman harcamaktadır (Newman, 2013:93). Sanayileşme, modernizm, kapitalizm gibi süreçlerin ilerlemesiyle toplumsal bütünleşmenin giderek zayıfladığına, bireyciliğin geliştiğine dair yaygın düşünce Putnam’ın (1995) çalışmasında; Amerikan toplumunda dini örgütlere, dayanışma örgütlerine, sivil toplum kuruluşlarına katılımın giderek azaldığı şeklinde ifadesini bulmaktadır. Ağlara katılım ve yoğun bir sosyal ağ, sosyal sermayenin doğmasında ve gelişmesinde gerekli görülmektedir (Çetin, 2006).

Göç çalışmalarında ise Taylor (1987) ağ bağlarını bir "göç sermayesi" kaynağı olarak ele almaktadır. Massey ve arkadaşları (1987), göçmen ağlarını özellikle bir sosyal sermaye kaynağı olarak ilk kez nitelendirmiş ve göçü değişimin katalizörü olarak tanımlamıştır. İnsanlar arasındaki ilişkilerin eylemi kolaylaştıran yollarla değiştiğinde ortaya çıktığını savunan Massey ve arkadaşlarına göre, yurtdışına göç etmek isteyen birisine gündelik dostluk ve akrabalık bağları çok az avantaj sağlar. Ancak bir kişinin ağ şebekesindeki bir kişi göç ettiğinde, bağlar yabancı istihdama erişmek ve paraya erişmek için bir kaynağa dönüşmektedir. Her bir göç hareketi, yeni göç edenlerin ilişkili olduğu insanlar sosyal sermaye yaratmakta ve göç etme ihtimallerini arttırmaktadır (Massey vd., 1987; Massey, Goldring ve Durand 1994 akt. Massey vd.,2001).

Bourdieu ve Coleman; bir ağ içinde yer alan bireylerin, onların rollerinin ve ilişkilerinin üzerinde durmuştur. Bireyler ya da grupların faaliyetlerinin belirli bir sosyal ağa üye olarak, bu ağlarda yer alan diğer aktörlerle doğrudan ya da dolaylı bağlantılar yardımıyla büyük ölçüde kolaylaşabileceği görüşüne sahiptir (Çetin, 2006). Sosyal ağlar, sosyal sermayenin bileşenlerinden birisi olarak değerlendirilmekle birlikte, sosyal sermaye de çoğu zaman sosyal ağların bir sonucu olarak görülmektedir. Bourdieu bireylerin sosyal

ağlara bir çıkar sağlamak üzere dâhil olduğunu böylece mevcut sosyal ağlarını da genişlettiğini ileri sürmektedir (Portes, 1998). Bourdieu her bireyin bir ağa sahip olduğu düşüncesinden hareketle sosyal sermayeyi bu ağdaki ilişkilerin sürekliliği üzerinden ele almaktadır ve ağların sosyal sermayenin sonuçlarına ulaşmada nasıl kullanılması gerektiği konusuna odaklanmaktadır. Coleman, sosyal sermayenin aktörlerin ağlara katılımının ortak bir sonucu olduğunu açıklarken Putnam (2000) sosyal sermayenin özünde sosyal ağların yattığını, bu ağların da bireyler ve grupların verimliliğini etkileyen değerler ve sosyal bağlantılara sahip olduğunu belirtir (Gerni, 2013:26; Çetin, 2006). Coleman (1988), sosyal sermayeyi hem işlevselci hem de faydacı bir yaklaşımla ele alarak sosyal sermayeyi sosyal sistemin bir parçası olarak değerlendirmektedir. Ona göre sosyal ağlarda ortaya çıkan sosyal sermaye bireylerin amaçlarına ulaşmaları için bir araçtır (Balkanlıoğlu ve Irmak). Putnam ise sosyal ağların karşılıklılığa yaptığı katkının neden ve nasıl gerçekleştiğini dört maddede ortaya koymaktadır: 1) Genel olarak karşılıklılığa dair normları beslemek ve güçlendirmek, 2) Aksaklıkların maliyetini düşürmek, 3) İletişimi kolaylaştırarak bilgi akışını kolaylaştırmak. 4) Başarılı işbirliği örneklerini somutlaştırarak geleceğe yönelik model oluşturmak (Ekinci, 2010:63)

Sosyal ağlar bireyin grup ilişkileri ile bağlantılı bir kavramdır. Ekinci her grubun aynı zamanda sosyal ağlarla tanımlanarak veya beslenerek anlam bulduğunu belirtmekte, grupların oluşması ve işlevsel bir nitelik kazanmasında sosyal ağların önemine işaret etmektedir. Bu durumun bir yansıması olarak sosyal ağlar ve gruplar literatürde zaman zaman aynı anlamda kullanılmaktadır. Ekinci, bu anlam kaymasının nedenlerini her iki kavramın ortak noktası ve birbirinden ayrıldığı noktaları şöyle açıklamaktadır (Ekinci, 2010:62).

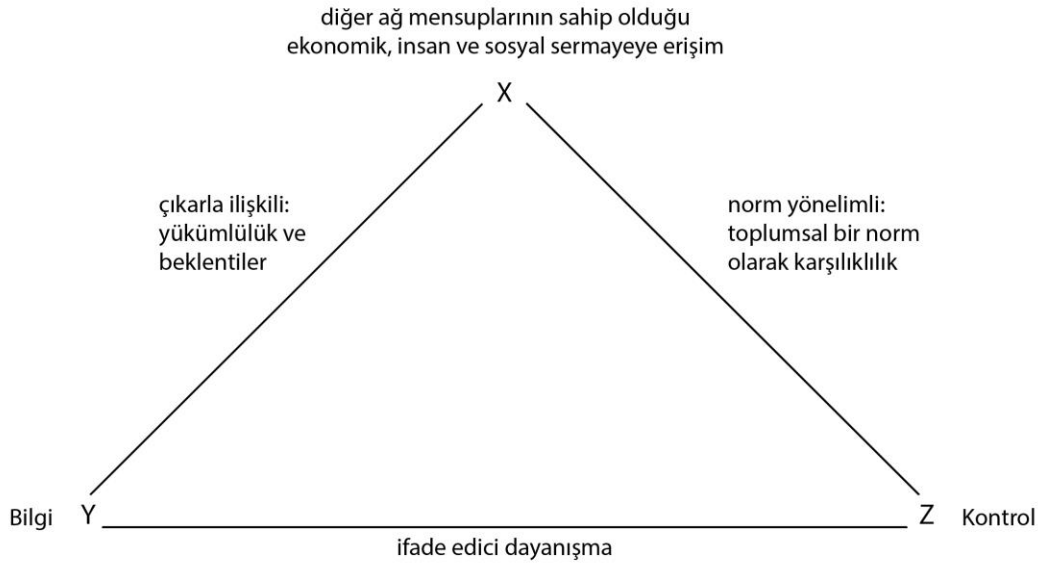
“Her iki kavram da asgari düzeyde güven ve karşılıklılık içeren düzenli iletişim ve bağları içermektedir. Ancak gruplar ağ düzeneklerine kıyasla genellikle daha yoğunlaşmış ve odaklanmış olurlar. Grupların genellikle fiziksel bir yer ya da paylaşılan bir iş alanı gibi çekim merkezleri olurken, sosyal ağların bu tarz bir merkeze ihtiyaçları yoktur. Gruplar normlar dayatırken, ağların bu tarz bir yaptırım uygulama durumu genellikle yoktur. Gruplar ortak nitelik ve amaçları ile birlikte içine girdikleri ortak eylemlerin anlamını karşılıklı olarak birbirlerine ileten insan topluluklarıdır. Bu yönüyle aynı grubun üyeleri birbirlerini genellikle belirli bir ölçüde tanırlar. Oysa sosyal ağlar genellikle daha açık ve iç içe örülmüş bağlantılardan oluşmuş düzeneklerdir. Sosyal

ağlar içindeki bireyler, doğrudan ilişki kurdukları kişileri tanırlar; ama gruplar gibi ilişki kurdukları kişinin sahip olduğu ilişkileri de bilmeleri gerekemeyebilir”.

Grup yapılarında mevcut ağ bağlantılarının sayısı ve yoğunluğu, ağ yapılanmalarında iki temel belirleyicidir. Ağ sayısı, ağ yapısındaki aktif üye sayısını ifade etmektedir. Bourdieu, sosyal ağ bağlantılarının sayısının fazla olmasının, sosyal sermayenin daha etkili ve üretken olması anlamına geldiğini ifade ederek, ağların beslenmesi ve ağ bağlantılarının aynı zamanda nicelik olarak artırılması gerektiğini öne sürmektedir (Ekinci, 2010: 64).

Ulusal sınırları aşan sosyal ağlar, uluslararası sosyal alanların bir türü olarak görülmektedir. Bu sosyal ağlar sadece göç veren ülkenin insanları tarafından kurulmaz. Çoklu bağlantılara sahiptir ve herkes tarafından oluşturulmuştur. Göç olgusu ve pratikleri açısından en az iki coğrafi alanı birbirine bağlayan sosyal ağlar uluslararası sosyal alanlar kavramsallaştırması içinde analiz edilebilmektedir (Şimşek, 2016:24).

Şekil 4.4. Ağ ve topluluklarda sosyal sermaye (Faist, 2003:166)

Uluslararası göç çalışmalarında “ağ içerisindeki insanlar ve ara düzeydeki bağların içeriği”ni ele alan yaklaşımların orta düzey bir yaklaşım olduğunu savunan Faist göçmenlerin, toplumsal sermayenin değişik boyutları gibi bu bağların özünde bulunan kimi kaynakları kullandıklarını ileri sürmektedir. Bu kaynakları ise; “mübadele temelli yükümlülükler, karşılıklılık ve dayanışma kuralı ile bunlardan elde edilen faydalar, başkalarının kaynaklarına erişim, bilgi ve kontrol” olarak sıralamaktadır (Faist, 2003:57-61).

Sonuç olarak; sosyal sermayenin oluşturulması, sürdürülmesi ve geliştirilmesi sosyal ağların varlığına, ağ yapılarının niteliğine, yoğunluğuna ve genişliğine bağlıdır. Sosyal ağlar işbirliğini kolaylaştırmakta, taraflar arasında enformasyon akışını sağlamaktadır. Ancak sosyal ağların sosyal sermayeyi oluşturabilmesi ve geliştirebilmesi ağ yapılarının yoğunluğuna ve harekete geçirilmesine bağlıdır. Ağlar, etkin bir şekilde kullanılmadıkları sürece bahsedilen fonksiyonları kendiliğinden yerine getirmeleri beklenemez.

4.4. Sosyal Sermaye Türleri

Sosyal sermaye yazınında farklı sosyal sermaye türlerinden söz edilmektedir. Granovetter (1973) “zayıf bağlar”, “güçlü bağlar” olarak yaptığı sınıflandırmada; aile, yakın arkadaş çevresi gibi yoğun ve yinelenebilir ilişkileri güçlü bağlar olarak ele almaktadır. Bu bağlar yoğun bir ağ düzeneğine sahiptir ve bireye destek ve dayanışma sağlaması dolayısıyla önemlidir ancak bu ağlar aynı zamanda kapalılık gösterir. Granovetter’in zayıf bağlar olarak ele aldığı ağ düzeneği ise; bireyin yakınları dışındakilerle kurduğu düşük yoğunlukta ağlardan oluşmaktadır. Zayıf bağlar bireyi başka geniş ağ düzeneklerine ve kaynaklara bağlaması açısından işlevseldir. Granovetter’in “zayıf bağların gücü” olarak nitelendirdiği bu işlev toplumdaki örgütlenmenin gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır.

Coleman, “dayanışmacı” sosyal sermaye kavramını geliştirmiştir ve yüksek bir yoğunluğa sahip ağ düzeneklerinin (ağbağların) hem ağdaki birey hem de genel olarak grup için önemli yararları olduğunu belirtmektedir (Öztaş, 2014:165). Putnam (2000) sosyal sermayeyi “bağlayıcı” (bonding) ve “köprü kuran-birleştirici” (bridging) sosyal sermaye olarak incelemektedir. “Bağlayıcı” olan sosyal sermaye ile homojen gruplarda oluşan ağlar içindeki güçlü bağlar anlatılırken köprü kuran sosyal sermaye daha heterojen grupları birbirine bağlamaktadır. Putnam bağlayıcı sosyal sermaye içindeki bağların, ağ içindekileri bir “sosyolojik süper yapıştırıcı” gibi birbirine bağladığını öne sürmektedir (Putnam, 2000:23). Putnam’ın ayırımına Woolcock (2001) birleştirici sosyal sermaye (linking social capital) ayırımını eklemiştir. Sosyo-ekonomik açıdan hiyerarşik bir özelliğe sahip birleştirici sosyal sermaye Woolcock ve Narayan’a göre, politik gücü olanlar ile halk arasındaki veya farklı sosyal sınıflar arasındaki statü ve güç ilişkilerinden doğmaktadır. Makro bakış açısıyla ele alınabilecek bu sermaye zayıf olanlarla güçlü olanları bağlayarak toplumsal refaha katkı sağlamaktadır (akt. Gerni, 2013:42). Bir diğer sosyal sermaye türü Adler ve Kwon’un içsel (ya da bağlayıcı, sosyal-merkezli) ve dışsal (ya da birleştirici, ben-

merkezli) sosyal sermaye ayırımıdır. Buna göre, içsel sosyal sermaye yaklaşımının öncüleri Putnam, Coleman ve Fukuyama iken, dışsal sosyal sermaye yaklaşımının öncüleri Burt, Baker, Bourdieu ve Wacquant olarak görülmektedir. İçsel sosyal sermaye kavramı, bir topluluktaki bireylerin, işbirliği içinde ortak amaçlara ulaşabilmesini sağlayan sosyal yapı özellikleri olarak değerlendirilmektedir. Dışsal sosyal sermaye ise; herhangi bir aktörün sosyal ilişkilerinden doğan ve ona çeşitli avantajlar (örneğin, iş bulma, yükselme, yenilik yapma vb.) sağlayan kaynaklar, fırsatlar bütünü olarak görülmektedir. İçsel sosyal sermayenin önemli özellikleri; “sosyal yapı”, “işbirliği” ve “ortak fayda” iken, dışsal yaklaşımda “sosyal ilişkiler”, “kaynak” ve “bireysel çıkar” ön plana çıkmaktadır (Özen ve Aslan, 2006).

Bir diğer sınıflama ise, Nahapiet ve Ghoshal tarafından yapılan ilişkisel (relational), yapısal (structure) ve bilişsel (cognition) sosyal sermaye yaklaşımıdır. Sosyal sermayenin yapısal boyutu ağlar, roller, kurallar ve kavrayışları içermektedir. Yapısal boyut insanların birbirleriyle ilişkili olup olmadığını ele almaktadır. İlişkisel boyut kişilerarası ilişkilere ve bu ilişkilerde güvene dayalı olarak gelişmektedir ve ilişkinin içeriğine, kalitesine yani bir anlamda yapısına odaklanmaktadır. Bu boyutta sosyal sermaye; işbirliğini kolaylaştıran, işlem maliyetlerini azaltan ve bir yönetim mekanizması olarak işleyen bir özelliğe sahiptir. Bilişsel boyut ise, bir ağdaki bireyler arasında paylaşılan kodları, ortak hikâyeleri, değerleri, davranışları ve inançları içermektedir. Paylaşılan kodlar ve ortak dil; bilgi paylaşımını ve bilginin akışını kolaylaştıran bir özelliğe sahiptir. Mitler, öyküler ya da metaforlar gibi paylaşılan kültürel özellikler toplumsal sistemin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda ağ yapısı içindeki aktörler arasında ortak aklın gelişmesini sağlamaktadır (Zhang, 2006; Krishna ve Shrader, 2002'den akt. Eşki, 2009:54-55).

5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde ulusaşırı göç perspektifinden ABD’de yaşayan Türk göçmenlerin ulusaşırı göç süreçleri, ulusaşırı toplumsal alanı nasıl inşa ettikleri, bu alanda; ulusaşırı aktiviteleri, gündelik yaşam pratikleri, kimlik, aidiyet, vatandaşlık, toplumla bütünleşme konularındaki düşünceleri ve ulusaşırı sosyal ağları ile bu ağların içeriği araştırmanın nicel ve nitel verilerinden elde edilen bulgular aracılığıyla ve daha önceki bölümde aktarılan kuramsal bilgiler ışığında analiz edilmektedir.

Bu çalışmada ulusaşırıculuğun Portes vd. (1999)’nin işaret ettiği gibi bireyleri, grupları, toplulukları ve ilişki ağlarını kapsadığı düşüncesinden hareket edilmiştir. Böylece bulguların yorumlanmasında; ulus devletlerin sınırlarını aşan bir düzlemde gelişen ve gündelik yaşam pratiklerinden, sosyal ağlara ve ulusaşırı örgütlenmelere kadar uzanan ulusaşırı toplumsal alan yaklaşımı belirleyici olmuştur. Ayrıca çalışmada; ABD’deki Türk göçmenlerin yaşamı sadece iki ulus devletinin sınırları arasındaki hareketlilik olarak değil, Faist’in yaklaşımında ifade ettiği gibi “fikirlerin, simgelerin ve kültürün dolaşımı” olarak değerlendirilmektedir. Faist’e göre, ulusaşırı toplumsal alanların ortaya çıkışı, işleyişi ve sürdürülmesi göçmenlerin çok uçlu bağları ile gözlemlenmektedir. Bunlar aynı zamanda malların, bilginin, sembollerin ve kültürel pratiklerin de kapsandığı döngüsel bir değişime yükselme sağlamaktadır. Ulusaşırı toplumsal alanlar mekânsal olarak hareketliler ve hareketli olmayan kişilerin sahip olduğu çeşitli kaynaklardan ve sermayeden oluşmaktadır. Ayrıca, ulus devletinin yaptığı çeşitli düzenlemeler, sunulan bir dizi fırsatlar ve yapılan kısıtlamalar ulusaşırı alanların oluşmasında etkilidir (Faist, 2003:271). Bu çalışmada analizler bu perspektiften ele alınmış ve yine Faist’in “bir prototipik ara bağlantı” olarak nitelendirdiği sosyal sermaye yaklaşımına, ağların içeriğini analiz etmek amacıyla başvurulmuştur.

5.1. ABD’de Yaşayan Türklerin Sosyo-Demografik Özellikleri

ABD’de yaşayan Türklerin ulusaşırı toplumsal alanda sosyal ağlarının incelendiği bu araştırmanın örneklem seçiminde cinsiyet değişkeninin her iki grubu da temsil etmesine dikkat edilmiştir.

Çizelge 5.1. ABD'deki Türklerin cinsiyete göre dağılımları

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	212	41,5
Erkek	299	58,5
Toplam	511	100,0

Hedeflendiği gibi, araştırmanın örneklemini oluşturan 511 katılımcının cinsiyet durumlarına göre dağılımlarının yer aldığı çizelge 5.1'de örneklemin %41,5'ini kadınlar, %58,5'ini erkekler oluşturmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde Dünyanın değişik bölgelerinden olduğu gibi Türkiye'den de ABD'ye göçün erkek göçmenlerin sayısal çokluğu ile başladığı yukarıdaki bölümlerde açıklanmıştır. Türkiye'den ABD'ye göçün değişen göç dalgaları ile uğradığı niteliksel değişim cinsiyet dağılımlarına da yansımıştır. Eğitim ve aile birleşmeleri yoluyla göçler kadın göçünü de etkilemiş, ABD'deki Türk kadın göçmenlerin sayısında artış gözlenmiştir.

Çizelge 5.2. ABD'deki Türklerin yaş gruplarına göre dağılımları

Yaş Aralıkları	Frekans	Yüzde
18-23	4	0,8
24-29	74	14,5
30-35	98	19,2
36-41	117	22,9
42-47	76	14,9
48-53	48	9,4
54-59	40	7,8
60-64	2	4,5
65 ve üzeri	31	6,1
Toplam	511	100,0

Çizelge 5.2'de örneklemin yaş aralığı incelendiğinde; katılımcıların %22,9'u 36-41, %19,2'si 30-35 yaş aralığında, %14,9'u 42-47 yaş aralığında, %14,5'i 24-29 yaş aralığındadır. Örneklem grubunun 24-47 (%72,3) yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durumun ABD'deki Türk nüfusunun yaş aralığını temsil ettiği düşünülmektedir. Ayrıca, ileride nitel görüşmelerin bulgularında da değinileceği gibi ABD'de genç bir Türk göçmen nüfus olduğunun göstergesidir.

Çizelge 5.3. ABD'deki Türklerin medeni duruma göre dağılım

Medeni Durum	Frekans	Yüzde
Evli	349	68,3
Bekâr	114	22,3
Eşinden Ayrılmış	44	8,6
Eşi Vefat Etmiş	2	0,4
Diğer	1	0,2
Yanıtsız	1	0,2
Toplam	511	100,0

Çizelge 5.3'te göre katılımcıların medeni durumları %68,3'ü evli, %22,3'ü ise bekârdır. Eşinden ayrılmış ya da eşi vefat etmiş edenlerin oranları %9 görünmektedir. Araştırmanın nitel deseninde yapılan görüşmelerde de medeni durum paralellik göstermektedir. Ayrıca araştırma kapsamında elde edilen verilerde yer alan bilgilere göre evli olan katılımcıların %50'sinden fazlası 5 yıl ve 5 yıldan daha uzun süredir evli olduklarını belirtmiştir.

Çizelge 5.4. ABD'deki Türklerin eğitim durumlarına göre dağılımı

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
Türkiye'de İlkokul	3	0,6
Türkiye'de Ortaokul ya da İlköğretim	12	2,3
Türkiye'de Lise	26	5,1
Türkiye'de Meslek Lisesi	17	3,3
Türkiye'de Yüksekokul	20	3,9
Türkiye'de Üniversite	124	24,3
Türkiye'de Yüksek Lisans	32	6,3
Türkiye'de Doktora	19	3,7
ABD'de Zorunlu Eğitim (İlkokul, Ortaokul ve Lise)	2	0,4
ABD'de Meslek Okulu	6	1,2
ABD'de Yüksekokul	12	2,3
ABD'de Üniversite	46	9,0
ABD'de Yüksek Lisans	105	20,5
ABD'de Doktora (PhD)	76	14,9
Diğer (Türkiye ve ABD Dışında Eğitim)	11	2,2
Toplam	511	100,0

Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden Türklerin eğitim durumlarına göre dağılımı çizelge 5.4'te incelendiğinde ilk sırayı %24,3 ile Türkiye'de üniversite mezunları

almaktadır. ABD’de yüksek lisans mezunlarının oranı %20,5, ABD’de doktora mezunlarının oranı %14,9’dur .

Çizelge 5.5. ABD’deki Türklerin Türkiye’den ayrılmadan önceki eğitim durumlarına göre dağılımı

Mezun Olduğu/Ayrıldığı Okul	Frekans	Yüzde
İlkokul	12	2,4
Ortaokul / İlköğretim	17	3,3
Lise	66	12,9
Meslek Lisesi	26	5,1
Yüksekokul	28	5,5
Üniversite	265	51,9
Yüksek Lisans	73	14,3
Doktora	19	3,7
Yanıtsız	5	1,0
Toplam	511	100,0

Çizelge 5.5’te Türkiye’de herhangi bir eğitim düzeyinde iken ABD’deye göç edenlerin bilgileri yer almaktadır. En yüksek oranın %51,9 ile üniversite mezunları olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar ABD’ye göç eden ve ABD’de yaşayan Türklerin eğitim seviyesinin yüksek olduğu varsayımını doğrulamaktadır. Ayrıca, yurt dışına beyin göçü gerçeğini ve bu konudaki çalışmaların verilerini de desteklemektedir.

Çizelge 5.6. ABD’deki Türklerin ebeveynlerinin ve eşlerinin eğitim bilgileri

Eğitim Durumu	Anne		Baba		Eş	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Okuryazar Değil	35	6,8	11	2,2	-	-
Okuryazar Ama Bir Okul Bitirmedi	42	8,2	24	4,7	1	0,2
Türkiye’de İlkokul	148	29,0	119	23,3	8	1,6
Türkiye’de Ortaokul	59	11,5	44	8,6	8	1,6
Türkiye’de Lise	85	16,6	76	14,9	30	5,9
Türkiye’de Meslek Lisesi	22	4,3	25	4,9	4	0,8
Türkiye’de Yüksekokul	17	3,3	32	6,3	11	2,2
Türkiye’de Üniversite	77	15,1	127	24,9	67	13,1
Türkiye’de Yüksek Lisans	7	1,4	13	2,5	12	2,3
Türkiye’de Doktora (PhD)	7	1,4	19	3,7	6	1,2
ABD’de Zorunlu Eğitim (İlkokul, Ortaokul ve Lise)	-	-	1	0,2	5	1,0
ABD’de Meslek Okulu	-	-	-	-	5	1,0
ABD’de Yüksekokul	1	0,2	1	0,2	13	2,5
ABD’de Üniversite	3	0,6	2	0,4	71	13,9
ABD’de Yüksek Lisans	-	-	-	-	61	11,9
ABD’de Doktora (PhD)	1	0,2	6	1,2	50	9,8
Diğer (Türkiye ve ABD Dışında)	7	1,4	7	1,4	15	2,9
Yanıtsız	-	-	-	-	144	28,2
Toplam	511	100,0	511	100,0	511	100,0

Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden Türklerin ebeveynlerinin eğitim durumlarına bakıldığında; okuma yazma bilmeyen annelerin oranının genel dağılım içinde %6,8 olduğu ve okuma yazma bilmeyen babaların oranının ise %2,2 olduğu görülmektedir. Bu oranlar TÜİK'in Türkiye genelindeki verileri ile paralellik göstermektedir. TÜİK verilerine göre 2014 yılında 25 ve daha yukarı yaşta olan ve okuma yazma bilmeyen toplam nüfus oranı %5,6'dır. Bu oran erkeklerde %1,8, kadınlarda %9,2'dir (<http://www.tuik.gov.tr>).

Türkiye'de bir yüksekokul ve/veya fakülte mezuniyet durumları incelendiğinde, çizelge 5.6'ya göre; annelerin katılımcılar arasındaki oranı %18,4 iken, babaların oranı %31,2'dir. Bu sonuçlar TÜİK'in Türkiye verileri ile karşılaştırıldığında Türkiye'de yüksekokul veya fakülte mezunu olan toplam nüfus oranı %13,9 olup bu oran erkeklerde %16,2 kadınlarda ise %11,7'dir. Sonuçlardan da görüldüğü gibi ABD'de yaşayan Türklerin Türkiye'deki yüksek eğitim düzeyine sahip ailelere mensup olduğu anlaşılmaktadır.

Eşlerin eğitim düzeylerinin dağılımında ABD'de ve Türkiye'de üniversite bitirenlerin oranlarının birbirlerine çok yakın olduğu görülmektedir. ABD'de üniversite mezunları %13,9, Türkiye'de üniversite mezunları %13,1, ABD'de yüksek lisans mezunları %11,9, Türkiye'de yüksek lisans mezunları %2,3, ABD'de doktora %9,8, Türkiye'de doktora %1,2, ABD'de yüksekokul %2,5 Türkiye'de yüksekokul %2,2'dir.

Çizelge 5.7. ABD'deki Türklerin doğum yerlerine göre dağılımı

Doğum Yerleri	Frekans	Yüzde
Adana	19	3,7
Adıyaman	1	0,2
Afyon	3	0,6
Ankara	86	16,8
Antalya	2	0,4
Artvin	1	0,2
Aydın	4	0,8
Balıkesir	6	1,2
Bilecik	2	0,4
Bolu	5	1,0
Burdur	3	0,6
Bursa	11	2,2
Çanakkale	4	0,8
Çorum	4	0,8
Denizli	1	0,2

Doğum Yerleri	Frekans	Yüzde
Diyarbakır	3	0,6
Edirne	4	0,8
Elazığ	5	1,0
Erzincan	4	0,8
Erzurum	4	0,8
Eskişehir	5	1,0
Gaziantep	3	0,6
Giresun	10	2,0
Gümüşhane	1	0,2
Hatay	5	1,0
Isparta	3	0,6
İçel (Mersin)	9	1,8
İstanbul	131	25,6
İzmir	38	7,4
Kars	3	0,6
Kastamonu	1	0,2
Kayseri	5	1,0
Kırklareli	1	0,2
Kırşehir	6	1,2
Kocaeli	5	1,0
Konya	8	1,6
Kütahya	2	0,4
Malatya	3	0,6
Manisa	5	1,0
Kahramanmaraş	4	0,8
Mardin	6	1,2
Muğla	2	0,4
Muş	1	0,2
Niğde	1	0,2
Ordu	1	0,2
Rize	1	0,2
Sakarya	10	2,0
Samsun	9	1,8
Siirt	1	0,2
Sivas	6	1,2
Tekirdağ	4	0,8
Tokat	3	0,6
Trabzon	12	2,3
Van	1	0,2
Yozgat	2	0,4
Zonguldak	1	0,2

Doğum Yerleri	Frekans	Yüzde
Aksaray	1	0,2
Karaman	1	0,2
Kırıkkale	2	0,4
Ardahan	1	0,2
Karabük	3	0,6
Kilis	1	0,2
Osmaniye	2	0,4
Düzce	1	0,2
Türkiye Dışında (ABD, Almanya, Hollanda, Belçika, Azerbaycan)	17	3,3
Yanıtsız	1	0,2
Toplam	511	100,0

Çizelge 5.7’de doğum yerlerine göre kentlerin dağılımında İstanbul %25,6, Ankara %16,8, İzmir %7,4, Adana %3,7, Bursa %2,2, Giresun %2,0, Konya %1,6, İçel %1,8, Balıkesir, Kırşehir, Mardin, Sivas %1,2, Türkiye dışında doğanların oranı %3,3’tür.

Çizelge 5.8. ABD’deki Türklerin ABD’ye gitmeden önce Türkiye’de yaşadıkları şehir

En Son Yaşanan Şehir	Frekans	Yüzde
Adana	16	3,1
Ankara	114	22,3
Antalya	10	2,0
Aydın	4	0,8
Balıkesir	4	0,8
Bursa	9	1,8
Çorum	5	1,0
Eskişehir	7	1,4
Giresun	4	0,8
İçel	4	0,8
İstanbul	236	46,2
İzmir	32	6,3
Kocaeli	8	1,6
Diğer	42	7,9
Türkiye Dışında	6	1,2
Yanıtsız	10	2,0
Toplam	511	100,0

ABD’ye gitmeden önce yaşadıkları yerlerin dağılımlarına dair çizelge 5.8’de İstanbul %46,2, Ankara %22,3, İzmir %6,3, Adana %3,1, Antalya %2, Bursa %1,8, Türkiye dışından bir yerden gidenlerin oranı %1,2’dir.

ABD’de yaşayan Türkler’in çizelge 5.7’de doğum yeri bilgileri, çizelge 5.8’de ABD’ye gitmeden önce Türkiye’de en son yaşadıkları kente ilişkin bilgileri yer almaktadır.

Katılımcıların verdiği bilgilere göre Türkiye’den ABD’ye göçün en yoğun yaşandığı kentler; İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Antalya gibi büyükşehirlerden gerçekleşmiştir.

Çizelge 5.9. ABD’deki Türklerin ABD’de yaşadıkları eyaletlere göre dağılımı

Eyalet Adı	Frekans	Yüzde
Alabama	1	0,2
Arizona	5	1,0
California	55	10,8
Colorado	11	2,2
Connecticut	3	0,6
Delaware	1	0,2
Florida	42	8,2
Georgia	4	0,8
Hawaii	1	0,2
Illinois	10	2,0
Indiana	5	1,0
Kansas	3	0,6
Louisiana	2	0,4
Maine	1	0,2
Maryland	19	3,7
Massachusetts	21	4,1
Michigan	30	5,9
Minnesota	2	0,4
Missouri	1	0,2
Nevada	2	0,4
New Hampshire	4	0,8
New Jersey	80	15,7
New York	103	20,2
North Carolina	10	2,0
Ohio	8	1,6
Oklahoma	3	0,6
Oregon	4	0,8
Pennsylvania	22	4,3
Tennessee	1	0,2
Texas	23	4,5
Utah	1	0,2
Virginia	19	3,7
Washington	13	2,5
Wyoming	1	0,2
Toplam	511	100,0

Bu araştırmanın örnekleminde ABD'nin 34 farklı eyaletinden katılımcının olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşadıkları eyaletlere göre dağılımı ABD'deki Türk nüfusunun dağılımını temsil eder nitelikte olmuştur. Türklerin yoğun olarak yaşadığı New York eyaletinden katılımcılar örneklemin %20,2'sini oluştururken, New Jersey'den katılımcıların oranı %15,7, California %10,8, Florida %8,2, Michigan %5,9, Texas %4,5, Pennsylvania %4,3'tür. Türklerin nüfus olarak daha az olduğu Hawaii, Wyoming, Alabama gibi eyaletlerde katılımcı oranı da düşük olmuştur.

5.2. ABD'ye Göç Süreci

Türkiye'den ABD'ye göçün tarihsel süreçleri ve uluslararası toplumsal alanların oluşumuna dair yaklaşımlar çerçevesinde ABD'de yaşayan Türklerin ABD'ye göç etmesinin arkasında yatan motivasyonlar ve ABD'de kalmaya karar verme süreçleri ve uluslararası toplumsal alanın gelişmesini etkileyen dinamikler araştırmanın verilerine dayanılarak ele alınmaktadır. Faist (2003:271)'e göre uluslararası toplumsal alanlar ilişkiler ağı sonucunda gelişmektedir ve bu ağın beş aktörü vardır. Bu aktörlerden ikisi; göç alan ve veren ülkelerin hükümetleri, göç alan ülkedeki sivil toplum örgütleri, göç veren ülkenin yöneticileri ile göç veren ülkedeki sivil toplum grupları ve uluslararası gruplar, göçmen ve/veya mülteci grupları veya ulusal, dini ve etnik azınlıklardır.

Bu bölümde ilk olarak göçün motivasyonları ve göç sırasında ağların varlığı ve etkisi nicel-nitel veriler aracılığıyla ele alınacaktır.

Uluslararası göçün dinamikleri çok çeşitli olmakla birlikte bu konuyu açıklamaya yönelik hâkim görüş, ulusal ekonomiler arasındaki gelişme farkına paralel olarak; insanların daha yüksek gelirler ve daha iyi bir yaşam kalitesi elde etmek amacıyla az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere doğru olduğu yönündedir. Göçün bu eğilimini politik karışıklıklar ve savaşlar hızlandırmaktadır (İçduygu, 2009). Göçe ilişkin kuramsal yaklaşımlarda ele alındığı gibi göçün itici ve çekici faktörleri göç veren/göç alan ülke açısından ve göçün aktörleri açısından farklı saiklerle ele alınmaktadır.

Çizelge 5.10. ABD'deki Türklerin ABD'ye gidiş kanalları

ABD'ye Gidiş Kanalları	Frekans	Yüzde
ABD'de doğdum	7	1,4
Green Card çekilişini kazanarak	76	14,9
İşçi olarak	29	5,7
Eğitim almak için	231	45,2
Evlilik yoluyla	54	10,6
Akrabalarım aracılığıyla	28	5,5
Arkadaşlarım aracılığıyla	11	2,2
İş kurmak amacıyla	13	2,5
Aracı kurumlarla	11	2,2
Turist olarak	37	7,2
Diğer	12	2,4
Yanıtsız	2	0,4
Toplam	511	100,0

Son yıllarda Türkiye'den ABD'ye yönelen göçlerin nedenlerinin başında eğitim, bilimsel ve akademik araştırmalar gelmektedir. Bu çalışmanın alan araştırmasından çıkan sonuçlar da aynı doğrultudadır. ABD'de yaşayan Türkler'e ABD'ye nasıl/hangi yollarla gittikleri sorulduğunda katılımcıların %45,2'si yani yaklaşık yarısı ABD'ye eğitim almak amacıyla ve eğitim yoluyla gittiğini belirtmiştir. Çizelge 5.10'da Türkiye'den ABD'ye gidişlerin sorulduğu soruyu 509 kişinin yanıtladığı, bunlar arasından 7 kişi'nin ABD doğumlu olduğu görülmektedir. ABD'ye eğitim yoluyla gidenlerin ardından en çok oranın ABD'de yaşama hakkını veren vize türlerinden birisi olan "green card" (yeşil kart) çekilişi sonucu olduğu görülmektedir. Green card aracılığıyla ABD'ye gidenlerin oranı %14,9 iken, evlilik yoluyla gidenlerin oranı % 10,6'dır. ABD'ye turist olarak gidenlerin oranı %7,2, işçi olarak gidenlerin oranı %5,7, akrabalar aracılığıyla gidenlerin oranı %5,5'tir.

Çizelge 5.11. ABD'deki Türklerin ABD'ye göç etme kararını etkileyen nedenler

Göç Kararını Etkileyen Nedenler	Frekans	Yüzde
Eğitim almak amacıyla	213	41,7
Mesleki kariyer ve araştırma ortamının ABD'de daha iyi imkânlarla sahip olmasından dolayı	146	28,6
Daha iyi kazanç elde etmek istememden dolayı	115	22,5
Demokratik hak ve özgürlük ihtiyacından dolayı	112	21,9
Türkiye'deki çalışma ortamının olumsuzluklarından dolayı	107	20,9
Çocuklarının eğitimi ve kariyeri için	84	16,4
Merak ve macera tutkumdan dolayı	82	16,0
Aile birleşmesinden dolayı (Eş, Anne, Baba, Çocukların ya da bunlardan birisinin ABD'de yaşaması)	66	12,9
Siyasal nedenlerden dolayı	39	7,6
Arkadaş ve tanıdıklarının etkilemesinden dolayı	29	5,7
Türkiye'de işsiz olmamdan dolayı	15	2,9
Diğer	25	4,9

Amerika Birleşik Devletleri'ne göç kararını etkileyen faktörlere bakıldığında bir önceki çizelgede olduğu gibi çizelge 5.11'e göre %42,7 ile Türkiye'den Amerika Birleşik Devletleri'ne göçün çekici faktörleri arasında eğitim ilk sırada yer almıştır. Katılımcılar bu soruda birden fazla seçenek işaretleyebilmiştir. Mesleki kariyer ve araştırma ortamının ABD'de daha iyi imkânlarla sahip olduğunu düşünerek göç edenlerin oranı %28,6'dır. Tarihsel süreç içerisinde ekonomik nedenler, daha iyi kazanç elde etme arzusu göçün dinamikleri arasında önemli bir yer tutmaktadır. ABD'de yaşayan Türkler açısından değerlendirildiğinde kazancını iyileştirmek düşüncesi ile göç edenlerin örneklem içindeki oranının %22,5 olduğu görülmektedir.

Görüşmelerde ABD'ye geliş nedenini eğitim olarak belirten T.Z. süreci şöyle aktarmaktadır:

“Amerika'ya eğitim amaçlı, işletme okumak için mastera gelmek istemiştım ama mastera burs, ödenek bulmak çok zordu. Devlet bursu filan bu imkânlar da yoktu. Dolayısıyla masterı Türkiye'de Boğaziçinde yaptım. Boğaziçindeyken Amerika'ya nasıl gidilir diye sormaya, işte insanlarla konuşarak filan. Doktoraya gelineceğini öğrendim. Boğaziçi'nde okuyan çocuklardan filan oradaki master asistanlarından buraya gelenlerin sayısı 2-3 olmuştur o sene. 2-3 kişi başvuruyordu o zamanlar. 2000 senesi. Doktoraya başvurdum. İşletmeye. İşte dokuz okula filan başvurdum. Bir tanesinden kabul aldım. O da Michigan State Üniversitesi. Öyle geldim Amerika'ya. Eğitim amaçlı geldim.”

Tocqueville, ABD'ye yerleşen göçmenlerin yaşamlarını değerlendirerek ele aldığı "Amerika'da Demokrasi" eserinde ABD'de imtiyazlı bir sınıfın olmamasının sonucunda demokrasinin geliştiğini savunmaktadır. Ona göre, herkesin eşit derecede güçsüz olması; örgütlenmeyi ve demokrasiyi güçlendirmektedir. Amerika'ya gelen göçmenler de "Avrupa'daki eski toplumlarında edindikleri ilkeleri bir kenara bırakıp, demokrasi ilkesine özenle sahip çıktılar" (Tocqueville;1956/1994:28). ABD'de ileri demokrasinin varlığına olan inaç Türk göçmenler arasında da ABD'ye göçün nedenlerinden birisi olmuştur. Bu çalışmanın katılımcılarından %21,9'u ABD'ye göç etmelerinin nedeninin "demokratik hak ve özgürlük ihtiyacı" olduğunu belirtmiştir.

2000 yılında ABD'ye turist olarak giden, ABD'ye yerleşmek ve orada yaşayabilmek için zorlu bir mücadele veren T.H. göç nedeninin çocuklarına daha iyi bir eğitim ve ülkenin içinde bulunduğu siyasi atmosfer olduğunu söylemektedir:

"Oğlum on iki yaşındaydı. Onun daha iyi bir eğitim alması amacıyla ABD'ye geldik. Türkiye'de o dönem iyi eğitim almak isteyen bir çocuğun önüne siyasi konularda engeller çıkabiliyordu. Arkadaşımın oğlu küçük yaştan itibaren askeri doktor olmak istiyordu. Dershanesi yüzünden istediği fakülteye girememişti ve çok üzülmişti. Ben de o dönem oğlumu Türkiye dışında okutmaya karar verdim. O nedenle yurt dışı düşündük."

Uluslararası göç çalışmalarında emek göçü, beyin göçü ve son zamanlarda refah göçü ya da şemsiye bir kavram olarak yaşam biçimi göçü olarak nitelendirilen göç türlerinde, nüfus hareketlerinin sadece ekonomik kazanç kaygısından olmadığı vurgulanmaktadır. Bu tür göç hareketlerinde göçün nedeni; ekonomik kaygılar, doğal afetler, savaşlar ya da yaşanan mağduriyetler değil, göçmenin yaşam kalitesini iyileştirmek olduğu ileri sürülmektedir. Yaşam biçimi göçü kavramsallaştırması, sanayileşmiş ülkelerle ve çoğunlukla turizm faaliyetleri (Südaş ve Mutluer, 2010) ile bütünleştirilmekle birlikte göçün nedenlerinin çeşitlendiğini göstermektedir. Bu nedenlerden birisi de çalışma ortamından ve yapılan işten duyulan memnuniyet düzeyidir.

İnsan hayatında iş ve iş ortamı önemli bir yer tutmaktadır. Pek çok insan, işini sadece ekonomik boyutu ile değerlendirmez. İş tatmini, başarı hissi, toplumsal yaşama katkı gibi duygularla da işini değerlendirmektedir. Bireyin iş yaşamında mutlu ve huzurlu olması, iş ortamından memnun olması çalışma yaşamı kalitesi olarak nitelendirilmektedir. Çalışma yaşamı kalitesi; insanın işinden, işyerinden ve mesleğinden beklentilerinin karşılanmasında olduğu gibi psikolojik tatminin sağlanarak bireyin yaşamdan aldığı hazzın ortaya

çıkmasında da önemli bir belirleyici (Türkay, 2015) olarak görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Türkler için Türkiye'de çalışma ortamından duyulan memnuniyetsizlik göçün nedenlerinden birisidir. “Türkiye'deki çalışma ortamının olumsuzluklarından dolayı” göç ettiğini belirten katılımcıların oranı %20,9'dur. Bu kişiler ulusaşırı toplumsal alana sosyal ağlarını ve iş bağlantılarını da taşımayabilmektedir.

F.L., ABD'ye göç nedeninin Türkiye'deki çalışma ortamının olumsuz koşullarından ve bu olumsuzluklardan etkilenmesi sonucunda olduğunu ifade etmektedir:

“Türkiye'de çok büyük ihracatçı bir firmanın en büyük başkanının tercümanıyım. O zaman hem İngilizce, hem Almanca lisanım vardı. ... Adamın işine geliyordu çünkü Alman firmaları da vardı. Bir tek insanla iki kişinin işini yani iki maaş yerine bir tek maaş ödüyordu bana. İki kişiye ödemesi gereken parayı tek kişiye ödüyordu. Dolayısıyla Amerika'ya geliyordu sık sık. Bana da kendisindeki vizeden aldırıtı. Çünkü beraber gidip geliyoruz ya adamla. O kendisi iş adamıysa bana da iş adamı vizesi aldırıtı. Halbuki ben iş adamı değilim. Yani o yatırım yaptığı için vize verildi ona, bana da verildi. Mademki bu var dedik, biz de çekip geldik. Ama o olmasaydı ben yine gelirdim. Büyükelçiliğe bir müracaat yapardım. Gitmek istiyorum. Alt yapım bu, şunu yapmak istiyorum filan diye. Onlar da mülakata çağırırlardı, o zamanlar öyleydi. Benim bahsettiğim 70'li yılların sonu. Giderdik, mutlaka giderdik. Çok arkadaş öyle Amerika'ya, Kanada'ya öyle geldi. Tabi yıllar içinde bazı kurallar değişti.”

ABD'ye göçün diğer nedenlerine bakıldığında; katılımcıların %16,4'ü çocuklarının eğitimi ve kariyeri için, %16,0'ı merak ve macera tutkusundan dolayı, %12,9'u aile birleşmesinden dolayı, %7,6'sı siyasal nedenlerden, %5,7'si arkadaş ve tanıdıklarının etkilemesi sonucu, %2,9'u ise Türkiye'de işsiz olmasından dolayı göç ettiğini belirtmiştir. Katılımcıların %4,9'u açık uçlu yanıtlar vermiştir. Katılımcılar; “çocuğumun doğumu için”, “Türkiye'de o dönemki ekonomik kriz”, “tesadüf”, “daha iyi bir yaşam”, “yepyeni bir başlangıç için”, “yaraticiliğimi daha iyi değerlendirmek için”, “depresyon”, “terör”, “sağlık”, “annem babam getirdi”, “80 ihtilali öncesi kargaşadan uzaklaşmak için”, “Türkiye'de genc kadın olmanın zorluklarından dolayı”, “askerlik”, “sakat abime daha iyi sağlık bakımı vermek için ve daha iyi gelir için”, “sebebi yok”, “eşim istediği için” yanıtlarını vermiştir.

Araştırmanın nicel analizinde macera tutkusu ile ABD'ye gidenlerin oranı örneklem içinde %16'dır. Görüşmelerde gençlik, macera ve merak duygusu ile ABD'ye gittiğini ifade eden M.T., süreci şöyle aktarmaktadır:

“Aslında spontane gelişti. Ben gemilerde çalıştım. Lise bittikten sonra gemilere girdim. İki sene çalıştım. Türkiye'ye geri döndüm. Askere gidecektim. Askere gidemedim. Şeyden dolayı işte

yoklama şeyinden dolayı. Dediler ki şimdi gidemeyeceksin. Daha evvel gelmiştim Amerika'ya. Bu sefer ikinci kere geldiğimiz zaman kanımıza girdiler gemide. Biz de o zaman tabi daha 20 yaşındaydım. Dediler; yaa bu kadar fırsat eline geçmez. Bak sonra şey oluyor insan. Allah'ın bir lütfu bak. Gel, geri gittin askere almadılar seni. Tek hedef oydu yani. Kalalım dedik, kaldık...”

Sosyal ağlar, bireylerin göç kararını ve göç sürecini etkilemektedir. Bu süreçte bireyin, ailelerinden, akrabalarından, yakın arkadaşlarından aldığı destek göçü kolaylaştırmaktadır. Ağlar özellikle göçün olası risklerini ve olumsuz yönlerini en aza indirmede önemli bir işlev yüklediği için göçün devamlılığında etkili olabilmektedir (Göker, 2015:59). Ancak, Collyer (2005)'in altını çizdiği gibi göçmen ağları artık basit coğrafi çekiciliği teşvik etmek için çalışmamaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde nitel görüşmelerde göç nedeni farklı bile olsa kişilerin sosyal ağlardan yararlandığı anlaşılmaktadır.

Görüşme yapılan B.Z.'nin göç nedeni aile birleşmesi. Aile birleşmesi yoluyla ABD'ye yerleşen B.Z.'nin ve ailesinin göç sürecinde sosyal ağlar etkili olmuştur.

“1984 Yozgat doğumluyum. 1998 yılından beri Amerika'dayım. Liseyi Amerika'da tamamladım. Sonra da burada kendi ticaretime başladım. Babamın aracılığıyla geldik. Babam bizden evvel gelmişti buraya. 1990 yılında babam geldi işçi olarak sonra biz de dâhil olduk bu kervana. Turist vizesiyle geldi babam. Yozgat'tan geldi. Akrabalar vardı tabi. Aracı olan. Durduk yere Amerika'ya gitmek kimsenin aklına gelmiyor. Burada eniştemler filan vardı. Babam da onların vesilesiyle buraya geldi.”

“Türkler arasında ilişkiler olmasa Amerika'ya başka türlü gelemezdim işin doğrusu. Boğaziçi'nde ben master yaparken Amerika'ya başvurular yapıyorduk. Amerika'ya doktora başvururken Boğaziçi'ndeki bölüm başkanına gittim, referans istemiştik ben.... Dolayısıyla Türkler arasındaki ilişki bayağı önemliydi benim buraya gelmem açısından...” (T.Z.)

“Daha önce gelmiş arkadaşlarım vardı, Brooklyn'de işte. Ya işte gel bir şey olmaz falan filan. Dedim ya gençlik, kanın kaynıyor. Neden olmasın diyorsun?” (F.L.)

Sosyal ağlar yoluyla göç, Paterson'da yaşayan Karaçay Türkleri arasında oldukça gelişmiştir. 1960'lardan itibaren öncü göçmenlerle başlayan sürecin farklı yollarla devam ettiği görülmektedir.

“Burada şeyler çok, kaçak gelenler var, gemiden atlayıp gelenler var, normal yollardan hani bizimkilerin ilk şeyleri Kafkasya'dan bu sürgünler Türkiye'ye geliş açıları Müslüman olarak orayı seçmeleri. Ondan sonra onlara tanınan mülteci haklarıyla bir kaç tane ülkenin oturma izni vermesiyle göçler bizimkilerin böyle başlıyor. Yani gelenler green card oturma şeyiyle vizesiyle geliyorlar. Türkiye'den hani konsolos tarafından hazırlanıp verilip bu şekilde geliyor ülkeye. Daha sonra tabi eşini dostunu davetiye gönderip alıyorlar.... Ben turist olarak geldim. Tabi yani akraba şeyi davetiyesi ile.” (G.L.).

Annesi ve babasının boşanmasının ardından Türkiye’den on iki yaşlarında ayrılan Karaçaylı İ.L.’nin göç süreci de aile birleşmesi ve sosyal ağlar yoluyla gerçekleşmiştir.

“Ben on iki yaşında geldim Paterson’a. O zaman anneannem ve dedem buradaydı. Onlar Rusya’dan iltica ederek gelmişlerdi. Annemle babam boşanınca beni burada yanlarına aldılar.”

Aile birleşimleri ve evlilik yoluyla göçlerin göç sürecinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Sürecin zorluklarını ve göç edilen ülkede karşılaşılabilecek çeşitli engelleri aile bağları sayesinde aşmak kolaylaşmaktadır. Aile bağları, üyelerinin güvenli bir duygusal ortamda yaşamaları için sürekli ve istikrarlı bir ortamın gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca aile, gündelik yaşamda karşılaşılan sorunların üstesinden gelmeye yardımcı olmaktadır. Bireylerin yeni davranış kalıplarını kontrol ederek onların uyum stratejileri geliştirebilecekleri bir alan sağlamaktadır. Aile bağları aynı zamanda sosyal sermayenin kaynağı olan sosyal ağların ortaya çıkmasına da katkı sağlamaktadır (Gelekçi, 2014).

“Amerika’ya geliş sürecim biraz farklı çünkü ailem zaten burada yaşıyordu. 94’ten beri ailem buradaydı. Sadece ben ve kardeşim Türkiye’deydik. Biz de üniversite eğitimimizin bir kısmını orada tamamladıktan sonra sonuçta vizeyi alıp buraya geldik artık ailemizin yanına.” (N.Z.).

“Eşim Türk. Evlenince, Türkiye’den geldi. Türkiye’de düğünümüzü yaptık, buraya geldik...” (B.Z.).

Türkiye’den ABD’ye göçün en önemli nedeni eğitim amaçlı ve eğitim yoluyla olmakla birlikte görüşmelerden ve gözlemlerden elde edilen bulgulara göre her bir nedenin temelinde sosyal ağlar etkili olmaktadır. Berrak Kurtuluş’un 1999 tarihli Amerika Birleşik Devletleri’ne Türk Beyin Göçü çalışmasında da Türklerin ABD’ye gidişlerinde akrabalık ilişkilerine dayanan ağların varlığına ve etkisine, ayrıca Türklerin Paterson şehrinde olduğu gibi belirli bölgelerde etnik toplanmalarına değinilmektedir (Kurtuluş, 1999:50).

5.3. ABD’de Yaşamaya Karar Verme Nedenleri ve Karar Süreçleri

“İşte gelelim burada bir iki sene kalalım döneğim diye düşünüyorduk. Bir geldik buraya bir sene geçti yok, iki sene geçti yine yok...” (F.L.).

ABD’deki Türklerin ABD’ye göç kararını etkileyen faktörlere yukarıda değinilmiştir. Burada, ABD’de yaşamaya karar verme nedenleri katılımcıların anlatıları üzerinden ele alınmaktadır.

İtme çekme kuramı göçün bireysel bir kararla gerçekleştiğini ileri sürmektedir. Verilen kararı etkileyen faktörler karmaşık ve çok boyutlu sosyal gerçekliklere bağlı olabilmektedir. Dolayısıyla bireyin göç etmek ya da etmemek yönündeki kararını etkileyen faktörleri tam olarak belirlemek mümkün değildir (Lee, 1966). Tabor, Milfont ve Ward (2015)'ın vasıflı göçmen bireyler üzerine yaptığı çalışmasında göçmenlerin gidecekleri yere karar verirken hedef ülkenin göçmen kabulünde gönüllü olması, ülkedeki yaşam kalitesi, güvenlik, fırsatlar, çevre, kültürel benzerlikler ve sosyal ağların etkili olduğu ele alınmaktadır. Öte yandan aynı araştırmada göçmenlerin ihtimal dâhilinde olan her varış ülkesi ile ilgili kapsamlı bir liste oluşturmadıkları da anlaşılmaktadır. Çoğu kısa bir olasılık listesinden başlamaktadır ve bu liste aile, arkadaşlar ve medyadan etkilenmektedir. Tabor ve arkadaşlarının çalışmasında Yeni Zelanda'yı hedef olarak kabul eden göçmenleri cezbeden yönlerin Yeni Zelanda'nın göçmen kabul etmede gönüllü olması, kültürel benzerlik ve çevre olduğu görülmektedir.

Göç nedenini öncelikle eğitim almak olarak açıklayan T.Z. için ABD'ye yerleşmek kariyer planlaması açısından önemli olmuştur.

“Doktora bitti 2004-2005'te bittiğinde de iş aradık tabi. Burada iş bulamıyorduk başka ülkeleri de düşünürdüm. Türkiye'de bir ihtimal olabilirdi. Hatta Türkiye'ye öyle dönen arkadaşlarım oldu. Amerika'da iş bulamayan ya da istediği gibi iş bulamayan, Türkiye'de daha mutlu olan arkadaşlarım döndü. Ben dönmedim. Ben Amerika'da okey bir iş buldum, Nevada'da. Burada kaldım, burada kariyere başladık. Dolayısıyla kalmış oldum şu anda. Kariyerim de iyi gitti. Sebebi o, şimdi geri düşünürsem. Çünkü Türkiye her zaman bir opsiyon sonuçta ama şimdiye kadar hiç gerek olmadı yani.” (T.Z.).

ABD'de çalışma yaşamının değerleri bazıları için çekici faktörler arasında olabilirken bazı bireyler açısından olumsuz olarak değerlendirilmektedir.

“...çalışma hayatı burada her zaman çok önceliklidir. O nedenle sosyal yaşam Türkiye ile karşılaştırılınca burada daha zayıftır. İnsanlar genellikle birbirleri ile görüşmeler yapmaya vakit bulamıyor. Kardeşlerim de geldiler buraya. Ama burasının şartlarını çok ağır buldular. Bundan dolayı kalmadılar. Onlar sosyal yaşama daha meraklılar ve Türkiye'de yaşamayı tercih ettiler” (H.U.).

O.C.'nin ABD'ye gitmeye ve orada yaşamaya karar verme süreci pek çok Türk göçmenin göç sürecini açıklaması açısından bir örnek olarak değerlendirilebilir. O.C. ABD'de kalma nedenini bir “misyon”a dönüştürmekte ve “yükümlülük”leri arasında görmektedir.

“Ben 14 yıldır Amerika’da yaşıyorum. Okul için geldim ama... bizim geldiğimiz dönemde Türkiye’nin ekonomisi de çok kötüydü. İşin açıkçası bizim kalmamızdaki bir etken oydu. Evet 2001’de geldik ve kriz süreci yaşadık. Hamileydim, çocuk Amerikan vatandaşı olarak doğdu. Gidişatı gözlemleyelim. Ondan sonra gerektiğinde biz Türkiye’ye dönelim. Ben yaklaşık beş sene evimi hiç bozmadım Türkiye’de. Hazır, kapı açılıp girilir vaziyetteydi. Ama bu süreçten sonra da buraya geldikten sonra aslında kalmamız gerektiğini düşündüm ben. Çünkü yapılması gereken o kadar çok şey vardı ki Türk toplumu adına. Birazcık onun da etkisi oldu. Türkiye’deki arkadaşlar da dediler. Bizler hani Türkiye’de zaten çalışan arkadaşlarımız var. Bizim yurt dışında da ihtiyacımız var. Öyle olunca da burada kalma biraz daha ağır bastı.” (O.C.).

Göçün dinamikleri ekonomik, siyasi ya da sosyo kültürel belirleyiciler olabilmektedir. Bununla birlikte güvenlik ihtiyacı da yaşanacak yere karar verirken bir belirleyicidir. İ.E. 2000’li yılların başında yaşanan ekonomik krizin etkisiyle ABD’ye gittiğini ve Türkiye’ye dönmekten korktuğunu ifade etmektedir.

“Neden kaldım en önemli soru, korktum gitmeye. Türkiye’ye dönmeye korktum. Belli bir zaman sonra buradaki rahatlığa alışıyor insan. Türkiye’nin tam kriz zamanıydı. Babam da burada kalmam için ikna etti beni. Desteklediler, her şekilde desteklendim. İstediler. Çünkü tam kriz zamanıydı. Gelme kal, orada kal dediler.” (İ.E.).

Göçmenlerin yaşadıkları çevrede sosyal ilişkiler geliştirmeleri, gidilen ülkenin kabul ve uyum politikaları göçmenlerin aidiyet bağlarını ve uyum süreçlerini etkilemektedir. B.P.’nin anlattıkları sosyal sermayenin nasıl nakledildiğini ve sosyal ağların bireylerin yaşadıkları ülkede kalmaya karar vermelerini nasıl etkilediğini yansıtmaktadır.

“...Vermiş olduğu bir takım haklar, rahatlıklar dolayısıyla diyorsunuz acaba kalsam mı iyi olur gitsem mi iyi olur. Ve neticesinde çoğu insan, tabi ki yüzde olarak bilmiyorum, büyük bir çoğunluk kalma yönünde karar veriyor, deneyelim yönünde karar veriyor. Ben de o yönde karar verdim.... Şimdi tabi ki ülkenizden kopup geldikten sonra arkadaşlarınız, dostlarınız burada oluşmaya başlıyor ilk üç, dört sene çok zor geçtiği için o evreyi atlattıktan sonra buraya ait hissediyorsun. Bu sefer de dönmek zorlaşıyor çünkü oradakileri unutmuş oluyorsunuz. Burada tüm arkadaşlarınız dostlarınız gelişmiş oluyor. Bende de aynı sorun oldu. İnsanlarda çok büyük ikilem oluyor. ...Şunu da gözlemliyorum on yıl daha sonra gerçekten bu ülkede yaşanılabilir bir hal alıyor. İlk on yıl işte bu Amerikan vatandaşı olma süreci, kültürlere alışma süreci on yıldan sonra evet artık Amerikalıyım yerleştim, yerleşiyorum. İş gücü yapıyorum süreci başlıyor diye düşünüyorum.” (B.P.).

D.P.’nin ABD’ye gitmesinin nedeni dil öğrenmek, eğitim almak olmasına karşın ABD’de kalma sebebi Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik kriz ortamı olmuştur. Gazetecilikle uğraşan D.P. ekonomik krizin medya sektörünü olumsuz etkilediğini, sektörde yaşanan belirsizliğin ve dalgalanmanın, işsizlik sorununun kendisinin ve iş ortağının ABD’de kalmasındaki temel belirleyici olduğunu ifade etmektedir.

“2001 yılında Türkiye’de kriz ortamı vardı. Bankaların battığı bir yıld. Benim o dönem çalıştığım iş yerim ve maaşım yerindeydi ama dil öğrenememenin de eksikliğini hissediyordum sürekli. Basın dünyasında olunca, İngilizcenin kaçınılmaz olduğu bir sektördü. Buraya ilk gelme serüvenimiz ortağımınla birlikte öyle başladı. Hem gelem bir dil öğrenelim, master yapalım, sonra geri döneriz diye geldik. Türkiye’nin şartları da iyi değildi açıkçası, ekonomi şartları çok kötüydü. İş anlamında bir belirsizlik vardı. Her yıl her ay işten çıkarılan insanlar vs. Geliş kararımız hem dil hem de Türkiye’deki ekonomik şartlarla birlikte bu kararı verdik.” (D.P.).

Göç edilen ülkedeki ekonomik krizler ve belirsizlikler kadar ülkenin içinde bulunduğu siyasi gerilimler, belirsizlikler ve çatışmalar da göçün nedenlerindedir. 1980’lerin ortalarına doğru ABD’deye giden G.L. 12 Eylül döneminin en ağır koşullarını yaşadıklarını, o günlerden sonra “ülkeden gitme” fikrinin kendisinde ağır bastığını söylemektedir.

“Türkiye’de o zaman siyasi şeyler vardı olaylar vardı o olayların içerisinde şeyler vardı yani hayatın boştu. 12 Eylül’ü yaşamışım sokaklarda artık o şey almış başını gitmiş benim.” (G.L.).

Türklerin ABD’ye göç nedenlerinin başında eğimi amaçlı olanlar yer almakla birlikte, göçün nedeni ve dinamikleri tarihsel koşulların, teknolojik gelişmeler etkisiyle oldukça farklılaşmaktadır.

5.4. ABD’de Yaşayan Türk Toplumunda Farklılıklar

Daha önceki bölümlerde anlatıldığı gibi Türklerin ABD’ye gidişleri 1820’ye kadar uzanmaktadır. Birinci Dünya Savaşı’ndan 1965 yılına kadar Göçmenlik Kanunu gibi sınırlayıcı göçmenlik yasalarının etkisiyle ABD’ye gelen Türk göçmenlerin sayısı oldukça düşük seviyelerde kalmıştır. 1930-1950 yılları arasında her yıl yaklaşık 100 Türk göçmen ABD’ye giriş yapmıştır. Bu sayı ABD göçmenlik yasalarının serbestleşmesi ile 1965 yılından sonra artmış, ABD’ye göç eden Türklerin sayısı 2000-3000 arasında değişiklik göstermiştir. Göçmenlerin profilleri de dönemsel olarak farklılıklar göstermiştir. İlk göçler genellikle vasıfsız göçmenlerden oluşurken 1940’ların sonlarından itibaren vasıflı ve eğitilmiş göçü, 1980’lerden itibaren ise öğrenci ve profesyonellerin yanı sıra vasıfsız ve yarı vasıflı kişilerin göçleri (www.Turkishny.com) gerçekleşmiştir.

ABD’deki Türkler göç sürecinde sahip oldukları sınıfsal niteliklerine, ABD’de geliştirdikleri yaşam biçimine ve kuşaklara göre farklılaşmaktadır. Araştırma sürecinde yapılan görüşmelerde katılımcıların verdikleri bilgiler ilgili literatürde yer alan bilgileri destekleyici niteliktedir. Yukarıda tarihsel süreçte verilen bilgilerin yanı sıra bu

araştırmada kaynak kişilerin verdiği bilgilere göre bir kategori oluşturulmuştur. ABD’de yaşayan Türkler arasındaki farklılıklar burada kuşak farklılıkları, sosyo-ekonomik farklılıklar ve eğitim temelli farklılıklar olarak sınıflandırılmıştır.

Kuşak Farklılıkları

ABD’de yaşayan Türk toplumunun nüfusunun büyük bir oranda hala birinci kuşak göçmenlerden oluştuğu (Kaya, 2003:99) bu araştırmanın bulgularında da görülmektedir. Araştırmanın örnekleminin yaş dağılımında görüldüğü gibi (bk. çizelge 5.2) katılımcıların %65’inden fazlasının 35 yaşın üzerinde olduğu ve yine %65’in üzerinde katılımcının çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Bu verilerden hareketle yakın gelecekte ikinci kuşak nüfusun sayısı ve görünürlüğü artacağı ifade edilebilir.

“Birinci jenerasyon genelde daha Türk kalıyor Amerikanlaşmıyor, ikinci jenerasyon ama genelde Amerikanlaşıyor. Çocuklar çünkü okulda Amerikalılarla filan iç içe oluyorlar. Yabancılarla iç içe oluyorlar. Değişik etnik gruplardan insanlarla. Değişik dilden konuşan, değişik dinden insanlarla iç içe oluyorlar. Dolayısıyla, Amerikan toplumuna ayak uydurma genelde ikinci jenerasyonda oluyor. Birinci jenerasyon ama genelde Türk olarak kalmayı tercih ediyor.” (T.Z.).

Birinci kuşak göçmenler yaşamlarının ve eğitimlerinin uzunca bir dönemini, dolayısıyla sosyalizasyon süreçlerinin önemli bir bölümünü Türkiye’de geçirmiş olmalarından dolayı ikili yaşamlarında Türk kimliği ve kültürü hâkim durumda iken ikinci kuşakta Türk-Amerikan kimliği ve kültürü ön plana çıkmaktadır.

“(İkinci kuşak) Onlar biraz daha rahat, burada doğanlar tamamen daha farklı bir dünya görüşüyle ve kafa yapısıyla büyüyor. Biz Türkiye’de eğitim aldığımız, Türkiye’de okuduğumuz için bazı şeyler daha zor değişiyor. Onlar daha çabuk adapte oluyorlar sistemin içine. Etnik kalmıyorlar, etnik kaldığımız için küçük kalmak zorundasınız.” (D.P.).

“... Yeni kuşaklar daha rahat. Şimdi ben camiye gidiyorum orada her türlü var. Mini etekle gelen var.... İftarlara gidiyorum, kapalı da var, mini etekli de var. Birbirleriyle konuşanlar da var. Benim gibi resim çeken, kahkaha keh keh. Mini etekli kapalı da var. Yani gençler de galiba daha rahat. Onlarda bakış açısı daha rahat . Ama gençlerde şey kaybolmaz inşallah laik cumhuriyet’in kuvveti, inancı kaybolmaz. Fakat kaybolamaz çünkü gençler bu hayata alışkın. Serbestler, rahatlar. Kadın erkek beraberler. İstedikleri müziği dinliyorlar. İstedikleri gece kulübüne gidiyorlar. İşte onların şeyleri kesilmeye başlayınca. Ama tabi öğrensinler oruç tutmayı, tabi öğrensinler camiye gitmeyi, namaz kılmayı. Benim dedem imamdı. Heybeliada imamıydı. Biz öğrendik hepsini. Hatta Kur’an dersi aldık. Latince dersi de aldık... Yani ikisi birden olabilir.” (P.C.).

Birinci kuşak göçmenler Türkiye'ye ve Türk kimliğine özgü hâkim değerlerin etkisi altında iken sonraki kuşaklar “her iki ülkeyi aynı anda yaşayan, bir anlamda nehrin iki yakasında aynı anda varolabilen, ulus-aşırı insanlar”dır. Onlardan “artık göçmen değil, göçmen-aşırı (transmigrant) insanlar” (Kaya,2014) olarak bahsedilmektedir.

“(İkinci kuşak) Ben istiyorum ki bizim gibi olsunlar, inşallah öyle olur. Ben baya bir yatırımlar yaptım. Fakat biliyorum ki onlar biraz daha Amerikalı olabilirler. Oğlumu söyleyemem, çünkü oğlumu küçüklüğünden beri çok sık Türkiye'ye götürdüğümüz için, bir de annemin babamın elinde büyüdü o. Daha çok sanki Türklüğünü seviyor. Kızım için söyleyemeyeceğim, onun biraz daha Amerikalı yanı ağır basıyor. Ben istiyorum ki Türklüklerini kaybetmesinler. Niyeyse bu benim için önemli. Ben kaybetmedim, annem babam mesela çok baskı yaptılar ... Benim korkum annemler gibi olacağız zaten her gidişat öyle. Hatta ben eşimle bile tanıştıgımda eşime de söyledim Türkiye'deyken. Yani ben dedim Türkiye'de kalalım çünkü taşınırsak Amerika'ya annem babam gibi olmak istemiyorum. Çünkü o zaman hiç bir zaman köklerinizi salamıyorsun, Amerikalı olamıyorsun. Onun için Amerika'ya gidersek biz tam Amerikalı olmak zorundayız veya gitmeyelim diye söylediğimi hatırlıyorum.” (R.B.).

Sosyo-Ekonomik Farklılıklar

Türklerin ABD'ye göç dalgalarında belirtildiği gibi 1980'lerden sonra ABD'ye gidenler “karma grup olarak” nitelendirilmektedir. Bu grup Kaya'nın (2007;107) ifadesiyle “kol gücü ile çalışan işçiden, üniversite mezunu gençlere, dindar ve muhafazakâr gruplardan, ülkücü ve solcu gruplara kadar, oldukça geniş bir yelpazeden kadın ve erkek”ten oluşmuştur.

“Son senelerde Amerika'daki Türklerin demografik özellikleri çok değişti. Benim zamanımda 1960'larda, 1970'lerde doktorlar, mühendisler, bilim alanında çalışanlar, beyaz yakalılar, profesyoneller gelirdi. Bunlar İzmir, İstanbul, Ankara gibi şehirlerden gelirlerdi. Ben İzmir'i Washington'da çok daha iyi tanıdım. Çünkü çok İzmirli vardı. Hep doktorlar vardı. Fakat son 10 senede Anadolu'nun her yerinden ve her meslekten insanlar gelmeye başladı. Mesela Restoranlarımızda büyük bir gelişme oldu. Anadolu'nun içinden kuaförler, araba mekanikleri (tamirci), terziler geldi ve bu tür mesleklerde gelişme oldu. Birçok meslekte Türk vatandaşı geldi. Bunların bizden daha çok ehemmiyetleri vardı. Belki İngilizceleri fevkalade değildi. Ama buraya gelmiş başarı sağlayıp işadamları olmuş... Bunların hepsi işadamları, paraları var, kendilerinden eminler, politikacılarla rahat konuşuyorlar, oy veriyorlar, fon topluyorlar sonuçta böyle bir gelişme oldu.” (P.C.).

“Burada 3, 4 farklı grup görebiliyorsunuz. Bir grup tamamen kendini Türklerden soyutlamış, Türk toplumuyla hiç alakası olmayan ama aslında baktığında Amerikan toplumuna da ait olamamış insanlar var. 2. grup ben bunu diploma olarak değerlendirmiyorum, cahil kesim. Kendini işte belli sebeplerden dolayı eğitememiş ama eğitime açık bir kesim var. Belli birşeyleri işlediğinizde onları belli bir seviyeye getirebileceğiniz bir kesim. Diplomayla kıyaslamıyorum bunu. Kendini geliştirememiş insanlar. Bu üniversite mezunu olur ama Amerika'daki belli şeyleri, belli bir yerlerde, belli bir çevrede kalmışlar, açılmamışlar. Birşeyler yapmak istiyorlar ama ne yapacağını bilmiyorlar. 3. Kesimde burda yine aynı şekilde paraya kendini kaptıran kesim var. İşte herşey parayla, herşeyi parayla kıyaslayan, benim evim var, benim arabam var,

herşeyim var. İşte bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın misali. Geri kalan grup var. Onlar birşeyler yapmaya çalışıyorlar.”(O.C.).

“... şimdi var bir gerçekten burada kalıp, burada kendi aralarında evlenen hatta Amerikan vatandaşlığına ihtiyacı olmayan çünkü burada doğmuş büyümüş insanlar var. Biri de Avrupa’daki gurbetçiler gibi, Türkiye’ye gelirim evlenelim gidelim yaklaşımında olanlar var. Ki bu biraz daha zayıf Amerika’da.” (B.P.).

Eğitim Düzeyinden Kaynaklanan Farklılıklar

Araştırma süresince katılımcılar ABD’deki Türklerin kendi aralarındaki farklılıklarına dair ifade ettikleri bir diğer özellik eğitim düzeyi ile ilgilidir.

Farklı sosyo-demografik özelliklere sahip Türk toplumu arasında eğitim, uluslararası toplumsal alanların oluşmasını ve ağları doğrudan etkileyen değişkenlerden birisidir. Sınır aşırı bilgi ağları, çoğu zaman iyi entegre edilmiş, çok yetenekli göçmenler tarafından başlatılmaktadır. Bunun gelişime önemli katkı sağladığı tespit edilmiştir (Cervan Gil, 2016:11).

“Eğitim durumu açısından burada iki farklı grup var: Birincisi, entelektüel grup; bu grubun burada doğan çocukları da başarılı çocuklar. İkincisi, eğitim düzeyi düşük grup; bu grubun burada doğan çocukları da eğitimden uzak.” (N.U.).

“Amerika’da, klasik Amerika’daki Türkler 1950’lerde gelen Türkler hepsi doktoralı ve mühendisler. Benim ailem gibi. Amerika import yapıyordu Türk doktorları ve mühendisleri. Bunların hepsi artık bugün 85 yaşında. Benim ailem, benim annem ve babam dâhil ve bunlar Cumhuriyet’in çocukları. İkincisi şeyler, çok eğitilmişler ve bu neslin kurduğu kuruluşlar pek hitap etmedi 80’ler, 90’lar ve 2000’li yılların başında gelen Türkler’e. O senelerdeki gelen Türkler daha çok Anadolu, benim annem babam da Manisalı da ama Anadolu deyince şey demek istiyorum. Daha çok muhafazakâr bir toplum. Eğitim seviyeleri de belki diploma yok üniversiteden. Esnaf ve kabiliyetli işçi. Kabiliyetsiz değil de kabiliyetli. Amele mi diyorlar Türkçe’de skill ve esnaflar.” (H.F.).

“... eğitimsiz insanların düşünceleriyle, eğitilmiş insanların düşünceleri farklı. Eğitilmiş insanlar görüşleri ne olursa olsun bir noktada buluşabiliyorlar. O da şu sorunun çözüm noktasında ne yaparız? Hedef odaklı, duruş odaklı ama diğer kesim bu olaya başarı odaklı bakıyor. Yani Ayhan olursa bu proje içerisinde başarı olacak o olmasın dolayısıyla proje de olmasın diyerek ama diğeri öyle diyor ya olsun, bu vatandaşımız için milletimiz için iyi bir şey bunda kime yazılırsa başarı ona yazılsın olarak bakıyor.” (B.P.).

ABD’de yaşayan Türklerin sayılarının artmasına ve ABD’ye yerleşmelerine bağlı olarak nüfuslarının arttığı, -her ne kadar hala birinci kuşak çoğunlukta olsa bile- ikinci kuşağın nüfusunun da arttığı görülmektedir. İkinci kuşağın gelişmesi ile birlikte kuşaklar arasında kimliklenmenin farklılaştığı görülmektedir. Araştırmanın diğer bölümlerinde de görüleceği

gibi birinci kuşakta Türk kimliği ağır basarken ikinci kuşakta Türk-Amerikan kimliğinin daha ön plana çıktığı görülmektedir. Bir diğer farklılık Türk göçmenler arasındaki eğitim ve sosyo-ekonomik yapılarından kaynaklanan sınıfsal farklılıklarıdır. Bu farklılıklar Türk toplumu arasında heterojen bir yapının olduğunu göstermektedir. Katılımcıların ifadelerine dayanarak bu farklılıkların ulusaşırılaşma sürecinde sosyal ağların gelişmesini olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır.

5.5. ABD’deki Türk Toplumunun ABD’de Görünürlüğü ve Temsili

Göçmenler yerleşilen yeni ülkede zamanla ikinci, üçüncü kuşaklarla birlikte farklı şekillerde ve derecelerde iç bağlılıklara ya da örgütlenmelere sahip etnik cemaatler oluşturmaktadır (Kymlicka, 2004:491). Amerika Birleşik Devletleri’nin coğrafi olarak büyüklüğü, nüfusunun yoğunluğu ve çeşitliliği özellikle çeşitli diasporik toplulukların toplumsal yaşamda görünürlüğünü kısıtlamaktadır. Araştırma sürecinde gözlem ve görüşmelerden elde edilen bulgular ABD’deki Türk toplumunun Ermeni, Yahudi, Çin ya da Hindistan menşeli topluluklara nazaran toplumsal yaşamın ekonomik, politik ve kültürel alanlarında henüz yeterince yer alamadığını göstermektedir. Kymlicka (2004:491)’nin ifadesiyle; “yeni bir ülkede kendi özgün toplumsal kültürlerini yaratamayacak kadar küçük ve dağınık” olmaları Türklerin görünürlüğünü sınırlandırmaktadır. Aşağıdaki çizelge 5.12 Türk göçmenlerin Amerika Birleşik Devletlerindeki yaşam sürelerini göstermektedir.

Çizelge 5.12. ABD’deki Türklerin ABD’deki yaşam süreleri

Süre (Yıl)	Frekans	Yüzde
1-10	215	42,1
11-20	175	34,2
21-30	53	10,4
31-40	44	8,6
41-50	14	2,7
51-60	10	2,0
Toplam	511	100,0

Amerika Birleşik Devletleri’ndeki yaşam süreleri incelendiğinde örneklemin %42,1’inin on ve on yıldan daha kısa bir süredir ABD’de yaşadığı, %34,2’sinin 20 yıl ve 20 yıldan daha kısa bir süredir ABD’de yaşadığı görülmektedir. Katılımcıların %10,4’ü 21 ile 30 yıl arasında ABD’de yaşadığını ifade etmiştir. %8,6’sı 30 yılın üzerinde bir süredir ABD’de yaşadığını ifade ederken 40 ve 50 yılın üzerinde yaşayanların oranları %3’ten daha azdır.

Çizelgede yer alan bu oranlar bize ABD’de henüz genç sayılabilecek bir Türk toplumunun olduğunu göstermektedir. Görüşmelerde O.P.’nin şu ifadesi de bu yöndedir.

“Genç bir göçmen toplumdur. Buraya İtalyanlar gibi yüz yıl önce gelmiş olsak belki daha farklı konuşuyor olabilirdik ama şu anda bizim, Türk toplumunun yüzde altmış, yetmişindeki öncelik burada yasal olarak nasıl kalırım. İşte çocukları maddi olarak nasıl okuturum? Öncelikli olarak kapital bir birikimi de olmadığı için önceliğimiz daha çok günlük hayatın, erken göçmen toplumunun yaşadığı sorunlar.”

Çizelge 5.13. ABD’deki Türklerin ABD’deki statüleri

Statü	Frekans	Yüzde
ABD vatandaşım	282	55,2
Yeşil Card (green card) sahibiyim	116	22,7
Öğrenci vizesi	58	11,4
Çalışma vizesi	39	7,6
Turist vizesi	5	1,0
Diğer	10	2,0
Yanıtsız	1	0,2
Toplam	511	100,0

ABD’de yaşayan Türklerin ABD’de görünürlüğünü etkileyen önemli bir konu göçmen bireylerin sahip oldukları statülerdir. Göçmen bireylerin yaşadıkları ülkeye uyum süreçlerinde, ev sahibi toplumla bütünleşmelerinde, ulusaşırı toplumsal alandaki faaliyetlerinde ve diyosporik topluluğun temsiliyetinde vatandaşlık hakkını elde etmeleri önemlidir. Çizelge 5.13’te ABD yaşayan Türklerin ABD’deki yasal statüleri değerlendirildiğinde örneklemin %55,2’sinin vatandaş olduğu görülmektedir. Bu oran diyosporik topluluğun henüz gelişme aşamasında olduğunun bir göstergesidir. Örneklemin %22,7’si yeşil kart (green card) sahibi iken, %11,4’ü öğrenci vizesine, %7,6’sı çalışma vizesine sahip olduğunu ifade etmiştir. ABD’de turist vizesi ile yaşayanların oranı %1 iken diğer yanıtı veren katılımcıların statüleri ABD’de kalma hakkını sağlayan J1, J2 vizesi, yatırımcı vizesi gibi vizelerdir. Ayrıca, kaçak olarak yaşadığını belirten katılımcılar da yer almaktadır.

Çizelge 5.14. Türk Toplumunun ABD'deki temsiline dair düşünceler

Temsil Edilme	Frekans	Yüzde
Genellikle temsil edildiğini düşünüyorum	39	7,6
Kısmen temsil edildiğini düşünüyorum	89	17,4
Çok az temsil edildiğini düşünüyorum	182	35,6
Temsil edilmediğini düşünüyorum	185	36,2
Diğer	14	2,7
Yanıtsız	2	0,4
Toplam	511	100,0

Örneklem grubuna ABD'deki Türklerin toplumsal alanda yeterince temsil edilip edilmediği hakkındaki düşünceleri sorulduğunda katılımcıların %36,2'si temsil edilmediğini, %35,6'sı çok az temsil edildiğini, %17,4'ü kısmen temsil edildiğini, %7,6'sı ise temsil edildiğini düşünmektedir.

Araştırma süresince katılımcılar, Türk toplumunun ABD'de görünür olamamasının ya da toplumun, toplumsal-siyasal yaşamda yeterince temsil edilememesinin Türk toplumundan kaynaklanan bir takım nedenlerle de ilişkili olduğunu ileri sürmüştür.

Kaynak kişilerin belirttiği ve Türk toplumunun ABD'de toplumsal yaşamdan uzak kalması önündeki engellerden birisi olarak değerlendirilen konu göçmen bireylerin Türkiye ile bağlarının güçlü olması ve yaptığı faaliyetlerin de toplum içinde sınırlı kalmasıdır.

“Türk toplumu Türkiye'ye çok dönük. Türk toplumu hiçbir zaman Türkiye ile bağlarını koparmıyor. Ermenisi, Yahudisi buraya gelir etnik kimliğini devam ettirir ama her şeyini burada yapar, burada faal olur, burada politika yapar, burada medyaya girer. Türk toplumu Türkiye'ye çok kuvvetle bağlı. Burada ne medyaya gidiyorlar, ne politikaya girer. Çoğu kendi dünyasında ve Türk televizyonu izliyorlar. En yakın arkadaşlarım Kasım geliyor kime oy vereceğiz diye konuşur. Zannediyorum ki etnik gruplar içerisinde hemen hemen çok bağlı olan etnik grup biz Türkleriz. Benim düşüncem bu belki doğru olmayabilir. Azerbaycanlılar da öyle ama onlar yavaş yavaş ses çıkarmaya başladı. Sayıları az olduğu için faal değiller. Etnik kökenden Hintliler Amerika'da inanılmaz derecede etkililer.” (P.C.).

“Bizim en büyük sıkıntımız, yaptığımız etkinlikleri biraz internal yapıyoruz. Çok fazla dışarıdan Amerikalı gelmiyor yani. Ama mesela şeydeki iftar programlarında genelde, diğer Müslüman olan etnik şeyler de geliyor. Sadece Türkler değil. Filistinliler ya da ne bileyim Suriyeliler, Iraklılar vs.... Etnik kaldığımız için büyümeniz sınırlı. İş anlamında da öyle, sosyal, kültürel etkinliklerde de öyle. Onun için, o çemberi kurabilmek için Amerikan toplumunun içine girmeniz gerekiyor. Ne iş yaparsanız. Hem öyle daha iyi büyüyebiliyorsunuz, daha çok kişiye erişebiliyorsunuz.” (D.P.).

“... topluma da bir şeyler vermek lazım. Nedir, Türk toplumu olarak yani mesela işte gidip böyle fakir yerine yardım ettiğin zaman veyahut bir Amerikan kuruluşuna yardım ettiğin zaman. Bir yangın departmanına yardım ettiğiniz zaman yarın öbür gün karşılığını toplum olarak,

dernekler olarak sıkıntıya düştüğümüz zaman bize destek verirler yani... Mesela yani cami derneğinde de ben aynısını yapıyorum. Mesela kaç kere dedim arkadaşlara. Biz hani buradan sadece Türklere hitap etmiyoruz. Ramazan ayında mesela bir sene evvel, geçen sene cami derneğinden ve kendi şahsım olaraktan Community Food Bank'a yardım ettik mesela. Ama bunu hani reklama getirebilecek şekilde yapmamız lazım olduğunu düşünüyorum ben. Reklama getirecek derken öyle cami derneği onu yapabilmeli yani. Nedir, çok iyi bir şey toplayabilmeli, bunu gazetelere, Türk gazetesi veya Amerikan gazetelerine göstererekten hani Amerikalılara yardım ediyoruz. Biz bu toplumun içinde yaşıyoruz. Nitekim hocamızın da hutbesinde vardı. Buradakilere de yardım etmeli yani. Ben öyle görüyorum. Türk toplumu olarak bir şey yapmamız lazım. İsmimizi yukarı çıkarmamız lazım.” (M.T.).

Türk toplumunun ABD'deki temsilinin ve görünürlüğüünün önündeki bir başka engelin özellikle eğitim amacıyla ABD'ye giden bireylerin Türkiye kaynaklı desteklerden yoksun olduğu düşüncesidir. Görüşme yapılan B.P. Türkiye'nin ABD'deki Türk toplumuna yönelik yapılan desteklerin doğru bir strateji izlemediğini, Türkiye'den desteklerin eğitim amacıyla ABD'ye yeni gelen kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak yapıldığında bunun Türk toplumuna daha büyük bir dönüşünün olacağını ileri sürmektedir.

“Bence burada insan yetiştirmek gaye olsaydı 35 yıldan beri biz şu anda bir yaşından ele alsaydık 35 yaşında olan bir nesil 200 kişi, 300 kişi, 500 kişi yetiştirdi. O zaman siyasi hayatı etkileyebilirdik Amerika'da, ticari hayatı etkileyebilirdik. Bakın bugün genelde Amerikan siyasetiyle ilgilenen ben size beş kişi sayamam. Sayamıyorum ilgili kimse yok. Ticari hayatta başarılı olmuş 10 kişi, 10 milyoner ancak sayarım. Hala biz burada işte yeni olmanın vermiş olduğu dezavantajlarla hala fiziki ağırlığı yüksek olan işlerle uğraşıyoruz. En iyimiz restorançı, benzinci, süpermarketçi yani düşünün. Arada bir çıkıyor tabi başarılar ama onlar da nasıl başarıyor, kim etki etti onlara?” (B.P.).

50 yılı aşkın bir süredir ABD'de yaşayan ve tarihsel süreç içerisinde yaşananları sosyo-politik bir yaklaşımla ele alan P.C. 50 yıl öncesinde ABD kamuoyunda Türkiye'ye ve Atatürk'e yönelik olumlu düşüncelerin olduğunu ancak zaman zaman olumsuz düşüncelerin de gözlemlendiğini belirtmektedir. P.C.'ye göre Türkiye ve Türkler hakkında olumsuz düşüncelerin gelişmesinde Ermenilerin ABD'de yürüttükleri lobi faaliyetlerinin etkisi çok büyüktür. Yakın tarihlerde ise Türkiye'de yaşanan politik sorunların ve ABD-Türkiye arasındaki değişen dengelerin etkili olduğunu düşünmektedir.

“Ben batı kıyısına Oregon'a geldim. Çok az Türk vardı. O zamanlar Türklerin hakkında çok pozitif imaj vardı. Çünkü Kore Harbi 1953'deydi galiba. Ondan sonra Atatürk üzerinde çok güzel bir haber yayılıp duruyordu. Çok meşhur Amerikalı bir gazetecinin Atatürk üzerine bir programı vardı. O çok yaygındı. Halk hem Türkiye'yi hem Atatürk'ü tanıyordu. Hem Kore harbindeki yakınlığımızı bildikleri için çok pozitif müspet ilgiyle karşılaştım” (P.C.).

Görüşme yapılan sivil toplum örgütü temsilcilerinden Oya Bain, Türkiye hakkında zaman zaman olumsuz düşünceler gelişmesine karşın, ABD'de yaşamaya başladığı ilk yıllardan

günümüze kadar gelinen süreçte Türk toplumunun, örgütlenme ve ABD’de temsiliyeti artırmak, Ermeni lobisi başta olmak üzere Türkiye aleyhine çalışmaları önlemek için yapılan çabaların çok ilerlediğini ve kurumsallaştığını ifade etmektedir. Kurumsal faaliyetlerin ise ABD’deki temsiliyeti güçlendireceğini, lobicilik faaliyetlerine katkı sağlayacağını ileri sürmektedir.

“Yeni kurulan dernekler arasında son 6-7 senedir çok zengin bir Türk iş Adamı Bostonlu (ismini bahsetmek istemeyebilir) 4 tane büyük vakıf kurdu. İlki Amerikan-Türk kültürel faaliyetleri içeren vakıydı.... İkinci kurulan vakıf Turkish Qualition of Americadır. Bu vakfın misyonu Assembly ile aynıdır. Politik açıdan Türkleri yönlendirmektir. Asıl en önemlisi vakıf değil artık o bir kuruluştur. İlk iki vakıf nonprofittir ve vergiden muaftır. Üçüncü kuruluş Turkish American Political Action Pakt. Bu ilk defa kurulan organize bir kuruluştur. Önceden şahıs olarak kongre üyesine gider, yardım yapardık fakat bu daha organize bir paktır. Etkin bir grup oldu. Temsilciler meclisinde 435 kişiden oluşur. Senatoda da 100 kişi vardır. Temsilciler meclisi her 2 senede bir seçilir. Senato da her 6 senede bir seçilir. Bunların devamlı desteğe ihtiyacı vardır. Türkiye aleyhinde tasarılar en çok temsilciler meclisinde oluyor ve onların foreign relation (yabancı ilişkiler) diye 50 kişilik bir komiteleri var ve ilk oraya gelir. Oradan geçerse bütün temsilciler meclisine oya gelme tehlikesine düşer. Biz senelerdir bu alanda savaş veriyoruz. Tabi ki tasarı kanun değil. Ama böyle bir şeyin temsilciler meclisinden geçmesi kötü bir şey.... Çeşitli bölgelerde paktlar kuruldu ve şu anda kongrede 150’nin üzerinde Türk dostluk grubu vardır. 5-10 sene önce 5 kişi bile yokken şu an 150’nin üzerinde Türk dostluk grupları var. Hindistan, İsrail, Yunan, Helenik gibi birçok dostluk grupları var. Biz herhalde Hindistan’dan sonra en büyük dostluk grubuyuz. Ermeni ve Yunan’dan daha büyüğüz.”

ABD’deki Türkler, kendilerinin ABD’nin toplumsal yaşamında görünür ve etkin olmadığını düşünmektedir. Araştırmanın bulgularından yola çıkarak bu durumun nedenlerine yönelik tespitler yapılmıştır. Katılımcılar; ABD’deki Türk toplumunun henüz genç bir göçmen topluluk olması, vatandaşlık başta olmak üzere pek çok göçmenin yasal statülerini edinememiş olması, Türk göçmenlerin Türkiye ile bağlarının güçlü olması, özellikle eğitim amacıyla gelen yeni göçmenlerin ABD’de toplumla bütünleşmesi için doğru stratejilerin izlenemiyor olması, Türkiye aleyhine yürütülen faaliyetlerin ve politikaların olumsuz etkisi ile Türkiye’de yakın tarihte yaşanan politik gelişmelerin olumsuz etkisi olduğunu ileri sürmüştür.

5.6. Ulusaşırı Toplumsal Alanda Türk Göçmenlerin Gündelik Yaşam Pratikleri

Bu çalışmada gündelik yaşam pratikleri ile ulusaşırı toplumsal alanların oluşumu arasında ilişki olduğu düşüncesinden hareketle ABD’deki Türk toplumunun yerel ekonomik faaliyetleri, kültürel ve törensel etkinlikleri, dil tercihleri, dini pratikleri, medya kullanım alışkanlıkları ve medyanın ulusaşırı alanda ve mekânda göçmenler için işlevi ele alınmıştır. Ayrıca; göçmenlerin çalışma ve temel ihtiyaçları karşıladıkları zamanın dışında kalan

zamanlarını nasıl geçirdikleri sorgulanmış, boş zaman değerlendirme faaliyetleri ele alınmıştır.

Uluslararası toplumsal alanın özelliklerinden birisi göçmen bireylerin gündelik yaşamda yürüttükleri faaliyetlerdir. Bu faaliyetler onların ev sahibi toplumla bütünleşme eğilimlerini, kültürel ortamlarını (Göker, 2015:407) ve kendi aralarındaki ilişkilerini etkilemektedir. Uluslararası alanın faaliyetleri ulusal hükümetler ve çokuluslu şirketlerin temsilcileri gibi nispeten güçlü aktörler tarafından yürütülebileceği gibi göçmenlerin ve onların ülkelerindeki akrabaları ve diğer sosyal ilişkileri gibi daha mütevazı kişiler tarafından da başlatılabilir. Bu faaliyetler ekonomik girişimlerin yanı sıra; siyasal, kültürel ve dinsel alanları da kapsamaktadır. Kayıt dışı ithalat-ihracat işletmelerinden, profesyonellerden oluşan bir sınıfın yükselişine, yabancı ülke vatandaşları arasında yerli politikacıların kampanyalarına kadar çeşitli ekonomik, politik ve sosyal girişimleri kapsamaktadır (Portes vd., 1999).

Meslekler ve Ekonomik Faaliyetler

ABD’de yaşayan Türklerin uluslararası alanda yerel ekonomik faaliyetleri ele alınırken aynı zamanda onların çalışma durumları, gelirleri, evlerinin mülkiyet durumu, emekliliğe dair düşüncelerine yer verilmiştir. Bu bilgilerin ardından göçmenlerin uluslararası alanda gerçekleştirdikleri yerel ekonomik faaliyetleri kapsamında; kurdukları işler, yatırımlarını değerlendirme biçimleri, tüketim alışkanlıkları ve alışveriş tercihleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Çizelge 5.15. ABD'deki Türklerin meslekleri

Meslekler	Frekans	Yüzde
Mühendis	97	19,0
Yönetici (Ürün-Finans-Operasyon Bilgi Sistemleri-Teknik-Proje-Veri tabanı-Çeşitli Alanlarda Alt-Orta-Üst Düzeyde Yöneticilik)	56	11,0
Esnaf-İş Adamı-Serbest Meslek	64	12,5
Akademisyen (Profesör-Doçent-Yardımcı Doçent-Öğretim Görevlisi-Araştırma Görevlisi-Okutman)	40	7,8
Muhasebe-Mali Müşavir-Mali Danışman-Muhasebe Uzmanı-Finans	22	4,3
Öğretmen	21	4,1
Öğrenci	19	3,7
Mekanik (Bilgisayar-Elektrik-Motor-Kaporta-Teknik Tamirciler-Tekniker-Teknisyen-Ziraat Teknikeri)	21	4,1
Araştırmacı (Matematik-Biyoloji-Sosyoloji-Bilim)	17	3,3
Turizmci (Otel Çalışanı-Rehber-Garson-Aşçı)	15	2,9
Doktor- Diş Hekimi	14	2,7
Tasarımcı (Ürün-Web-Grafik-Giyim)	11	2,2
Şoför (Limo-Otobüs-Tır)	10	2,0
Pazarlama-Satış Danışmanlığı	9	1,8
İnşaat	9	1,8
Gazeteci	8	1,6
Bankacı	8	1,6
Danışman (Finans-Ticari ve Yönetim Danışmanlıkları)	8	1,6
Hemşire	7	1,4
Mimar-İç Mimar-Peyzaj Mimarı	6	1,2
Kamu / Memur (Gümrük Memuru-Polis Memuru-Protokol Memuru-Strateji Uzmanı)	6	1,2
Yönetici Asistanı/Sekreter	5	1,0
Kuaför/Cilt Bakım Uzmanı	5	1,0
Emlakçı (Emlak-Emlak ve Gayrimenkul)	5	1,0
Ekonomist (Ekonomi Uzmanı)	5	1,0
Reklamcı	5	1,0
Avukat	3	0,6
Subay	3	0,6
Ev Kadını	3	0,6
Emekli	3	0,6
İnsan Kaynakları	2	0,4
Antrenör	2	0,4
Eczacı	1	0,2
Arkeolog	1	0,2
Diğer	18	3,6
Toplam	511	100,0

ABD'de yaşayan Türklerin çok farklı meslek alanlarından olduğu ancak ABD'de kendi mesleklerinin dışında iş kollarında çalıştıkları ya da yeni meslekler edindikleri de bilinmektedir. Araştırmanın anketlerinde katılımcılara mesleklerine dair açık uçlu soru yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Sanayi sonrası toplumlarda enformasyon teknolojilerinin ve

profesyonelliğin gelişmesiyle mesleklerde farklılaşma ve uzmanlaşma ilerlemiştir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde araştırmanın nicel verilerinden elde edilen bilgilere göre meslek alanlarında büyük bir çeşitlilik görülmektedir. Çizelge 5.15'e bakıldığında teknik alanlardaki mesleklerin oranının yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların %19'u mühendis⁴ olduklarını belirtmiştir. %4,1'i Bilgisayar-Elektrik-Motor-Kaporta-Teknik, Tamirci-Tekniker-Teknisyen-Ziraat Teknikeri gibi teknik alanlarda meslek sahibi oldukları bilgisini vermiştir. Çizelge 5.15'te yönetici olarak gruplandırılan satırda katılımcıların oranı %11'dir. Bu grupta "Ürün-Finans-Operasyon, Bilgi Sistemleri-Teknik-Proje-Veri tabanı-çeşitli alanlarda alt-orta-üst düzeyde yöneticilik" yanıtlarından yine teknik alanlarda meslek sahiplerinin olduğu görülmektedir.

"Esnaf-İş Adamı-Serbest Meslek" sahiplerinin oranı %12,5'tir. Akademisyen olduğunu belirten katılımcıların oranı %7,8, muhasebe-mali müşavir, mali danışman, muhasebe uzmanı, finans alanlarındaki meslek mensuplarının oranı ise 4,3'tür. Çizelge 5.15'de yer alan ve oranları %4'ün altında bulunan mesleklerin ise öğretmenlikten, reklamcılığa, emlakçılıktan kuaförlüğe çeşitli alanlarda olduğu görülmektedir.

Araştırma grubunun ABD'de meşgul olduğu işlerle ilgili bilgiler çizelge 5.16'da yer almaktadır.

Çizelge 5.16. ABD'deki Türklerin meşgul olduğu iş kolları

İş Kolları	Frekans	Yüzde
Özel bir firma	191	37,4
Serbest meslek sahibi	115	22,5
Bir devlet kurumu	46	9,0
Öğrenci	40	7,8
Emekli	30	5,9
Ev kadını	21	4,1
Çalışmıyor	16	3,1
Profesyonel Meslekler	51	10,0
Yanıtsız	1	0,2
Toplam	511	100,0

⁴ Türkiye'den ABD'ye tarihsel süreç içinde beyin göçü niteliğinde gerçekleşen göçlerde en yüksek meslek grubunu mühendisler oluşturmaktadır. 1960'lar ABD'deye yoğun bir beyin göçünün yaşandığı dönemdir. 1962-66 yılları arasında Türkiye'den yarısından fazlası mühendis olan, ayrıca bilim adamı ve doktorlardan oluşan 500 kişi ABD'ye göç etmiştir (Kurtuluş, 1999:9-57).

ABD’de yaşayan Türklerin meşgul oldukları iş kollarının dağılımına bakıldığında ilk sırayı %37,4 ile özel bir firmada çalışanların, ikinci sırayı %18,2’lik dağılımla iş yeri sahiplerinin aldığı görülmektedir. Katılımcıların %4,3’ü de serbest meslek sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Meslek bilgilerinin yer aldığı çizelge 5.15’te mesleklerinin öğrenci olduğunu ifade edenlerin oranı %3,7 iken, meşgul oldukları iş bilgisi sorulduğunda katılımcıların %7,8’i öğrenci olduklarını ifade etmiştir. Katılımcıların %9’u bir devlet kurumunda çalıştıklarını, %5,9’u ise emekli olduğunu belirtmiştir.

Ev kadını olduklarını ifade eden 21 kadından sadece 3 kişi çizelge 5.15’te yer aldığı gibi meslek hanesine de “ev kadını” seçeneğini eklemiştir.

Çizelge 5.17. ABD’deki Türklerin yıllık hane gelirleri

Gelir Düzeyi (Dolar)	Frekans	Yüzde
20.000 ve daha az	17	3,3
21.000-50.000	91	17,8
51.000 -80.000	95	18,6
81.000- 110.000	93	18,2
111.000-140.000	46	9,0
141.000-170.000	52	10,2
171.000-200.000	19	3,7
200.000 ve üzeri	90	17,6
Yanıtız	8	1,6
Toplam	511	100,0

Örneklem grubuna yıllık hane gelirleri sorulduğunda katılımcıların verdiği yanıtların dağılımı çizelge 5.17’de yer almaktadır. Katılımcıların %3,3’ü 20 bin dolardan az bir gelire sahiptir. %17,8’inin yıllık hane geliri 21.000-50.000 dolar, %18,6’sı 51.000-80.000 dolar, %18,2’si 81.000-110.000 dolar, %9’u 111.000-140.000 dolar, %10,2’si 141.000-170.000 dolar, %3,7’si 171.000-200.000 dolar arasında ve %17,6’sı 200 bin doların üzerindedir. ABD’de yaşayan Türk örneklemin yıllık hane geliri 50 bin doların üzerinde olanların oranı %77,3’e tekabül etmektedir.

Katılımcılara gelirlerinin ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı sorulduğunda verilen cevapların dağılımı çizelge 5.18’deki gibi olmuştur. Araştırmanın örneklem grubunun %75,5’i gelirlerinin yeterli olduğunu, %20,2’si gelirlerinin kısmen yeterli olduğunu ifade etmiştir. Gelirlerinin ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli olmadığını belirtenlerin oranı ise %4,3’tür.

Çizelge 5.18. ABD'deki Türklerin yıllık gelir-ihtiyaç ilişkisi

Değerlendirme Ölçeği	Frekans	Yüzde
Yeterli	386	75,5
Kısmen yeterli	103	20,2
Yeterli değil	22	4,3
Toplam	511	100,0

Örneklem grubuna ABD'de yaşayan Türklerin ekonomik yaşam koşullarını nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Katılımcıların %44,2'si iyi düzeyde olduğunu, %41,1'i orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir (çizelge 5.19.).

ABD'de 2015 yılı hane geliri ortalama 56.516 dolar olarak açıklanmıştır (<https://www.census.gov/data/tables/2016/demo/income-poverty/p60-256.html>). Bu durumda yıllık hane gelirlerine göre ABD'deki Türklerin orta ve orta-üstü ekonomik gelir düzeyinde oldukları görülmektedir.

Çizelge 5.19. ABD'deki Türklerin ekonomik yaşam koşulları hakkındaki düşünceleri

Değerlendirme Ölçeği	Frekans	Yüzde
Çok iyi düzeyde	42	8,2
İyi düzeyde	226	44,2
Orta düzeyde	210	41,1
Kötü düzeyde	24	4,7
Yanıtsız	9	1,8
Toplam	511	100,0

Ekonomik birikimlerine yönelik değerlendirmelerin yer aldığı çizelge 5.20'de ABD'de yaşayan Türklerin %35,8'i birikim yapamadığını ifade etmiştir. Birikimlerini ABD bankalarında veya ABD'de menkul veya gayrimenkul olarak değerlendirenlerin oranı %39,3'tür. Birikimlerini hem ABD hem de Türk bankalarında veya her iki ülkede gayrimenkul olarak değerlendirenlerin oranı %16, Türk bankalarında veya Türkiye'de menkul, gayrimenkul vb. olarak değerlendirenlerin oranı ise %5,5'tir.

Ekonomik birikim yapabilenler arasında birikimlerini ABD'de değerlendirenlerin oranının ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu durum, ekonomik alandaki uluslararasılaşmanın gelişmesi ve göçmenlerin ABD'nin ekonomik sistemine entegre olması açısından bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Çizelge 5.20. ABD'deki Türklerin ekonomik birikimlerini değerlendirme biçimleri

Değerlendirme Biçimi	Frekans	Yüzde
Birikim yapamıyoruz	183	35,8
Birikimlerimizi ABD bankalarında veya ABD'de menkul (altın, tahvil v.s.) veya gayrimenkul (ev, arsa vb.) olarak değerlendiriyoruz	201	39,3
Birikimlerimizi hem ABD hem de Türk bankalarında veya her iki ülkede gayri menkul olarak değerlendiriyoruz.	82	16,0
Birikimlerimizi Türk bankalarında veya Türkiye'de menkul, gayrimenkul vb. olarak değerlendiriyoruz	28	5,5
Diğer	9	1,8
Yanıtız	8	1,6
Toplam	511	100,0

ABD'deki Türklerin evlerinin mülkiyet durumlarını gösteren çizelge 5.21'e bakıldığında %51,1'i kiracıdır. Ev sahibi olanların oranı %47,6'dır. Örneklem grubunun yaklaşık yarısının ev sahibi olduğu böylece Türklerin ABD'de mülk edindikleri ve kalıcı olma çabası içinde oldukları söylenebilir. Ev sahibi olmama ya da olamama nedenlerinden birisinin ABD'de ve özellikle de Türklerin yoğun olarak yaşadığı NY ve NJ bölgelerinde emlak fiyatları ile vergilerinin çok yüksek olması gösterilebilir. Araştırmanın nitel görüşmelerindeki katılımcılardan New Jersey bölgesinde yaşayan, uluslararası ekonomik faaliyetlerde bulunan, bu faaliyetlerinde önemli bir aşama kaydetmiş olan F.L.O. NJ'deki yüksek vergilerden ve ağır yaşam koşullarından yakınmaktadır:

“New Jersey eyalet olarak Amerika'nın en pahalı eyaletlerinden birisidir. Sigorta, insurance konularında en pahalı yer burası. ... 2005 yılından 2014 yılına kadar 2 milyon aile NJ'i terketmiş. Başka eyaletlere gitmiş. 18 milyon dolar geliri kaybetti bu state, bu zaman zarfında. Mercedes'in ana merkezi buradaydı, Atlanta'ya gitti. BMW gitti.... Ben şimdi düşünmeye başladım hepsini satayım, ya North Caroline'a gideyim. North Caroline güzel bir yer. Vergiler düşük. Mesela burada bir, bir buçuk milyon dolar olan ev orada 300 bin dolar. Burada mesela benim evin yıllık vergisi 17 bin küsur ise orada mesela 3-4 bin dolar. Şimdi siz olsanız düşünmez misiniz?...”

Çizelge 5.21. ABD'deki Türklerin yaşadığı evlerin mülkiyet durumları

Mülkiyet Durumu	Frekans	Yüzde
Ev sahibi	243	47,6
Kiracı	261	51,1
Diğer	2	0,4
Yanıtız	5	1,0
Toplam	511	100,0

ABD’de yasal olarak yaşayanlara sosyal sigorta numarası ve kartı (Social Security Number and Card) verilmektedir. Bu numara yasal çalışma izni ve çeşitli sosyal haklardan yararlanma hakkı vermektedir.

Sosyal güvenlik kavramını sosyal politikaya kazandıran ve bu kavramı bir yasal düzenlemenin adı olarak (The Social Security Act-1935) ilk kullanan ülke ABD olmuştur. Öte yandan gelişmiş ve demokratik rejimle yönetilen ülkede ulusal bir sağlık sigortası bulunmamaktadır. Sağlık sigortası, Amerikan sosyal güvenlik sisteminin pahalı, karmaşık ve problemlili alanlarından birisidir. Sistem, finansman ve hizmet sunumu açısından çok parçalı bir görünüme sahiptir. Toplam nüfusun 2/3’ünden fazlasının sağlık sigortası, işverenler tarafından finanse edilen şirket emeklilik programları aracılığıyla özel sektör tarafından, geri kalanı ise kamu sektörü tarafından karşılanmaktadır. Toplam nüfusun %9’una yakın bir bölümü de bireysel olarak ödedikleri primlerle sağlık sigortasına sahip olabilmektedir (Alper, 2008). Dolayısıyla emeklilik ve sağlık sigortası yaptırmak bireyler ve aileler açısından masraflı olmaktadır.

Araştırma kapsamında görüşme yapılan kadın katılımcı R.B., küresel ölçekli bir şirkette yönetici olarak çalışmakta ve ABD’de yaşam koşullarının gittikçe ağırlaşmasından, aynı şekilde emeklilik koşullarının da kötüleşmesinden yakınmaktadır:

“...Çalışma koşulları çok zorlaştı. Şimdi gençler tabii o yeni nesil yetişti üniversitelerden onları alıyorlar işe. Bilgisayarı veriyorlar, evden çalış, plajdan çalış nereden istersen çalış, yeter ki çalış. Şimdi artık o beklentiler çok yükseldi. Onlarla dolayısıyla artık rekabetteyiz. Onun için sürekli daha ne kadar yapabilirsin, daha ne kadar, daha ne kadar? Yani eskiden 3 kişinin yapacağı işi tek kişiye indirdiler falan filan. Onlar da ekonomiye göre ayarlıyorlar kendilerini. Masraflardan düşmeye çalışıyorlar ve sıkıntıyı içeridekilere veriyorlar. Ben de şimdi diyorum ki nereye kadar? Eve geliyorum, iki gün yetmiyor, 8-9 saat yetmiyor yapacağım işe. Yemek yapıyorum, yemekten sonra yine üç saat çalışmak zorunda kalıyorum. Zaten haftasonları da biraz zaman ayırmak zorunda kalıyorum... 65 yaşına kadar bu tempoda çalışabilir miyim? Artık yani öyle bir imkân da olmayacak. Zaten seni de istemiyorlar yaşlanınca da. Çünkü sen şirket için daha çok masrafsın yaşlandıkça. Onlar da bakıyorlar, her birkaç sene içerisinde değiştiriyorlar işte. Emeklilik fonunu da sağolsunlar borsaya bağladılar. Çoğu şirket için o eski bildiğimiz garantili emeklilik kalmadı. Onun için biraz zor burada. İnsanlar burada nasıl olacak bilmiyorum ama bu benim görüşüm kapitalizm modeli artık gerçekten buranın hani derler ya önce dışarıdan alır kendisine dışarıdan kalmadığı zaman artık içe döner. Bu Amerika’da içe dönme zamanı, kendi insanlarını sömürüyor. Yani onun için yaşam daha da zor. 3 kuruşluk iş yapıyorsan 4 kuruş harcıyor bir şekilde...”

Çizelge 5.22. ABD'deki Türklerin emeklilik planlaması

Emeklilik Durumları	Frekans	Yüzde
ABD'de emeklilik fonum var	193	37,8
Türkiye'de emeklilik fonum var	77	15,1
Hem Türkiye'de hem ABD'de emeklilik fonum var	73	14,3
Emekliliğe dair henüz bir planlamam yok	153	29,9
Diğer	3	0,6
Yanıtsız	12	2,3
Toplam	511	100,0

Emeklilik sürecinin ve fonların ödenme zorluğu Türk göçmenlerin emeklilik planlarını da etkilemektedir. Çizelge 5.22'de görüldüğü gibi örneklem grubunda emekliliğe dair henüz bir planlaması olmayanların oranı %29,9'dur. Oldukça yüksek oranda katılımcı herhangi bir emeklilik fonuna sahip olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların, %37,8'inin ABD'de emeklilik fonunun olduğu, %15,1'nin Türkiye'de emeklilik fonunun olduğu, hem Türkiye'de hem ABD'de emeklilik fonu olanların oranının ise %14,3 olduğu görülmektedir.

ABD'de yaşadığı halde Türkiye'de emeklilik fonu olanların oranı %29,4 olmaktadır. Türk göçmenlerin Türkiye ile bağlarının devam ettiği ve “geri dönüş” olasılığını göz önünde bulundurdıkları düşünülebilir.

Girişimci Türkler

Türkiye'den ABD'ye göçlerin ve göç edenlerin tarihsel süreç içerisinde farklılık göstermesi ABD'de yaşayan Türkler'in yaşam ve üretim biçimlerini de etkilemiş ve çeşitlendirmiştir. Yerel ekonomik faaliyetler kapsamında değerlendirilen hizmetlerin ve ürünlerin hem erişimi hem de çeşitliliği artmıştır. Bu artışın en önemli nedeni Portes ve arkadaşlarının (1999) belirttiği gibi hava ulaşımı, uzun mesafeli telefon, faks iletişimi ve elektronik posta gibi araçlarla kitle iletişiminin hızlanmasının ulusaşırı faaliyetler için “teknolojik temeli” sağlamış olmasıdır.

ABD’de yaşayan Türklerin girişimcilikleri, ulusaşırı faaliyetleri kamuoyu gündeminde sıkça yer almaktadır⁵. Araştırma kapsamında “kendi iş yeri”ni kuran ve farklı sektörlerde faaliyet veren katılımcılarla görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın daha önceki bölümlerinde yer aldığı gibi bu araştırmanın nicel verilerinde yer alan girişimci Türklerin oranı %20 dolayındadır. Ayrıca görüşme yapılan katılımcılardan sekiz kişi farklı sektörlerde hizmet veren girişimci Türkler’dir (Çizelge 2.1). ABD’deki Türkler’in restoran ve benzin istasyonu işletmeciliğinin yanı sıra, finans, teknoloji, otomotiv, medya, iletişim, ulaşım, havayolu, gıda, inşaat, menkul, gayrimenkul, kişisel gelişim, çeşitli spor dalları, eğitim, sağlık, eğlence sektörü gibi çok fazla alanda faaliyet verdikleri araştırmanın örneklem grubunun verdiği bilgilerden anlaşılmaktadır.

“Son senelerde Amerika’daki Türklerin demografik özellikleri çok değişti.... Son 10 senede Anadolu’nun her yerinden ve her meslekten insanlar gelmeye başladı. Mesela restoranlarımızda büyük bir gelişme oldu. Anadolu’nun içinden kuaförler, araba mekanikleri (tamirci), terziler geldi ve bu tür mesleklerde gelişme oldu. Birçok meslekte Türk vatandaşı geldi.” (P.C.).

2002 yılında kendi istasyonumu açtım. Böyle bir gerçekten Amerikan dream derler ya ona benzer bir şey yaşadım. Ben ona inanıyorum gerçekten. Çünkü benim birkaç iş girişimim oldu mesela bakkal açayım, satın alayım falan filan. Daha sonra da yok benim istasyon hedefim var, gittim konuştum.... O zaman genelde işçiler Türktü. İstasyon sahipleri de vardı ama yani galiba iş imkânı açıldığı için şu anda daha büyük. Long Island’da mesela çok büyük bir istasyon var sahibi Türk. Burada (New Jersey) biraz daha az. Long Island’da belki 100-200 tane istasyon sahibi Türk bulabilirsiniz.” (M.T.).

Benim yaptığım ticaret, benim 7-8 otobüsüm var... bir ayağımı Florida yapmayı düşünüyorum. Orada bir arkadaşım kullanılmış otobüsleri alıp satıyor. Onun yerinden kiralayıp orada bir şirket kuracağız. Yazın burada iş yapacağız, kışın o tarafta. Çünkü kışın Disneyland’e gelen çok turist oluyor. Biz de o turistleri alıp, işte uçaktan, gemiden alıp Disneyland’e getirip götürmeler arasında çalışmak istiyoruz. Bunun araştırmasını yapıyoruz şimdi.... Belgrad’da ofisim var zaten. Sırbistan’da. Orada çalışan 3-4 tane elemanım var. Orayı çoğaltmaya çalışıyorum şimdi....” (F.L.O.).

“UPS lojistik şirketinde kendi arabalarımızla bir nevi kuryelik yapıyoruz. Kendi işimiz.” (B.Z.).

“Eşim geldikten sonra çok çeşitli işlerde çalıştı. Ben önce çalışmadım. Daha sonra eşimle fast food işine başladık ve bir süre o işi yaptık. O esnada çevremiz de çok gelişti. İşlerimiz iyi gitti.” (T.H.).

⁵ ABD’deki Türklerin ekonomik faaliyetlerini ve iş dünyasından haberlerini veren bir yerel medya örneği olarak New York merkezli Turk of America dergisi ve internet üzerinden yayın yapan <http://www.turkofamerica.com> haber sitesi bu alanda özel çalışmalar yapmaktadır. Düzenlediği çeşitli etkinlikler ile (kuruluş yıldönümü konseri, ödül törenleri gibi) ya da özel dosya haberleri ile (“Golden Turk”, “The 50 Most Influential Turkish-Americans”, “The 30 Most Influential Turkish-American Women” ve “The 40 Under 40” etc.) ulusaşırı medya faaliyetleri yürütmektedir (Yığıttürk Ekiyor, 2015).

Göçmenlerin ulusaşırı alanlarda yaşamları geliştikçe bu durum onların ilişkili olduğu tüm kurumları da etkilemektedir. Böylece hem göç veren hem de kabul eden ülkelerin yerel ekonomileri de etkilenmektedir. Bunun bir örneği, gelişmekte olan ülkelerdeki cenaze hizmeti veren kuruluşlardır. Cenaze törenleri de tıpkı göçmenlerin yaşamları gibi çok boyutlu bir olay olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelere gelen göçmenler ülkelerinde; cenaze hizmetlerinin organizasyonu, finansmanı ve uygulaması konusunda önemli rol oynamaktadır (Mazzucato, Kabki ve Smith; 2006). Bu tür faaliyetler etnik nişlerden ulusaşırı hizmet, dağıtım ve ürünlere doğru evrilmektedir. ABD'deki Türklerin de bu tür faaliyetler içinde yer aldığı görüşmelerden de anlaşılmaktadır.

“98 yılında Amerikalı bir cenaze firmasının yanında çalışmaya başladım. Cenaze işleri organize etmeye başladım. Çünkü Amerika'da böyle cenaze hizmetleri yoktu, daha önce yapılmamıştı. 1998 yılında ... Cenaze Hizmetleri kurdum.... burada vefat eden hangi millet yani Müslüman topluluklarından kimler varsa, mesela Arnavutlar bunları çok konuştuk, hepsinin cenazesi ile birebir ilgilendim.” (F.Z.).

“2002 yılında ... bir dergi kurduk ortağımınla. 2005 yılında çalışma vizemizi aldık. Öğrenci vizesinden çalışma vizesine. 14 yıldır yayıncılık yapıyorum. Onun dışında da bir danışmanlık firmamız var.” (D.P.).

Ulusaşırı alanlarda yerel ekonomiler göçmenlerin ihtiyaçlarına göre gelişip şekillenmektedir. Sosyal ve kültürel sermayesini nakledebilen girişimci göçmenler topluluğun ihtiyaçları doğrultusunda geliştirdikleri ekonomik faaliyetlerini ulusaşırı alana taşıyabilmektedir.

Örneklemin alışveriş tercihlerinin etnik marketlere yönelik olup olmadığını belirlemek amacıyla yöneltilen soruya verilen yanıtlardan Türk göçmenlerin doğrudan etnik marketlere yönelmediği, alışverişleri için rasyonel bir tercih yaptıkları görülmektedir. %77,1'i ihtiyaçlarına göre kendilerine en uygun alışveriş mekânını tercih etmektedir. Katılımcıların %8,4'ü Türklerin sahip olduğu market ve mağazalardan alışveriş yapmayı tercih etmektedir. Amerikalıların sahip olduğu market ve mağazaları tercih ettiğini belirtenlerin oranı %11,4'tür. Ayrıca %1,2'si yabancıların sahip olduğu market ve mağazalardan alışverişini tercih ettiklerini belirtmektedir (çizelge 5.23).

Çizelge 5.23. ABD’deki Türklerin alışveriş tercihleri

Alışveriş Yapılan Yer Tercihi	Frekans	Yüzde
Türklerin sahip olduğu market ve mağazalardan	43	8,4
Yabancıların sahip olduğu market ve mağazalardan	6	1,2
Amerikalıların sahip olduğu market ve mağazalardan	58	11,4
Yapacağım alışveriş için en yakın ve uygun olan market ve mağazalardan	394	77,1
Diğer	9	1,8
Yanıtız	1	0,2
Toplam	511	100,0

Bu araştırmanın nicel verileri daha önce açıklandığı gibi ABD’nin 34 farklı eyaletinden katılımcılar aracılığıyla elde edilmiştir. Bu eyaletlerin tümünde Türkler’e ait mağaza ve marketlerin olmadığı ve şehirler arasındaki fiziksel mesafeler göz önünde bulundurulduğunda sonuçlar beklenildiği gibidir. Ayrıca, ABD’nin pazar çeşitliliği, zincir mağazaların niceliksel ve niteliksel olarak büyüklüğü, çokkültürlü toplumun tüketim tercihine uygun hizmet anlayışları dikkate alındığında sonuçlar anlamlı olmaktadır. Araştırmanın nitel görüşmelerinden elde edilen bulgulara göre yabancı market ve mağazalar arasında ise Arap ve Hint marketleri ilk sıralarda tercih edilmektedir. Alışveriş sadece gıdaya yönelik olduğu zaman tercihler biraz daha farklılaşmakta, ağırlıklı tercih etnik market ve mağazalar yönünde olmaktadır. Özellikle NJ ve NY bölgelerinde Türk market ve restoranların Türkler ve Müslümanlar arasında sıklıkla tercih edildiği görülmüştür.

Orta ölçekli bir Türk marketinde çalışan İ.E. müşterilerinin hemen hemen tamamına yakınının Türklerden oluştuğunu söylemektedir.

“Orta büyüklükte bir market. Burada yöneticilik yapıyorum... Müşteriler %90 Türk, çalışanların %95’i Türk.” (İ.E.).

Etnik market ve mağazalar göçmenlerin sadece gıda vb. tüketim ihtiyaçlarını karşılamakla kalmıyor aynı zamanda ulusaşırı sosyal ağların ve bağların geliştiği ulusötesi mekânsal bir niteliğe de dönüşebiliyor. Tıpkı NJ’de Paterson kentindeki Cangöz Kasap, Anadolu Market ya da Taşkın Fırın’da olduğu gibi. Bu araştırmanın görüşmelerinin ve sohbetlerin bazılarının da gerçekleştiği söz konusu mekânlar özel günlerde “tören” alanı, diğer günlerde “uğrak mekân” niteliği taşımaktadır.

5.7. Dil Becerileri ve Tercihleri

Dil sadece bir iletişim aracı değildir, her şeyden önce bizzat kendiliklerimizin ve anlamın kurulduğu kültürel bir inşa aracı (Chambers, 2005:37) olmaktadır. Dil ayrıca, etnik grubun bağlılığı açısından merkezi bir rol oynayan sembolik bir anlam taşımaktadır (Castles ve Miller, 2008: 360).

Çizelge 5.24. ABD'deki Türklerin kendi dillerini, kültürlerini koruma ve geliştirme koşulları

Dillerini, Kültürlerini Koruma ve Geliştirme Koşulları	Frekans	Yüzde
Tamamıyla sahipler	209	40,9
Kısmen sahipler	238	46,6
Sahip değiller	50	9,8
Fikrim yok	13	2,5
Yanıtsız	1	0,2
Toplam	511	100,0

Araştırmada ABD'de yaşayan Türklere kendi dillerini, kültürlerini koruma ve geliştirme koşullarına sahip olup olmadıkları sorulduğunda katılımcıların %40,9'u kendi dillerini, kültürlerini koruma ve geliştirme koşullarına tamamıyla sahip olduklarını, %46,6'sı kısmen sahip olduklarını ifade etmiştir. Kendi dillerini ve kültürlerini koruma ve geliştirme koşullarına sahip olmadığını düşünenlerin oranı %9,8, bu konuda herhangi bir fikri olmadığını ifade edenlerin oranı ise %2,5'tir (çizelge 5.24).

Kültürel homojenlik düşüncesinin egemen olduğu durumlarda; göçmenlerin dil ve kültürleri ötekiliğin sembollerine dönüşmektedir. Göçmenlerin köken dillerinden ve kültürlerinden vazgeçmeleri göçmen ülkelerinde başarı ve uyum olarak, vazgeçmemeleri ise ayrılma isteğinin göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Castles ve Miller, 2008: 360). Görüşmelerde görüşme yapılan kişiler özellikle ikinci kuşakta Türk dili ve kültürünün etkisini kaybettiğini düşünmektedir. Ancak bu durumun nedenini ABD'nin uyum politikalarına değil, aile içinde ve Türk toplumunun üyeleri arasında iletişimin giderek kaybolmasına bağlamaktadır. Katılımcılardan N.O. Türklerde dil ve kültür bilincinin kaybolmasını hem ABD'de yaşayan Türk toplumu açısından hem de Türkiye açısından bir sorun olarak görmektedir.

“...biz Türk tarihini, Türk dilini çocuklara öğretemiyoruz. Benim üç tane oğlum var. Mesela ikisi tamam çok iyi Türkçe kullanır, ama üçüncüsü çok zorlanıyor Türkçe ’den. Şimdi Türk tarihini, Türk coğrafyasını anlat desem çok az alabilirim. Dolayısıyla bunları negatif olarak görüyorum. Ama şöyle tabi ki Türkiye’ye ilerisi açısından baktığım zaman Türkiye’nin çıkarları açısından Türk toplumunun açısından baktığım zaman bunları önemli faktörler olarak görüyorum.” (N.O).

Türk siyasi partilerinden birisinin ABD’deki örgütlenmesinde görev yapan B.Z. özellikle ikinci kuşak Türklerde dil ve kültür bilincinin kaybolmasının önlenmesi amacıyla çözümler geliştirilmesi gerektiğini, kendilerinin de bu konuyu öncelikli meseleler arasında gördüklerini anlatmaktadır:

“Amerika’da özellikle yapılması gereken şeyler bizim arkadaşlarla uzlaştığımız. Çocuklarla ailelere yönelik. Burada özellikle Türk Derneği kurulması gibi.... Çocuğa ailede görmesi gereken dersi veremedikleri için ikinci nesil biraz sıkıntılı büyüyor. Annenin babanın vermesi gerekeni, anne baba işe odaklandığından tam olarak veremediğini düşünüyorum. O yüzden de işte bizim bu Türkçe çalışmalarımız veya sosyal faaliyetlerimizin ön plana çıkması gerektiği kanaatindeyim.” (B.Z).

Çizelge 5.25. ABD’deki Türklerin en iyi bildikleri dil

En İyi Bildikleri Dil	Frekans	Yüzde
Türkçe	444	86,9
İngilizce	41	8,0
Diğer	26	5,1
Toplam	511	100,0

Bu araştırmanın katılımcılarının %96,5’i Türkiye’de doğan göçmenlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla katılımcılara en iyi bildikleri dil sorulduğunda %86,9’u Türkçe, %8’i İngilizce yanıtını vermiştir. Katılımcıların %5,1’i açık uçlu seçeneğe “Her ikisini de”, “Almanca”, “İspanyolca”, “Rusça”, “Kürtçe” gibi yanıtlar vermiştir.

Çizelge 5.26. ABD'deki Türklerin Türkçe/İngilizce kullanım becerileri

Türkçe	Çok iyi		İyi		Orta		Kötü		Çok Kötü		Yanıtsız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okuma	469	91,8	29	5,7	6	1,2	1	0,2	1	0,2	5	1,0
Yazma	447	87,5	36	7,0	14	2,7	1	0,2	2	0,4	11	2,2
Anlama	464	90,8	32	6,3	2	0,4	1	0,2	1	0,2	11	2,2
Konuşma	442	86,5	47	9,2	5	1,0	1	0,2	1	0,2	15	2,9
İngilizce	Çok iyi		İyi		Orta		Kötü		Çok Kötü		Yanıtsız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okuma	315	61,6	143	28,0	35	6,8	10	2,0	2	0,4	6	1,2
Yazma	271	53,0	161	31,5	50	9,8	11	2,2	5	1,0	13	2,5
Anlama	306	59,9	140	27,4	45	8,8	5	1,0	3	0,6	12	2,3
Konuşma	258	50,5	177	34,6	53	10,4	8	1,6	2	0,4	13	2,5

ABD'de yaşayan Türklerin Türkçe ve İngilizce kullanım becerilerinin yer aldığı çizelge 5.26 incelendiğinde örneklem içinde Türkçe okuma becerisini çok iyi bulanlar %91,8, iyi bulanlar % 5,7, orta derecede bulanlar %1,2, kötü ve çok kötü bulanlar %0,2'dir. Türkçe yazma becerisini çok iyi bulanlar % 87,5, iyi bulanlar %7, orta bulanlar %2,7, kötü bulanlar %0,2, çok kötü bulanlar %0,4'tür. Türkçe anlama becerisini çok iyi bulanlar %90,8, iyi bulanlar %6,3, orta bulanlar %0,4, kötü ve çok kötü bulanlar ise %0,2'dir. Türkçe konuşma becerisini çok iyi bulanlar %86,5, iyi bulanlar %9,2, orta bulanlar %1, kötü ve çok kötü bulanlar ise % 0,2'dir.

ABD'de yaşayan Türklerin Türkçe okuma, yazma, anlama ve konuşma seviyelerinin oldukça iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Etnik topluluk içinde etnik dilin düzeyinin iyi olması geldikleri ülke ile bağların sürdürülmesinde ve ulusaşırı alandaki sosyal ağların gelişmesinde, kültürel örüntülerin aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Çizelge 5.26'da ABD'de yaşayan Türklerin İngilizce kullanım becerileri incelendiğinde örneklem içinde İngilizce okuma becerisini çok iyi bulanlar %61,6 iyi bulanlar 28,0%, orta bulanlar 6,8%, kötü %2 ve çok kötü bulanlar %0,4'dir. İngilizce yazma becerisini çok iyi bulanlar %53,0 iyi bulanlar %31,5, orta bulanlar 9,8%, kötü bulanlar 2,2%, çok kötü bulanlar %1'dir. İngilizce anlama becerisini çok iyi bulanlar 59,9%, iyi bulanlar 27,4%,

orta bulanlar 8,8%, kötü bulanlar %1 ve çok kötü bulanlar ise %0,6'dır. İngilizce konuşma becerisini çok iyi bulanlar %50,5, iyi bulanlar %34,6, orta bulanlar %10,4, kötü bulanlar %1,6 ve çok kötü bulanlar ise % 0,4 oranındadır.

ABD'de yaşayan Türklerin İngilizce dil becerilerinin okuma, yazma, anlama ve konuşma seviyelerinin oranlarının iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Okuma ve anlama becerilerinin konuşma ve yazma becerilerine göre daha iyi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Örneklemin eğitim düzeylerinin yüksek olduğu ve İngilizcenin küresel ölçekli bir dil olduğu dikkate alındığında bu sonuçların varsayılan doğrultuda olduğu görülmektedir. Göç edilen ülkenin dilini bilmek göçmenlerin uyum süreçlerini kolaylaştırmakta ve hızlandırmaktadır. Diğer yandan İngilizce dil becerilerinden konuşma becerisini orta ve kötü düzeyde bulanların oranı toplamda %47,0'ye tekabül etmektedir. Bu sonuç Türk göçmenlerin İngilizce konuşma becerilerine tam olarak güvenemedikleri için toplumsal yaşama uyum sağlamakta sorun yaşayabileceklerinin göstergesi olabilir. Ayrıca İngilizceyi günlük hayatta kullanım sıklıklarını gösteren çizelge 5.27'de İngilizceyi "her zaman" ve "sık sık" kullananların oranının %8,8 ile oldukça düşük olduğu görülmektedir. Nitekim bu durum aşağıdaki uyum sorunlarının yer aldığı çizelgelerde ve nitel görüşmelerde Türklerin ABD'de yaşadıkları sorunlardan birisi olarak ifade edilmiştir. İlerleyen bölümlerde ve "ABD'deki Türklerin Sorunları" başlığında da bu konuya değinilmektedir.

Çizelge 5.27. ABD'deki Türklerin günlük hayatta Türkçe/İngilizce kullanma sıklıkları

Türkçe Kullanma Sıklığı	Frekans	Yüzde
Her zaman	44	8,6
Sık sık	92	18,0
Bazen	145	28,4
Nadiren	107	20,9
Hiçbir zaman	123	24,1
Toplam	511	100,0
İngilizce Kullanma Sıklığı	Frekans	Yüzde
Her zaman	10	2,0
Sık sık	35	6,8
Bazen	116	22,7
Nadiren	153	29,9
Hiçbir zaman	195	38,2
Yanıtsız	2	0,4
Toplam	511	100,0

Örneklemin günlük hayatta Türkçeyi kullanım oranlarına bakıldığında (çizelge 5.27) %24,1'i hiçbir zaman, %28,4'ü bazen, %20,9'u nadiren, %18'i sık sık, %8,6'sı her zaman konuştuklarını belirtmiştir. Çizelge 5.27'de İngilizce'nin günlük hayatta kullanım oranları incelendiğinde, %2'si her zaman, %6,8'i sık sık, %22,7'si bazen, %29,9'u nadiren, %38,2'si hiçbir zaman yanıtını vermiştir.

Çizelge 5.28. ABD'deki Türklerin aile içinde konuştukları dil

Aile İçinde Konuşulan Dil	Frekans	Yüzde
Türkçe	364	71,2
İngilizce	128	25,0
Diğer	14	2,7
Yanıtsız	5	1,0
Toplam	511	100,0

ABD'de yaşayan Türklerin aile içinde konuştukları dilin dağılımını gösteren çizelgeye göre katılımcıların %71,2'si Türkçe konuştuklarını, % 25'i İngilizce konuştuklarını, %2,7'si Türkçe ve İngilizceyi aynı oranlarda ve diğer bir dili (Makedonca, Arnavutça, İspanyolca, Fransızca, Rusça, Kürtçe, Zazaca, Bosnakca) konuştuklarını belirtmiştir.

Çizelge 5.29. ABD'deki Türklerin Türk arkadaşları ile konuştukları dil

Türk Arkadaşları ile Konuşulan Dil	Frekans	Yüzde
Türkçe	481	94,1
İngilizce	21	4,1
Diğer	8	1,6
Yanıtsız	1	0,2
Toplam	511	100,0

Çizelge 5.29'a göre ABD'de yaşayan Türklerin Türk arkadaşları ile iletişimlerinde %94,1'inin Türkçe konuştukları, %4,1'inin ise İngilizce konuştukları görülmektedir. Örneklemin %1,6'sı başka dillerde konuştuklarını belirtmiştir.

Çizelge 5.30. ABD'deki Türklerin çocuklarının aile içinde dil kullanma tercihi

Dil Kullanma Tercihi	Frekans	Yüzde
Türkçe	242	47,4
İngilizce	75	14,7
Diğer	26	5,1
Yanıtsız	168	32,9
Toplam	511	100,0

Katılımcılara çocuklarının aile içinde hangi dili kullanmasını istedikleri sorulduğunda 511 kişiden 343 kişi bu soruya yanıt vermiştir. Yanıt veren katılımcıların oranı örneklem içinde %67,1'dir. Katılımcılardan %47,4'ü Türkçe, %14,7'si İngilizce, %5,1'i diğer yanıtı vermiştir.

Çizelge 5.30'dan ve nitel görüşmelerden elde edilen veriler örneklemin özelde çocukları ile genel anlamda da aile içinde konuşmayı tercih ettikleri dilin Türkçe olduğunu göstermektedir. Güler'e (2004:212) göre okulda ve gündelik hayatta İngilizceyi çok başarılı bir biçimde kullanabilen ikinci kuşak Türkler Türkçe'de aynı yetkinliğe sahip değiller ve Türkçeyi kullanmakta sorunlar yaşamaktadır.

Görüşmelerde katılımcıların büyük oranda üzerinde durdukları ve kendileri açısından problem olarak gördükleri konunun çocuklarının ve sonraki kuşakların Türkçe dil becerisi olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmanın nitel bölümünde ikinci kuşak bir katılımcı ebeveynlerinin kendisine evde İngilizce konuşmayı yasakladığını, Türkçe konuşmadığı zamanlarda kendisine cezalar verildiğini anlatmaktadır. Aile içinde çocuklarıyla kendisinin İngilizce konuştuğunu, Türkiye doğumlu eşinin sadece Türkçe konuştuğunu belirtmekte ve kendi çocuklarının İngilizce konuşmaları halinde ceza almadıklarını gülerek anlatmaktadır:

“Cezalı değil. Hem İngilizce hem Türkçe. Eşim Türkçe konuşuyor, ben de İngilizce konuşuyorum. İyiler.” (H.F.).

Görüşme yapılan çocuk sahibi katılımcıların hemen hepsi aile içinde Türkçe konuşmak konusunda kararlı davranmak gerektiğini, aksi takdirde çocuklarının Türkçeyi kesinlikle öğrenemeyeceklerini düşünmektedir.

“Çocuklarımız çok güzel Türkçe konuşuyorlar. Biz bilerek, eşim o da 75'ten beri burada. ...biz ailece karar almıştık. Çocuklara birinci lisan Türkçe öğreteceğiz diye. Okula gittikleri zaman biraz problemleri oldu, öğretmenlerinden şikâyet geldi, çocuklar anlamıyorlar bizi diye ama biz ısrarla üzerlerine düşerekten Türkçe öğrenmelerini sağladık ve Türkçeleri şu anda çok güzel. Tabi yazmada biraz sorun olabiliyor, bazı ufak tefek kelimelerde fakat belki konuşmanız önce Türk, sonra Amerikalı zannedersiniz. İngilizceleri de çok güzel. Biz doğru yaptığımıza inanıyoruz. Her sene de Türkiye'ye yolladık. 2-3 ay kaldıkları için onun da yararı olmuştur” (M.T.).

“...İngilizceyi babam biliyordu, annem sonradan tek tük. Öyle çok şey yapmadı annem. Aslında onun için belki biz Türkçemizi unutmadık ve konuştuk, her ne kadar kötü olsa bile yine

evin içinde annemle mecburduk Türkçe konuşmaya, annemle babamla. Ama kendi aramızda, kardeş olarak hep İngilizce konuşurduk ki annem babam o zamana kadar Türkçe konuşmuş evde. Unutacaksınız falan derlerdi onlar için çok önemliydi.” (R.B.).

“Evde sürekli Türkçe konuşuyoruz. Benim İngilizcem pek iyi değil. Biraz onun da etkisi var ama yine de kızımın Türkçe öğrenmesi için onu da Türkçe konuşmaya zorluyoruz. İngilizce cevaplar vermesine pek izin vermiyoruz. O da kendi kendisine okumayı da öğrendi, şimdi çok akıcı değil ama okuyabiliyor aynı zamanda. Burada çocuklar zamanlarının çoğunu okulda geçirdikleri için Türk çocuklarının da İngilizceleri daha iyi. Kendi aralarında da çoğunlukla İngilizce konuşmayı tercih ediyorlar.” (T.H.).

İ.E. çalışma temposunun yoğunluğu nedeniyle çocukları ile yeterince zaman geçiremediğini, ancak onların Türkçe öğrenmeleri için koşullarını zorlayacağını ifade etmektedir:

“Eşimin söylediğine göre bazı kültür merkezleri var. Hem Türkçe eğitim hem de dini eğitim için yani Türklere kopmaması için haftada bir kere bile olsa fedakârlık edip oraya ilerde götürmeyi düşünüyorum.” (İ.E.).

Çocuklar eğitim kurumlarına dâhil oldukları andan itibaren buldukları ülkenin dilini öğrenirken ailelerinin dillerinden uzaklaşmaya başlamaktadır. Ertem (2013)’in yaptığı araştırmaya göre “Amerika Birleşik Devletlerinde ikinci kuşak Türk çocukları, aile içerisinde geçirilen zamanın azalması ile doğru orantılı olarak; yaşları büyüdükçe iletişimde yoğun olarak İngilizceyi tercih etmektedirler. Bunun sonucu olarak çocuklar zaman ilerledikçe kendilerini yabancı kültüre daha yakın hissettikleri görülmektedir.” Bu araştırmacının katılımcıları da aynı doğrultuda bilgiler vermiştir.

“Kızım okula başlayana kadar İngilizce bilmiyordu. Okula başlayınca öğrendi ve evde de İngilizce onun kolayına geliyor. Hemen İngilizce’ye dönüyor konuşma.” (H.K.).

Türkçe ve İngilizce dil becerilerine sahip çocukların tıpkı yetişkinler gibi zaman zaman tercümanlık yaptıkları, özellikle okullarda ve diğer eğitim ortamlarında göçmen çocuklara yardımcı oldukları O.C.’nin aktardıklarından anlaşılmaktadır.

“(Kızımın dili) İyi. Türkçe okuyabiliyor, yazabiliyor. Konuşabiliyor. Hatta kızım beşinci sınıftayken öğretmenine bir yıl boyunca -bir aile Türkiye’den yeni gelmişti, anne babanın da çocuğun da İngilizcesi yok- tercümanlık yaptı. Çocuğun derslerinde yardımcı oldu. Ben de anne baba yönüyle yardımcı oldum” (O.C.).

“(Eşim) Yabancı, bir tane oğlum var. Şimdiki eşim Rus, eski eşim Perulu idi. Evde Türkçe konuşuyoruz, o da zaten öğrendi. Türkçe şarkı da söylüyor, Türkleri de seviyorlardı. Oğlum az çok Türkçe biliyor, İspanyolcayı daha çok bilir.” (F.Z.).

“Eşimle Türkçe konuşuyoruz evin içinde ama çocuklarla tabii benim İngilizce kolayıma gidiyor. Bazen Türkçe söylüyorum, anlıyorlar ama cevap her zaman İngilizce oluyor.” (R.B.).

Ertem (2013), Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan göçmenlerin ana dillerini ve kültürlerini korumada ve sürdürmede güçlükler yaşadığını ileri sürmektedir. Ertem’e göre ailelerin genel eğilimi; çocuklarının iyi derecede İngilizce öğrenmeleri ve Amerikan kültürüne uyum sağlamaları; öte yandan, kendi ana dillerini ve kültürlerini de korumalarını beklemekteler. Ertem, mevcut durumun bunun tam tersi olduğunu çocukların İngilizceleri gelişirken akıcı bir şekilde ana dillerini konuşmalarının gerilediğini savunmaktadır. Dil bilimciler, ana dil ve kültürü korumanın kişisel bir sorun olmanın yanında sosyal bir sorun olduğuna da vurgu yapmaktadır. Gülcan Çolak (2014), “Amerika’daki Birinci ve İkinci Kuşak Türklerin Dil Tercihleri, Sürdürümleri, Tutumları ve Etnik Dilsel Canlılıkları” adlı çalışmasında ABD’de yaşayan ikinci kuşakta Türkçenin kullanım oranının yanı sıra “etnik dilsel canlılık algısı”nın giderek azaldığını, üçüncü ve dördüncü kuşaklara Türkçe’nin sirayet edememesi endişesinin yaşandığını ifade etmektedir.

5.8. Dini Pratikler, Kültürel Örüntüler ve Törenselleştirilen Etkinlikler

ABD’de yaşayan Türklerin kendi dillerini, kültürlerini koruma ve geliştirme koşullarını gösteren çizelge 5.24’de katılımcıların %40,9’u tamamen, %46,6’sı kısmen dil ve kültürlerini koruma ve geliştirme imkânlarına sahip olduğu daha önce belirtilmiştir.

Kültür, “toplum, insanoğlu, eğitim süreci ve kültürel muhteva gibi değişkenlerin ve bunlar arasındaki karmaşık ilişkilerin bir işlevi” (Güvenç,1994:101) olarak düşünüldüğünde, etnik azınlıklar ya da göçmen gruplar için kimliğin bir kaynağı, ayrımcılık, dışlanma gibi durumlar karşısında bir direnç mekanizması işlevine sahiptir (Castles ve Miller, 2008:53). İkinci ve sonraki kuşak göçmenlerin “öğrenerek” edindiği kültürel örüntüler, hem bireyin hem de toplumun “ihtiyaçlarını karşılamaya” yönelik ve “bütünleştiricidir” (Güvenç, 1994: 101-104). Kültürün devamlılığını sağlayan ve işlevselliğini geliştiren temel unsur ise dildir. Kaya ve Şahin’in ileri sürdüğü gibi ulusaşırı toplumsal alanda göçmen bireylerin “din ve etnisite gibi bazı kültürel özelliklerinin tözselleştirildiği, öte yandan dil, semboller, edebiyat ve müzik gibi diğer bazı yanlarının ise içinde yaşanılan çoğunluk kültürüne referansla” değişikliklere uğradığı görülmektedir. Bir önceki bölümde ABD’de yaşayan Türklerin Türkçe dil kullanım düzeyleri ve tercihleri hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bölümde kültürel unsurlardan semboller ve gündelik pratikler hakkında Türk göçmenlerin

anlatılarına yer verilmiştir. Ayrıca örneklemin dini pratikler hakkındaki görüşleri çizelgelerle açıklanacak, göçmenler açısından göç edilen ülkede çoklu işlevlere sahip olan camiler ve cami dernekleri hakkında ABD'deki Türk göçmenlerin düşüncelerine yer verilecektir.

Göçmenlerin dini inançlarının ve pratiklerinin onların ulusaşırı alanda sosyal ve kültürel yaşamlarını etkilediği varsayımı üzerinden ABD'deki Türk göçmenlerin dini ve kültürel pratikler hakkındaki düşünceleri ile Amerikan kültürüne katılımları hakkındaki düşünceleri arasındaki ilişkilere bakılacaktır.

Çizelge 5.31. ABD'deki Türklerin kültürel ve dini pratikleri

	Her zaman		Sık sık		Bazen		Nadiren		Hiçbir zaman		Yanıtsız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İslami usullere uygun gıdalar tüketirim	121	23,7	86	16,8	70	13,7	61	11,9	116	22,7	57	11,2
Domuz eti tüketirim	20	3,9	23	4,5	74	14,5	61	11,9	264	51,7	69	13,5
Namaz kılarım	52	10,2	29	5,7	68	13,3	68	13,3	221	43,2	73	14,3
Dini bayramlarda geleneklere uygun kutlama yaparım	122	23,9	65	12,7	73	14,3	76	14,9	114	22,3	61	11,9
Ramazan ayında oruç tutarım	113	22,1	27	5,3	59	11,5	55	10,8	195	38,2	62	12,1
Kurban keserim	131	25,6	29	5,7	45	8,8	45	8,8	195	38,2	66	12,9
Türk geleneklerine bağlılık içinde yaşarım	136	26,6	91	17,8	119	23,3	75	14,7	41	8,0	49	9,6
Amerikan gelenek göreneklerine uygun yaşarım	42	8,2	74	14,5	150	29,4	105	20,5	67	13,1	73	14,3
Amerikan toplumunun özel gün ve bayramlarını kutlar	80	15,7	100	19,6	112	21,9	102	20,0	60	11,7	57	11,2

ABD'de yaşayan Türk göçmenlerin gündelik yaşamda dini pratikleri uygulama sıklıkları ile ilgili sorulan sorulara verdikleri yanıtların çizelge 5.31'e göre örneklem içindeki oranı şöyledir: "İslami usullere uygun gıdalar tüketirim" ifadesine her zaman yanıtını verenler %23,7, sık sık %16,8, bazen %13,7, nadiren %11,9, hiçbir zaman %22,7'dir. "Domuz eti tüketirim" ifadesine verilen yanıtlardan her zaman %3,9, sık sık %4,5, bazen %14,5, nadiren %11,9, hiçbir zaman %22,7'dir. "Namaz kılarım" ifadesine verilen cevaplardan her zaman %10,2, sık sık %5,7, bazen ve nadiren %13,3, hiçbir zaman %43,2'dir. "Dini bayramlarda geleneklere uygun kutlama yaparım" ifadesine her zaman %23,9, sık sık %12,7, bazen %14, nadiren %14,9, hiçbir zaman %22,3 oranında yanıt verilmiştir. "Ramazan ayında oruç tutarım" ifadesine katılım oranlarına bakıldığında; her zaman

%22,1, sık sık %5,3, bazen %11, nadiren %10,8, hiçbir zaman %38,2'dir. "Kurban keserim" ifadesine her zaman yanıtını verenlerin oranı %25,6, sık sık diyenlerin oranı %5,7, bazen ve nadiren diyenlerin oranı %8,8, hiçbir zaman yanıtının oranı ise %38,2'dir. "Türk geleneklerine bağlılık içinde yaşarım" ifadesine verilen yanıtların oranı; her zaman %26,6, sık sık %17,8, bazen %23,3, nadiren %14,7, hiçbir zaman %8'dir. "Amerikan gelenek göreneklerine uygun yaşarım" ifadesine verilen yanıtların oranı; her zaman %8,2, sık sık %14,5, bazen %29,4, nadiren %20,5, hiçbir zaman %13,1'dir. "Amerikan toplumunun özel gün ve bayramlarını kutlarım" ifadesine verilen yanıtların örneklem içindeki oranları ise; her zaman %15,7, sık sık %19,6, bazen %21,9, nadiren %20, hiçbir zaman %11,7'dir.

Çizelge 5.32. ABD'deki Türklerin dini eğitim aldığı yer

Dini Eğitim Aldığı Yer	Frekans	Yüzde
Herhangi bir dini eğitim almadım	158	30,9
Ailede aldım	233	45,6
Okulda aldım	1	0,2
Cemaatte aldım	17	3,3
Camide aldım	58	11,4
Diğer	8	1,6
Toplam	511	100,0

Örneklem içinde; dini eğitim alıp almadıkları, aldılarsa nerede aldıkları sorusuna herhangi bir dini eğitim almadığını belirtenlerin oranı %30,9, ailede aldığını ifade edenlerin oranı %45,6, camide aldığını söyleyenlerin oranı %11,4, cematte aldığını belirtenlerin oranı %3,3 ve okulda aldığını belirtenlerin oranı %0,2'dir (Çizelge 5.32).

"...Bir ara zaten annem namaz da kılardı, babam kılmazdı bir ara bizi kuran dersine bile göndermişlerdi ablamları beni. Kuran öğrenmiştik ama sonradan unuttuk tabi öğrendiğimizi uygulamayınca." (R.B.).

Göçmen için cami çok farklı ve çeşitli fonksiyonlara sahiptir. İbadethane işlevinin yanı sıra bir sığınma ve muhafazakâr kimlik oluşturma enstrümanı, öğrenci yurdu, kütüphane, spor kulübü, kantin, lokanta, berber, hamam, gibi birçok üniteyi de kapsamaktadır. Kısacası göçmenlerin sosyo-kültürel ve dini yaşamlarının merkezinde yer alan cami en önemli sosyalleşme odaklarından birisi iken buralarda görev yapan din görevlileri de en etkin sosyalleştirici aktörler olarak işlev görmektedir (Günay, 2003).

Görüşmelerde bir katılımcı Türk camisinin ve cami derneğinin kuruluş sürecini ve işlevini şöyle aktarmaktadır:

“Cami dernekleri etkin, o da yeni bir akım oldu gibi. Burada da cemaatler öndeydiler yani. Biz de tabi çok, mesela ben kendim beş vakit namazında değildim cami derneğine girdiğim zaman. Yaşam biçimimiz filan aslında biraz ne alaka gibi birşeydi aslına bakarsanız... İhtiyaç var diye, böyle bir cami alsak mı alınsa mı derken bir anda işte buna, sekiz dokuz arkadaş işte böyle bir şeyler yapalım derken konsolosluğa gidip Diyanet ateşesiyle görüşüp alınır mı alınmazdı derken, dediler ki bize bir dernek kurun, derneği kurduk... öyle bir şey oldu. Çocuklarımıza dini eğitim vermeye çalışıyorduk. Çünkü zaten bizim bir şekilde buna ihtiyacımız yok ama çocukların buna ihtiyacı var diye zaten hani Ulu Cami var Patterson’da oraya götürmeye çalışıyorduk. Bir Türkçe öğrenebilirler mi işte hani yazmayı şey yapmayı, bir kur’an orada öğrenebilirler mi, alfabeyi öğrenebilirler mi? Camilerin bence yararı herkese hitabedebilmeleri. Buradaki camilerin de tabi biz burayı alırken şöyle bir şey düşündük. Hani sadece cami olmasın. Cami zaten burada namaz yeri iki veya üç kişiye hitap ediyor. Cuma’dan cumaya atıyorum 200 kişiye hitap ediyor. Bayramdan bayrama 500 kişiye hitap ediyor. Ramazan boyunca işte otuz gün iftar veriyor. Öbür türlü, bir cenazeniz olacak, işte birisi evlenmek isteyecek imam nikâhı. Hafta sonları okul, öyle... Sonuçta herkesin gidebileceği bir yer. Kürt de olsa, Türk de olsa herkes gidiyor yani. Kimseye ayırimcılık yok” (M.T.).

Cami derneğinde görevli bir kadın katılımcı Türk kültürünü korumak ve gelecek kuşakların “Amerikanlaşmasını” önlemek için dernekte görev yaptığını ifade etmektedir.

“Tabiki çocukların daha çok Türkleri, bizim kültürü tanımaları için, tabiki Amerika’da Türklüklerini unutmamaları için. Biz istiyoruz ki Amerikanlaşıp onlar gibi bir yaşantıları olmasın” (R.B.).

Katılımcıların verdiği bilgilere göre New York ve New Jersey bölgesinde artış gösteren Türk camileri göçmen bireyler için dini ritüellerin yürütüldüğü mekânlar olmanın dışında çeşitli sosyal, kültürel toplantıların yapıldığı, sosyal ağların geliştirildiği, aidiyetin pekiştirildiği alanlar olmuştur. Cami dernekleri etrafında örgütlenen göçmenlerin bu dernekler aracılığıyla ABD’deki yerel kurumlarla ve sivil toplum örgütleri ile etkileşim içinde olmanın yollarını aradıkları da gözlemlenmiştir.

5.9. Medya Pratikleri ve Kitle İletişim Araçlarının İşlevi Hakkındaki Düşünceleri

Kitle iletişim araçlarının gelişmesi, diasporik ya da yerel etnik medyanın faaliyetleri uluslararası toplumsal alanların oluşmasına büyük bir katkı sağlamaktadır. Kaya (2014:22)’nin vurguladığı gibi modern ulaşım ve iletişim araçlarının bireylere sağladığı imkânlarla göçmenler artık aynı anda adeta nehrin her iki yakasında yani hem anavatanda hem de yerleşilen yeni vatanda reel ve sembolik düzlemlerde yaşayabilmektedirler.

Göçmenler; yeni medyanın yardımıyla, varsayılan atalarıyla ilgili yeni sembolik bağlar şekillendirmektedir (Faist, 2003:376). ABD’de yaşayan ve Türkiye ile güçlü bağlar geliştiren ve uluslararası göçmen kimliğine sahip yazar Kaya Boztepe Hürriyet⁶ gazetesinin ABD’ye gün aşırı olarak gelmesinin yarattığı duyguları kitabında şöyle aktarmaktadır.

"Hürriyet Gazetesi'nin Almanya'da basılıp Amerika'ya geleceği haberi yüreklerimizi hoplatmıştı. 80 hatta 90'lı yıllara kadar beş, altı haftada gelen gazetelerin yerini iki günde gelen Hürriyet alıvermişti. Bu müthiş bir heyecan yarattı. O zamanlar New York'ta yayın yapan Türk Rasyosu'nun başındaydım. Hürriyet gazetesi almak için Brooklyn'de Vatan Bakkal'a gittim. İçeri girdiğimde ise Vatan Bakkal'ın sahibi Hüseyin'in yazdığı bir pano vardı. Hürriyet gazetesine uzaktan şöyle bir bakmak, yirmibeş cent. Gazeteyi alıp da göz gezdirmek, elli cent. Sayfaları karıştırıp göz atmak, yetmişbeş cent. Satın almak, bir dolar!" (Boztepe, 2015:11).

Henüz internet medyasının etkisi ve yaygınlığının fazla olmadığı 2000'lerin başlarında gazetenin kapanmasını kendisi de gazeteci olan O.C.bir "kopma süreci" olarak değerlendirmiştir. O.C.'nin anlatımlarına göre Hürriyet gazetesinin kapanması Türk toplumu arasında bir "kopma sürecinin" yaşanmasına neden olurken öte yandan ABD’de diasporik medyanın gelişmesi sürecini de hızlandırmıştır.

"... Türk toplumuyla yakın çalışınca Hürriyet gazetesi vardı o zaman. Hürriyet gazetesi kapanmıştı. Hürriyet gazetesi kapandıktan sonra Türklerin hani kısmen de olsa aslında işini görüyordu. Gazete kapandıktan sonra insanlarda aslında bir kopma süreci olduğunu gördük. O zaman internet şu anki kadar şey değildi aslında son 4-5 yıldır çok daha yoğun internet. Öyle olunca dedik ki biz neden gazete ya da dergi çıkarmayalım. Aylık çıkarılan gazetenin çok etkili olmayacağını düşündüğümüz için en azından bunu biz dergi üzerinden yapalım istedik. Dergimizin ilk sayısını çıkarttık. Yine işte ücretsiz olarak Türk marketleri, restoranlar, camiler, dernekler ve NY başkonsolosluğumuz olmak üzere her yerde ücretsiz dağıttık bu dergileri. On bin baskıydı. NY, NJ ve Connecticut'ta bu dergilerin dağıtımını yapıldı. Tabi o arada biz yavaş yavaş da internet üzerinden sistemi de şey yapmaya başladık takipçi sayısını... Amerika, Türkiye, Almanya, Belçika Avrupa ülkelerinden takipçilerimiz var. Singapur'dan. İşte farklı ülkelerden de farklı takipçilere ulaştık. Bu da sosyal medyayı hem aktif kullanmamız hem de ben burada yapılan etkinlikleri biz hiç kaçırmadık. Türk toplumunda büyük küçük demeyip yapılan tüm etkinliklere elimizden geldiğince katıldık. Bu da aslında bir nevi topluma destektir. Yapılan programları duyurarak işte atıyorum bilmem ne derneği ya da şahıs şu aktiviteyi yaptı. Şöyle bir program düzenledi diyerekten diğer insanlara da ulaşmasını sağladık ki o insanların da birşeyler yapabilmesi için." (O.C.).

Elde edilen verilere göre gazete, kitap, dergi gibi kitle iletişim araçlarını takip etme alışkanlıkları çizelge 5.33'e göre bu yayınları Türkçe takip edenlerle İngilizce olarak takip

⁶ ABD’de 1980’lerden sonra Hürriyet ve Milliyet gazeteleri uzun bir süre bir gün arayla Türkiye’den basılarak ABD’ye gönderilmiştir. Gazetelerin Almanya’da basılmaya başlamasıyla ise Almanya’dan ABD’ye gönderilmiştir. İlk olarak New York’a gelen gazeteler buradan ülkeye dağılmıştır. Hürriyet gazetesi, yeni iletişim teknolojilerinin gelmesiyle birlikte 2004 yılında New York’ta günlük olarak basılmış ancak gazete internet üzerinden yayın yapmaya başlayınca New York baskısını sonlandırmıştır.

edenlerin oranları ve sıklık dereceleri birbirine oldukça yakın sonuçlardır. Bu yayınları her zaman Türkçe okuyanlar %39,5, İngilizce okuyanlar %33,3, sık sık yanıtını verenler Türkçe’de %27,8, İngilizce’de 30,5, bazen yanıtını verenler Türkçe’de %17,8, İngilizce’de %20,2 nadiren takip edenler Türkçe’de %9, İngilizce’de %6,5, hiç takip etmeyenlerin oranı Türkçe’de %1,6, İngilizce’de 1,8’dir. Bu sonuçlar ABD’deki Türklerin hem Türkçe yayımları hem de İngilizce yayımları birlikte takip ettiğini göstermektedir. Televizyon ve film izleme alışkanlıklarındaki dağılımlarda İngilizce izleyenlerin oranı her zaman %43,2, sık sık %33,1, Türkçe izleyenler her zaman %24,3, sık sık %23,9’dur. Bu oranlarda İngilizce’nin yüksek olmasının en önemli nedeni televizyon ve film izlemenin İngilizceyi öğrenmek için önemli bir araç olarak görülmesi, diğer bir neden ise Türkiye ile ABD arasında yerel saat farklılığının fazla olması Türk televizyonlarının izlenme oranını etkilemektedir.

Çizelge 5.33. ABD’deki Türklerin medya kullanım alışkanlıkları

Medya Kullanım Alışkanlıkları	Her zaman		Sık sık		Bazen		Nadiren		Hiçbir zaman		Yanıtsız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Türkçe gazete, dergi veya kitap okurum	202	39,5	142	27,8	91	17,8	46	9,0	8	1,6	22	4,3
İngilizce gazete, dergi veya kitap okurum	170	33,3	156	30,5	103	20,2	33	6,5	9	1,8	40	7,8
Türkçe tv/film izlerim	124	24,3	122	23,9	92	18,0	106	20,7	42	8,2	25	4,9
İngilizce tv/film izlerim	221	43,2	169	33,1	81	15,9	14	2,7	3	0,6	23	4,5
Türkçe müzik dinlerim	148	29,0	143	28,0	108	21,1	69	13,5	17	3,3	25	4,9
İngilizce müzik dinlerim	162	31,7	164	32,1	111	21,7	42	8,2	6	1,2	26	5,1

“Sosyal medyanın sayesinde artık her şeyimiz geldi, ha diyeceksin ki eskiden nasıldı, eskiden iki gün sonra gazete gelirdi, siyah zeytini bulmak için, peyniri bulmak için adam iki saat giderdi, herşey çok şükür geliyor, gazete geliyor. Ben ilk Türk kanalı gelecekti seçimler vardı o zaman, koşa koşa gittim UPS’i kaçırdım, kamyonun arkasından sokak sokak gezdim, o kamyoncuyla bulabilmek için. Takayım da bir Türkiye seyrediyim diye, o işte anten takılıyorsun, ayarlıyorsun, bilmem ne yapıyorsun. ...Ben buradaki koordinasyonun en çok gazeteciler, gazetecilerle her zaman iyi dost geçinirim, çünkü onlar da görevlerini yapıyorlar, bizim sesimizi duyuruyorlar, onlara çok saygı duyuyorum..” (F.Z.).

İlke Şanlıer Yüksel (2008:206-207)’in Türkiye’den ABD’deye göç eden birinci kuşak göçmenlerin kitle iletişim ortamlarının ulusaşırı kimlik dönüşümüne etkilerini araştırdığı çalışmasında, “araştırmaya dâhil edilen birinci kuşak göçmenlerin önemli bir

çoğunluğunun gündelik yaşamlarını Türkiye referanslı düzenlemelerinde en önemli etkenin etkileşim halinde oldukları ulusaşırı medya” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı araştırmaya göre ulusaşırı Türk medyası “anavatana özlem ve haber alma arzusu”nu, diasporik medya ise, “göç edilen ülkede toplumsal yaşama katılım gibi gereksinimleri” karşılamaktadır. Şanlıer Yüksel’e göre “uydu televizyonları, internet ve yeni küresel dağıtım teknolojileri, ABD’de yaşayan “Türk” diasporik topluluğunun politikalarında ve aynı zamanda kültürel kimlikleşme sürecinde dinamik rol oynamaktadır”.

Bu araştırmadan elde edilen nicel ve nitel verilere göre de Türk göçmenlerin Türkiye’deki gündemle ilgili oldukları, Türkiye’den haberleri Türk medyası üzerinden takip ettikleri görülmektedir.

“(Gazeteleri) internetten okuyabiliyorsunuz. Yani her gün en fazla yarım saat okuyabiliyorum. Yani takip edebiliyorum Türkiye’deki gündemi. Türk televizyonu yok evimizde. Zaten çocuklara açık bazı yayınları onların seviyesine uygun izletiyoruz internet üzerinden.” (İ.E.).

“Türk Film festivali var yılda bir kez o güzel. Baya bir katılım oluyor. Vizyondaki Türk filmlerini burada getirip gösteriyorlar. American Turkish Society ona öncülük yapıyor Moon and Stars diye bir organizasyon var. O Moon and Stars, American Turkish Society altında faaliyet gösteriyor. Onlar her yıl buraya Türkiye’den bir on, onbeş film getiriyorlar New York’ta. Tüm Türklerin haberinin olduğu, katılabildiği etkinlikleri böyle özetleyebilirim.” (D.P.).

Medya gelişen teknolojinin etkisiyle göçmenlerin yaşamında çift yönlü bir işleve sahip olmaktadır. Anavatanla bağların korunup güçlenmesi ve göçmenlerin yaşadıkları ülkenin toplumsal yaşamını, dilini, kültürünü ve gündemini öğrenmesini sağlamaktadır.

5.10. Serbest Zaman Değerlendirme Faaliyetleri

Örneklemin serbest zaman değerlendirme faaliyetleri hakkındaki düşüncelerinin sorulduğu soruları yanıtlayanlar arasındaki oranlar çizelge 5.34.'te gösterilmektedir.

Çizelge 5.34. ABD'deki Türklerin serbest zaman değerlendirme faaliyetleri

Serbest Zaman Değerlendirme Faaliyetleri	Her zaman		Sık sık		Bazen		Nadiren		Hiçbir zaman		Yanıtsız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Türk akraba, komşu ve arkadaşlarla görüşürüm	87	17,0	138	27,0	135	26,4	69	13,5	21	4,1	61	11,9
Amerikalı tanıdıklarımla görüşürüm	61	11,9	102	20,0	167	32,7	98	19,2	11	2,2	72	14,1
Tiyatro, sinema ve konser gibi faaliyetlere giderim	73	14,3	111	21,7	177	34,6	77	15,1	10	2,0	63	12,3
Oyun ve eğlence salonlarına giderim	31	6,1	43	8,4	121	23,7	114	22,3	101	19,8	101	19,8
Kahve, kıraathane, cafeye giderim	29	5,7	29	5,7	94	18,4	107	20,9	154	30,1	98	19,2
Türk derneklerine giderim	29	5,7	26	5,1	77	15,1	118	23,1	156	30,5	105	20,5
Üyesi olduğum sivil toplum örgütüne giderim	21	4,1	31	6,1	63	12,3	71	13,9	188	36,8	137	26,8
Sportif faaliyetlerde bulunurum	85	16,6	116	22,7	137	26,8	74	14,5	27	5,3	72	14,1
Okulda/İş çevresinde düzenlenen kültürel ve sosyal faaliyetlere katılırim	60	11,7	97	19,0	146	28,6	82	16,0	34	6,7	92	18,0
Seyahat ederim	98	19,2	153	29,9	140	27,4	49	9,6	7	1,4	64	12,5

Çizelge 5.34'e göre sonuçlar; "Türk akraba, komşu ve arkadaşlarla görüşürüm" ifadesine; %17,0 her zaman, %27,0 sık sık, %26,4 bazen, %13,5 nadiren, %4,1 hiçbir zaman yanıtını vermiştir. "Amerikalı tanıdıklarımla görüşürüm"; %11,9 her zaman, %20,0 sık sık, %32,0 bazen, %19,2 nadiren, %2,2 hiçbir zaman yanıtını verirken, "Tiyatro, sinema ve konser gibi faaliyetlere giderim" ifadesine katılım dereceleri; %14,3 her zaman, %21,7 sık sık, %34,6 bazen, %15,1 nadiren, %2,0 hiçbir zaman şeklindedir. "Oyun ve eğlence salonlarına giderim" diyenlerin oranı; %6,1 her zaman, %8,4 sık sık, %23,7 bazen, %22,3 nadiren, %19,8 hiçbir zaman, "Kahve, kıraathane, cafeye giderim" ifadesine; %5,7 her zaman, %5,7 sık sık, %18,4 bazen, %20,9 nadiren, %30,1 hiçbir zaman yanıtını vermiştir. "Türk

derneklerine giderim” diyenler; %5,7 her zaman, %5,1 sık sık, %15,1 bazen, %23,1 nadiren, %30,5 hiçbir zaman şeklindedir. “Üyesi olduğum sivil toplum örgütüne giderim”; %4,1 her zaman, %6,1 sık sık, %12,3 bazen, %13,9 nadiren, %36,8 hiçbir zaman seçeneklerini belirtmiştir. Örneklem içinde “Sportif faaliyetlerde bulunurum” ifadesine katılanların oranı; %16,6 her zaman, %22,7 sık sık, %26,8 bazen, %14,5 nadiren, %5,3 hiçbir zaman, “Okulda/İş çevresinde düzenlenen kültürel ve sosyal faaliyetlere katılım” ifadesine; %11,7 her zaman, %19,0 sık sık, %28,6 bazen, %16,0 nadiren, %6,7 hiçbir zaman şeklinde yanıt vermişlerdir. ABD’li Türklerin “Seyahat ederim” ifadesine katılım dereceleri ise; %19,2 her zaman, %29,9 sık sık, %27,4 bazen, %9,6 nadiren, %1,4 hiçbir zaman yanıtını vermiştir.

ABD’de yaşayan Türklerin serbest zamanlarını değerlendirme faaliyetleri ile ilgili yapılan korelasyon analizinde⁷ Amerikalı tanıdıklarıyla görüşme ile tiyatro, sinema ve konser gibi faaliyetlere gitme ($r=.453$; $p^8<0.01$) ve okulda/iş çevresinde düzenlenen kültürel-sosyal faaliyetlere katılma ($r=.488$; $p<0.01$) arasında anlamlı orta düzeyde pozitif, Türk akraba, komşu ve arkadaşlarla görüşme ile ise Türk derneklerine gitme arasında ($r=.437$; $p<0.01$) anlamlı orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre Amerika’da yaşayan Türkler serbest zamanlarını değerlendirirken Amerikalı tanıdıklarıyla daha çok sosyal ve kültürel ilişki kurulan ortamlarda, Türk akraba, komşu ve arkadaşlarıyla ile de Türk derneklerinde ve sivil toplum örgütlerinde birlikte oldukları sonucuna ulaşılmaktadır. Coleman sosyal sermayenin gelişmesinde doğumdan dolayı kurulan ilişkileri önemli görmektedir. (Field, 2006:157)’de akrabalık bağlarının zayıflamasının zaman içinde sosyal sermayeyi de zayıflatacağını ileri sürmektedir.

⁷ Korelasyon analizi, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir. Korelasyon katsayısı (r), değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve bu ilişkinin derecesi hakkında bilgi vermektedir. Değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığı, varsa bu ilişkinin yani kuvveti ya da zayıf olduğu ve bir değişkene ait değerden biri artarken diğerinin artıyor ya da azalıyor olduğu gözlenebilmektedir. Değişkenler arasındaki ilişkinin yönü farklı biçimlerde olabilir. İki değişkene ait değerler aynı yönde değişiyor ise pozitif, farklı yönde değişiyor ise negatif bir ilişki vardır. Korelasyon katsayısı -1 ile +1 arasında değişen değerler alır. Bu katsayı $-1 \leq r \leq +1$ eşitsizliğiyle gösterilebilir. Korelasyon katsayısının değerlendirilmesi $-1 \leq r \leq -0.7$ (kuvvetli negatif), $-0.7 \leq r \leq -0.3$ (orta negatif), $-0.3 \leq r \leq 0$ (zayıf negatif), $0 \leq r \leq 0.3$ (zayıf pozitif), $0.3 \leq r \leq 0.7$ (orta pozitif), $0.7 \leq r \leq +1$ (kuvvetli pozitif) şeklinde yapılmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2016: 263-264).

⁸ p değeri bir karşılaştırmada olası hata miktarını göstermektedir ve iki ve daha fazla değişken arasındaki ilişkinin belirlenen düzeyde anlamlı olup olmadığını ifade etmektedir.

5.11. Ulusaşırı Toplumsal Alanda Kimlik-Aidiyet-Uyum-Vatandaşlık

Göçmenlik ya da azınlık olmanın söz konusu olduğu durumlarda kimlik kavramı, genellikle bir ulusa, kültüre, etnisiteye veya dine ait olmakla ilişkilendirilmektedir. Bu durumda “farklılıklar” önem kazanır ve kimlik “biz” ve “onlar” ayrımının yapıldığı kolektif bir çerçevede algılanmaya başlar (Şimşek, 2016:9,14). Ulus devlet anlayışının gelişmesiyle birlikte göç, referans noktası olarak ulus devleti almaktadır ve ulusaşırı toplulukların oluşumu ulus devletin ardından gelen bir olgudur. Göç bağlamında, ulusaşırı toplulukların inşa edilmesine mitsel bir ülke yerine geldikleri ve dönme ihtimalleri olan ulus devlete gönderme yapılmaktadır. Bu noktada ulusaşırı topluluk kimliğinin kurucu unsurları gönderme yapılan ulus devletin resmi kimliğiyle aynı olmak zorunda değildir (Kastoryano, 2007:68). Ulusaşırı göç deneyimleri göçmenlerin geleneksel referanslara dayanan kimlik ve aidiyet biçimlerinin dışında yeni referanslarla ortaya çıkan bir kimlik ve aidiyet tanımlamalarına neden olmaktadır.

Bu çalışmada göçmenlerin ulusaşırı bağlarını, sosyal ilişkilerini ve ağlarını anlamak amacıyla kimlik ve aidiyet algıları ile ilgili veriler elde edilmiştir. Göçmenlerin toplumla bütünleşmesi ve ulusaşırı faaliyetlerinde, onların içinde buldukları gruplar ve genel olarak da yaşadıkları toplumun özellikleri de önemli olmaktadır. Bu süreç salt bireye özgü unsurlarla açıklanamaz. Aile koşulları, ebeveynlerin yaşadıkları yer, yaşam koşulları, ekonomik, sosyal ve kültürel durumları da önemli olmaktadır. Göçmen bireylere ebeveynlerinin etnik kimliklerinin sorulmasının nedeni ise ABD’ye Türk göçünde ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri ile sahip oldukları sosyal sermayelerinin anlaşılma istenmesidir.

5.11.1. ABD’de yaşayan Türklerin kimlik tanımlamaları

Dunn, “özlem, vatanseverlik ve siyasi inanç” gibi bir takım duygusal bağların ulusaşırıculuğun etkili bir şekilde incelenmesini gerektiren itici güçler arasında olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, toplumsal kimliklerine bağlılık gösteren ve önem veren kişiler kendi grupları içindeki kişilerle ilişki içindedirler; bu ilişkiler de toplumsal kimlikleri güçlendirmektedir. İnsanların toplumsal kimliklerine bağlılıkları hem toplumsal ilişkiler açısından etkilenmektedir hem de bu ağın oluşumunu etkilemektedir (Dunn, 2005; Hortaçsu, 2007:35).

Etnik kimliğin, aynı zamanda bir topluluğun üyelerinin kendilerini, diğer öteki topluluk üyelerinden ayırt eden, farklılaştıran bir aidiyet duygusuna referans olduğu daha önceki bölümlerde ele alınmıştır. Ulusaşırı toplumsal alanlarda göçmen kimliğinden bahsederken kimliğin dinamik bir sürece işaret ettiği ve Aksoy (2007:431)'un ileri sürdüğü gibi bireyin “bu kimliklerin ötesine geçme potansiyeli” taşıdığı düşünülmektedir.

Çizelge 5.35. ABD'deki Türklerin kimlik tanımlamaları

Kimlik	Frekans	Yüzde
Türk	291	56,9
Amerikalı	5	1,0
Türk asıllı Amerikalı	196	38,4
Diğer	14	2,7
Yanıtsız	5	1,0
Toplam	511	100,0

ABD'de yaşayan Türklerin %56,9'u etnik kimliklerinin Türk olduğunu, %1'i Amerikalı, %38,4'ü Türk asıllı Amerikalı olduğunu belirtmiştir (çizelge 5.35). Kendilerini “Türk” ya da “Türk asıllı Amerikalı” olarak tanımlayanların oranının yüksek olmasında örneklemin %95'in üzerinde birinci kuşak göçmenlerden oluşması etkili olmuştur.

Diğer seçeneğine yanıt veren %2,7 kişi “Amerikan Türk”, “Boşnak”, “Çerkez”, “Türkiye'de büyümüş Amerikalı”, “Dünya vatandaşı, insan”, “Kürt asıllı Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı”, “Türkiye doğumlu Tatar”, “yarı Türk yarı Amerikalı”, “Amerikan vatandaşı Türk”, “Kürt asıllı Amerikan”, “Müslüman”, “Kürt”, “Balkan Türkü”, “Dünyalı” olduklarını ifade etmiştir. Benzer kimlik tanımlamaları daha önceki çalışmalarda da görülmektedir. Tuna ve Özbek (2014)'in Türkiye'deki yabancı yerleşimciler ile ilgili çalışmalarında ifade ettikleri gibi göç eden birey için kimlik artık “çok katlı, çok kültürlü, ulusaşırı ve evrensel bir hal” almaktadır. Araştırmaya katılanların tıpkı bu araştırmada da olduğu gibi kendilerini, dünyalı, dünya yurttaşı, çok kültürlü gibi tanımlama biçimleri günümüz kimlik tanımlamaları açısından dikkat çekicidir.

Nitel görüşmelerde katılımcılar genellikle kimliklerini, ulusaşırı alanda geliştirdikleri çok yönlü aidiyet bağları ile tanımlamaktadır.

“Türk asıllı Amerikalı. Yani Türklüğüm daha fazla. Ben Türklüğümün hiçbir şey kaybetmedim. Onu da devam ettireceğim. Burada yaşamış olmam Amerikanlaşmam anlamına gelmiyor.” (İ.E.).

“(Kendimi) Amerikalı Türk diye sayılabiliyim daha çok herhalde çünkü çoğunlukla Amerika’da kaldığım için fakat doğma Türkiye. Eşim Türk olunca Türk tarafım daha ağır basıyor. Biz öyle arada kalmış durumdayız, Türklerle tam Türk, Amerikalılarla da Amerikalı oluyoruz.” (R.B.).

Faist (2003:303)’e göre uluslaşır göç söz konusu olduğunda, kolektif kimlik iki boyuta işaret etmektedir: Bunlardan birincisi “paylaşılan inançların, fikirlerin, ortak tarih anısının, isteklerin ve belirli projeler ile tanımlanmanın ortak çekirdeği”dir. İkincisi ise, “kolektif karakter, belirli eğilim ve anılar konusunda ötekiler tarafından tanımlanma”yı ifade etmektedir. Katılımcılardan N.U. ve J.P.’nin ifadelerinde olduğu gibi.

“... Şimdi mesela sizde şey çok önemli hepsini bir araya getirirsek identity (kimlik) denen şey çok önemli. Niye bunları yapıyorsun çünkü identity (kimlik) denen bir varlığımız olması gerekir. İnsanın kendi bir kişiliği olması gerekir. Burada yetişen çocukların bir kişiliği olması lazım. Kişilik te yoktan olmuyor. Bu kişilik geçmişinizi bilerek, nerden geldiğinizi bilerek, tarihini bilerek, vatanınızı bilerek bunlar identity oluşturur. Şimdi biz işte bu hep bir araya gelemeyince sık sık gelemeyince veya işte mesela bir Türkiye ile karşılaştırmak doğru değil çünkü orada 7-8 milyonun beraber yaptığı bir şeyler var ama yine de büyük kalabalık olarak yapamayışımızın etkilerinin sonraki nesillerde daha çok gözükeceğinin inancındayım.” (N.U.).

“Zor tabi şimdi bir insan, bir aile, bir fert kim olursa olsun bulunduğu yerden ayrılırsa normal insanın karşılaşılabileceği problemlerin iki katıyla karşılaşır. Türkiye’de yaşayan sizler, bizim karşılaşıcağımız problemlerle karşılaşmazsınız. Niye oradasınız, vatanınızdasınız. Probleminiz yok demiyorum ama bizimki kadar yok diyorum. Bunun için de daha dikkatli olmamız lazım. Bunu için hayret ediyorlar Türkiye’den gelenler şoka uğruyorlar. Neden bu kadar hassassınız diye. Mecburuz biz. Bu çevre şartlar bizi mecbur ediyor. Türkiye’de olsan hiç dikkat etmeyeceğin, önem vermeyeceğin şeylere önem veriyorsun, dikkat ediyorsun. Niye sağ kalmak için bunları yapmak mecburiyetindedin. Yani sağ deyince bir Türk olarak, Müslüman olarak kalmak için bunları yapmak zorundasın. Ama Türkiye’de her şey normal. Sallana sallana dolaşiyor herkes. Niye? O korkuları yok. Aslında farkında değiller çok iyi işliyorlar çok çok. Doktor buraya geldi emekli Eskişehir’de. Buraya geldiğinde çocuklarıyla söylediği şeydu. Biz farkında değiliz, yemin diyorum siz bizden daha fazla Türk ve Müslümansınız” (J.P.).

Çizelge 5.36. ABD’deki Türklerin anne-baba-eş etnik kimliği

Etnik Kimlik	Frekans (Anne)	Yüzde (Anne)	Frekans (Baba)	Yüzde (Baba)	Frekans (Eş)	Yüzde (Eş)
Türk	471	92,2	473	92,6	240	47,0
Diğer	38	7,4	37	7,2	118	23,1
Yanıtsız	2	0,4	1	0,2	153	29,9
Toplam	511	100,0	511	100,0	511	100,0

Araştırma kapsamında katılımcıların %92,2’si annelerinin kimliğini Türk olarak ifade etmiştir. Katılımcılardan %7,4’ü ise diğer yanıtını vererek Türk kimliğini benimsemenin yanı sıra etnik kökenlerini de benimsemektedir (çizelge 5.36). Diğer seçeneğine katılımcılar “Kürt”, “Arap”, “Romanyalı Kırım Tatarı”, “Abhaz”, “Boşnak”, “Arnavut”,

“Gürcü”, “Ermeni”, “Tatar”, “Yahudi”, “Zaza”, “Yunanistan”, “Belçikalı”, “Arnavut”, “Çerkez-Abhaz-Gürcü-Balkan”, “Kırım Türk”, “Çerkez” yanıtlarını vermişlerdir.

Araştırmada katılımcıların babalarının etnik kimliğine dair oranlarına bakıldığında %92,6’si babalarının Türk olduğunu ifade etmiş, %7,2’si Türk kimliğini benimsemenin yanı sıra etnik kökenine ilişkin çoklu kimliklerini ifade eden katılımcılardan oluşmaktadır (çizelge 5.36). Diğer seçeneğine katılımcılar “Kürt”, “Arap”, “Tatar”, “Zaza”, “Azeri Türk”, “Boşnak”, “Gürcü-Balkan”, “Arnavut”, “Kırım Tatarı”, “Abhaz”, “Amerikalı”, “Greek”, “Selanik”, “Çerkez”, “Rum”, “Gürcü”, “Çek”, “Yahudi” yanıtlarını da eklemiştir. Örneklem dâhilinde ABD’de yaşayan Türklerin çoğunluğunun Türk anne ve babaların çocukları ya da Türkiye’de yaşayan farklı etnik kimliklerden kişiler olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında katılımcılara eşlerinin etnik kimliği sorulduğunda 358 kişi yanıt vermiştir. Yanıt verenlerin %47’si eşlerinin Türk olduğunu, %23,1’i ise diğer yanıtını vermiştir (çizelge 5.36). Gelekçi (2014)’nin ifade ettiği gibi evlilikler, “azınlık topluluğun veya etnik grubun hâkim toplum içerisinde varlığını sürdürüp sürdüremeyeceği, evliliğe dayalı karışım sürecinin o toplumun geleceğini nasıl şekillendireceği”ni belirlemesi açısından, etnik topluluklar için egemen toplumda taşıdığı anlamdan daha farklı anlam ve değer taşımaktadır. Örneklem grubundaki Türk göçmenlerin yaklaşık yarısının eşlerinin Türk olduğu görülmektedir. Bunun en önemli nedeninin araştırmanın örneklem grubunun çoğunlukla birinci kuşak göçmenlerden olmasından dolayı olduğu düşünülmektedir. Öte yandan katılımcıların %23,1’nin eşleri farklı etnik gruplardan ve ülkelerdendir. Aşağıdaki çizelge 5.37’ye göre araştırmaya katılan Türk göçmenlerin %85,7’si yabancılarla evliliğe karşı olmadıklarını belirtmiştir. Bu oranlar sonraki kuşaklardaki değişimleri göstermesi açısından da dikkate değer sonuçlardır.

Çizelge 5.37. ABD’deki Türklerin Türk olmayanlarla evlilik konusunda düşünceleri

Türk Olmayanlarla Evlilik Konusunda Düşünceler	Frekans	Yüzde
Benim için sorun değil	438	85,7
Türk olmayanlarla evliliğe karşıyım	55	10,8
Diğer	15	2,9
Yanıtsız	3	0,6
Toplam	511	100,0

Karpat (2011:64), bir kimliğin siyasi bir anlam alması için kişinin o kimliğe subjektif bir değer vermesi ile mümkün olacağını bunun da ancak belirli bir sosyo-politik çerçevede gerçekleşeceğini belirtmektedir. Ulusaşırı toplumsal alanda göçmenlerin köken ülkeleri ile olan bağlarının anlaşılmasında bir fikir vermesi amacıyla ABD'deki Türklere politik kimliklerini nasıl tanımladıkları sorulmuştur. ABD'de yaşayan Türklerin politik kimlik olarak kendilerini tanımlamalarına bakıldığında %32,9'u sosyal demokrat, %15,9'u milliyetçi, %15,7'si liberal, %5,1'i sosyalist, %6,1'i muhafazakâr, %3,5'i ulusalcı, %1,2'si İslamcı, %0,6'sı komünist yanıtını vermiştir. Katılımcıların %11,5'i hiçbir yanıtını verirken, %5,5'i diğer yanıtını vermiştir (çizelge 5.38). Diğer yanıtını verenler arasında kendisine politik bir kimlik biçmediğini, politik kimlikleşmenin doğru olmadığını, hükümetlerin ideolojilerden bağımsız olarak halklarına her daim hizmet etmek ve onların güvenliğini sağlamakla yükümlü olduklarına inandığını belirtenler ya da kendilerini "hümanist", "laik", "Kemalist", "açık fikirli", "Atatürkçü", "kapitalist" gibi ifadelerle tanımlayanlar olmuştur.

Çizelge 5.38. ABD'deki Türklerin politik kimlik tanımlamaları

Politik Kimlik	Frekans	Yüzde
Milliyetçi	81	15,9
Sosyal Demokrat	168	32,9
Liberal	80	15,7
Muhafazakâr	31	6,1
İslamcı	6	1,2
Ulusalcı	18	3,5
Sosyalist	26	5,1
Komünist	3	0,6
Hiçbiri	59	11,5
Diğer	28	5,5
Yanıtsız	11	2,2
Toplam	511	100,0

Araştırmanın nitel veri toplama aşamasında bazı Türk göçmenlerin politik kimlik tanımlamalarından rahatsızlık duydukları, Türkiye'de bunun bir baskı aracı gibi kullanıldığı ve bu durumla çok sık karşılaştıkları, bundan da hoşlanmadıkları ifade edilmiştir.

"Örneğin Türkiye'ye gittiğin zaman her insan siyasi şeyden geliyor sana. Sen de diyorsun ki ya senin siyaset yapman için bir günün var dört senede bir sandık başına gidersin olay biter. Bana

onu tekrar baskı yapmanın bir anlamı yok. Ben vatandaşsam benim görevim. Ben Türkiye’de bir kere oy kullandım o da demokrasiye hayır oyu.” (G.L.).

Kastoryano (2000:182) Almanya’daki Türklerle ilgili olarak ideolojik, siyasi ve dini bölünmelerin Müslüman Türkleri daha çok parçalı bir cemaatin üyesi yaptığını ve bu bireylerin aynı ulusal ve dinsel referansları paylaşmalarına karşın aralarında çatışmalı ilişkilerin olduğu tespitini yapmaktadır. Bu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yer verileceği gibi ABD’deki Türkler arasında da ideolojik, siyasi, dini bölünmelerin olduğu, bu bölünmelerin sosyal ağların ve bağların gelişmesini, Türk toplumunun örgütlenmesini engellediği görülmektedir. Ayrıca Kastoryano’nun ifade ettiği gibi çatışmalı ilişkilerin yaşanmasına neden olduğu anlaşılmaktadır.

5.11.2. ABD’de Yaşayan Türklerde Aidiyet

Göç çalışmalarında, göçmenlerin aidiyete ilişkin tanımlamaları genellikle onların toplumla bütünleşmeleri açısından değerlendirilmiş, göçmenler uyum ya da ayrılıkçı düzlemlerde ele alınmıştır. Son dönemlerde yapılan çalışmalar göçmen bireyin bir kültürel kimliğe aidiyetinin, bireyin daha geniş bir ulusal varlığa bağlılığını azaltmadığını (Yıldız ve Türker, 2015) göstermektedir.

Amerika Birleşik Devletlerinde yaşayan Türklerin %58,3’ü kendisini kısmen ABD’ye ait hissettiklerini, %28,6’sı kendini ABD’ye ait hissettiğini, %12,3’ü kendisini bütünüyle yabancı hissettiğini ifade etmiştir (çizelge 5.39).

Çizelge 5.39. ABD’deki Türklerin kendilerini ABD’ye ait hissetmekle ilgili düşünceleri

Aidiyet	Frekans	Yüzde
Bütünüyle yabancı olarak hissediyorum	63	12,3
Kısmen ABD’ye ait hissediyorum	298	58,3
Kendimi ABD’ye ait olarak hissediyorum	146	28,6
Yanıtsız	4	0,8
Toplam	511	100,0

ABD’de yaşayan Türkler ABD dışına çıktığı zaman %70,7 gibi büyük bir oranı Amerika Birleşik Devletleri’ni yaşadığım ülke olarak ifade etmektedir. %19,4’ü ev (home) yanıtını vermiş, %5,1’i ABD’yi vatanım olarak nitelendirmiştir. Katılımcıların %2,2’si ise ABD’yi memleketim olarak ifade etmiştir (çizelge 5.40).

Çizelge 5.40. ABD'deki Türklerin ABD dışına çıktığında ABD hakkındaki düşünceleri

ABD Dışına Çıktığında ABD Hakkındaki Düşünceler	Frekans	Yüzde
Vatanım	26	5,1
Yaşadığım ülke	361	70,7
Memleketim	11	2,2
Ev (Home)	99	19,4
Diğer	12	2,3
Yanıtsız	2	0,4
Toplam	511	100,0

Aidiyet; kimlikle, vatandaşlıkla, mekânla, bireyin içinde bulunduğu toplumsal gruplarla, sosyal ağ ve bağları ile ilişkili bir kavramdır. Ulusaşırı göçmenlerin aidiyet algıları birbirinden çok farklı dinamikler tarafından şekillenmektedir. Nitel görüşmelerde ABD'de üç yıldır yaşayan katılımcı J.L. kendisini ABD'ye ait hissetmediğini, eşit haklara sahip evrensel vatandaşlığa inandığını belirtmektedir.

(ABD'ye ait) “Hissetmiyorum. Ama Dünya vatandaşı olarak hissediyor musun dersiniz mesela, hissediyorum. Dünya vatandaşı olarak demek bana göre her insanın bir dini, ırkı, mezhebi, şekli şemali fark etmeden herkesin eşit olduğunu inanıyorum yani. Eşit haklara sahip ait olması gerektiğine inanıyorum eşit falan değiliz.” (J.L.).

Onaltı yıldır ABD'de yaşayan İ.E. kendisini ABD'ye ait hissettiğini, Türkiye'den uzaklaştığını ifade etmektedir.

“%100 olmasa da kendimi buraya ait hissediyorum. Türkiye'ye dönsen kendimi ait hissetmeyeceğimi düşünmeye başladım. Yabancılık çekeceğim birçok konuda. İstanbul'da yaşadığım için başta trafik olmak üzere.” (İ.E.).

Ulusaşırı kimlikler birden fazla yerle ilişkilidir (Vertovec, 2001). Araştırmanın verilerine göre ABD'deki Türkler ABD'yi büyük oranda yaşadıkları ülke olarak görmekte ve kendilerini ABD'ye ait olarak hissetmektedir.

5.11.3. ABD'deki Türklerin Amerikan Toplumunu ile Bütünleşmesi

Göçmenlerin toplumla bütünleşme stratejileri farklı biçimlerde olabilmektedir. Berry (1997) bu stratejileri; entegrasyon, asimilasyon, ayrışma ve marjinalleşme olarak ele almıştır. Küreselleşme süreci, ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ulusaşırı akışın niteliğinin ve yönünün değişkenlik göstermesi sonucunu beraberinde getirmektedir. Ulusaşırı perspektiften ele alındığında göçmen hedef ve köken ülkenin dışında üçüncü

bir toplumsal alanı oluşturmaktadır. Dolayısıyla göçmenlerin yaşadıkları toplumla bütünleşmelerinin tek bir strateji altında incelenmesi mümkün olmamaktadır. ABD'deki Türklerin bütünleşme stratejilerini anlamak üzere onlara ABD'de uyum sorunu yaşayıp yaşamadıkları, hangi konularda uyum sorunlarının olduğu sorulmuştur. Nicel ve nitel verilerden elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

ABD'de yaşayan Türkler'in %39,5'i ABD'ye geldikten sonra uyum sağlamak konusunda hiç sorun yaşamadığını, %44,8'i ilk geldiğinde yaşadığını şimdi yaşamadığını, %13,5'i zaman zaman uyum sorunu yaşadığını, %2,0'si sık sık yaşadığını belirtmiştir (çizelge 5.41).

Çizelge 5.41. ABD'deki Türklerin ABD toplumuna uyum hakkındaki düşünceleri

Uyum Sorunu	Frekans	Yüzde
Hiç yaşamadım	202	39,5
İlk geldiğimde yaşadım şimdi yaşamıyorum	229	44,8
Zaman zaman yaşıyorum	69	13,5
Sık sık yaşıyorum	10	2,0
Yanıtsız	1	0,2
Toplam	511	100,0

“Uyum sorununu kendimiz yaratıyoruz. En başta uyumlu olmak istemiyoruz yani. Öyle uyumlu olacak olsak yani çok daha büyük Türk toplumuna çok daha büyük aktivitelere dâhil oluruz” (M.T.).

“Gelişmiyor dili diline gelişmiyor. Kültürü kültürüne gelişmiyor. Asosyal vaziyetinde gelenler de çoğunlukta. Örneğin beşinci kata çıkacaksın asansöre bin düğmeye bas beşinci kattasın. Hâlbuki 1., 2. hani o steplerin şeyini bilmiyorlar. Şehir hayatını görmemiş Amerikanların bir lafı vardır köylüyü köyünden çıkarırsın ama köylülüğünü de bıraktıramazsın. O geleneklerle yaşamak istiyorlar” (G.L.).

“Amerika'ya ilk geldiklerinde tabi Amerika'ya alışmak sisteme uydurmak işte gerekli. Kimliktir, araba nasıl alınır, banka hesabı nasıl açılır o tarz şeyleri yabancı olarak halledebilmek çok zordur dolayısıyla yani biz de mesela başka yabancıların yanında, öteki Türk arkadaşlar, yabancı arkadaşlar olsun genelde hep gruplaştık. Biz de, ben de öyle öğrendim. Burdaki sisteme adapte olduk ama Amerikalılarla kaynaşmak o zaman zorlaşıyor. Onu bütün yabancı arkadaşlar, sadece Türklerde görmüyorum herkeste görüyorum genelde yabancılarla ya da kendi ülkesinden olan insanlarla hep arkadaş olan, hep arkadaş çevresi aynı olan insanlar genelde Amerikalılarla ve hatta öteki etnik gruplarla kaynaşmıyorlar, İngilizceleri yeterince düzelmüyor hatta olabileceğin en iyisi haline gelmiyor” (T.Z.).

Çizelge 5.42. ABD'deki Türklerin uyum sorunu yaşadığı/yaşamakta olduğu konular

Uyum Sorunu Konuları	Frekans	Yüzde
Dil konusunda	198	38,7
Din konusunda	29	5,7
Gündelik ilişkilerde	100	19,6
Hukuki konularda	47	9,2
Kültürel değer, tutum ve davranışlarla ilgili konularda	152	29,7
Önyargı ve ayrımcılık konularında	64	12,5
ABD makamlarıyla olan ilişkilerde	30	5,9
Yabancı düşmanlığı konusunda	28	5,5
Diğer	3	0,6

Örnekleme hem kendilerinin hem de ABD'deki Türk toplumunun ABD'de yaşadığı/yaşamakta olduğu uyum sorunlarına dair fikirleri sorulmuştur ve birden fazla seçenek işaretleyebilecekleri belirtilmiştir. Sorulara verilen yanıtlar kapsamında çizelge 5.41 ve çizelge 5.42'deki verilere göre ABD'deki Türklerin ABD'ye uyum sorunu yaşadıkları konuların başında dil ve ardından kültürel farklılıklar gelmektedir. Göç edilen ülkenin dilini bilmek, kültürel örüntülerini anlayabilmek uyum sürecini kolaylaştırmaktadır. Çizelge 5.42'ye göre örneklemin %38,7'si dil konusunda sorun yaşadığını, %29,7'si kültürel değer, tutum ve davranışlarla ilgili konularda uyum sorunu yaşadığını belirtmiştir. Türk toplumunun uyum sorunu ile ilgili olarak %65,6'sı dil konusunda, % 61,4'ü kültürel farklılıklar, %24,7 dini farklılıklar, %17,4 etnik farklılıklar olduğu görülmektedir. Katılımcıların %19,6'sı kendilerinin gündelik ilişkilerde sorun yaşadığını belirtmiştir. Türk toplumuna ilişkin olarak ise Çizelge 5.43'te %24,1'i ekonomik yetersizlik ve %11,0'i aile içinde yaşanan sorunları dile getirmiştir. Çizelge 5.41'de hiç uyum sorunu yaşamadığını söyleyenlerin ya da şimdi yaşamıyorum diyenlerin oranı dikkate alındığında ABD'deki Türklerin çoğunluğunun geçici bir kültür şoku yaşadığı düşünülmektedir.

Çizelge 5.43. ABD'deki Türklerin Türk toplumunun yaşadığı/yaşamakta olduğu uyum sorunları ile ilgili düşünceleri

Uyum Sorunu Nedenleri	Frekans	Yüzde
Dil konusu	335	65,6
Kültürel farklılıklar	314	61,4
Dini farklılıklar	126	24,7
Etnik farklılıklar	89	17,4
Aile içinde yaşanan sorunlar	56	11,0
Amerikalıların Türklere karşı olan ön yargılı tutumu ve ayrımcılığı	33	6,5
ABD'ye uyum ve entegrasyon yerine asimilasyona (Türklerin inanç ve kültürel değerlerini kaybetmelerine) dönük politikalar	35	6,8
Yabancı düşmanlığı	23	4,5
Türklerin uyumu konusunda ABD makamlarınca gereken kolaylıkların sağlanmaması	21	4,1
Türklerin asimile edilme (kendi inanç ve kültürel değerlerini kaybetme) korkusu	58	11,4
Türkler arasındaki dayanışma ve örgütlenme eksikliği	186	36,4
Ekonomik yetersizlik	123	24,1
Diğer	11	2,2
Toplam	511	100,0

ABD'de yaşam süresi uzadıkça bireylerin uyumlarının arttığını görüşme yapılan bir katılımcı şu sözlerle anlatmaktadır:

“ Şunu da gözlemliyorum on yıl sonra gerçekten bu ülkede yaşanılabilir bir hal alıyor. İlk on yıl işte bu Amerikan vatandaşı olma süreci, kültürlere alışma süreci on yıldan sonra evet artık Amerikalıyım yerleştim, yerleşiyorum. İş güç yapıyorum süreci başlıyor diye düşünüyorum.” (B.P.).

Öte yandan uzun yıllar ABD'de kaldığı halde İngilizce öğrenemeyen, dil bilmediği için toplumsal yaşamda yeterince yer alamayan ve özellikle New York, New Jersey bölgelerinde yaşayan göçmenler de mevcuttur.

“En büyük sorun adaptasyon sorunu aslında buradaki. Geliyorlar, dillerini öğrenmiyorlar. Dillerini öğrenmediği için de bu ülkede olup bitenden günlük yaşantısının dışına çıkamayan bir toplum da var. Zaten belli bir kesim de var. Onlar da kendi halinde yaşayan kesim. Onlar da bugün işimi yapayım evime döneyim diyen kesim var. Aslında iki kesimi birleştirebilmek gerekiyor. Amerika'ya adaptasyon en başta onu sağlayabilmek gerekiyor. Bu da ne olur belki programlar çoğaltılabilir. Bilinçlendirme seminerleri yapılabilir. Her konuda.” (O.C.).

Dil öğrenmemek başta olmak üzere toplumsal yaşamdan uzak kalan Türk göçmenlerin “geçmişleri ile yaşamayı tercih ettiğini” ifade eden G.L. “kolay olanı seçerek” yaşadıklarını eleştirel bir dille anlatılmaktadır:

“... Şehir hayatını görmemiş Amerikanların bir lafı vardır; “köylüyü köyünden çıkarırsın ama köylülüğünü de bıraktıramazsın.” O geleneklerle yaşamak istiyorlar.... Türkiye’den çıktıktan sonra insanlar belli bir süre sonra Türkiye’de yaşayan insandan daha milliyetçi oluyor. Bunun nedeni, geriye dönüş kolay oluyor. İçinde bulunduğu ortama uyum sağlamak daha zor oluyor. İnsanlar nedense kolayı seçiyorlar” (G.L.).

Çizelge 5.42’ye göre Türklerin uyum sorunu yaşadığı konulardan birisinin de hukuki konular olduğu görülmektedir. Katılımcıların %9,2’si hukuki konularda sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Görüşmelerde de katılımcıların üzerinde durduğu konulardan birisi Türk göçmenlerin hukuki haklarını yeterince bilmediğine dair olmuştur.

“... bizim toplum olarak hukuki sistemlerde bilgilenmemiz lazım, haklarımız nelerdir ve gençleri de buradaki resmi yerlere getirmemiz gerekir. Yani polis olmaları için teşebbüs etmemiz lazım, itfaiyeci olmaları için teşebbüs etmemiz lazım, FBI’ya katılmaları için, CIA’ya katılmaları için, her yere girmeleri için destek vermemiz lazım.” (F.Z).

ABD’de yaşayan Türklerin %12,5’i önyargı ve ayrımcılık konularında, %5,9’u ABD makamlarıyla olan ilişkilerinde uyum sorunu yaşadığını, %5,5’i de yabancı düşmanlığı konusunda uyum sorunu yaşadığını ifade etmiştir. Çizelge 5.43’te ABD’ye uyum ve entegrasyon yerine asimilasyona dönük politikaların Türk toplumunda uyum sorununa neden olduğunu belirtenlerin oranı %6,8’dir. Amerikalıların Türklere karşı olan ön yargılı tutumu ve ayrımcılığının uyum sorunlarından birisi olduğunu düşünenlerin oranı %6,5, Türklerin asimile edilme korkusu olduğunu düşünenlerin oranı %11,4’tür. Aynı çizelgede Türklerin yabancı düşmanlığı konusunda uyum sorunu yaşadığını düşünenlerin oranı %4,5, Türklerin uyumu konusunda ABD makamlarınca gereken kolaylıkların sağlanmaması olduğunu ifade edenlerin oranı %4,1’dir.

Görüşmelerde ise görüşme yapılan kişilerden bazıları ayrımcılığın doğrudan olmadığını ancak zaman zaman ayrımcılık yapıldığını hissettiklerini belirtirken bazıları da ABD’de etnik kimliği ve inançlarından dolayı ayrımcılık yaşamadıklarını vurgulamıştır.

“... insanların ayrımcılık yapmadığını düşünmemize rağmen ben belli ayrımcılıklar olduğunu, dinsel yönden dolayı belli ayrımcılıkların olduğu inancındayım. Perde arkasında bile de olsa. Bu kesinlikle Türklerin yükselmelerinde de problem oluşturduğu inancındayım.” (N.U.)

ABD’de iş yaşamında ayrımcılık olmadığını ve örgütsel yaşamda meritokrasinin olduğunu ifade eden katılımcı çalışma yaşamında uyum sorunu yaşamadığını anlatmaktadır.

“... Amerika’yı da seviyorum. Amerika’nın iş hayatında çalışma hayatım çok oldu. Çok mutlu oldum. Çalışma hayatı felakettir burada insanı deli gibi çalıştırır, ama düzen vardır, hiçbir ayırım görmedim. Katolik, Cezm-i hastanelerinde çalıştım, Cezm-i üniversitesinde çalıştım Müslüman kadın her alanda ilerledik hiçbir problem olmadı. İş çıkardığınız an çok daha şeyler, Amerika’nın ilerlemesi o işte. Tamamıyla merit sistemi üzerinde” (P.C.).

Bu araştırmanın amaçlarından birisi ABD’deki Türk toplumu arasındaki ulusaşırı sosyal ağların Türklerin ulusaşırı alanda örgütlenmesi üzerindeki etkisini incelemektir. ABD’de yaşayan Türklerin %36’4’ü ABD’de yaşayan Türkler arasındaki uyum sorununun nedenleri arasında Türkler arasındaki dayanışma ve örgütlenme eksikliği olduğunu ifade etmiştir. Bu konu sonraki bölümlerde detaylı bir şekilde tartışılmaktadır.

Çizelge 5.44. ABD’deki Türklerin göçmenlerin uyum sorununu çözme amaçlı ABD makamlarınca geliştirilen düzenlemeleri ve girişimleri hakkındaki düşünceleri

ABD Makamlarının Düzenlemeleri	Frekans	Yüzde
Yeterli buluyorum	108	21,1
Kısmen yeterli buluyorum	166	32,5
Yetersiz buluyorum	113	22,1
Fikrim yok	124	24,3
Toplam	511	100,0

Göçmenlerin yaşadıkları uyum sorunu ile ilgili olarak ABD makamlarının düzenleme ve girişimlerini yeterli bulduğunu ifade eden Türklerin oranı %21,1, kısmen yeterli bulanların oranı %32,5’tir. Yetersiz bulanların oranı %22,1 iken uyum sorununa ilişkin ABD makamlarının düzenlemeleri hakkında fikri olmadığını düşünenlerin oranı %24,3’tür (çizelge 5.44).

Türklerin ABD’ye uyumla ilgili olarak yaşadığı sıkıntılardan birisinin yasal düzenlemeler ve hukuk kurallarına uyum konusunda olduğu görülmektedir. Görüşmelerde F.L.’nin yaptığı tespit bu yönde olmuştur:

“Amerika çok kurallı bir ülkedir. Kurallara yüzde yüz bağlı bir ülkedir. Bakın başkan Nixon bile kurallara uymadı diye gümbür gümbür gitti. Clinton aynı şekilde. Burada kurallar çok geçerlidir. Bizim Türkiye’den yeni gelen arkadaşlarımızın çoğu “idare ediver abi” mentalitesiyle köşeleri kesmeye çalışıyor, kısa yoldan birşeyler yapmaya çalışıyor. Başları derde giriyor. Son 15, 20, 30 yıl içinde bizim şimdi artık yavaş yavaş böyle hiç bilmediğimiz yerlere kaymaya başladı, polislerden telefonlar gelmeye başladı. “ya burda biri var, Türkmüş, İngilizce konuşamıyor, gelip yardım eder misiniz” filan yahutta “biri var hapisnede bir yanlış yapmış ama anlatamıyor derdini, yardımcı olur musunuz” bu tip şeylere muhattap olmaya başladık” (F.L.).

Çizelge 5.45. ABD'deki Türklerin sorunlarını ABD makamlarına ulaştırma hakkındaki düşünceleri

ABD Makamlarına Sorunları Ulaştırma	Frekans	Yüzde
Her zaman	16	3,1
Sık sık	27	5,3
Bazen	101	19,8
Nadiren	143	28,0
Hiçbir zaman	188	36,8
Yanıtsız	36	7,0
Toplam	511	100,0

ABD'de yaşayan Türklerin sorunlarını ABD makamlarına ulaştırma hakkındaki düşüncelerini gösteren çizelge 5.45'te; katılımcıların %36,8'i sorunları ABD makamlarına ulaştırma konusunda hiçbir zaman sorun yaşamadıklarını belirtmiştir. Katılımcılardan %28,0'i nadiren sorun yaşadığını, %19,8'i bazen sorun yaşadığını, %5,3'ü sık sık sorun yaşadığını, %3,1'i her zaman sorun yaşadığını belirtmiştir.

Göçmenlere yönelik asimilasyon politikaları ABD, Kanada, Avustralya gibi ülkelerde yaygın bir şekilde etkili olmuştur. Göçmenlerin toplumla bütünleşme politikaları konusunda tarihsel süreç içerisinde ABD'de gelişen üç farklı asimilasyon modelinden bu çalışmada daha önce bahsedilmiştir. Bunlardan İngiliz Uyum ve Eritme Potası ABD'nin asimilasyona dayalı politikaları arasında görülmektedir.

Katılımcılardan O.C, ABD'ye Türk göçünün ilk yıllarına ve o dönemde izleri büyük oranda yok olan göçmenlere işaret etmektedir:

“Bizler yıllar önce Amerika'ya aslında bir nesil gelmiş ama onlar kaybolup gitmişler. Kimisi yabancılarla evlenmiş kaybolmuş. Kimisi aynı şekilde Türk toplumundan kendisini soyutlayarak kaybolmuş.... Zaten kaybolanlara hiçbirşey yapamazsınız şu aşamadan sonra. Onlara ne yaparsan yap geri getirmek çok zordur?” (O.C.).

J.P. ve G.L., ABD'de yaşamaya başladıktan sonra edindikleri alışkanlıkların değiştiğini ama bunun bir asimilasyon olmadığını düşünmektedir. Zaman zaman asimilasyon ve alışkanlıkların iç içe geçtiğini, aralarındaki farkın bulanıklaştığını ifade etmektedirler.

“(Asimilasyon) Seni dilinden kültüründen ayırma projesi. O maksatlı yapıyor. Bizimki alışkanlık, değişme. Ben mesela Ankara'da oturuyorum, dördüncü kattan ilk dışarı çıktığımda arabaya gitmeden bir coffee alayım diyorum hemen yürüyorum. Her seferinde bu problemi yaşarım. Kokuyu özlüyorum burada bir bardak coffee çünkü yok Türkiye'de. O sistem yok, o değişme asimilasyon değil... Herkes ayrı düşünebilir ama benim görüşüm asimilasyon hani

değerlendirirsek birden ona kadar skalada çok kötü. Ama bu adaptasyon insanoğlu yaratılıştan fitratı gereği kolaya rahata çabuk alışıyor. Arabada kahve içmenin ne önemi var? Varmış, alışmışım. Ben yirmi sene bunu yapınca Türkiye'ye gidince de arıyorsun. İspanya'ya gidince de arıyorsun, Almanya'ya gidince de arıyorsun. Çünkü her ülkenin yaşam standartları yaşam şekli kendine özgü hayat standartları var. Ee 42 senedir buradayım ben.” (J.P.)

“Alışkanlıkla asimilasyon arasındaki farkı bulamıyoruz. İnsanların davranış biçimini şey yapıyoruz. Asimilasyon kimliğinle değişirsin, hareketlerinle değişirsin tamam.” (G.L.).

G.L. ABD'de asimilasyonun olmadığını, ABD'de yaşadığı 40 yılı aşkın bir süre zarfında asimilasyona yönelik bir problem yaşamadığını vurgulamaktadır.

“Problem yok. Bizim dinimiz devam ediyor, kültürümüz devam ediyor. Şimdi burada yaşıyorsan, bizim kendi kültürümüz, dilimizde de atasözü gibi bir deyim var; kimin arabasına binersen onun şarkısını söyle hikâyesi. Burada asimilasyon yok, Avrupa'da olabilir. Burası toplama bir yer olduğu için Avrupa'yla bir tutamazsın. Bizim Amerikan komşularımızla problemimiz yok. Bizim problemimiz kendimizle” (J.P.).

“Elbette biz çoğu konuda eksik kalacağız. Zaten hiçbir zaman yadırgayamazsınız. Çünkü başka bir toplumda yaşıyoruz. Başka örf adetlerle yaşıyoruz. Hani biz ikinci kuşağı kurtarsak, üçüncü kuşak biraz daha eksilecek, dördüncü kuşak biraz daha eksilecek hani ben mesela çocuklarımı hem Türk hem yabancı ismi koydum. Baya bir tepki aldım. Yabancı ismi koyduğum zaman ben yabancı ismi koymasam o çocuk topluma adapte olamayacak ben verdiğimden emin olmadığım sürece hani o çocuk kendi çocuğuna Türk ismi koymayacak anlatabiliyor muyum? Üçüncü kuşak belki hiç Türk ismiyle anılmayacak. Hani biz onu kaybetmemeye çalışıyoruz.” (N.Z.).

Göçmenlerin ulusaşırılaşmasını ilerleten etkenlerden birisi de göç alan ülkelerde uygulanan liberal demokrasilerdir. Bu sayede göçmenler anavatanları ile bağlarını daha fazla geliştirirler ve kültürel farklılıklarını koruma fırsatını bulur. Sadece baskıcı siyasalar ve ayrımcılık politikaları değil çokkültürlülük politikaları göçmenlerin ulusaşırılaşmasını geliştirmektedir (Faist, 2003:289).

Çizelge 5.46. ABD'deki Türklerin ABD'de dışlanma, ayrımcılığa maruz kalma ilişkisi

DEĞİŞKENLER		1	2	3	4	5	6	7
1 Sokakta/mahallede karşılaşıyorum	r	1	.728**	.252**	.678**	.499**	.744**	.675**
	p		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	436	420	432	429	424	431	428
2 Okulda karşılaşıyorum	r	.728**	1	.253**	.738**	.562**	.666**	.679**
	p	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	420	425	422	423	417	419	421
3 Resmi kuruluşlarda karşılaşıyorum	r	.252**	.253**	1	.251**	.230**	.255**	.246**
	p	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000
	N	432	422	437	430	424	429	429
4 İş yerinde karşılaşıyorum	r	.678**	.738**	.251**	1	.656**	.634**	.637**
	p	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000
	N	429	423	430	436	424	428	429
5 İş ararken karşılaşıyorum	r	.499**	.562**	.230**	.656**	1	.574**	.497**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000
	N	424	417	424	424	433	422	424
6 Alışverişte karşılaşıyorum	r	.744**	.666**	.255**	.634**	.574**	1	.669**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000
	N	431	419	429	428	422	432	426
7 Arkadaş ortamında karşılaşıyorum	r	.675**	.679**	.246**	.637**	.497**	.669**	1
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
	N	428	421	429	429	424	426	433
**p<0.01								

ABD'deki Türk göçmenlerin ABD'de yabancı olduğu için dışlanma, ayrımcılığa maruz kalma düşünceleri ile ilgili olarak korelasyon analizi yapılmıştır. Analizde, ifadelerin birbirleriyle anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Sokakta/mahallede karşılaşıyorum ifadesi ile okulda karşılaşıyorum ($r=.728$; $p<0.01$), alışverişte karşılaşıyorum ifadesi ile okulda karşılaşıyorum ($r=.744$; $p<0.01$) ilişkisinin anlamlı ve kuvvetli pozitif yönde, işyerinde karşılaşıyorum ($r=.678$; $p<0.01$), arkadaş ortamında karşılaşıyorum ($r=.675$; $p<0.01$) ve iş ararken karşılaşıyorum ($r=.499$; $p<0.01$) ilişkisinin anlamlı pozitif orta düzeyde, resmi kuruluşlarda karşılaşıyorum ifadesinin ise ($r=.252$; $p<0.01$) anlamlı pozitif zayıf düzeyde olduğu çizelge 5.46'dan anlaşılmaktadır. Değişkenlerin birbirleriyle ilişkisinin genellikle anlamlı ve pozitif orta düzeyde olduğu görülmektedir. Fakat resmi kuruluşlarda karşılaşıyorum ifadesi ile diğer ifadeler arasında anlamlı pozitif zayıf yönde bir ilişki

olduğu görülmektedir. Bu durumun resmi makamların görevlerini belli bir sistem ve hukuki zemin içinde yürütmesinden ve katılımcıların ifadesiyle; “Amerika’nın kurallar ülkesi” olmasının bir yansıması olduğu düşünülmektedir.

“Burası benim memleketim değil ama bana nasıl davranacak? Burada beni seven adamlar da var, sevmeyen adamlar da var. Burada beni isteyen adam da var istemeyen adam da var. Ben buradaki hiç kimsenin namusuna, hırsına, parasına göz dikmiyorum. Hatta yardımcı bile oluyorum, hatta birçoğundan çok vergi bile veriyorum. Birçoğundan fazla da çalışıyorum. Belki de birçoğuna da ben yarın bir gün ekmek vereceğim. Çalıştıracam ama yine de beni istemeyenler olacaktır. İşte yine doğru mu değil mi? Onlara göre doğru olacaktır. Bizde de var işte yani belki de Suriyeli 50 tane doktor çıkacak üç milyon insanın içinden belki de benim çocuğumu kurtaracaklar bir gün. Ama bugün benim arkadaşımın işte hakkını alacaklar belki de. İster istemez bir ön yargı var burada şu anda. Bana karşı vardır. Büyük ihtimalle var, duydum ben yani bin kere duydum defolun gidin evinize falan dendi...” (J.L.).

5.12. ABD’deki Türklerin Vatan ve Vatandaşlık Hakkındaki Düşünceleri

Vatandaşlık, siyasi statü ve ulusal bir kimlikle ilgili haklarla sınırlı olmayan bir kavramdır. Aynı zamanda bireyler ve gruplar, göçmenler ya da göçmen olmayanlar için ortak bir çıkar adına doğrudan veya dolaylı katılım yoluyla geliştirilen ve bireyin ortak yarar için bağlandığı bir kimliği (Kastoryano, 2005) de ifade etmektedir.

Çizelge 5.47. ABD’deki Türklerin ABD’deki statüleri

Statü	Frekans	Yüzde
ABD vatandaşıyım	282	55,2
Yeşil Card (green card) sahibiyim	116	22,7
Öğrenci vizesi	58	11,4
Çalışma vizesi	39	7,6
Turist vizesi	5	1,0
Diğer	10	2,0
Yanıtsız	1	0,2
Toplam	511	100,0

ABD’deki Türklerin vatandaşlık durumlarını ve/veya ABD’deki yasal statülerini gösteren dağılımlar incelendiğinde örneklemin %55,2’si yani yarısından fazlası ABD vatandaşıdır. %22,7’si seçme ve seçilme hakkı dışında tüm vatandaşlık haklarını tanıyan bir statüyü sağlayan yeşil kart (green card) sahibidir. Katılımcılardan %11,4’ü öğrenci, %7,6’sı çalışma, %1,0’i turist vizesine sahiptir. Örneklem arasında kaçak olarak ABD’de yaşadığını belirtenlerin oranı %2,0 olan diğer seçeneğinde temsil edilmektedir ve birkaç kişi ile sınırlıdır (çizelge 5.47). Ancak bu çalışma kapsamında; “kaçak” olarak yaşayanlara

ulaşılamamış olmak ya da katılımcıların “kaçak” yaşadıklarını belirtmekten çekinmiş olmaları araştırmacı tarafından göz önünde bulundurulmaktadır.

Çizelge 5.48. ABD’deki Türklerin vatan algısı

Vatan Algısı	Frekans	Yüzde
Doğduğum ülke	241	47,2
Büyüdüğüm ülke	171	33,5
Vatandaş olduğum ülke	112	21,9
Kültürel olarak bağlı olduğum ülke	323	63,2
Ekonomik gelir sağladığım ülke	63	12,3
Diğer	18	3,5
Toplam	511	100,0

Katılımcıların “vatan”a ilişkin düşünceleri şöyledir: Yanıt verenlerin %63,2’si için vatan; kültürel olarak bağlı olduğu ülke olmaktadır. %47,2’si için doğduğu ülke, %33,5’i için büyüdüğü ülke, %21,9’u için vatandaşı olduğu ülke, %12,3’ü için ekonomik gelir sağladığı ya da Türkçe’deki ifadesiyle “doyduğu yer” anlamına gelmektedir (çizelge 5.48).

Nitel görüşme yapılan F.Z’nin vatan algısı onun dini inançları ile bütünleşmektedir. ABD’yi vatan olarak nitelendiren F.Z., bunu Müslümanlığın bir özelliği olarak tanımlamıştır.

“Müslümanın en büyük özelliğinden biri nedir, her yer senin vatanın. Ben burada yaşadığım sürece burası da benim vatanım. Ben burada ekmek yiyor muyum, hakkıyla vergi mi ödüyor muyum, burası da benim vatanım. Yani burası da benim bir toprağım. Her yer benim için kutsal. Ha Türk olmam, Türkiyeli olmam ayrı bir şey. Onu hiçbir yerden atamazsın.”(F.Z.).

Çizelge 5.49. ABD’deki Türklerin ABD vatandaşlığına geçme düşüncesi

ABD Vatandaşlığına Geçme Düşüncesi	Frekans	Yüzde
Evet	172	33,7
Hayır	32	6,3
Şu anda bir fikrim yok	51	10,0
Yanıtsız	256	50,1
Toplam	511	100,0

ABD’de vatandaşlık statüsüne sahip olmayan Türk göçmenlerin vatandaşlığa geçme düşünceleri sorulduğunda cevaplayan katılımcıların %33,7’si vatandaşlığa geçmeyi, %10’u bu konuda henüz bir fikirleri olmadığını, %6,3’ü vatandaşlığa geçmeyi düşünmediklerini belirtmiştir (çizelge 5.49).

Çizelge 5.50. ABD'deki Türklerin ABD vatandaşlığına geçmek istemesinin nedenleri

ABD Vatandaşlığına Geçme İsteme Nedenleri	Frekans	Yüzde
Kendimi ABD'ye ait hissettiğimden	61	11,9
Yerel ve genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı elde etmek	67	13,1
İş bulma, iş kurma, iş yeri açma, para kazanma gibi ekonomik nedenlerden dolayı	71	13,9
ABD'daki sosyal haklardan yararlanmak	94	18,4
Çocuklarıma daha iyi bir eğitim ve gelecek imkânı sağlamak	84	16,4
Uluslararası dolaşım ve vize kolaylığı sağlamak	130	25,4
ABD'de kendimize ait bir düzen kurmuş olmak	109	21,3
Yakınlarımı ABD'ye göçmen olarak daha kolay getirebilmek	29	5,7
Siyasal nedenlerden dolayı	22	4,3
ABD vatandaşı olmayan göçmenlere göre daha az ön yargıya maruz kalma ve daha az dışlanma	27	5,3
Diğer	2	0,4

Araştırmanın anket formunda katılımcıların vatandaşlığa geçiş nedenlerinin sorulduğu soruya birden fazla seçeneği işaretleyebilecekleri açıklanmıştır. Katılımcılar arasında vatandaşlığa geçmek isteyenlerin vatandaşlığa geçiş nedenleri arasında ilk sırayı uluslararası dolaşım ve vize kolaylığı almaktadır. ABD'deki Türkler'in %25,4'ü ABD vatandaşı olmanın en önemli katkısının uluslararası dolaşım ve vize kolaylığı olacağını ifade etmektedir. %21,3'ü ABD'de bir düzen kurdukları için vatandaş olmayı istemekte, %18,4'ü ABD'deki vatandaşlara sağlanan sosyal haklardan yararlanmak için, %16,4'ü çocuklarına daha iyi bir eğitim ve gelecek imkanı sağlamak için, %13,9 ekonomik nedenlerden dolayı, %13,1 yerel ve genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı elde etmek için, %11,9 kendisini ABD'ye ait hissettiği için, %5,7'si yakınlarını ABD'ye göçmen olarak daha kolay getirebilmek için, %5,3'ü ABD'de daha az ön yargıya maruz kalma ve daha az dışlanmadan dolayı ABD vatandaşlığına geçmek istemektedir (çizelge 5.50).

Nitel görüşmelerde katılımcılar Türklerin ABD'de görünürlüğüne ve politik, ekonomik alanlarda ya da gündelik yaşamda temsil edilebilmelerinin sağlanması için vatandaşlık almalarının önemine dikkat çekmiştir. Özellikle son yıllarda dünyanın ve toplumların değişimi içinde vatandaşlık eylem ve etkinlikleri, insanların bireysel ya da grupsal temelde yeni haklar elde etmek, ya da sahip oldukları hakların içeriğini ve sınırlarını genişletmek için verdikleri mücadeleyi de içermektedir. Bu anlamda vatandaşlık, yasal olmanın yanı sıra, siyasal ve toplumsal bir eylemlilik, bir hareketlenme alanı (Keyman, 2012:223) olmaktadır. Bazı katılımcılar çok sayıda Türk göçmenin vatandaşlığın yasal koşullarını sağladıkları halde vatandaşlık başvurusu yapmadıklarını ileri sürmektedir.

“Genellikle vatandaşlığa başvurmak istemiyorlar. Zaman kaybı, özgüven eksikliği, ikisi de var. İkisi yan yana geliyor. Şimdi bu şeylerle alakalı imtihana falan alma, imtihana almadan da citizen olabiliyorsun. Şimdi doktor raporuyla ne bileyim unutkanlık şeyi vardır. Ona benzeri hani demokrasilerde Özal’ın yaptığıydı galiba çareler yeah ondan da gittiği zaman şeyden korkuyorlar. Bir gün zaman kaybın olacak iş kaybı. O korku, güvensizlik, üst üste geldiği zaman geriye bir çekilme oluyor.”(G.L.).

5.13. Siyasal Katılımları

Siyasal katılım, “siyasal iktidar ile bireyler arasındaki karşılıklı ilişkiyi ele alan” bir kavramdır. Bu kavram aynı zamanda “vatandaşların siyasal iktidarı etkilemeye yönelik eylemlerini” de ifade etmektedir. Göçmenlerin yerel ve ulusal kararlardan etkilenen kişiler olarak bu kararları etkilemeleri konusu onların yaşadıkları ülkelerde kalıcı hale gelmesiyle gündeme taşınmıştır. Göçmenlerin özellikle yaşamlarını doğrudan ilgilendiren kararlara doğrudan ve dolaylı siyasal katılımları; ulusal ve yerel düzeyde seçme ve seçilme hakkından sendikal faaliyetlere, danışma meclisi faaliyetlerinden, siyasal parti faaliyetlerine çeşitli alanlarda değerlendirilmektedir (Yontar ve Savut, 2016). Yurt dışında yaşayan Türklerin oy kullanma hakkını elde etmesiyle birlikte özellikle Türkiye’den araştırmacılar da son dönem göç çalışmalarında göçmenlerin siyasal katılımlarına yoğun bir ilgi göstermeye başlamıştır.

Çizelge 5.51. ABD’deki Türklerin siyasete ilgileri

Siyasete İlgi	Frekans	Yüzde
ABD’deki siyasetle ilgileniyorum	29	5,7
Türkiye’deki siyasetle ilgileniyorum	53	10,4
Hem Türkiye’deki hem de ABD’deki siyasetle ilgileniyorum	311	60,9
Siyasetle ilgilenmiyorum	111	21,7
Yanıtsız	7	1,4
Toplam	511	100,0

ABD’deki Türklerin siyasete ilgilerinin değerlendirildiği çizelge 5.51’de örneklemin %21,7’si siyasetle ilgilenmediklerini belirtmiştir. Hem Türkiye’deki hem de ABD’deki siyasetle ilgilendiğini belirtenlerin oranı %60,9’dur. Türkiye’deki siyasetle ilgilendiklerini belirtenlerin oranı %10,4 iken, ABD’deki siyasetle ilgilendiğini belirtenlerin oranı sadece %5,7’dir. Bu durumda örneklem içinde önemli bir oranın siyasete ilgisinin olmadığı görülmektedir. Diğer taraftan ulusaşırı bağların siyasete ilgilerini etkilediği, siyasete ilgisi olan Türk göçmenlerin ABD’de yerel ve ulusal düzeyde siyasetle ilgilenirken anayurttaki siyasetle de ilgilendikleri görülmektedir.

Çizelge 5.52. ABD'deki Türklerin ABD siyasetine ilgileri

ABD Siyasetine İlgi	Frekans	Yüzde
Yalnız oy kullanırım	257	50,3
Bir siyasal partiye üyeyim	56	11,0
Yerel yönetimlerde görevliyim	5	1,0
Siyasi bir organizasyona üyeyim	6	1,2
Diğer	75	14,7
Yanıtsız	112	21,9
Toplam	511	100,0

Katılımcıların ABD siyasetine ilgi düzeyi sorulduğunda yarısından fazlası, %50,3'ü yalnızca oy kullandıklarını belirtmiştir. Bir siyasal partiye üye olduğunu belirtenlerin oranı %11,0'dır. Katılımcıların %1,0'ı yerel yönetimlerde görev almaktadır. %1,2'si siyasi bir organizasyona üyedir. Katılımcıların %14,7 gibi önemli bir oranı diğer seçeneğine yanıt vermiştir (çizelge 5.52). Yanıtlar değerlendirildiğinde yine çoğunluğun siyasetle ilgilenmediği ya da siyaseti medyadan takip ettiği görülmektedir.

Nitel görüşmelerde katılımcılar siyasete katılmanın özellikle de seçmen olarak katılmanın demokratik yönetimler açısından önemine dikkat çekmektedir.

“Şimdi burada yaşıyorsunuz, buranın nimetlerinden faydalaniyorsunuz. Hep alıcı oluyorsunuz eğer vermezseniz. Ben ona inanıyorum, vermeniz lazım. Vermediğiniz zaman yarın öbür gün nedir bu şunu söyleyeyim; ben gidiyorum mesela sevsem de sevmesem de her sene oy veriyorum mesela. Alakasız seçim de olsa Amerika'da gidiyorum oyumu veriyorum. Sadece oy vermiş olmak için gidiyorum. Nedir, gidiyorum orada oyumu veriyorum. Başbakan, cumhurbaşkanlığı seçimi haricinde de oyumu veriyorum ki sanki sadece orada oy vermiştir bu adam diye isim olsun. Peki neden, yarın öbür gün telefonu kaldırıp bir senatöre telefon ettiğiniz zaman Türkiye aleyhine bir kanun çıktı ve işte benzin istasyonları ile ilgili bir kanun tasarısına benim lehime olacak birşeye konuştuğum zaman adamların ilk baktıkları şey bu adam oy veriyor mu, vermiyor mu? Bunu nasıl kanıtlarsınız. Oy verdiğiniz zaman evet oy vermeye gitmiştir diye” (M.T.).

“Asıl bizim burada etkin olmamız gereken yer Amerikan siyasetinin içi. Yani çalıştığımız yaşadığımız belediyelerde söz sahibi olmalı, ulusal düzeyde olmasa bile en azından hani o şeyden başlayıp. Yaşadığımız bölgedeki okuldan, belediyeden başlayıp genele doğru giden. İşte onların hepsi o bizim belki buradaki etkinliğimizi de etkiliyor. Burada herkes bir partinin Türkiye temsilciliğinde olma peşinde koşarken Amerika genel seçimleri var mesela buna hiç kimse bu kadar ilgi göstermiyor. Onun için bizim daha böyle yoğunlaşmamız gereken şey Türkiye bazlı siyaset değil, yönümüz ufkumuzu Türkiye'ye dönerek değil Amerika'daki yaşantımızı sürdürebilmek. Amerika'daki yaşantıya göre kendimize bir yol çizmek” (D.P.).

Çizelge 5.53. ABD'deki Türklerin ABD'de oy kullanma oranları

ABD'de Oy Kullanma	Frekans	Yüzde
Evet oy kullandım	227	44,4
Hayır oy kullanmadım	232	45,4
Önümüzdeki ilk seçimlerde kullanacağım	47	9,2
Yanıtız	5	1,0
Toplam	511	100,0

ABD seçimlerinde oy kullanma düzeylerinin gösterildiği çizelge 5.47'ye göre oy kullandığını belirtenlerin oranı %44,4, oy kullanmadığını belirtenlerin oranı %45,4'tür. Katılımcıların %9,2'si önümüzdeki ilk seçimlerde oy kullanacaklarını ifade etmiştir. Türk göçmenlerin ABD'de yasal statülerinin gösterildiği çizelge 5.47'ye göre 511 katılımcıdan vatandaş olanların sayısı 282 (%55,2)'dir. Çizelge 5.53'te oy kullananların sayısı 227 (%44,4)'dir. Bu durumda vatandaşlık statüsü alan Türk göçmenlerin büyük oranda ABD seçimlerinde oy kullandıkları görülmektedir.

Çizelge 5.54. ABD'deki Türklerin Türkiye seçimlerinde oy kullanma oranları

Türkiye Seçimlerinde Oy Kullanma	Frekans	Yüzde
7 Haziran 2015 genel seçimlerinde oy kullandım	53	10,4
1 Kasım 2015 genel seçimlerinde oy kullandım	48	9,4
Hem 7 Haziran 2015 hem de 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde oy kullandım.	188	36,8
Hayır oy kullanmadım	215	42,1
Yanıtız	7	1,4
Toplam	511	100,0

Oy kullanabilme hakkı, yurt dışındaki Türk vatandaşları için 23 Temmuz 1995 tarihli kanunla TC Anayasasınının 67'nci maddesine eklenmiş, 13 Mart 2008 tarihinde ise 298 sayılı seçim kanununda yer almıştır. 18 Mayıs 2012 tarihli ve 28296 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren bir yasa ile o güne kadar sadece gümrük kapılarında gerçekleştirilen oy verme işlemi yeniden düzenlenmiştir.

Bu araştırmanın saha çalışması yapılmadan önce Türkiye'de 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 tarihlerinde genel seçimler yapılmıştır. Yüksek Seçim Kurulu sonuçlarına göre 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde ABD genelindeki toplam seçmen sayısı 90.747, seçimlere katılım oranı %19,63 iken 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde ABD genelindeki seçmen sayısı 93.329, seçimlere katılım oranı ise %26,69'dur.

Araştırma kapsamında söz konusu seçimlerden yalnızca 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde oy kullananların örneklem içindeki oranı %10,4'tür. Yalnızca 1 Kasım 2015 tarihinde yapılan genel seçimde oy kullananların oranı %9,4'tür. Her iki genel seçimde de oy kullandığını belirtenlerin oranı %36,8, her iki genel seçimde de oy kullanmadığını belirtenlerin oranı %42,1'dir (çizelge 5.54).

Nitel görüşmelerde Türkiye'de düzenlenen seçimlere katılım hakkının tanınmasını olumlu karşılayanlar olduğu gibi, bu hakkın tanınması ile birlikte ABD'deki Türk toplumu arasındaki sosyal ilişkilere siyasetin karıştığını, zaman zaman politik çatışmaların yaşanmaya başladığını ve böylece bölünmelerin olduğu düşüncesini savunan Türk göçmenler de bulunmaktadır.

“... Ha seçimlerin burada da olması çok iyi oldu. Hakikaten insanlar bu konuda ihtiyaç halindeydi. Komik tarafı kızıyor adam kadın, bağıyor, çağırıyor çok basit bunlar. İnsan kendi ülkesini yabancıya şikâyet edenden, etmekten utanır” (F.Z.).

Türkiye seçimlerinin ABD'deki Türk toplumu arasında bölünmelere neden olduğunu anlatan D.P.'ye göre Türkiye seçimleriyle ilgilenmek Türk toplumunun ABD siyasetine ilgisini azaltmaktadır.

“... Gezi'den sonra daha da şey yaptı, 2014 cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesi oy kullanma hakkının verilmesiyle işin içine partiler girdi. Yardımlaşma ve dayanışmayı azaltıcı unsurlar bunlar diye görüyorum ben. Tabi ki demokratikleşme, insanların kendi fikirlerini izah etme anlamında dernekleşmesi güzel bir şey ama o tarafın Türkler arasındaki homojen yapıyı bozduğuna inanıyorum. Hem kendi aralarındaki ittifaklardan düşmanlıklar doğuyor, o da yardımlaşmayı doğal olarak azaltıyor. Birbirini tetikleyen faktörler. Parti temsilcilikleri ister istemez, Türkiye'deki partilerin buradaki uzantıları olarak hareket etme durumunda kalıyorlar... Asıl bizim burada etkin olmamız gereken yer Amerikan siyasetinin içi” (D.P.).

Görüşmelerde siyasi parti temsilciliği olan bir katılımcı, seçimlerin ABD'deki uygulamasındaki eksiklere ve göçmenlerin seçimlere katılımının olumsuz yönlerine dikkat çekmektedir.

“(Türkiye'deki seçimlerin) Olumsuz yönleri daha fazla. Biz bunu Yurt dışı Türkler'e de bildirdik. Rapor olarak istediler. Partimizin de istediği raporlarda belirttim. Masrafı öncelikle yurt dışında. Türkiye'de birgün oy kullanma 24 saat içerisinde ama biz burada 16 gün yaptık, 7 Haziran seçimlerinde. Bunun artı bir masrafı var. Türkiye'ye pusulaların gidip gelmesi var. Burada 39 bin insan kullanabiliyor. Bunun da oy kullanma oranı % 11 gibiydi ilk seçimlerde. Yani 4 bin insan oy kullanmış oldu. 39 bin NY'un rakamı. Amerika genelinde 90 bin. NY'da 4 bin civarında oy kullanıldı. %11-12 civarındaydı. Masrafı şeyini kurtarmıyor. Masrafından dolayı değmediğini düşünüyorum. Burada zaten insanları sivil toplum örgütleri biraraya

getirmekte zorlanırken bir de seçimler siyasi bir ayrışmaya yol açmasından dolayı ben biraz tedirginim. O yüzden de verimli olmadığını düşünüyorum yani.” (B.Z.).

Uluslararası göç, pek çok yerde siyaseti daha karmaşık bir duruma dönüştürmektedir. Etnik mobilizasyon ve etnik oy çoğu ülkede önemli konular olmaktadır (Castles ve Miller, 2008:401). ABD’de yaşayan Türkler açısından siyasal katılımın Amerika Birleşik Devletleri’nin politik yaşamına katılımdan daha çok anavatandaki politik süreci etkileme açısından önemli hale geldiği düşünülmektedir.

5.14. Ulusaşırı Toplumsal Alanın Oluşmasında Sosyal Ağların Rolü

Göçmen ağları iki ülke arasında hareket edenleri, hareket etmiş olanları ve hareketsizleri toplumsal bağlar yoluyla birleştiren bir takım kişiler arası bağlardır yani; akrabalık, arkadaşlık ilişkileri veya uzak tanışıklıktır (Choldin’den akt. Faist, 2003). Ulusaşırı toplumsal alanda göçmen ağları çeşitli derecelerde ve çeşitli amaçlarla kurumsallaşabilmektedir. Bu ağlar dinsel pratiklerin ve ritüellerin düzenlenmesi, ahlaki değerlerin kontrolü, kamusal alanlarda resmi temsiliyet gibi çeşitli fonksiyonlara sahiptir (Vertovec, 2009:146).

Ulusaşırı bağları içeren üç temel nokta belirlenebilir. Bunlardan birincisi, ulusaşırı bağların olası göçmenler arasında seçim sürecinde ortaya çıktığı ve hane halkından ayrılanlar ile ayrılmayanlar üzerinde bir etkiye sahip olduğudur. İkincisi, göçmenlerin göç planlarını gerçekleştirmek için ulusaşırı ilişkilerden yararlandığıdır. Sonuncusu, ulus aşırı ilişkilerin göçmenleri hedef ülkede yaşayan tanıdık veya aile üyesi göçmenlere yönlendirdiğidir (Özgür, Yüceşahin, Yavuz ve Hasta; 2015:128).

Bu bölümde, ABD’deki Türklerin kendi aralarında ve Amerikan toplumu ile geliştirdikleri sosyal ağları nicel ve nitel verilerden elde edilen bilgiler ışığında ele alınacaktır. Sosyal ağlarla ilgili verilere geçmeden önce Türk göçmenlerin ABD’de kiminle/kimlerle yaşadığı, arkadaşlarının ve birlikte çalıştığı kişilerin kimler olduğunu gösteren çizelgeler verilmiştir.

Çizelge 5.55. ABD'deki Türklerin ABD'de kiminle/ kimlerle yaşadığı

Yaşam Bilgileri	Frekans	Yüzde
Yalnız	86	16,8
Eşimle birlikte	132	25,8
Eş ve çocuğumla/çocuklarımla	211	41,3
Çocuk/çocuklarımla birlikte	14	2,7
Annem, babam, eş ve çocuklarımla birlikte	10	2,0
Arkadaşlarımla birlikte	41	8,0
Diğer	14	2,7
Yanıtsız	3	0,6
Toplam	511	100,0

ABD'de yaşayan Türk göçmenlerden oluşan örneklemin %41,3 gibi yüksek bir oranı eş ve çocukları ile birlikte, %25,8'i eşi ile % 2,7'si çocuk/çocukları ile %2,0'si anne, baba, eş ve çocukları ile birlikte yaşadıklarını belirtirken yalnız yaşayanların oranı %16,8'dir. Bu durumda ABD'de yaşayan Türk katılımcılar arasında aile bireylerinin bir arada yaşama oranının toplamda %71,8 olduğu ve aile bağlarının korunduğu görülmektedir. ABD'de arkadaşları ile birlikte yaşadığını belirtenlerin oranı %8, diğer (nişanlısı, kız/erkek arkadaşı ile) yanıtını verenlerin oranı %2,7'dir (çizelge 5.55).

Çizelge 5.56. ABD'deki Türklerin arkadaşları

Arkadaş	Frekans	Yüzde
Türkler	308	60,3
Amerikalılar	140	27,4
Her ikisi de (eşit)	32	6,3
Diğer	23	4,5
Yanıtsız	8	1,6
Toplam	511	100,0

Çizelge 5.56.'ya göre ABD'de yaşayan Türk örneklemin arkadaşlarının %60,3'ü Türklerden, %27,4'ü Amerikalılar'dan oluşmaktadır. Her ikisinin de eşit olduğunu ifade edenlerin oranı %6,3'tür. Diğer seçeneğini işaretleyen %4,5'in yanıtları ise şu şekildedir: "herkes, bazılarının ırkını bile bilmiyorum, önemli olan kafa yapılarımız.", "Türkler, Amerikalılar, Hintliler, Çinliler", "çok arkadaşım yok", "Meksikalı, Hintli, Türk, Kolombiyalı, İspanyol", "Amerikalı, Türk, İranlı", "Yabancılar", "Avrupalılar", "Orta Amerikalılar", "normal olanlar", "Türk olmayan yabancılar", "Türkler/İtalyanlar", "farklı kökenli", "çeşitli ülkelerden", "yabancılar", "hem Amerikalılar hem de diğer göçmenler", "Müslümanlar", "Amerikalılar ve Fransızlar", "diğer ülke vatandaşları", "Boşnak ve Pakistanlılar", "uluslararası öğrenciler", "Boşnaklar"dır.

Çizelge 5.57. ABD'deki Türklerin birlikte çalıştığı kişiler

Birlikte Çalışılan Kişiler	Frekans	Yüzde
Ağırlıklı olarak Amerikalı	245	47,9
Ağırlıklı olarak Türk	78	15,3
Ağırlıklı olarak diğer yabancı göçmenler	67	13,1
Diğer	8	1,6
Yanıtsız	113	22,1
Toplam	511	100,0

Çizelge 5.57'ye göre ABD'li Türklerin çalışma yaşamında iş arkadaşlıklarının oranı %47,9'u ağırlıklı olarak Amerikalılar, %15,3'ü ağırlıklı olarak Türkler, %13,1'i ağırlıklı olarak diğer yabancı göçmenlerden oluşmaktadır.

Çizelge 5.58. ABD'deki Türklerin akraba, arkadaş ve komşuları ile görüşme ilişkisi

DEĞİŞKENLER	1	2	3	4	5	6	7	8	
1 Türkiye'deki akrabalarım ile görüşürüm.	r	1	.577**	.384**	.364**	.330**	.214**	.190**	.173**
	p		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	489	468	371	458	407	430	413	420
2 Türkiye'deki arkadaşlarımla görüşürüm.	r	.577**	1	.297**	.355**	.301**	.288**	.259**	.285**
	p	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	468	476	369	455	408	429	415	420
3 ABD'deki akrabalarım ile görüşürüm	r	.384**	.297**	1	.388**	.374**	.309**	.199**	.188**
	p	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	371	369	375	366	355	370	357	360
4 ABD'deki Türk arkadaşlarımla görüşürüm.	r	.364**	.355**	.388**	1	.639**	.324**	.298**	.310**
	p	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000
	N	458	455	366	472	409	432	415	421
5 ABD'deki Türk komşularımla görüşürüm.	r	.330**	.301**	.374**	.639**	1	.485**	.490**	.382**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000
	N	407	408	355	409	414	405	392	393
6 ABD'deki Amerikan komşularımla görüşürüm.	r	.214**	.288**	.309**	.324**	.485**	1	.798**	.641**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000
	N	430	429	370	432	405	443	415	417
7 ABD'deki yabancı (Amerikalılar dışındaki) komşularımla görüşürüm.	r	.190**	.259**	.199**	.298**	.490**	.798**	1	.792**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000
	N	413	415	357	415	392	415	423	412
8 ABD'deki yabancı (Amerikalılar dışındaki) arkadaşlarımla görüşürüm.	r	.173**	.285**	.188**	.310**	.382**	.641**	.792**	1
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
	N	420	420	360	421	393	417	412	429

**p<0.01

Çizelge 5.58 korelasyon analizi sonucu bulunan ABD'deki Türklerin akraba, arkadaş ve komşuları ile ilişkisini göstermektedir. Analiz sonucuna göre ABD'deki Türklerin hem Türkiye'deki ve Amerika'daki akrabalarıyla, arkadaşlarıyla, komşularıyla ilişkisi, hem de ABD'deki Amerikalı ve Amerikalılar dışındaki komşularla, arkadaşlarla ilişkisi bulunmaktadır ancak ilişki düzeyleri farklılık göstermektedir. Sonuçlara göre, Türkiye'deki akrabalarımla görüşürüm değişkeni ile Türkiye'deki arkadaşlarımla görüşürüm ($r=.577$; $p<0.01$), ABD'deki akrabalarımla görüşürüm ($r=.384$; $p<0.01$), ABD'deki Türk arkadaşlarımla görüşürüm ($r=.364$; $p<0.01$), ABD'deki Türk komşularımla görüşürüm ($r=.330$; $p<0.01$) ilişkisi anlamlı pozitif orta düzeyde iken, ABD'deki Amerikan komşularımla görüşürüm ($r=.214$; $p<0.01$), ABD'deki yabancı (Amerikalılar dışındaki) komşularımla görüşürüm ($r=.190$; $p<0.01$), ABD'deki yabancı (Amerikalılar dışındaki) arkadaşlarımla görüşürüm ($r=.173$; $p<0.01$) ilişkisinin anlamlı pozitif zayıf düzeyde olduğu görülmektedir. Sonuçlar çizelge 5.56'da belirtilen ABD'de yaşayan Türklerin arkadaşlarının dağılımını gösteren oranları desteklemektedir. Çizelge 5.56'da ABD'de yaşayan Türklerin arkadaşlarının %60,3'ünün Türklerden oluştuğu tespit edilmişti. Sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde ABD'de yaşayan Türkler daha çok kendi aralarında ilişki kurmaktadırlar. Türklerin Amerikalılar ve Amerikalılar dışındaki yabancılar ile kurdukları ilişkinin zayıf düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 5.59. ABD'deki Türklerin kendi aralarındaki ilişkileri

Kendi Aralarındaki İlişkiler	Frekans	Yüzde
Türklerin kendi aralarında iyi bir dayanışma var	55	10,8
Türkler arasında genel bir dayanışmadan ziyade küçük grup dayanışması var	291	56,9
Türkler arasında ne genel bir dayanışma ne de küçük grup dayanışması var	93	18,2
Türkler arasında çatışma ve derin ayrılıklar var	72	14,1
Toplam	511	100,0

Çizelge 5.59'da Türk göçmenlerin kendi arasındaki ilişkilerin düzeyiyle ilgili olarak düşünceleri verilmektedir. Türklerin kendi aralarında iyi bir dayanışma olduğunu düşünenlerin örneklem içindeki oranı sadece %10,8'dir. Türkler arasında çatışma ve derin ayrılıklar olduğunu düşünenlerin oranı %14,1, Türkler arasında ne genel bir dayanışma ne de küçük grup dayanışması var diyenlerin oranı %18,2, Türkler arasında genel bir dayanışmadan ziyade küçük grup dayanışması var diyenlerin oranı %56,9'dur. Çizelge 5.58'deki sonuçlarla birlikte değerlendirildiğinde ABD'de yaşayan Türklerin ilişkilerinin

daha çok kendi aralarında küçük bir grup dayanışması şeklinde ve orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Nitel görüşmelerden elde edilen veriler anket sonuçlarında en yüksek oran olan “Türkler arasında genel bir dayanışmadan ziyade küçük grup dayanışması var” cevaplarını desteklemektedir.

Türk toplumu arasındaki ilişkilerin çok kopuk olduğunu söyleyen M.T., bir taraftan herkesin arkadaş olduğunu diğer taraftan bölünmüşlüğü, ayrışmanın çok olduğunu vurgulamaktadır. M.T. bu durumu bir sorun olarak görmekte ve kendince yanıtını sorgulamaktadır.

“(İlişkiler) Çok kopuk. Maalesef yani o kadar çok ayrıştırılmışız ki yani şöyle diyeyim işte; ocu, bucu, Erzincanlı, İstanbullu, işte efendime söyleyeyim Galatasaraylı, Fenerli. Artık böyle böyle kaç bölünmüşüz bilmiyorum. Maalesef herkes birbiriyle arkadaş ama geldiğiniz zaman eee çok bölünmüşüz yani çok. Yani işte devamlı sorgulanıyorsunuz yani. Herkes onu nasıl çözebiliriz, bu seviyeye nasıl geldik, neden geldik, neden getirildik o ayrı bir konu. Onu sizin cevaplandırmanız lazım, ama gerçekten yani düşündürücü bir şey.”(M.T.).

İ.E. Türkler arasındaki ilişkilerde yaşanan kopukluğu ABD’deki çalışma hayatının zorluklarına ve yaşam koşullarına bağlamaktadır.

“Biraz kopuk burada. Çünkü kimsenin kimseye vakti yok açıkçası herkes çocuklarıyla ilgileniyor, ailesiyle ilgileniyor yani çalışma saatleri çok yoğun. Bir tek işte, cumartesi bile çalışan insanlar var. Bir günlerini de ailelerine ayırıyorlar genelde. Yani Türkiye’deki gibi birbirine gitmeler sınırlı sayıda....” (İ.E.).

G.L.’de bir önceki görüşmecide olduğu gibi ABD’nin coğrafi koşulları ve ağır çalışma koşullarından dolayı ilişkilerin mesafeli olduğunu, ancak telefon görüşmeleri ile iletişim kurduklarını dile getirmektedir.

“Türkler arasında ilişkiler nasıl olacak işte örneğin benim Pensilvanya’da da ailem var, amcamın çocukları var, dayımın kızı falan var. Telefon, insanlar bazı şeyleri farkında olmadan tembelliğe vuruyorlar. Şimdi ben oraya gitsem bir saat 15 dakika falan benim bir trafik şeyim olacak. Zaman dilimi birbirine gelişkin. Çalışma şartları çok farklı. Geçenlerde bana geldiler diyor ki 18 sene oldu bizim kapımızdan girmeyeli. Ama 18 sene buna rağmen haftada en azından 10 kere telefon görüşmesi yapıyorsun. Bazı şeyler yeterli geliyor herhalde.... Herkes herkesin düğününe cenazesine gidiyor. ... Yani Türkiye’deki gibi bir yaşantı kesinlikle hayır Türkiye’de bir yerlere gidiliyor, bir şeyler yapılıyor, burada sadece tatilinle, vacation’ım var dediğin an o zaman senin tatilin bana uymuyorsa, yine herkes kendi başına bir işler güçler o şekilde. Yani bunu da kabulleniyor insan, o şekilde” (G.L.).

R.B. Türkler arasındaki ilişkilerin iyi düzeyde olmamasının nedenini olumsuz kişilik özellikleri ile açıklamaktadır. R.B.'ye göre ilişkiler esnasında yaşanan olumsuz duygular bölünmelere yol açmakla birlikte ortak duygular ve bağlar iletişim kurmayı zorunlu kılmaktadır.

“...Babam Türkler arasında en iyi mevkiye gelen, didinen, varlıklı insandı baya ama insanlar yüzüne gülerdi arkasından konuşurlardı. Bu hep böyleydi. Amerikalı Türklerden biraz bir ara tırsmışım yani. Gerçekten uzak da kalmaya çalıştığım zamanlar oldu Türklerden, eşim de aynı şekilde. Bir boşluk oluyor insanda çünkü bir bağlantın olmuyor kültürüne. Her ne kadar şey olsa bile insan kendi kültürünü arıyor. Onun için diyorsun ki, çok sevdiğin bağdaşmış kişiler olmasa bile kabul ediyorsun. Biraz yüzeysellik veya hani bir kaç arkadaşım var öyle her zaman görüştüğüm” (R.B).

İlişkilerde yaşanan kopukluğun nedenini “kişisel çıkar”ların ön planda tutulması ile açıklayan N.Z. bu durumun “iyi şeyler yapanları” da engellediğini savunmaktadır.

“Şimdi genel anlamda baktığımız zaman bizde o kadar büyük bir kopukluk var ki. Çünkü benim şahsi görüşüm insanların tamamen kişisel çıkarları birçoğu zaman da ön plana çıkıyor ve sanki biri birileri iyi bir şeyler yapmaya çalıştığı zaman, hani bizde yardım etmek yerine ben niye daha önce düşünmedim problemi çıkıyor” (N.Z.).

Türk toplumu arasındaki ilişkilerin iyi düzeyde olmadığını söyleyen F.L.O. bunun nedeni olarak politik kimliklerin ön plana çıkmasını görmektedir.

“... Şimdi ben bakıyorum kendi halkımız arasında ikiye bölünmüşlük de görüyorum. Bunların hepsi zamanla arkadaş, insan, dost olabildiğimiz insanlar. ... Türkiye Cumhuriyeti ile hiç bağlamı olmayanlar da çıkıp konuşuyor. Bu da insanı kahrediyor yani bir yerde.” (F.L.O).

Bölünmeleri politik kimliğin yanı sıra sosyal sınıfla ilişkilendiren F.L. toplumdaki “öteki”ye işaret etmektedir.

“Pikniklerde genellikle elitlerin piknikleri daha büyük oluyor ve orada daha bir nasıl eee, mesela önce bir dernek başkanı konuşur, arkasından başkonsolos konuşur, arkasından bir konser verilir. Bir müsamere olur mesela çocuklar 23 Nisan yapar, aileler seyrediyor, alkışlar, arkasından yemekler yenir. Arkasından serbest. Herkes herkesle konuşur filan bu şekilde. Belki bir futbol maçı olur...” (F.L.).

ABD’deki Türk toplumu arasındaki ilişkilerin eyaletlere ve şehirlere göre farklılaştığını söyleyen J.L. büyük şehirlerde daha fazla Türk olmasına karşın ilişkilerin mesafeli olduğunu söylemektedir. J.L.’ye göre bunun en önemli nedeni vasıfsız göçmenlerin çoğunlukta olması ve böylece kişilerarası ilişkilerin beraberinde beklentilere yol açmasıdır.

(Türkler arasında ilişkiler) “yerine göre değişir. Agewater’da çok Türk var. Birbirlerine selam bile vermezler. Ocean City’de (Maryland) Türklerin sayısı azdır ama birbirlerine yardımcı olurlar. Türkler hepsi birbirlerini tanır, birlikte pikniğe gider, birlikte ticaret yaparlar. Ama New Jersey’dekiler çok kalifiye değil ve sürekli birşeylere ihtiyaçları var. Benim de öyle, arabaya, ehliyete, dile, paraya her şeye ihtiyaç var. Birisi bana yardım etse elinde kalacak. Çok sayıda Türk var ve bunların hangi birisine yardım edeceksin. Ama Maryland’de vs. sayı az. Birisi yardım etmezse diğeri yardım eder. Bu bölgedeki Türklerin en önemli sorunu bu...” (J.L.).

D.P.’de Türk nüfusu arttıkça sosyal ilişkilerin zayıfladığını ileri sürmektedir. D.P.’ye göre Türk toplumunun henüz genç bir diasporik topluluk olması ve bunun sonucunda bireysel ihtiyaçların fazlalığı, bir takım değerlerin gelişmemiş olması ilişkileri güçleştirmektedir.

“Türk sayısı arttıkça ilişkiler daha da zayıflıyor. Mesela New York’ta çok görürsünüz Türk, Türk’ü görür selam vermez, arkasını döner gider ama bu şeyde öyle değildir, mesela Chicago’da ya da Türk’ün daha az olduğu bir eyalette öyle değildir. Türk sayısı arttıkça davranış modelleri değişiyor. Kötü örnekler var Türklere çok yardım edip, çok suistimale uğrayan ve elini ayağını dernekçilikten çekenler var. İnsanın olduğu yerde suistimal oluyor, onu Türk diye özelleştirmemek lazım ama Türklere şey konusu sıkıntılı, yardımlaşma konusu karşılıksız ya da biri de hayatını kurtarsın bakış açısı çok da yaygın değil açıkçası...” (D.P.).

T.H. de benzer bir şekilde ilişkilerde yaşanan suistimalleri anlatmaktadır. Kaçak yaşayan göçmenler için ağlar işlevsel olabilmektedir. Ancak örneklemin verdiği bilgilere göre bu ağlar zaman zaman “bozuk işlev”e sahip olabilmektedir.

“İlk geldiğimiz dönem kaçak olarak çalıştık. O dönem yasal hakkımız olmadığı için çok kullanıldık. Bize ya Türkler ya da Ermeniler iş verdi. Ama Türkler daha kötü koşullarda çalıştırdı. Amerika’ya ilk geldiğiniz zaman çok sıkıntı yaşıyorsunuz. Sistemi bilmediğiniz için işverenler sizi kullanmaya çalışıyor.” (T.H.).

B.P. göçmenlerin etnik ilişkilerinin onların toplumla bütünleşmesini engellediğini savunmaktadır.

“Toplumda şunu çok duyuyorum arkadaşlarımız arasında, gençler arasında keşke şu Türk toplumu arasına düşmeseydim. Ben şunu gözlemledim, çok fazla Türk toplumu arasında olmayanların maddi anlamda çok daha başarılı olduklarını gördüm. Diğer anlamlarda da kendilerini çok daha fazla geliştirdiklerini gördüm. Yani direk Amerikalı toplum veya diğer toplumlarla daha sıkı diyalogu olanların çok daha başarılı olduklarını gördüm. Profesyonel yaşam da dâhil daha başarılı olduklarını gözlemledim. Türk toplumu ile ilişkilerinin çok daha kuvvetli olan vatandaşlarımızın çok büyük sorunlarla karşılaştıklarını gördüm. Direk Türk, özellikle mesela ticaret yapanlarda, çok yapan arkadaşımız var mesela, restoran sahibi olan var. Ya Türk müşteri gelmesin n’olur dediğini çok duydum.” (B.P.).

Katılımcılardan Z.R. ABD’deki Türklerin birbirlerine desteğinin özellikle son on yıldır olmadığını, sivil toplum örgütlerinin de bölündüğünü savunmaktadır.

“Eskiden oluşturulan dernekler artık ayrılma aşamasında.... Eskiden çok güzel balolar filan yapılırdı” (Z.R.).

L.O. ABD’de yaşayan Türkler arasındaki ilişki sorulduğunda bunu tek bir cümle ile özetlemektedir:

“Amerika’daki Türkler yakında birbirlerini ezecekler.” (L.O.).

Nicel ve nitel verilerden elde edilen bilgilere göre ABD yaşayan Türkler arasında sosyal ilişkilerin genel bir dayanışmadan ziyade küçük grup dayanışması şeklinde olduğu ve örgütlenmelerin de aynı nitelikte ilerlediği anlaşılmaktadır.

Çizelge 5.60. ABD’deki Türklerin Amerikalılarla ilişkileri

Amerikalılar Arasındaki İlişkiler	Frekans	Yüzde
Türklerle Amerikalılar arasındaki ilişkiler iyi düzeydedir	408	79,8
Türklerle Amerikalılar arasındaki ilişkiler iyi düzeyde değildir	102	20,0
Yanıtız	1	0,2
Toplam	511	100,0

Örnekleme Türklerle Amerikalılar arasındaki ilişkilerin nasıl olduğu sorulduğunda katılımcıların %79,8’i Türklerle Amerikalılar arasındaki ilişkilerin iyi düzeyde olduğunu, %20,0’si Türklerle Amerikalılar arasındaki ilişkilerin iyi düzeyde olmadığını düşünmektedir.

Çizelge 5.61. ABD’deki Türklerin Amerikalılarla arasındaki ilişkilerin iyi düzeyde olmamasının nedenleri

Amerikalılar ile İlişkilerin İyi Olmamasının Nedenleri	Frekans	Yüzde
Amerikalıların Türklere yönelik önyargıları ve ayrımcılıkları yüzünden iyi bir ilişki yok	12	2,3
Amerikalıların Türklere yönelik yabancı düşmanlıkları yüzünden iyi bir ilişki yok	1	0,2
ABD’de yaşayan Türklere kaynaklanan nedenlerden dolayı (önyargı v.b.) iyi bir ilişki yok	28	5,5
Hem Amerikalılar hem de Türklere kaynaklanan karşılıklı nedenlerden dolayı iyi bir ilişki yok	54	10,6
Hem Amerikalılar hem de Türkler arasında gerginlik yaratan grupların varlığı nedeniyle iyi bir ilişki yok	6	1,2
Diğer	11	2,2
Yanıtız	399	78,0
Toplam	511	100,0

İlişkilerin iyi düzeyde olmamasının nedenlerine dair dağılıma bakıldığında çizelge 5.61'e göre katılımcıların %22'si ilişkilerin iyi düzeyde olmadığını düşünmektedir. Bunlardan %10,6'sı bu durumun hem Amerikalılar hem de Türklerden kaynaklanan karşılıklı nedenler olduğunu savunmaktadır. %5,5'i ABD'de yaşayan Türklerden kaynaklanan nedenlerden dolayı (önyargı v.b.) iyi bir ilişki olmadığını, %1,2'si hem Amerikalılar hem de Türkler arasında gerginlik yaratan grupların varlığı nedeniyle iyi bir ilişki olmadığını düşünmektedir.

Çizelge 5.62. ABD'deki Türklerin Amerikalılarla ve ABD'de yaşayan Türkler dışındaki yabancılar ile etkileşim sıklığı

Amerikalılar ve Türkler Dışındaki Yabancılarla Etkileşim	Her zaman		Sık sık		Bazen		Nadiren		Hiçbir zaman		Yanıtsız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İş yerinde	252	49,3	116	22,7	49	9,6	18	3,5	12	2,3	64	12,5
Okulda	113	22,1	82	16,0	57	11,2	22	4,3	39	7,6	198	38,7
Aile içi ve çevresinde	75	14,7	101	19,8	96	18,8	65	12,7	36	7,0	138	27,0
Mahalle/komşu çevresinde	95	18,6	96	18,8	120	23,5	68	13,3	28	5,5	104	20,4
Arkadaş çevresinde	116	22,7	137	26,8	124	24,3	51	10,0	10	2,0	73	14,3

Katılımcılar Türklerle Amerikalılar arasındaki ilişkilerin rasyonelliğine dikkat çekmektedir. İlişkilerin yakın komşuluk, arkadaşlıktan ziyade ikincil ilişki niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

“Amerika kanun devleti. Kanunlar çerçevesinde herkesin ilişkisi herkesle güzeldir. Özellikle şu anda bulunduğumuz bölgede (NJ) genelde yabancı olduğu için sorun yaşamadan insanlar işlerini hallederler. Kimse kimseyle sorun yaşamaz” (B.Z.).

“Amerikalı komşularımızla da ilişkilerimiz iyi kimsenin kimseyle bir sorunu yoktur. Birbirimizi gördüğümüzde selamlaşırız, hal hatır sorarız. En azından bir gülümseriz. Tabi onlarla ilişkilerimizde birbirimize gidip gelme pek olmaz. Onların yaşam tarzından dolayı.” (T.H.).

“Amerikalı arkadaşlarım da çok. Hastaneden (işinden bahsetmektedir) çok arkadaşım var. Bezen yemeğe çıkıyoruz. Şehir dışındakiler NJ'e geldiğinde haberleşiyoruz. Onlarla buluşuruz.” (İ.L.).

“Amerikalılar çok arkadaş canlısı, ama arkadaş olamazsınız diye Amerika’da da bir deyim vardır..... (Türkler) Kolay arkadaş edinebilen ve kolay bir sosyal diyalog kurabilen insanlar oldukları için Amerikalılarla da ilişkileri, yani gettolarda yaşamıyorlar. Buldukları ortama ayak uydurabiliyorlar. Buldukları ortamda ön plana çıkabiliyorlar. Buldukları ortamda farklılık yaratabiliyorlar. Yani o anlamda Amerikalılarla ilişkileri de diyalogları da sağlam bir zeminde. Gerek kendilerini ifade etme, anlatma. Gerek onları etkileme ve çok Türk tanıyorum etrafındaki Amerikalı arkadaşları Türkiye’ye tatile göndermeyi başarabilmiş. Hani etkilemiş yemeğiyle, kültürüyle. O anlamda diyalog şeyimiz iyi yani. İkna etme kabiliyetimiz iyi” (D.P.).

“Buradaki belediye başkanından tutalım polislerin tepesindeki kaptanıydı, yangınıydı hepsi beni iyi tanırlar, iyi tanışırsınız. İyi dostluğumuz var, iyi ilişkiler içerisinde devam ediyoruz” (F.L.O.).

Bazı katılımcılar Amerikalılarla ilişkilerin gelişemediğini ayrıca Türk toplumunun kapalı bir yapısı olduğunu savunmaktadır.

“Komşularıyla ilişkim yok. Farklı etnik kökenlerden, ülkelerden arkadaşlarım olsun isterdim ama olmuyor. Burası farklı, burada herkes konservatif” (J.L.).

“Genelde içine kapanık bir toplumuz ya. Çok fazla öyle dışa açık değiliz. Veyahutta bizim bu çevrede öyle yani. Hep kendi aramızdayız yani öyle pek dışa açılmıyoruz yani. Hangi aktivitelerimizde çok böyle yabancılarla birlikteyiz? Yani bugün Amerika’da deprem oluyor ona duyarlı davranmazsanız nasıl ilişkiler yaşayacaksınız?... Şimdi ben Erzincanlıyım. Erzincan’da trafik kazası olsa açıp okuyorum değil mi merak ediyor insan. Amerika’da işte atıyorum California’da otobüs devrildi umursamadığımız zaman nasıl bu topluma adapte veya nasıl bu toplumla ilişkiniz olacak ki?” (M.T.).

Katılımcılardan Z.R. Türkler ve Amerikalılar arasındaki ilişkilerde eğitimli ve vatandaşlık elde eden bireylerin iyi ilişkiler geliştirdiğini savunmaktadır.

“(Amerika’daki Türklerin Amerikalılarla ilişkilerini) İki şeyde değerlendirmek lazım. İki yönlü bu. Yani Türkiye’nin orada yerleşik, iyi eğitim görmüş, vatandaş olmuş grupları Amerikan toplumunda daha etkinler. Onlarla iç içe yaşıyorlar. Konuşuyorlar, daha etkinler...” (Z.R.).

5.15. Ulusaşırı Toplumsal Alanda Yaşanan Çatışmalar

Sirkeci (2009)’ye göre ulusaşırı alan çatışma potansiyeline sahiptir ve bu alan göçlerle ve çatışmalarla sürekli olarak değişmektedir. Çatışma ve göçün dinamik doğası; yapıları, aktörleri ve süreçleri etkilemektedir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde, katılımcılardan T.Z. politik konularda, kimlikle ilgili konularda çatışmaların yaşandığını belirtmektedir.

“Mesela Türklüğün tanımı bile. Mesela ben bile burdaki Türk arkadaşlarımla bazen hafif tartışmalara girdik. Genelde kavgaya gerek kalmıyor ama ben Türk müyüm, Tatar mıyım,

Romen miyim, Amerikalı mıyım bu hep tartışmaların konusu olur ki olmaması lazım normalde yani. Anlatabiliyor muyum? Yahudilerin aralarında öyle bir tartışma yoktur. Ermeniler arasında da yoktur. Bizim Türkler arasında vardır. Türkün kim olduğu bile belli değildir. Ne bileyim ben Atatürk ilke inkılaplarına inananlar vardır, inanmayanlar vardır. Osmanlı'yı geri isteyenler vardır. Bunlara politik diyorsanız politik ama baya derin görüş ayrılıkları. Yani Türk nedir, Dünya'da yeri nedir? Biz Türkler yardım etmek ne demektir. Mesela Türk'e yardım etmek Tatar'ı ve Türkmen'i veyahutta Azeriyi kapsar mı? Kapsarsa yani ne için savaşıyoruz, neyi düzeltmeye çalışıyoruz? Bütün bu Türk Cumhuriyetlerini mi düzeltmeye çalışıyoruz? Konular bir anda karışıyor. Böyle temiz bir ajandamız yok" (T.Z.).

ABD'deki Türkler arasında yaşanan çatışmalardan birisinin de örgütlenme konusunda olduğu anlaşılmaktadır. Sivil toplum örgütlerinin ve derneklerin sayısının her geçen gün artması sonucu ilişkiler parçalı bir görünüm sergilemektedir. Bunun önüne geçmek sosyal ağları geliştirmek ve bağları güçlendirmek amacıyla sivil örgütlenmeler çatı kuruluşlar yoluyla birleştirilmek istenmektedir. Katılımcılardan F.L. bu konuda yaşanan çatışmaları şöyle aktarmaktadır:

"... yönlendirme komitesi diye bir dernek kurulursa ona yardım bulabiliriz diye düşünüldü. Milletın yarısı evet dedi, yarısı hayır dedi. Bu sefer başka türlü olaylar girdi devreye. Federasyon dedi ki ya ben 53 senedir buradayım. Şimdi sen yeni bir grupla mı beni yok sayıp başıma çıkacaksın. Yani ben senin altına mı gireceğim olmaz öyle şey. ATAA'da aynısını dedi ya ben 30 küsur senedir buradayım. Ben de şemsiyeyim ben de liderim... Ben istiyorum ki iyi işler yapılsın. Ahmet yapsın, Mehmet yapsın önemli değil. Hepsi yaparsa daha iyi olur. Ama ben aynı zamanda istiyorum ki bunu yaparken eskiler yıkılmasın. Yani benim bir prensibim var. Ona ben şöyle diyorum, "yerine değil yanına prensibi". Onun yerine değil, onun yanına yap bunu... Örgütlenme dediniz, işte size örgütlenme! Bütün Amerika çapındaki örgütlenme. Herkes iyi niyetli, herkes birşeyler yapmak istiyor ama tabi biraz egolar da mı giriyor işin içine, anlayamıyorum orada...." (F.L.).

ABD'de yaşayan Türk toplumu arasında zaman zaman bazı konularda çatışmaların yaşandığı katılımcılar tarafından aktarılmıştır. Bu çatışmaların genellikle; etnik-politik kimliklerden, ideolojik düşüncelerden, sosyal örgütlenmelerle ilgili fikir ayrılıklarından kaynaklandığı görülmektedir.

5.16. Ulusaşırı Toplumsal Alanda Sosyal Ağların Ve Bağların Güçlenmesi

Bağlar içerisindeki bütün kaynaklar ve işlemler, sosyal sermayenin içindedir. Sosyal sermaye denilince sosyal enerji, topluluk ruhu, sosyal bağlar, sosyal kaynaklar, biçimsel olan ve olmayan organizasyonlar, sosyal yaşamın birleştiricileri gibi kavramlar akla gelmektedir (Gürsaka, 2009:193). Coğrafi hareketlilikler sosyal sermayenin kaynaklarının değişmesinde etkilidir. Putnam, "göçün, insanın toplumsal bağlantılarının çoğunu arkada bırakmaya zorlaması nedeniyle sosyal sermayenin değerini azalttığını" ileri sürmektedir.

Coleman sosyal sermayenin boşanma, ayrılma ya da göç gibi akrabalık bağlarında kopukluğa yol açan süreçler nedeniyle zayıfladığına inanmaktadır. Aileler akrabalarıyla, arkadaşlarıyla ve diğer tanıdıklarıyla varolan iletişim ağlarını arkalarında bıraktıklarında sosyal sermayelerinin değeri de düşmektedir (Field, 2008:157-158). Ulusaşırı göç kuramlarına göre ise bu yaklaşımlardan farklı olarak, göçmenler köken ülkeleri ile bağlarını kopararak değil, iki ya da daha fazla ülke ile bağları olan, bu bağlarını harekete geçirebilen özneler olarak ele alınmaktadır. Böylece ulusaşırı topluluklar, “biraraya gelme” sürecinin aşamalarında ortaya çıkabilmektedir (Faist, 2003:281). Orta düzey bir yaklaşım olan sosyal ağlar kuramı, göçü ortaya çıkaran nedenlerden ziyade göçü sürekli kılan etkenleri ve göçün birbirine bağladığı mekânları ve insanlar arasındaki etkileşimleri, paylaşımları ele almaktadır (Ihlamur Öner, 2015:311).

Temeli toplumsal etkileşime dayanan sosyal ağlar bireylerin grup içindeki ilişkileri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, ABD’deki Türklerin ulusaşırı toplumsal alanda ilişkileri ve sosyal ağlarının ele alındığı bu çalışmada bağların mevcudiyeti ve güçlenmesi ile ilgili nitel veriler değerlendirilmektedir. Görüşmelerde katılımcılara ABD’deki Türk toplumunun aralarındaki ilişkileri nasıl değerlendirdikleri, toplumu biraraya getiren ortak organizasyonların varlığı ve bunların toplum üzerindeki etkilerine dair sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri yanıtlar üzerinden yapılan analizlerde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Sosyal ağların gelişmesi mekânsal yakınlıklara ve bireylerin önceliklerine bağlı olabilmektedir. Nitel görüşmelerde katılımcıların %50’si Amerika’nın coğrafi yapısına ve Türk nüfusun bu coğrafyada fiziksel olarak birbirinden uzakta yaşamalarından dolayı ağların yeterince gelişmemesine dikkat çekmiştir.

“Bugün biliyorsunuz bayram.... Ama mesela bir araya gelip de oturup bayramlaşamadık. Şimdi burada sorun bir kere. Çünkü herkes çalışıyor, buranın kendi sistemi var, bu sistem içerisinde arkadaşlarım diyebilirsiniz ki mesela birgün off alsaydı acaba ne olurdu?... Aslında olmayacak şey değil olabilirdi, fakat yapılmadı. Bu şeyden geliyor hani yaşamdaki önceliklerden geliyor. Demek ki biz onu kendi önceliklerimiz arasına alamadık anlamına geliyor. Şimdi tabii bu ortamın sonucu yaşadığımız bölgenin sonucu vs. eğer bunların hepsini toplarsak söylemek istediğim şu ilişkiler küçük gruplar arasında, büyük gruplar arasında işte bu dernekler kanalıyla yapmaya çalışıyoruz” (N.U.).

Ortak organizasyonlar, törenler, kutlamalar ya da anmalar topluluğun sosyal ağlarını ve bağlarını geliştirmesinde işlevsel olarak görülmektedir. Bunlardan birisi de katılımcılardan B.Z.'nin ifade ettiği gibi Türk Günü yürüyüşüdür.

“Tabi ki işlevi var. Şöyle; ben Türk günü yürüşünden örnek vereyim. Türk günü yürüyüşünde son bir seneye kadar Amerika'nın her tarafından insan gelir. Florida'dan da insan geldiğini gördüm ben. California'dan da geldiğini gördüm. Bir nevi bayram olarak nitelendiriyorum ben. Amerikalı Türklerin bayramı. Çünkü akrabamız var Amerika'da ama yedi saat mesafedesiniz. Bayramlarda biraraya geliyorsunuz ya da Türk gününü bahane edip biraraya geliyor insanlar. Çok görürdünüz o alanda. İşte önce bir yürüyüş yapılıyordu sonra da festival yapılıyordu. O festival alanında görürdünüz insanların birbirine sarıldığını, çok özledim filan dediğini ve bütün gün beraber yemek yiyip günü sonlandırdıklarını. Bir nevi buluşma noktasıydı. Yani insanlar da o günü beklerdi ki işte uzaktaki eşleriyle, dostlarıyla görüşün diye. Ben faydalı, sıklıkla yapılması gereken faaliyet olarak görüyorum. Toplumun birlik ve beraberliği olarak” (B.Z.).

Tarihsel süreçle birlikte gelinen noktada ihtiyaçlar değişmekte ve bu ihtiyaçlar beraberinde yeni bağları da geliştirmektedir. Din de, yeni bir toplumda ortak aidiyetlerin ve referans noktalarının kaybını telafi etmeye ve yeni sosyal bağların oluşmasına aracılık etmektedir (Ihlamur Öner, 2015:319).

“Şimdi tabi 70, 80, 90'lı yıllarda grup gençti. Biz cenaze menaze bilmezdik. Şimdi tabi yaşlar arttı, haftada bir cenaze olmaya başladı. Dolayısıyla hocaları (imam) da öğrendik. İlk zamanlar Türk hocamız yoktu işte Tunus, Ürdün, Cezayir, Arap hocaları bulurduk, onlar yapardı. Şimdi Türk hocalar da geldi. Yani cenazelerde kesinlikle biraraya geliniyor. İftarlar oluyor, Ramazan'da biraraya geliniyor. Yalnız mesafeler korkunç olduğu için, bir saat iki saat gidip iftar yenir mi? Tabi olmuyor. Buranın coğrafyasını biliyorsunuz, çok büyük. Dolayısıyla biraraya gelmeler az ama yine de oluyor. İftarlarda oluyor, Türk camilerde oluyor filan” (F.L.).

Katılımcılardan O.C. ortak bağların ve sosyal ağların gelişmesinin önemini topluluğun bütünleşmesine bağlamaktadır. O.C. ortak organizasyonların önemini vurgularken bu tür etkinliklerde topluluğun egemen toplumdan ayrışması ve homojen bir görünüm almasını istemektedir. Ortak aidiyet ve bağları “kendimiz” kavramı ile ifade eden O.C. sembolik bağların bütünleştirici özelliğine dikkat çekmektedir.

“Ben hep şunu savunuyorum. İstedığın kadar zengin ol, istediğin kadar profesyonel ol, istediğin kadar her şeyi bil ama tek başına hiçbir şeyi başaramazsın. Mutlaka bir güç olman gerekiyor.... Piknikte de amacımız çocuklarımızı ve ailelerimizi bir araya getirmektir. Az önce bahsettim aslında. Piknik yapılıyor ama insanlar alana girdikten sonra boş bırakılıyor. Biz çok titiz çalıştık o konuda. Piknik yapacağımız bölgeyi özel alana kiraladık. Dışarıdan insanların girmeyeceği, kendimiz olabilecek şekilde. Türk müziği eşliğinde. Çocuklarımıza bizim çocukluğumuzda oynadığımız ve unutulmaya yüz tutmuş oyunlarımızı oynattık. Gönüllü ailelerimiz vardı. Onlar bize hani derneğimizin gönüllü aileleri o konuda bize çok destek oldular” (O.C.).

G.L. çocuklara ve gençlere yönelik planlanan sosyal ve kültürel programların topluluğun homojenleşmesinde olduğu kadar sosyal sermayenin ve sosyal ağların gelişmesine de katkı sağlayacağını düşünmektedir. Böylece, homojen gruplarda ağlar vasıtasıyla bağları güçlendirerek “bağlayıcı” sosyal sermaye işlevi görecektir.

“(Gençlere yönelik dans kursları ile ilgili olarak) Dipte bir anahtar var onu bir çeviriyorsun sırf biz orada o işi yapıyorsak yani senin çocuğunu, aile olarak şunu düşünseler bir saat Amerikan kültürünün içerisinden alıyorsun. Televizyondan alıyorsun, sokaktan alıyorsun. Orda bir çevre yeni bir grupla tanışma imkânı tanıyor. O grubun içerisinde, insanların farkında olmadığı bir şey de var. Değişik açılardan giriyorsun oraya. Bir yürüyüş yapıyorlar toplular yüz tane çocuğu düşün bir askeri sistem var orada. Sistem şu şekilde çocuklar farkında değil önde giden biri yanlış yaptığı zaman dur! Arkadaşına gidiyor anlatıyor. Şu sağ ayağını öne attın, sol adımla başlaman gerekiyor. Bunu bütün hepsi duyuyor. Yanlış bir şey yapıldığı zaman o bir saatin içerisinde yirmi kere dur ve yanlış şeyi var. Buradaki söz dinlemenin farkında olmadan çocuğa enjekte yapıyorsun. Bunu anne ve baba söylediği zaman aradaki ilişki belli bir şeyden sonra laçkalaşiyor. Bunu yapamıyor orada. Aileye diyorsun ki yani sadece bizim bir saat uğraşmamız yeterli değil, sizin bunu evde en az buna çocuk sizi dinleyebilecek pozisyonda olduğu zaman müzikle, sözle, yaşamdan anlatarak, bir şeyler verin. O zaman bize katkı olacak biz o zaman şey yapacağız. Yoksa biz burada sana dansçı çıkaracak değiliz” (G.L.).

J.P. çocuklara ve gençlere yönelik düzenledikleri dans kurslarının sadece bağları oluşturmak açısından değil, çocukları ve gençleri kötü alışkanlıklardan uzak tutmak amacıyla da önemli olduğunu düşünmektedir. Öte yandan J.P. bu tür çabaların öneminin Türk toplumu tarafından anlaşılmadığından ve yeterince önemsenmediğinden yakınmaktadır.

“... 100’den fazla genç var, hani onlarca çocuk, on üç on dört yaşına kadar olanlar, öyle deyince Amerika’nın bu bölgedeki milletvekili, ne dedi biliyor musunuz bana? Bir Türk’ten gerçekten hiç duymadım bunu, ya dedi sizin dedi “boşver sizin kültürünüzü, âdetinizi, geleneğinizi Patterson gibi bir şehirde yüz tane çocuğu sokaktan almak ve onları meşgul tutmak çok büyük bir şeydir” dedi. Bunu biz kendi halkımıza anlatamadık anlatabiliyor muyum, kendi ağzımızla anlatamadık bunu. Yok canım toplumun bilse n’olcak bilmese n’olcak olayın farkında olacaksın. Bir işi yapıyorsun o işi yaptığın kitle, toplum bunu bilecek” (J.P.).

Katılımcılardan F.Z. topluluğun bütünleşmesinin ve örgütlenmenin gerekliliğine vurgu yapmaktadır. F.Z.’ye göre topluluk arasında sınırlı bir koordinasyon söz konusudur.

“... İşte mesela bu çocuk. Sanat topluluğu bir dernek. Broadway Show’ları yapıyorlar, tiyatrolar. Şimdi buradaki şey koordine edilmesi. Şimdi bunlar bir programlar yaptıkları zaman onlara gelip arkadaşlar size yardımcı olalım, her bir derneğin faaliyetine siz bir destek verin. İşte mesela Giresunlular Derneği burada çok güçlü gruplardan bir tanesi, onlar bir etkinlik yapıyor falanca arkadaşımız onlara milletvekili getiriyor. Yani böyle bir koordinasyonumuz var” (F.Z.).

Ulusaşırı alanda çeşitli kültürel ve sosyal etkinlikler sosyal ağların ve bağların gelişmesine katkı sağlarken bir taraftan da kurumsallaşmaktadır. Böylece örgütlenmenin temeli gelişmektedir. D.P.'nin verdiği bilgiler bu tür organizasyonları örneklendirmektedir.

“Türklerin güzel yaptığı şeyler var. Mesela Chicago’da çok güzel bir festival yapılıyor, Florida’da var Türk Günü festivalleri bir günlük. Onun dışında Türkleri bir araya getiren ağırlıklı piknik gibi daha lokal şeyler var. Türk Film festivali var yılda bir kez o güzel. Baya bir katılım oluyor. Vizyondaki Türk filmlerini burada getirip gösteriyorlar. American Turkish Society ona öncülük yapıyor Moon and Stars diye bir organizasyon var. O Moon and Stars, American Turkish Society altında faaliyet gösteriyor. Onlar her yıl buraya Türkiye’den on, onbeş film getiriyorlar New York’ta. Tüm Türklerin haberinin olduğu, katılabildiği etkinlikleri böyle özetleyebilirim” (D.P.).

Topluluğun üyelerinin ortak organizasyonlara ve sivil toplum örgütlerine katılımları ihtiyaçları doğrultusunda gelişmektedir. Bu ihtiyaçlardan birisi de duygusal ve sosyal ihtiyaçların karşılanmak istenmesidir. Katılımcılar bu tür organizasyonlarda “amacın belirgin olması ya da bir amacın olması”nın önemi üzerinde durmaktadır.

“Bence en azından birbirimizi görüp bir deşarj oluyoruz diyelim yani öyle tahmin ediyorum, faydalı yani” (F.L.O).

“Bir de insanlar yalnız. Çok içine kapanıklar hani mesela Türkiye’de nasıl, telefon açmadan gidersen mesela burada öyle olay yok. Planlıyorsun, ondan sonra herkes ayarlıyor kendini birkaç hafta ya da ay öncesinden, ondan sonra ancak. Burada sosyal kopukluk var” (R.B.).

“Türk derneklerinin etkinliklerine katılmaya ihtiyaç duyuyorum aslında. Keşke olsa diyorum, keşke bir etkinlik olduğunda katılsam diyorum. Katılsak ve keşke bir şeylerin hayrına gidebilsek orada gidip selfi çekip instagramda paylaşmasak diyorum.... Zaten kaynaşılmıyor. Şu ana kadar binlerce piknik yapıldı kaynaşıldı mı? Neden bir öğrenci dayanışma derneği yok mesela ya da varsa benim niye haberim yok? Ben öğrenci değilim miyim?... Bir amacı olsun diyorum”(J.L.).

N.U.’nun belirttiği gibi amaçlar ve öncelikler belirlenip ortak amaçlar geliştirildikten sonra kaynaklar iyi kullanılmalıdır.

“Yani biz sadece bir araya gelmek için bir araya gelmeyelim istiyoruz. İşte bunun için 200 bin 300 bin dolar para harcamak acaba doğru mu yapıyoruz yanlış mı yapıyoruz diye geri çekilip düşünmemiz lazım. Burda tabi tekrar ediyorum bir araya gelmek her zaman çok güzel bir şey. Fakat biz çok akıllı davranmak zorundayız. Çünkü sayımız az, kaynaklarımız da az, buna karşılık mücadele ettiğimiz müşteri çok büyük. Onun için çok akıllı, çok zekice kaynaklarımızı kullanarak devam etmeliyiz” (N.U.).

Katılımcılardan N.U.’nun anlattıkları aynı zamanda J.L.’nin sorusuna da bir yanıt niteliğindedir. Sosyal ağların ve bağların güçlenmesi açısından Türk derneklerinin daha

aktif çalışması gerektiğini düşünen N.U. heterojen bir yapıya sahip olan Türk toplumunun ortak paydada buluşmasının gerekliliğini savunmaktadır.

“Bağları güçlendirmenin en önemlisi bu var olan derneklerimizin sürekli halk ile iletişimde olması. Bu çok zorunlu bir şey ve sabırlı olmak zorundayız. Yani katılmayanlara kızmakla sonuca varmak çok zor. Sabrederek sürekli arkadaşları ikna etmek olayı bir... İkinci olayda şu; çok zor bir olay olmasına rağmen değişik düşüncedeki arkadaşları bir araya getirme, konuşmalarını sağlamak ve ortak paydayı bulabilmek” (N.U.).

“Köprü kuran sosyal sermaye” daha heterojen grupları birbirine bağlamaktadır. N.U. Türk toplumundaki heterojen yapının ortak bağlarının gelişmesiyle köprülerin kurabileceğini açıklamaktadır. N.U. ayrıca amaçlarından birisinin ABD’deki Türk toplumu dışında gruplarla ilişkileri geliştirmek olduğunu, böylece köprü kuran bir sosyal sermayenin geliştirilebileceğine işaret etmektedir.

“Biz tabi burda şey aklıma geldi, benim amaçlarımdan birisi mesela şuydu başkan olduğum zaman öbür etnik gruplarla ilişki kurmak. Yani mesela İspanyalılarla, Siyahlarla, Çinlilerle, Hindistanlı gruplarla tek tek ilişki kurmayı çok istedim. Fakat Türkiye’nin problemleri çok büyük. Hergün bir şeye reaksiyon gösteriliyor. Dolayısıyla o bağları istediğim ölçüde kuramadım. Bugün belki en fazla ilgisel olarak ilişki kurduğumuz Yahudiler. Bunların bize büyük ilgisi var, biz de onlara ilgi gösterdik. Ermeni olayında bize destek sağladılar ve biz onlara destek sağladık kendi konularında, onlar da bize destek sağladılar karşılıklı olarak. Keşke o benzer ilişkiyi Hindistanlılarla kurabilsek, Çinlilerle kurabilsek, İspanyalılara kurabilsek şey olarak ülküsel düzeyde onu umut ediyorum” (N.U.).

Uluslararası toplumsal alanın aktörlerinden birisi göç veren ülkenin yöneticileri, bir diğeri ise sivil toplum örgütleri (Faist, 2003:271) olarak ifade edilmektedir. Bu çalışmada katılımcılar uluslararası alanda sosyal bağların varlığı ve sosyal ağların gelişmesi açısından Türkiye’nin önemine ve Türkiye ile kurulacak işbirliğinin katkısına değinmektedir. Nitekim “uluslararası toplumsal alanlar, bağların ve bu bağların içeriğinin, ağlardaki ve örgütlerdeki pozisyonların, coğrafi ve uluslararası olarak en az iki mekânda bulunan örgüt ağlarının birleşiminden” (Faist, 2003:268) oluşmaktadır.

“Burada bir birliktelik olabilir mi olabilir. Bu birlikten bir güç doğar mı doğabilir ama bu biraz zor. Desteğe ihtiyaç olabilir. Desteklenirsek burada iyi şeyler yapacağımızdan emin olabiliriz” (F.L.O.).

N.U.’ya göre ortak paydanın gelişmesi ve köprüler kurulmasının yolu Türkiye’deki iç barışın sağlanması ile olacaktır.

“*Ortak paydayı bulabilmek çok önemli ve Türkiye’deki yansımalara rağmen... hakikaten bu köprüleri kurma olayı çok zor. Ben tabiki burda şeyi söylemekte çok önem görüyorum. Türkiye’de ki siyasilerin çok dikkat etmesi gereken bir konu. Bu sadece Türkiye’de ki iç barış için değil, tüm kendini Türk addedenlerin bir araya gelmesi güçlerinin birleştirilmesi açısından çok çok önemli, içerdeki bölünmeler içerde ki parçalanmalar çok ciddi hasarlara sebep oluyor. Hem sadece içerde değil dünyadaki Türkler üzerinde aynı zararlara sebep oluyor ve ben ısrarla söylüyorum Mustafa Kemal Atatürk’ün dünya görüşü hala geçerlidir. Siyasi görüşlerinin doğruluğu bugün çok daha iyi gözükmetedir. Türkiye bu çizgiden ayrılmamalıdır. Eğer bu çizgide tutunabilirlerse iç dünyada, dış dünyada da Türklerin birleşmesinde yardımcı olurlar”*(N.U.).

Türkiye’deki iç politik gelişmelerin ABD’deki Türklerin gündeminde çok fazla yer aldığını ifade eden P.C.’ye göre kimliğin ve bağların korunması gerekmektedir ve bu tür çatışmalar ABD’deki Türk toplumuna ve Türkiye’ye zarar vermektedir.

“Bu durum beni rahatsız ediyor. Burda haksız yere Türkiye’yi yerden yere vurmaları. Ben hiçbir zaman burada iç politikaya girip kimseyi kötülemiyorum... Fakat burada kimliğimizi korumaya mecburuz.... Onun için kapana düşmemek lazım” (P.C.).

İlerleyen bölümlerde de değinildiği gibi ABD’deki Türk toplumunun toplumsal alanda görünürlüğünün engellerinden birisi bu çalışmanın nitel verilerine göre bireylerin yaşadıkları ülkenin hukuk kurallarını ve bireysel haklarını tam olarak bilmemesidir. Katılımcılara göre bu eksikliğin giderilmesi yönünde Türkiye kaynaklı resmi kurumların ve ABD’de faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin çaba göstermesi gerekmektedir. Katılımcılardan F.Z. toplumsal bağların, içinde bulunulan dönemde çok iyi olmadığını, Türk toplumunun desteklenmesi gerektiğini düşünmektedir.

“Amerika’daki Türk toplumu olarak yani şu andaki maalesef elimizdeki verilerle çok çok iyi görmüyorum. Destek çok zayıf burada. En azından konsolosluklar şimdiden bir programlar geliştirerek, mesela birkaç hizmet yaptılar. Avukatlık, danışmanlık koydular. Amerikan Hukuk sistemi ile ilgili bir sıkıntısı olduğu zaman vatandaşın, Türk Konsolosluğundan destek alacak. Yani çok şeyler yapılıyor. Bu Yurtdışı Akarba Toplulukları programlar geliştiriyor, ya da onlara gidip ciddi programlar sunulduğu zaman destek veriliyor o çok hoş. Daha çok bunların artırılması lazım. Ama bizim toplumumuzdaki işte yine bir araya gelme miktatısı maalesef ölmüş gibi” (F.Z.).

B.P. ABD’de yaşayan Türk toplumunun Türkiye ile bağlarını geliştirmenin gerekliliğine inanmaktadır. B.P.’ye göre bunun yolu toplumda etkileşimin geliştirilmesi ve sürdürülebilir organizasyonların yapılmasıdır.

“Aramızda Türkiye diyalogunu arttırmamız gerekiyor. Yani bizim gibi işte yılda bir kere Türkiye gezileri ve bu arkadaşları bir araya getirecek etkinlikler yaptırmamız gerekiyor... etkileşim arttıkça, her zaman söylüyorum heyecan yaratmak lazım yani aslında siyaset de bu, hayatın gayesi de bu, yaşama sevinci de budur. Heyecan yaratmaya başladığınız anda zaten

dâhil olacak kişi sayısı çok ama heyecansız bir ortam kavgalı bir ortam, anlaşılmaz bir ortam ise hiç kimse yok. Dolayısıyla çok sayıda etkinlikten ziyade onun yerine yararlı sürdürülebilir etkinlikler yapılırsa çok başarılı oluyor. Yararlı oluyor” (B.P.).

P.C. toplumda politik bölünmelerin olduğunu, bu bölünmelerin çatı kuruluşlar aracılığıyla çözümlenmesinin mümkün olabileceğini düşünmektedir.

“Ümidimiz biz orta yaşlılar, yaşlılar birleşmeye yol açarsak, zannedersem bizim muhafazakâr tarafa tesirimiz daha çok olacak. Karşı olmaktan ziyade. Onun için büyükelçi ATAA’nın başını koydu bu grubun başına... Assamble’nin çok iyi bir adı var Amerika’da. Türkiye’de de var. Bizim gibi bir dernek bir birleşme yolu, bir yol gösterme, beraber çalışma mesajı verebilirse zannedersem diğer şehirlerdeki derneklere de, yeni kuşaklara da öyle bir mesaj verilebilir” (P.C.).

Türk toplumu arasındaki bağların ve uluslararası toplumsal alanın gelişmesi ekonomik girişimlerin ve iş adamlarının desteklenmesi aracılığıyla da gerçekleşebilir. M.T. ABD’de ekonomik faaliyette bulunan küçük ve orta düzey girişimcilerin sosyal sermayesinin sosyal ağlara katkı sağlayabilecek niteliğe dönüştürülebileceğini şöyle ifade etmektedir:

“Bizim Türk iş adamlarına devletin birebir destek vermesi lazım. Nedir bu? Herkes, gerçekten bu tür işlere inanmış şeyler var ama bizim mesela ödenek ayırmaları lazım. Lobıcılık şirketine vereceğine bizim gibi insanlara versin. O da belki çıkara mı girer acaba? O da öyle bir şey olur. Yani yönlendirsin insanları. Nedir, ya arkadaşım işte her bölgede başarılı iş adamları var, başarılı şeyler var. Başarılı iş adamlarını hani bu tür aktivitelere gitmeye yollayıp o paraları oralarda kullanarak şey yapabilir mesela. Her lobıcılık şirketine milyonlarca dolar veriyorlarsa hani o, çünkü insan gücü daha önemli. Bizim insanımıza bunu eğitip hani buralarda bulunulması ve işte bu da maddi külfet olduğu için küçük iş adamlarının yaptığı bir şey değil, toplumun yaptığı bir şey değil” (M.T.).

Sosyal ağların ve bağların gelişmesi için önceliklerin iyi belirlenmesi gerektiğini savunan B.P.’ye göre kadınlara yönelik çalışmalar yapılmalı. Eğitimli kadınlar da dâhil olmak üzere özellikle evlilik yoluyla göç etmiş olan kadınların toplumsal yaşama daha fazla dâhil edilmesi sağlanmalıdır. B.P. sivil toplum örgütlerinin bu yönde sorumluluklar geliştirmesini önemsemektedir.

“Öncelikler ötelenmiş.... Kalıcı bir hizmet olarak ne yapabilirsin? Mesela kadınlarla ilgili çalışma yapılırken, haftalık kadınlara ulaşılabilir mi? Bunlar bir yerde toplanıp sohbet, muhabbet edilebiliyor mu? İşte sorunları çözülebiliyor mu? Çoğu kadın buraya sonradan göç etmiş, evlilik vasıtasıyla gelmiş. Bunlara Amerikan toplumuna karışması için neler yapıyor? Dil kursları veya iş edindirme kursları bazında bir şeyler yapılabiliyor mu? Yok. Yani kadın direkt buraya geliyor, çok büyük zorluklar çekiyor, iş arıyor veya kocası çalışıyor kadın evde. İkinci tercih olarak da şey var yani çok eğitimli kadın var ona da ulaşamıyor sivil toplum örgütleri. Niye?... daha fazla katılımı arttırabilmek adına veya sadece kadınları katılımcı olarak değil de böyle yani onları da bu olaya dâhil etmek adına farklı şeyler de geliştirmek lazım” (B.P.).

Katılımcılardan D.P.'nin üzerinde durduğu ve sosyal bağların gelişmesinin önündeki engellerden birisi ABD'deki Türk göçmenlerin “kendi ayakları üzerinde durmaya çalışması” yani genç bir göçmen topluluğu olmasıdır.

“Genç bir göçmen toplumu yani buraya İtalyanlar gibi yüz yıl önce gelmiş olsak belki daha farklı konuşuyor olabilirdik ama şu anda bizim, Türk toplumunun yüzde altmış, yetmişindeki öncelik burada yasal olarak nasıl kalırım. İşte çocukları maddi olarak nasıl okuturum? Öncelikli olarak kapital bir birikimi de olmadığı için önceliğimiz daha çok günlük hayatın, erken göçmen toplumunun yaşadığı sorunlar” (D.P.).

“... Şimdi gençler arasında bir tolerans oluştu. Önemli konularda birlik oluştu ve hala oluşuyor...” (P.C.).

Sonuç olarak gündelik hayatın içerisinde cereyan eden etkileşimler ve sosyal ilişkiler sosyal sermayenin göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Bu eylemlerin gündelik basit sosyal ilişkiler olarak kalmaması için amaçsal ve organize eylemlere dönüşmesi, yoğunluklu ve güçlü toplumsal birlikleri ortaya çıkarması gerekmektedir. Bu ilişkilerin sosyal sermaye açısından değerini artıran unsurlar; “bireyleri sosyal ağlara bağlayan, kişilerarası ilişkilerde güven ve karşılıklılık esasını pekiştiren, ortak hedefler doğrultusunda bir araya gelmelerini sağlayan boyutlarda” (Aydemir, 2011:146) olmasındadır. Göçmenlerin, göç sistemleri içerisinde ve iki veya daha fazla ülke arasında çeşitli toplumsal ve sembolik bağları güçlendikçe, göç dışındaki bağlantıları arttıkça ve politik-kültürel etkinlikler için uygun koşullar geliştikçe, ulusaşırı alanların ulusaşırı topluluklar biçiminde ortaya çıkması için gerekli olan koşullar daha elverişli (Faist, 2003:288) duruma gelecektir.

5.17. Ulusaşırı Toplumsal Alanda Sivil Toplum Örgütlerine Üyelikler ve Sivil Toplum Örgütleri ile İlişkiler

Her toplum kendi örgütlenme biçimini yaratma eğilimindedir (Castells, 1996/2008:238). Göçmenler ulusaşırı toplumsal alanların aktörleri olarak bu alanda sivil toplum örgütleri/dernekler kurmaktadır. Bu örgütler bir yandan toplumla bütünleşmelerini öte yandan göçmenlerin kendi aralarında örgütlenmelerini ve etnik bir topluluk olarak ayrışmalarını etkileyen kurumsallaşmalardır. Ögelman, göçmenler tarafından kurulan örgütleri dörde ayırmaktadır: 1) Sürgünler tarafından kurulan ve anavatanda siyasi bir değişikliği amaç edinmiş dernekler. 2) Anavatandaki siyasi aktörlerce desteklenen ve ev sahibi ülkenin siyasi unsurlarına anavatanın çıkarları yolunda etki etmeyi amaçlayan

dernekler. 3) Anavatan odaklı siyaset yapan, bu uğurda ev sahibi ülkeden destek alan dernekler. 4) Uyum süreci konusuna ağırlık veren ve ev sahibi ülkeyle ilgili sorunların çözümüne odaklanan dernekler (2000:33-34, aktaran Başer, 2013:82). Literatür değerlendirildiğinde, genellikle göçmen derneklerin ev sahibi ülkeye olumlu katkıları ve yeni gelenlere entegrasyonu vurgulanmaktadır. Bu dernekler, göçmenleri istihdam olanaklarına bağlamakta, ekonomik ihtiyaçlarının dışında, dil edinimi, kanunlar ve gelenekleri tanıma gibi toplumsal yaşama dâhil olacak yolları öğrenmelerine yardımcı olmaktadır. Bu anlamda, göçmenlerin kurduğu dernekler ve benzer sivil toplum örgütleri, “göç edenlerin sivil becerilerini geliştirebileceği ve yerel örgütlenme yollarını öğrenebilecekleri bir alan sağlayarak göçmenlerin beşeri sermayelerini geliştirmektedir” (Cervan Gil, 2016:9).

Örneklem grubunun sivil toplum örgütlerine üyeliklerini anlamak amacıyla anketlerde; ABD’deki herhangi bir sivil toplum örgütüne üyelikleri ve ABD’deki Türk Derneklerine üyelikleri ile bu derneklerin faaliyetleri hakkındaki bilgi ve ilgilerini anlamaya yönelik sorular yer almıştır.

Çizelge 5.63. ABD’deki Türklerin ABD’de sivil toplum örgütü üyelikleri

Sivil Toplum Örgütlerine Üyelik	Frekans	Yüzde
Evet	162	31,7
Hayır	337	65,9
Yanıtsız	12	2,3
Toplam	511	100,0

Örneklem grubundan elde edilen verilere göre ABD’de herhangi bir sivil toplum örgütüne üyeliği olan Türk göçmenlerin oranı %31,7, üyeliği olmadığını belirtenlerin oranı ise %65,9’dur. Bu sonuçlara göre Türk göçmenler ABD’deki sivil toplum örgütlerine sınırlı düzeyde ilgi göstermektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nde son 30-40 yıldır sosyal sermayenin azaldığını ileri süren Putnam (1995)’a göre sivil toplum örgütlerine katılım arttıkça sosyal sermaye de artacaktır. Pierson (2001:309)’ın vurguladığı gibi günümüzde sivil toplum kurumlarının gelişmiş ülkeler başta olmak üzere birçok ülkede nicelik ve nitelik olarak giderek gelişiyor olmalarının temelinde küreselleşmenin ve neo-liberal politikaların bulunduğu gerçeği de tartışmanın diğer yüzünü oluşturmaktadır. Bu politikalar, devletin küçültülmesini ve asli görevlerine dönmesini savunmaktadır ve

küçülen devletin bırakacağı hizmetlerin ve görevlerin ya STK'lar eliyle ya da özel sektör eliyle üstlenilmesi gereği üzerinde durmaktadır.

Göçmen dernekleri ya da örgütlenmeleri “hayali cemaatin gerçek cemaate dönüştüğü toplumsal ilişki mekânları”nı (Kurtoğlu, 2012) ve ağlarını kurmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan Türkler; “sorunlarını çözmek, ihtiyaçlarını karşılamak, birlik, beraberlik, yardımlaşma, dayanışma ve kaynaşmalarını gerçekleştirmek, yasal haklardan daha iyi yararlanabilmek ve kazanılmış haklarını korumak amacıyla dernekler kurmuşlardır” (Yavuzer, 2009).

Yapıları ve işlevleri farklı olan bu dernekler; Türkiye’de sivil toplum örgütleriyle işbirliği yapmak, hastaneler ve okullar gibi topluluk projelerinin finansmanına katkı sağlamak, fikirlerin transferi, bilgi birikimi ve bilgi alışverişi; uluslararası ticaret ve bilimsel ağların kurulması gibi işlevlere sahiptir (Koşar Akçapar, 2009). Ayrıca, başta Ermeni Lobisi olmak üzere Türkiye ve Türk kamuoyu aleyhine gelişmeleri önlemek amacıyla da faaliyet veren dernekler ABD’de kurumsal bir nitelik kazanmış ve siyaset kurumlarına etki edebilmektedir.

Son dönemlerde gençlik ve öğrenci örgütlenmeleri de çeşitlenmektedir. Bu örgütlenmelerin temsilcilerinin düşünceleri ve misyonları kendilerinden önceki göçmen kuşaklara göre farklılaşmaktadır. Türk Amerika Gençlik ve Eğitim Vakfı temsilcisi Ayhan Özmekik bugüne kadar gençlerle ilgili bir çalışma yapılmamış olmasından yakınmaktadır. Özmekik Türk toplumunun öncelikli sorunları arasında lobi faaliyetlerinin olmadığını düşünmektedir. Özmekik’e göre örgütlenmelerin toplumun öncelikli ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmesi gerekmektedir.

“Yılda on bin öğrencinin geldiği, işte burada lise çağında üniversite çağında olan birçok Türk vatandaşımızın olduğu bir ülkede gençlerle ilgili bir tane dernek yoktu. Biz de bunun eksikliğini gördük ve kurduk. Ama tabii ki yeterli mi, değil. Keşke her eyalette bir tane olsa bundan ve gençler üzerine biz çalışmalar yapsak ve geleceğe hazırlasak... Ben devlet yetkililerimize, büyüklerimize de söylüyorum, kardeşim önceliğimiz yürüyüş değil, önceliğimiz Ermeni meselesi veya diğer meseleler değil. Önceliğimiz buraya öğrenci geliyorsa bunun barınma sorunu. Parasıyla barınacak, bedava değil. Ama parasıyla bile yer bulmakta zorlanıyor. Bir tane yurt yapın, devlet yapсын kredi versin ben size geri ödeyeyim.”

ABD’de kurulan sivil toplum örgütleri ile ilgili niceliksel anlamda net bir bilgi söz konusu olmamakla birlikte çok sayıdaki bu örgütlenmeleri güçlü dernekler kurarak veya kurulmuş

dernek çatısı altında birleştirilerek organize etmeye yönelik bir eğilim görülmektedir. Bunun en bilindik örnekleri arasında New York'taki The Federation of Turkish American Associations (TADF) ve başkent Washington DC'deki Assembly of Turkish American Associations (ATAA) gibi şemsiye kuruluşlar yer almaktadır (Yavuzer, 2009). Bu kuruluşların web sayfalarında yer alan bilgilerde, TADF'a bağlı 61 dernek, ATAA'ya bağlı 60 dernek bulunmaktadır. Koşar Akçapar (2009)'a göre bu dernekler ve örgütlenmeler göçmen topluluk ile köken ülke arasında ekonomik, kültürel ve siyasi bağlantılarda katalizör görevi üstlenmektedir. Toplumsal yaşamda etkin olarak örgütlere üye olan kişilerin kendilerini daha 'bağlantılı' hissettikleri ve 'değişiklik yapabileceklerini' ve 'harekete geçebilecek durumda' olduklarını hissettikleri (Giddens, 2008:721) bilinmektedir. Göçmen bireyler için 'yabancı' oldukları yerde bağlar kurmak ve sosyal ağları geliştirerek bu ağlar sayesinde göç sürecinin olumsuz etkilerini ve maliyetlerini düşürmek açısından söz konusu örgütlenmeler önem taşımaktadır.

Çizelge 5.64. ABD'deki Türklerin ABD'deki Türk Dernek ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri hakkındaki düşünceleri

Türk Dernek ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetleri Hakkındaki Düşünceler	Frekans	Yüzde
Evet	391	76,5
Hayır	118	23,1
Yanıtsız	2	0,4
Toplam	511	100,0

Örneklem grubundan elde edilen verilere göre ABD'deki Türklerin ABD'deki Türk dernek ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri hakkında büyük oranda bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Bu soruya katılımcıların %76,5'i evet yanıtını, %23,1'i hayır yanıtını vermiştir (çizelge 5.64) .

Çizelge 5.65. ABD'deki Türklerin ABD'deki Türk Dernek ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılma düzeyi

Türk Dernek ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine Katılım	Frekans	Yüzde
Düzenli olarak katılım	80	15,7
Ara sıra katılım	276	54,0
Hiç katılmam	153	29,9
Yanıtsız	2	0,4
Toplam	511	100,0

Örneklem grubunun Türk dernekleri ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılımlarının gösterildiği çizelge 5.65'te düzenli olarak katıldıklarını bildirenler %15,7'dir. Ara sıra katıldığını bildirenlerin oranı %54,0, hiç katılmadığını belirtenlerin oranı %29,9'dur.

“Sosyal faaliyetlerimiz oluyor. Olduğu sürece zaten gidiyoruz işte Galatasaray gecesi yapılıyor. Beşiktaşlılar, Fenerliler gece yapıyor. Federasyonun balosu oluyor. Yani mümkün mertebe toplanıyoruz. Hiçbir şey yapılmıyorsa mesela biz Galatasaraylılar arasında işte kendi aramızda diyoruz ki, haydi çocuklar ailelerimizi de alalım Brooklyn'de limanda restoranda buluşalım. Yahut Manhattan'da bir yerde buluşalım. Yahut işte burada kahvaltıda buluşalım deyip buluşuyoruz yani bu şekilde etkinliğimizi devam ettirmeye çalışıyoruz, sosyal anlamda. İşte ramazanda akşamları iftara, camileri gördüğümüz herkes iftara gidiyor. İftarda kimleri görebilirsek işte onlarla selamlaşıyor, merhabalaşıyorsun. Bayram namazlarında birbirimizi görüyoruz. İşte öyle” (F.L.O.).

Çizelge 5.66. ABD'deki Türklerin ABD'deki Türk Dernek ve sivil toplum kuruluşlarına üyelikleri

ABD'deki Türklerin Türk Dernek ve STK Üyeliği	Frekans	Yüzde
Evet	211	41,3
Hayır	299	58,5
Yanıtsız	1	0,2
Toplam	511	100,0

ABD'de Yaşayan Türklerin ABD'deki Türk dernek ve sivil toplum kuruluşlarına üyeliklerini gösteren çizelge 5.66'ya göre %41,3'ünün üyelikleri bulunmakta, %58,5'nin herhangi bir üyeliği yoktur. Örneklem grubu, Türk derneklerinin yürüttükleri faaliyetlerden haberdar olmakla ve bu faaliyetlere büyük oranda katılmakla birlikte söz konusu, bu dernek ve örgütlere üyelik olduğunda mesafeli durmaktadır. Üye olmamanın ya da faaliyetlere katılmamanın çeşitli nedenleri sayılabilir. Nitel verilere göre bu nedenlerden birisi söz konusu örgütlenmelerin bağlamının “politik” olduğunun düşünülmesi ve “karşılıklılık” olmamasıdır.

“Bana çoğu sanki politik gibi geliyor, onun için gitmiyorum. Yapay, zorlama. Bize, kendimize bir faydası olduğunu hiç görmedim bir de o var düşününce. Mesela bana hep e mail gelir. İşte davet ederler, şu etkinliğe katılın, bu etkinliğe katılın, Türkiye'den şu geliyor, işte böyle bir yemek düzenleniyor diye. Ben hiçbirine gitmedim. Çünkü karşılıklı bir fayda görmüyorum. Genelde ya hep Türk siyasi, şu andaki siyasi durumun böyle bir propagandası haline gelir o tarz etkinlikler veyahut Türkiye Devletinin güçlenmesi açısından bir sorunu varsa atıyorum Ermeni sorunu, şu sorunu, bu sorunu varsa onun düzeltilmesine dair bir yöntem, bir etkinlik oluyor genelde. İşin doğrusu beni kişisel olarak hayatımda bir değişiklik, bir iyileştirme falan yapacak bir etkinlik olmuyor. Dolayısıyla karşılıklı menfaat olmuyor. Benim gitmem için hakikaten hiçbir sebep olmuyor. Genelde gitmiyorum” (T. Z.).

ABD’deki çalışma yaşamının yoğunluğu da bireylerin sosyal faaliyetlere zaman ayırmasını engellemektedir.

“Elimden geldiği kadar katılıyorum desem biraz şey olur, çünkü o kadar zamanım yok. O kadar boş değilim o yüzden katılamıyorum ama elimden geldiği kadar sosyal medyadan takip etmeyi tercih ediyorum.” (N.Z.).

Sivil toplum örgütlerinin düzenlediği etkinliklerin işlevsel olmadığını düşünmek bu örgütlere üyeliği veya dâhil olmayı engellemektedir.

“Bazen sosyal kültürel aktiviteler yapılıyor. Bazıları gerçekten çok güzel. Hakkıyla yapılıyor. Ama öyle programlar, öyle etkinlikler oluyor ki sırf yapılmış olmak için yapılıyor. İşte A kişisi sırf bunu yaptı dedirtmek için yapılıyor. Organizasyon yok. Konunun yapılan işle alakası yok. Birbiriyle hiçbir şekilde bağdaşmayan durumlar ortaya çıkıyor. Hâlbuki onu yapmış olmak için değil, yapılmış olması için değil, gerektiği için yapmış olsalar durum çok daha farklı olmuş olacak” (O.C.).

5.18. ABD’deki Türklerin Türkiye ile Bağları ve Türkiye Hakkındaki Düşünceleri

ABD’de yaşayan Türklerin Türkiye’ye gitme sıklıklarını gösteren çizelge 5.67’de Türkiye’ye her yıl bir defa gidenlerin oranı %42,7, yılda birden fazla gidenlerin oranı %14,5, birkaç yılda bir gidenlerin oranı %31,5, ABD’de bulunduğu süre boyunca hiç gitmediğini ifade edenlerin oranı %5,3, yaz tatillerinde gidenlerin oranı %3,1’dir. %2,2 oranındaki diğer seçeneğini cevaplayan katılımcıların ise 10 yıl ve üzerinde bir süredir gitmediği ya da uzun aralıklarla ancak bir veya birkaç kez Türkiye ziyareti gerçekleştiği görülmektedir. Nicel verilere göre örneklemedeki Türk göçmenlerin yarısından fazlası yılda bir kez Türkiye ziyareti gerçekleştirmektedir.

Çizelge 5.67. ABD’deki Türklerin Türkiye’ye gitme sıklığı

Türkiye’ye Gitme Sıklığı	Frekans	Yüzde
Her yıl bir defa	218	42,7
Yılda birden fazla	74	14,5
Birkaç yılda bir	161	31,5
Hiç gitmedim	27	5,3
Yaz tatillerinde giderim	16	3,1
Ramazan veya Kurban Bayramlarında	1	0,2
Diğer.	11	2,2
Yanıtız	3	0,6
Toplam	511	100,0

Sosyal ağlara ilişkin sosyal sermayenin ulusaşırı alana nakledilmesinde önemli olan anayurtla ilişkiler, toplumsal ve sembolik bağların korunmasına yardımcı olmaktadır. Nitel veriler bu ziyaretlerin önemini ve gerekçelerini açıklamaktadır.

Görüşme yapılan F.L. ABD’de uzun yıllar kalmış olmasına rağmen Türkiye ile bağının kopmadığını ve hem kendisinde hem de ABD’deki Türk toplumunda Türkiye sevgisinin eksilmediğini anlatmaktadır.

“Türkiye sevgisinde azalma yok. Hakikaten öyle. Yine birçoğu senede bir gider, bazıları daha sık gider. Tabi ekonomi elverirse. Bazıları iki senede bir gider, mutlaka Türkiye’ye gidilir. Türk gazeteleri, televizyonları takip edilir. Böyle bir durum yani” (F.L.).

M.T. Türkiye ile bağların kopmaması ve çocukların Türkçe dil becerilerini geliştirmeleri amacıyla Türkiye’ye gitmektedir.

“Aşağı yukarı senede bir kez gitmeye çalışıyorum. ... (Türkiye’de kalma) Ben, işlerimden dolayı 15-20 günü geçmiyor. Son iki üç senedir iki kere gittik. Bir hafta da olsa iki kere gittik. O da işte ekonomik şeylerden dolayı. Çocuklarım ama aşağı yukarı her sene iki ay gidiyorlar. Yaz tatilinde orada. Değişik yerlerde, İstanbul, İzmit, Erzincan’da yakınların yanında kalıyorlar işte. Bir de tatil yapabilirsek tatil yapıyoruz işte. Erzincan’a gidiyorlar çünkü eşimin annesi orada yaşadığı için devamlı oraya gidiyorlardı” (M.T.).

Z.R. 30 yılı aşkın bir süredir ABD’de yaşamaktadır ve Türkiye’yi her yıl ziyaret etmektedir.

“Ben her yıl giderim. Özellikle babamın yıldönümü zamanı bir resmi tören yapılır. Ona katılırım. Dolayısıyla her yıl aynı aylarda giderim yani. Bazen iki kere gittiğim de oluyor ama genellikle her yıl giderim, hiç ihmal etmem.” (Z.R.).

P.C. 50 yılı aşkın bir süredir Amerika’da yaşamaktadır. ABD’yi çok sevdiğini, orada yaşamaktan mutlu olduğunu anlatırken aynı zamanda Türkiye ile bağlarının da hiç kopmadığını, her zaman artarak devam ettiğini ve her yıl ziyarete gittiğini söylemektedir.

“Tabi özlem var. Türkiye için yanıyorum. Artık 60’tan beri buradayım ama benim Türkiye’ye bağlılığım gittikçe çoğaldı. Bu bağ gittikçe büyüyor. Bizim herhalde içimizde var genetik bir durum belki. Bizim memleket çok güzel. Yani gittim mi üç hafta İstanbul’da arkadaşlarla İzmir mavi yolculuk, Antalya, araba ile Marmaris’ten küçük kebabçılara geçtik yani inanılmaz güzel inanılmaz tadı var. Şimdi zayıflamaya çalışıyorum. Yani memlekete inanıyorum. Türkler uzun zaman asker olarak bir kuvvetiler şimdi Türkler tüccar olarak inşallah ilimde de yani şimdi başka alanlarda parlamaya başladı. Ben buna şahsen çok inanıyorum. Bana büyük kuvvet veriyor” (P.C.).

Çizelge 5.68. ABD'deki Türklerin Türkiye'de geçirdiği zaman

Türkiye'de Geçirilen Zaman	Frekans	Yüzde
Bir aydan az	329	64,4
Bir ile üç ay arası	137	26,8
Üç ay ile altı ay arası	12	2,3
Altı aydan fazla	5	1,0
Yanıtsız	28	5,5
Toplam	511	100,0

Türkiye'ye ziyarete giden ABD'li Türklerin Türkiye'de geçirdikleri sürelerin dağılımı çizelge 5.68'de yer almaktadır. Buna göre örneklemin %64,4'ü bir aydan az, %26,8'i bir ile üç ay arası bir süre, %2,3'ü üç ile altı ay arası bir süre, %1,0'i ise altı aydan fazla Türkiye'de kalmaktadır.

Çizelge 5.69. ABD'deki Türklerin Türkiye'ye kesin dönüşe ilişkin düşünceleri

Türkiye'ye Kesin Dönüşe İlişkin Görüşler	Frekans	Yüzde
Evet	138	27,0
Hayır	169	33,1
Henüz bir karar vermedim	200	39,1
Yanıtsız	4	0,8
Toplam	511	100,0

ABD'de yaşayan Türklere Türkiye'ye kesin dönüş yapmayı düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda; %27,0'si evet, %33,1'i hayır, %39,1'i henüz bir karar vermediğini belirtmiştir (çizelge 5.69). Castles ve Miller (2008:38-39), göç ağlarının göçmen grupların kendi sosyal ve ekonomik altyapılarını geliştirmelerine fırsat sunarak ailenin başka bir ülkede yeniden bir araya gelmesini sağladığını ve göçmenlerin çocuklarının yeni ülkede okula gitmesi, dil öğrenmesi ve kültürlerarası kimlikler geliştirmeye başlamasının ebeveynlerin anavatanlarına dönme düşüncesini giderek zorlaştırdığını belirtmektedir.

“... eşime kaç sefer söyledim Türkiye'ye dönelim taşınalım diye ama çocuklar artık okula başlayınca bu olay kapanıyor. O zaman diyorsun ki ben nasıl onları orada okutacağım. Türkçeleri doğru dürüst yok. Özel okula versen dünyanın parası. Onun için biz birkaç sefer denedik eşimle. Oğlum da var benim, küçükken o, daha okula başlamamıştı. Eşim Türkiye'ye bir gitti iş görüşmesine ondan sonra hatta ben her şeyimi toplamıştım. Birkaç şeyimizi satmıştık, annemin evine taşınmıştım derken eşim son anda kararını değiştirdi. Yok dedi ben Türkiye'yi istemiyorum burada kalalım. Derken öyle kaldık...” (R.B.).

Ayrıca, nitel görüşmelerden elde edilen verilere göre göçmenler eğer yaşadıkları ülkeye uyum sağlamış ve o ülkede yaşamaktan mutlu ise anavatanına geri dönüş düşünmemektedir.

“... emekli olsan Türkiye’ye gider misin diyorlar. Gitmem ben çünkü hayatımın son bölümünde rahat, huzurlu yaşamak istiyorum. Ben Türkiye’de rahat görmüyorum. Havalimanından indikten sonra bana sıkıntı basıyor. Türkiye’de yaşayanlar bunu hissetmiyor diyemeyeceğim ama kanıksamışlar artık gerek yok. Ben otuz seneye yakın komşum var bir gün bile beni rahatsız etmedi üstümde ben böyle bir hayat yaşamışım sıkıcı geliyor bana.” (J.P.).

ABD’de yaşayan Türk göçmenlerin Türkiye’ye geri dönüş yapmayı düşünmemelerinin bir diğer önemli nedeni Türkiye’de son dönemlerde yaşanan terör olaylarının etkisidir. Katılımcılar Türkiye’de güvende olmayacaklarını düşünmektedir.

“Dediğim gibi buraya alıştım. Burasının rahatlığına, hem burada kendimi daha güvencede hissediyorum. Birinci derecede zaten güvenlik önemli benim için. Çünkü olayları da görmüşsünüzdür. (28 Haziran 2016 tarihinde Atatürk Havalimanı Dış Hatlar Terminali’nde gerçekleşen terör saldırısından bahsedilmektedir) Zaten çocuklarıma daha iyi bir gelecek hazırlayabileceğimi düşünüyorum burada. Çünkü Türkiye’de hiçbir şekilde demeyim ama güvenliğimin olmadığını hissediyorum.... Özlediğim şeyler yok mu, var tabi ki. İnsan kendi ülkesinde yaşamak istemez mi isterim ama teraziye koyduğunuz zaman burası daha ağır basıyor” (İ.E.).

“Terör olayları olmasa bence bir sürü insan Türkiye’ye dönmek istiyor. Ben de istiyorum. Bence Türkiye’de yaşam daha iyi. Şimdi bakıyorsunuz buradaki yaşam stiline, burada bir gün çalışmazsanız işiniz çok kötü. Bunu ticaret için de söylüyorum. Bunu yüzdelersek %70-80 öyle yani. Geriye kalan %20’nin belki çok kredisi vardır gidiyordur, geliyordur. Ama burada benim gördüğüm şu: Bir şekilde seni çalışmaya mahkûm ediyorlar. Seni çalıştırarak senden alacaklarını bir şekilde alıyorlar. Bu şekilde bu ülke idare edilmiş oluyor yani” (F.L.O.).

Çizelge 5.70. ABD’deki Türklerin vefatı durumunda defnedilmek istediği yer

Defnedilmek İstenilen Yer	Frekans	Yüzde
Türkiye	261	51,1
ABD	48	9,4
Fark etmez	181	35,4
Diğer	16	3,1
Yanıtsız	5	1,0
Toplam	511	100,0

ABD’deki Türklerin vefatı durumunda hangi ülkeye defnedilmek istediklerinin uluslararası bağların göstergelerinden birisi olduğu düşünülmüştür. Bu soruya örneklem grubunun yarısından fazlası, %51,1’i Türkiye’ye defnedilmek istediklerini ifade etmiştir. %9,4’ü ABD’de kalmak istediğini, %35,4’ü kendisi için fark etmeyeceğini belirtmiştir (çizelge 5.70).

ABD’de yaşayan Türklerin Türkiye için önemi

Göçmenlerin, mültecilerin ve her iki ülkede bulunan hareketsiz kişilerin yaşadığı uluslararası toplumsal alanlar egemen ulus devletlerin uluslararası alanlarını genişletirler (Faist, 2003). Buradan hareketle ABD’de yaşayan Türklerin Türkiye’nin ekonomik, politik ve kültürel ilişkilerinde bir köprü vazifesi olduğu katılımcılar tarafından da ifade edilmiştir.

Faist, uluslararası toplulukların oluşumunda ana katalizörün, yayılmış bir zaman diliminde anavatan ile göçmenler ve mülteciler arasında bulunan güçlü bağlar olduğunu savunmaktadır. Toplumsal ve sembolik bağların canlı ve sınır aşan toplumsal bağlantılar, dil, din ve kültürel normlar aracılığıyla büyümesi gerekmektedir. Faist’e göre bu bağlar ve bunlara karşılık gelen kaynaklar sadece göç akışlarını etkilemez aynı zamanda, devletler arasındaki politik ve ekonomik bağlantılara dâhil edilirler (Faist, 2003:287).

Bu çalışmanın katılımcıları ABD’deki Türk toplumunun Türkiye için önemine dikkat çekmekte ve bu konuyu farklı açılardan ele almaktadır. Bunlardan birisi, anavatanın temsili ve politik bağların güçlenmesidir.

“Şimdi çok önemli olduğunu söylüyorum. Size örneklerle söyleyeceğim neden çok önemli olduğunu. Biz buranın toplumu olarak Türkiye’nin problemlerini kanun yapıcılarına gidip savunacak durumdayız gidip anlatabilecek durumdayız ve buradaki halka var olan problemleri kendi kendimize Türkiye’nin tezini kanıtlayabilecek durumdayız.... Ne kadar, ne üretebiliyorsunuz? Dünya toplumunda saygınlığınız ürettiğinizle eşdeğerdir. Türkiye teknoloji açısından hala sıçrama yapamamıştır. Bu çok üzüntü verici bir olaydır. Onun için bu sıçramayı yapabilmek için dışarıdaki Türklerden yararlanılabilir diye düşünüyorum.” (N.U.).

“Phd (doktora) öğrencileri, Fransa, Hollanda, Almanya, İngiltere’den o bana ilginç geldi. Baya bir ilgi var Türk Amerikan toplumu ile ilgili. Ben onlara niye ilgileniyorsunuz diye sorunca. Görüyorlar ki Türk Amerikalılar çok daha etkili oluyorlar lobicilikte ve Amerika’yı etkileyebiliyorlar. Amerika’yı etkileyince Avrupa’yı, Orta Doğuyu, başka yerleri dolayısıyla Türklerin de güçlü bir sesi gelişmeye başladı. Sanıyorum ki oradaki Almanya’da, Fransa, İngiltere’de bu iyi olarak görülüyor hem endişeli olarak da bakılıyor.” (H.F.).

Beyin gücü açısından önemli görülmektedir.

“ ... evet, biz burada küçük bir toplumuz ancak on tane kabine çıkarabiliriz Ankara için hiç zorlanmadan. O kadar beyin var burada. Onların çöpe mi atılması lazım.” (F.L.).

ABD’deki Türk toplumu uluslararası köprü vazifesi görmektedir.

“Şimdi dünyanın en büyük, en güçlü bir ülkesinde yaşıyoruz. Burada da ulus olarak baya bir toplum gelmiş. Burada da yani Amerika’da da devamlı iyi ilişkilerimiz olmuş. Bizim buradaki toplum bence bir köprü olabilir yani. Buradaki çıkacak yasa tasarıları olsun. Amerika’nın Türkiye’ye bakışı olsun veya Türkiye’deki yapılması gereken şeylere çok daha şeyler yapabiliriz hani görüş olarak şeyler yapabiliriz. Hani burada da geldiğiniz zaman yani vizyon olarak insanlar kendilerini geliştirebiliyorlar. Türkiye’de bizim görüşlerimiz yani buradaki insanların görüşleri yararlı olabilir.” (M.T.).

Sonuç olarak Faist’in vurguladığı gibi “göçmen ve mültecilerin göç sistemleri içerisindeki iki veya daha fazla ülke arasındaki türlü türlü toplumsal ve sembolik bağları daha güçlendikçe, göç dışındaki bağlantılar fazlalaştıkça ve politik ve kültürel faaliyetler için gerekli koşullar daha uygun hale geldikçe; ulusaşırı alanların ulusaşırı topluluklar biçiminde ortaya çıkması için gerekli koşullar daha elverişli olacaktır” (Faist, 2003:287-288).

5.19. Sosyal Ağlar ve Sosyal Ağlara İçkin Sosyal Sermayenin Varlığı

"Zira göçebelerin hayatı her an yardımlaşmalarını gerektirir." C. Meriç
"Göçebe yaşarız biz. Yardımı severiz, diğerleri bizi anlayamazlar, bazıları konuşmamızdan, kültürümüzden bazen yadırgarlar fakat yardımı çok severiz." J.P.

Faist (1998,2003), sosyal sermayeyi “bir prototipik ara bağlantı” olarak nitelendirmektedir ve bu bağlamda sosyal sermayeyi şöyle tarif etmektedir:

“Sosyal sermaye, insanların ve grupların bağlar içerisinde hedeflerine ulaşmalarına yardım eden bütün kaynaklar ile aktörlere, grupların ve sembolik toplulukların kaynaşmasında bir mekanizma işlevi gören ağlar ve örgütler içerisinde işbirliği yapmalarını sağlayan kalıplaşmış toplumsal ve sembolik bağlarda içkin bulunan sermayelerdir” (Faist, 2003:147).

Ulusaşırı toplumsal alanda Türk göçmenlerin sosyal ağlarının araştırıldığı bu çalışmada Türk göçmenlerin sosyal ağlara içkin sosyal sermaye unsurları ele alınacaktır. Bu kapsamda; Faist (2003:149)’in analizinde işaret ettiği “toplumsal mübadelenin bir sonucu olarak yükümlülükler”, “bir norm olarak karşılıklılık ve dayanışma” mekanizmaları üzerinden Türk göçmenler arasındaki ilişki düzeyleri nitel veriler aracılığıyla analiz edilmektedir.

5.19.1. Ulusaşırı Toplumsal Alanda Sosyal Sermayenin Göstergeleri

Göçmen ağları daha önce belirtildiği gibi göçmenler, eski göçmenler ve göçmen olmayan insanlar arasındaki bağları kurarken ağ ilişkileri, insanları etkileyecek yabancı istihdamın girişini mümkün kılan bir toplumsal sermaye oluşturmaktadır (Massey vd. 1993). Ağ teorisine göre göçün ortaya çıkmasında etkili olan faktörler zamanla ortadan kalksa bile göçün devam etmesi, göç eden bireylerin hem köken ülkelerinde hem de gittikleri ülkelerde kurdukları ilişkilerle mümkün olmaktadır. Özellikle sosyal sermaye olarak da ifade edilebilen bu ilişkiler ağı, göçün hiç durmadan farklı şekillerde devam etmesinde etkili olmaktadır (Arango, 2000:291). İnsanlar kişiler arası ağlara ve sosyal kurumlara üyelik yoluyla sosyal sermayeye erişmektedir ve daha sonra toplumsal konumlarını iyileştirmek veya korumak için bunu diğer sermayelerine dönüştürmektedir. Göçmen ağları, göçmenleri birbirine bağlayan kişilerarası bağlar dizisidir. Ağ bağlantıları, göçün maliyetini ve risklerini düşüreceği, beklenen getiriye sağlayacağı için ulusaşırı göç etme olasılığını artırmaktadır (Palloni, Massey, Ceballos, Espinosa ve Spittel, 2001). Böylece, göçmenlerin ulusaşırı faaliyetlere katılmaları sosyal sermayeleri ile birlikte artmaktadır ve bu da sosyal sermaye ediniminin gönderen ülkedeki gelişime nasıl katkıda bulunduğunu açıklamaktadır (Cervan Gil, 2016:7).

Yükümlülükler, karşılıklılık, dayanışma sosyal sermayenin boyutlarındandır. Başkalarının kaynakları, bilgi ve toplumsal kontrol sosyal sermayenin faydaları olarak görülmektedir. Toplumsal bağlar kişiler arası sürekli bir işlemler dizisidir. Katılımcılar bu sürece ortak çıkarak, yükümlülükler, beklentiler ve normlar katmaktadır. Çeşitli sosyal sermaye mekanizmaları, insanların işbirliği yapmalarına yardım eder ve topluca hareket etmelerini kolaylaştırmaktadır (Faist, 2003: 38-145-163).

5.19.1.1. Normlar

Sosyal sermayenin önemli bir bileşeni olan normlar; enformel ve formel kurallardan oluşmaktadır. Normlar, ağ üyelerinin birbirlerine nasıl davranacaklarına rehberlik etmektedir (Coleman, 1988). Toplumsal grupların etkileşimi ve sürekliliği grup normlarının oluşması ve gelişmesine bağlıdır. Bireyler tek başına norm oluşturamaz. Ancak ortak hedef ve sorunları olan bireyler belirli bir süre etkileşimde bulduklarında

grup normları oluşmaya başlar. Normlar aynı zamanda standart hale gelen genellemeleri göstermektedir ve değerlerle ilişkilidir (Şerif, Şerif, 1996:240).

Değerler

Değerler, bireyleri harekete sevk eden ve yaşatan bir özelliğe sahiptir. Toplumda bazı değerlerle ilgili zayıf, bazıları hakkında ise büyük bir uzlaşma olmaktadır. Bunlar, çok sayıda insan tarafından paylaşılarak ortak bir değer kütüğü oluşturmakta ve toplumu karakterize etmektedir (Bilgin, 2009). İnsan davranışlarının temellerini oluşturan toplumsal değerler, toplumların kimliklerinin işaretidir ve parmak izi gibidir (Canatan, 2008). Değerler aynı zamanda normların standardının oluşup gelişmesinde rol oynamaktadır. Bundan dolayı ABD'deki Türk toplumu arasında yaygın değerlerle ilgili olarak görüşme yapılan katılımcıların düşüncelerine yer verilmektedir.

Değerler, toplumsal normlar veya davranış kuralları aracılığıyla ifade edilmektedir (Canatan, 2008) ve ortak değerler sosyal sermayenin merkezinde yer almaktadır (Field, 2008:4). F.Z. ABD'deki Türk toplumunun bağlarının güçlenmesini ortak değerlerle ilişkilendirmektedir.

“Biz burada bir toplumuz değerlerimiz bir, kaidelerimiz bir, atalarımız bir, yani duygularımız bir” (F.Z.).

Göçle birlikte bireyler yeni katıldıkları toplumda sahip olduklarından farklı değerlerle karşılaşmaktadır. Yeni değerler zaman zaman öncekilerin yerini alabilir ya da önceki değerlerin öneminin azalmasına neden olabilir. Katılımcılardan F.L. ABD'deki Türk toplumunda değerlerin ortadan kaybolmadığını özellikle kültürel değerlerin devam ettiğini ancak giderek zayıfladığını aktarmaktadır.

“İşte değerlerde kaybolma yok da zayıflama var. Uygulaması zayıf. Dediğim gibi birisi giderken arkasından su döküyoruz. Kültür kaybolmuyor, belki değişik sorunlar oluyor.” (F.L.).

Bireysel değerlerle yaşanan ülkenin değerleri örtüşüyorsa göçmen bireyin uyumu daha kolay gerçekleşmektedir. ABD'de çalışma yaşamının sosyal yaşamdan önce geldiğini ifade eden H.U. kendi değerleriyle yaşadığı ülkenin değerlerinin uyumlu olduğunu düşünmektedir.

“Ben idealist ve çalışkan birisiyim. İdealist ve çalışkan birisi olmasaydım Amerika’da yapamayabilirdim. İdealist ve çalışkan bir insana Amerika’da kariyerle ilgili çok önemli fırsatlar sunulur” (H.U.).

Kültürel değerlerin kuşaklararası aktarımına özen gösterdiğini ifade eden R.B.’ye göre kültürel ve dini değerlerin yaşatılması gerekmektedir.

“Bugün Ramazan Bayramının ilk günü olduğu için işten izinliyim. Genelde bayramın ilk günü her zaman alıyorum kutlamak için. Çocuklar da bilsinler diye. O benim için çok önemli. Çocukların ikisi de Amerika’da doğdular ama onlara tabi biz eşimle o kültürü evin içinde sürdürüyoruz. Onlara da kültürümüzü yansıtmaya çalışıyoruz” (R.B.).

Anavatana duyulan hasret sonucunda, “oradaki” “önemli” değerlerin diasporada da yaşatıldığını P.C. şöyle dile getirmektedir:

“Tabi Türkiye hasretiyle yaşadığımız için her şeye iyi tarafından bakıyorum. Çoğu insan da öyle bakıyor ama tabi negatifle de var. E onlarla da az görüşüyoruz, hiç görüşmüyoruz bile. Negatif atmosfere lüzum yok. Zaten Türkiye’ye gidince, problemler var. Zayıf Türkiye’nin durumu, Atatürk’le uğraşılması, milli bayramlarımız. Bunlar çok içimizde büyük bir yara aslında. Ama dua ediyoruz ki jetonlar düşecek de artık ileriye bakılacak. Artık tarih bir kenara konulacak, iyi yapılmış üzerine daha iyisini koyacağız diye düşünüyoruz. Hep ben o ümitliyim.” (P.C.).

ABD’deki Türk toplumu arasında bazı değerlerin bireysel düzeyde önemsendiği ve toplumsal bütünleşmeye katkı sağladığı, özellikle köken kültüre ait değerlerin korunması ve kuşaklararası aktarılmasında olduğu gibi bazı değerlerle ilgili olarak daha büyük bir uzlaşımın olduğu anlaşılmaktadır.

Karşılıklılık ve Dayanışma

Sosyal ağların ve sosyal sermayenin gelişmesinde etkili olan karşılıklılık, Faist’e göre, “kişiler kendilerine yardım yapmış olanlara yardım ederler” ve “kişiler önceden yardımını gördüğü kişilere zarar vermemelidir” ilkeleri ile bir toplumsal norma dönüşmektedir. Karşılıklılığı araştırırken beş ayrı niteliğinin ayırt edilmesi gerekliliğini belirten Faist (2003:152-153) bunları; “1) Özel ve genelleşmiş karşılıklılık, 2) İşlemlerin zaman sırası, 3) Mübadele edilen hizmet türü, 4) Yardım eden-katkıda bulunan ilişkileri, 5) Güç ilişkileri” olarak sıralamaktadır.

Bu bölümde ABD’deki Türk toplumunun etkileşiminde karşılıklılık ve dayanışma/yardımlaşma ilişkilerine ve bu ilişkilerin ulusaşırı toplumsal bağlara etkisine bakılacaktır. Sosyal sermaye anlamında karşılıklılık normu, toplumsal ve sembolik

bağların sürmesinde, yenilenmesinde ve güçlenmesinde yardımcı olmaktadır (Faist, 2003:154).

Katılımcılardan T.Z. kendisi ile iletişime geçen diğer Türk göçmenlere yanıt verdiğini, yardım istediklerinde ise bu yardımın “karşılıklılık” temelli olmasına dikkat ettiğini anlatmaktadır. T.Z. için yaptığı yardımın dönüşü ya da karşılığı sadece kendisi açısından değil, Türk toplumunun diğer üyelerine sirayeti açısından da önemlidir. T.Z. yapacağı yardımın göçmen toplumunda “bir grup içinde toptan bir dengeye vurgu yapan genelleşmiş karşılıklılığa” (Faist, 2003:153) dönüşüp dönüşmeyeceğini hesaba katmaktadır.

“Eğer bir Türk görürsem en azından bir telefon açıyorum, ya da e-maile cevap veriyorum. Derdi neymiş öğrenmeye çalışıyorum. Ondan sonra insanına göre, herkese değil ama insanına göre yardım etmeye çalışıyorum. Özellikle yapabileceğim bir yardım varsa öteki insanın da mesela ilerde benzer bir düşünce altında olduğunu hissedersen başka Türklere, kendime mesela bir yardımı olacak bir insan tanıdıysam o zaman yardım etmeye çalışırım mesela elimden geldiğince. Eğer öyle bir intiba sezinlemezsem, eee karşılıklı bir yardımlaşma gibi intiba sezinlemezsem genelde yardım etmemeye çalışırım” (T.Z.).

P.C. toplumsal bağları güçlendirmeye yönelik bireysel çabalardan memnuniyetini ifade etmektedir. 1960 yılından itibaren ABD’de yaşayan P.C. Türk toplumu içindeki etkileşimle ilgili olarak ilk günlerden bu yana değişen anlayışını ve davranışını ifade etmektedir. P.C.’nin düşünce ve davranışları sosyal sermayenin bilişsel (ortak dil, kodlar, hikâyeler) ve ilişkişel (güven, normlar, yükümlülükler, özdeşleşme) boyutu ile ilişkilendirildiğinde sosyal ağların ve bağların gelişmesine katkı sağlamaktadır.

“Bilhassa önemli konulara kalkıp gelen, birleşen en azından bir gayret gösterene çok sempatim oluyor. Ama beni buna karıştırma, ama işte Türkiye böyleyken ben bir şey yapmam onlara yok. Ama ben öğrendim ki bu kadar senedir buradayım, 60’tan beri katiyen ve katiyen hiç kimseyi kötülemiyorum. Çok yapardım bunu eskiden. Ayy o mu berbattır! Ne alakan var senin o adamlar, ayy o kadınla ne diye görüşürsün? Katiyen! Bunu durdurdum son zamanlarda, son 5-10 senede. Çünkü burada yapamayız onu. Ne dernek hakkında, ne de şahıs hakkında. O benim en büyük prensibim oldu. Ve herkese de söylüyorum.” (P.C.).

Genelleşmiş karşılıklılık normu, ortak eylemler sonucu gelişen sorunları çözmekte ve toplulukları bağlamaktadır. Bireyleri dönüştürerek onların ortak çıkarlar, kimlik ve fayda etrafında birleşmesini sağlayarak onları bir topluluğun üyesi yapmaktadır (Adler ve Kwon, 2002). G.L. bazı kişilerin bireysel çıkarlar içinde olduğundan, ilişkilerde her zaman karşılıklılığın olmadığından yakınmaktadır.

“Çoğu var mesela nokta kadar menfaate rükû kadar eğilen var. Öylesine var ki hem de ben mesela dün birini azarlamak zorunda kaldım. Adam geliyor; taksi şoförlüğü yapıyor. Alışkanlık haline getirmiş. O kadar fırsatçı virgül kadar eğilme, dik dur. Sen bana bir köfte versen ben sana daha sonra ödesem. En sonunda bana yazı yazdırdılar oraya “don’t credit” (veresiye yoktur) diye. Bunu mu yapıyorlar. Ya yolda kaldım diyor 50 dolar 100 dolar verir misin? Böyle tipler de var. Türkiye’ye bilet parası yok gitmeye öyle parazit tiplerde var yani her şey güllük gülistanlık içerisinde değil.” (G.L.).

M.T. karşılıklılıkta “işlemlerin zaman sırası”na dikkat etmektedir. Faist (2003:153)’e göre bazı hizmetlerin ilk karşılıklı değişimden çok zaman sonra hatta yıllar sonra iade edilen hizmetler olabileceğine vurgu yapmaktadır. M.T.’ye göre her davranışta hemen karşılık beklemek ağların güçlenmesini olumsuz etkilemektedir.

“İnsanların işte bizim Türk toplumumuzdaki en büyük şey devamlı karşılığında bir şey istiyorsunuz. Devamlı karşılığında bir şey istediğiniz zaman bunun imkânı yok. Yani ben Galatasaraylılar Derneği olarak size pek fazla bir şey veremem. Evet, Türkiye’deki Galatasaraylı Derneğine üye olsanız Kalamış tesislerine gidersiniz. İşte kombine alırken yardımcı olurlar bilmem ne. Burada yok öyle bir şey. Burada ben ticaret odasına üye oldum. Ticaret odasının bana vereceği bir karşılığı düşünsem, bana hiçbir yararı yok yani... Ama sadece hani güzel bir oluşum, güzel bir şey oraya üye oldum mesela.... Türk derneklerinden, bir yarar, bir karşılık beklemeden gidiyorum. O sadece çünkü Türk olduğum için geçerli bir şey. Sadece milli duygularla... Cami derneğinin manevi yararı var. Türk iş adamları derneğinin onun da bir yararı yok. Hani belki travel acentası olsam, belki doktor olsam, hani bir derece ismimi öne çıkartarak şey yapabilirim. Senede bir iki aktivitesine gidiyor muyum, gidiyorum. Bazıları paralı oluyor, bazıları parasız oluyor. En azından hani destek olalım diye yani. Ben öyle bakıyorum, ben hani bizim gibi iş adamlarının birilerinin böyle şeylere sahip çıkması lazım. Sahip çıkmazsak o zaman toplum olarak başarılı olamayız” (M.T.).

Dayanışma simgesel bir toplumsal davranış şeklidir ve uluslararası toplulukların oluşması dayanışmanın dar akrabalık sistemlerinin ötesine geçmesini gerektirmektedir (Faist, 2003:156;280). Görüşme yapılan katılımcıların çoğu ABD’deki Türkler arasında toplumsal dayanışmanın ve yardımlaşmanın olduğunu düşünmektedir.

“Dayanışma var. O yüksek seviyede diyebilirim. Bugün kimse açıkta kalmaz, sokakta kalmaz. İş bulması gereken birisine birçok insan yardım eder. En azından bir öneride bulunur. Gideceği yeri söyleyebilir. Bu bölge için de söylüyorum, Amerika’daki Türk toplumunun geneli için de söyleyebilirim. Yardımlaşma, sahip çıkma en azından var. Toplumun büyük bir kesiminde var. Tabi yaşadığımız olumsuz şeyler de var. Türkseniz benden uzak durun diyen esnaf da var. Türk restoran sahibi olup ta ama %80’i diyebilirim yardımlaşma, birbirlerine fayda sağlamaya çalışıyorlar. En azından fikir olarak fayda sağlamaya çalışıyorlar ama örgütlenme pek yok” (B.Z.).

Dayanışma-yardımlaşmanın formel bir şekilde olmadığı, kişisel ilişkiler ya da bireysel sosyal sermaye aracılığıyla gerçekleştiği görülmektedir.

“Türkler arasında bir örgütlenmenin olmadığını düşünüyorum. Küçük gruplarda ilişkiler iyi, insanlar arasında yardımlaşma var ama örgütlenme aşamasında değil. Türk toplumundaki yardımlaşma anlayışı yardımın türüne göre değişir. Sponsor aradığımda New Jersey’deki çevremde bulamadım ama Maryland’deki eski patronlarım hemen yardımcı oldular. Yerine göre de değişir” (J.L.).

Dayanışmanın özünde başkalarıyla kurulan duygusal özdeşleşme esasına dayanan bir tür ivedi kişisel çıkarı aşma isteği bulunabilmektedir (Faist, 2003:155).

“Çok küçük. Yani Koreliler ya da Yahudiler gibi birbirlerine çok sıkı sıkıya bağlı bir toplum değil. Ama şu var; Türk yiyeceklerini tercih eden, yani başka bir yerden alacağına Türk dükkânlarını tercih eden, böyle bir yardımlaşma var ama onun dışında öyle çok, zaten Amerikan ekonomisi içerisinde Türkleri ön plana çıkaracak büyük kuruluşlar yok yani” (Z.R.).

“... Mesela bir camide yardımlaşma var ya da bir yere düğüne gidilecek ya da bir yerde bir toplantı olacak. Bunlarda hem fikiriz, varız. Katılıyoruz yani” (F.L.O.).

“Bu toplumun en önemli özelliği galiba yardımlaşmadır. Bir derdi, bir sıkıntısı olan olduğunda hemen yardımlar toplanır. Hiç kimse istekleri geri çevirmez. Bu konuda oldukça iyiyiz” (E.U.).

Saha araştırması boyunca Karaçaylılar’ın zaman zaman Türkiye’den göç eden topluluktan ayrıştığı ya da farklılaştığı gözlemlenmiştir. Ancak Türkler arasında yardımlaşma ya da dayanışma söz konusu olduğunda ayrışmanın yerini bütünleşmenin aldığı görülmektedir. Türkiye’den göç eden ve aynı zamanda Karaçaylı olan bir katılımcı bu durumu şöyle aktarmaktadır:

“Bizden sonra gelenler daha şanslı. Yirmi otuz aile vardı inanır mısın ben dediğim zaman havalimanına gitmesini bilen iki kişi vardı burada. Göçebe yaşarız biz. Yardımı severiz, diğerleri bizi anlayamazlar bazıları ama konuşmamızdan kültürümüzden bazen yadırgarlar fakat yardımı çok severiz. Ondan sebep on beş- yirmi bin Türk yaşıyorsa bu bölgede bunun sebebi biziz. Çünkü her düşene yardım etmişizdir. Gelmiştir, bırakmışızdır. Hatta Long Island’da yaşayan Türkler Patterson’a gidin, orada Karaçaylılar var, onlar size yardım eder diye buraya gönderiyorlar” (J.P.).

ABD’de yaşayan Türk toplumunun sosyal ağlarının oluşmasında ve bağların güçlenmesinde karşılıklılık ve dayanışma/yardımlaşma ilişkilerine önem verdikleri görülmektedir. Bu tür ilişkilerin ulusaşırı toplumsal bağların gelişmesine olumlu etkisi olduğu düşünülmektedir.

Yükümlülükler

Sosyal sermayenin ve bağların güçlenmesi karşılıklı yükümlülüklerin olmasına ve bunların yerine getirilmesine de bağlıdır. Karşılıklı yükümlülüklerin yerine getirilmesi güvenin ve bunun sonucunda ilişkilerin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Görüşme yapılan Türk göçmenlerden N.Z. en önemli yükümlülüklerinin sonraki kuşaklar arasında kültürel bağların korunması olduğunu düşünmektedir.

“Eğer Türk-Amerikan toplumunda yeni yetişen neslin üzerindeki baskıları, kültürümüzün daha rahat tanıtılmasını ve bu insanların, o çocukların daha farklı bir şekilde yetişmesini, yani gerçekten şu anda bile Türkiye’deki kültürün değil de daha gerçek Türk Kültürüyle yetişebilmesini sağlayabilirsek eğer ileriki kuşakların çok daha farklı olacağını düşünüyorum. Ki bunun üzerinde çalışmalar yapılıyor.” (N. Z.).

B.P. de kültürel bağların kuşaklararası aktarılması amacıyla çalışmalar yapılmasını gerekli görmektedir. B.P. bu çabaların sonuç getireceğine inanmaktadır.

“Her insanımızın mutlaka inançları vardır, vatan sevgisi vardır. Bunlarla ilgili çok çalışmalar yapıldığında inanın hiç ummayacağınız insanların çok katkı sunacağına ben eminim.” (B.P.).

Camii derneğinde görevi bulunan R.B. kültürün sonraki kuşaklara aktarılmasını bir yükümlülük olarak görmekte ve bağların korunması açısından önemli olduğunu düşünmektedir.

“Tabi ki çocukların daha çok Türkleri, bizim kültürü tanımaları için, tabi ki Amerika’da Türklüklerini unutmamaları için. Biz istiyoruz ki Amerikalılaşsın onlar gibi bir yaşantıları olmasın. Hani o bizi bu faaliyetlere itiyor” (R.B.).

Sosyal sermaye göçmenlerin uyumu ya da toplumla bütünleşmesi açısından işlevseldir. “Bireyleri toplumsal yapılara bağlar ve işbirliği yoluyla desteklenmelerine yardım eder” (Faist, 2003:164). Katılımcılardan M.P. yükümlülüklerden birisinin toplumsal bütünleşmeyi sağlamak olduğuna işaret etmektedir.

“Biz buradan sadece Türklere hitap etmiyoruz. Biz bu toplumun içinde yaşıyoruz. Nitekim hocamızın da hutbesinde vardı. Buradakilere de yardım etmeli yani. Ben öyle görüyorum. Türk toplumu olarak bir şey yapmamız lazım. İsmimizi yukarı çıkarmamız lazım” (M.P.).

Toplumsal bir norm olarak karşılıklılık ve yükümlülükler ele alındığında; ABD’deki Türk göçmenlerin etkileşimlerinde belirleyici bir rol oynadığı ayrıca, yükümlülüklerin kuşaklararası bağları korumak hedefi ile geliştiği görülmektedir.

5.19.1.2. Güven

Fukuyama (2005:42) sosyal sermayenin; bir toplumda veya toplumun bazı bölümlerinde güven duygusunun hakimiyeti ile ortaya çıkan bir yeti olduğunu ileri sürmektedir. Literatürde güven bazen sosyal sermaye ile eşit görülmektedir Bir toplumda ya da grupta güvene dayalı iletişim, ağların güçlenmesini sağlamaktadır. Yüksek güvene dayalı iletişim ağlarının, düşük güvene dayalı iletişim ağlarına göre daha kolay ve pürüzsüz işlediği (Field, 2008:89) bilinmektedir.

Bu araştırmanın katılımcıları ABD’de yaşayan Türkler arasında güven duygusunun yeterince gelişmediğini, hem bireysel olarak hem de toplum olarak güvensizliğin hâkim olduğunu savunmuşlardır.

“Güven var mı? Hem evet hem hayır. Sonuçta telefon açıp yüz yüze görüşüp iş yapabilir miyiz diye çok Türkle görüştük ama güven var mı, yok. Her Türk’e sadece Türk diye güvenmem. Anlatabiliyor muyum?” (T. Z.).

“(Güven, işbirliği, vs.) Varsa da ben pek görmüyorum. Aşağı yukarı yok gibi. Yani tabi ki buna sıfır da demek doğru değil. Belli ölçüde elbette var ama zayıf.” (N.U.).

“Hep bir kuşkuyla yaklaşıyor.... Belki birbirlerine verilen sözlerin tutulmayışı, aynı şekilde biz bunları yapıyoruz deyip yine aynı şeyin dışına çıkılması, amaçların” (O.C.).

“Güven %50 diyebiliriz. İnsanlar “Türkle iş yapmayacaksın” diye kendi aralarında çok konuşurlar bunu. Bizim toplumun da genellikle kötü yapılan şeyleri daha çok hatırladığımız için biz. Oluyor, burada yapılan ortaklıklarda yanlışlıklar oluyor insanlar birbirlerine düzenbazlık da demeyim ama bir şekilde bir kandırmaca yaşanıyor ve bu dilden dile geçtiği için toplumun ortasında bir şey var. Türkle iş yapmayacaksın gibi bir olgu var. Genelde de bunu duyarsınız.... Kişisel görüşüm benim kendin yapabiliyorsan yapacaksın. Türk diye ayırt etmeyeceksin. Güvenirim ya ben. Türk diye sorun olmaz yani Türke güvenirim” (B. Z.).

“Şimdi güven, güven çok ağır bir kelime bizim için. Özellikle buradaki Türk toplumu için güven çok ağır bir kelime. Çünkü biz genellikle güveni bir çıkarımız olduğu zaman düşünüyoruz ve güven duyuyoruz. Belli bir noktada çelişkiler ya da çıkarlar ters düştüğü zaman ya da herhangi bir şey ideoloji olsun, ne bileyim farklı bir şey olsun bir şeylere ters düştüğü zaman biz karşımızdaki insanı eğer bizim gibi düşünmüyorsa yaptığı şey iyi bile olsa biz o güveni duymuyoruz. Biz de öyle bir problem var yani” (N.Z.).

“(Güven), Bence yok gibi, zayıf. Acaba niye orada diye sorgulanıyorsunuz. Mesela ben cami derneğinin başkanı olduğum zaman ya sen ne alaka deyip, bir arkadaşım bana telefon etti mesela direkt olarak sorduğu abi oradan ne olacak, sen oraya başkan oldun amacın ne? Ne olacak? Bunun sonunda nereye geleceksin, nereye ulaşacaksın diye bir sorgulama geldi” (M.T.).

“(Güven) Türk arkadaşın durumuna bağlı bu. Şimdi ben anlatsam burada size, kaç tane Türk ile mahkemeliğiz sen bana gülersin yani. Dosyaların hepsi Türk ve bunların maliyeti bana 70, 80 bin dolar inan bana. Geliyor bende çalışıyorlar kontrat imzalıyoruz burada benim işimi çalmayacaksın gidip buradan çıktığında bu işi yapmayacaksın diye. Adam gidiyor hem benim ismimi alıyor, şirketimin ismini kullanıyor, hem de gidiyor şurada 3, 5 mil uzakta iş yeri açıyor. Bu yapıda ben bizimkilerin bu yaptığını hiç beğenmiyorum çok ayıp ve yazık yani...” (F.L.O.).

Bir katılımcı güvenin gelişmemesini Amerikan sistemine ve kapitalizme dayalı olarak açıklamaktadır.

“Benim gördüğüm Türkler arası birbirine güvensizlik Türklere özgü bir şey değil Amerikan sisteminin getirdiği, kapitalizmin dayattığı bir şey yani herkes ayakları üzerinde durmak zorunda. Herkes başının çaresine bakmak zorunda” (D. P.)

“Güven”, sosyal sermayenin ve sosyal ağların gelişmesinde önemli bir unsur ya da temel öge olarak görülmekle birlikte bu araştırmanın nitel verilerinden elde edilen bulgulara göre ABD’de yaşayan Türk toplumu arasında sosyal sermayenin güven boyutu gelişmemiştir. İlişkilerde güvene dayalı bağlar oluşmadığından sosyal sermayenin “dayanışmacı” ya da “bağlayıcı” türden gelişmesini engelleyeceği düşünülmektedir.

5.19.1.3. Sembolik bağlar

Göçle birlikte bağlar sadece toplumsal olarak kalmaz aynı zamanda sembolik bir niteliğe de dönüşür. Toplumsal bağların aksine sembolik bağlar mutlaka aynı şekilde devam eden bir işlemler dizisi değildir. Sembolik bağlar, katılımcıların ortak anlamlar, anılar, beklentiler ve simgeler yükledikleri hem yüz yüze hem de dolaylı algılanan bağlardır (Faist, 2003:146-147). Simgeler, insanların kendilerini bir ortodoksinin zorbalığına tabi kılmaksızın bir “ortak/genel” dili konuşabildikleri, görünüşte benzer tarzlarda davranabildikleri, “aynı” törenlere katılabildikleri, “aynı” tanrılara dua edebildikleri, benzer giysiler giyebildikleri vb. ideal kanallardır. Böylelikle bireysellik ve genellik uzlaşabilmektedir (Cohen, 1999:19–20). Sembolik bağlar, ilk olarak, akraba ve etnik göçmen grupları önündeki ulus devlet sınırlarını kesen büyük coğrafi uzaklıkları bağlama işlevi görmektedir. İkinci olarak toplumsal ve sembolik bağlar arasındaki ayırım, davranışın öznelerle, salt kişi olarak değil, aynı zamanda belli nitelik ve rollerin taşıyıcıları olarak da yöneltildiğini farketmeye yaramaktadır (Faist, 2003:157). Pries (2001: 24), uluslararası sosyal alanların nispeten yüksek yoğunluklu ve istikrarlı sosyal pratiklerden, çeşitli eserlerden (artifact) ve sembollerden oluşan gerçeklikler olduğunu belirtmektedir. Uluslararası toplumsal

alanın oluşmasını sağlayan ve topluluk üyelerinin ortak amaç ve hedeflerle biraraya geldiği “sembolik” değere sahip hareketler bağların gelişmesini sağlayabilmektedir. ABD’de yaşayan Türk göçmenlerin; ortak amaçlar/amaç birliği, ortak kutlama, anma, tören ya da ritüellere katılım, dil, bayrak gibi sembollerin kullanımının ulusaşırı sembolik bağları kurmakta etkili olduğu görülmektedir.

Nitel verilerden, sınıraşırı ve çoklu bağların gelişmesi için bilinçli bir çabanın olduğu anlaşılmaktadır. H.F. farklı ülkelerdeki Türklerle ve Türklerin kurduğu sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapmak için biraraya geldiklerini ve ulusaşırı bir “ağ modeli içinde birbirlerine bağlanmayı” amaçladıklarını anlatmaktadır.

“Bir programımız var. Amerika’da ve tüm İngilizce konuşan ülkelerde Türk diasporasıyla işbirliği içinde olmak, Türk sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde olması. Örneğin ben Avustralya’ya gittim, Avusturalyalılar oraya geliyor. Yeni Zelandalılar, aynı konularla ilgileniyoruz biz. Örneğin Ermeni konusu ve işbirliği içinde Ermeni konusunda aydınlatmak için herkesi özellikle Türk tarafını nasıl diyeyim soykırımı anlatmak için işbirliğine girdik. Bu hem federal devletlerde federal seviyede hem eyaletler seviyesinde. Ayrıca düşündük ki benzer dil, benzer demokratik sistem gelenekleri, benzer güvenlik isteklerine bakınca bu ülkelerdeki Türkler daha güçlü olabilir” (H.F.).

ABD’deki Türklerin ortak hareket etmesini sağlayan ve tarihsel bir sürekliliği olan en önemli konunun “Diyasporadaki Türk-Ermeni Çatışması” olduğu görülmektedir. “Ermeni meselesi” ABD’deki Türklerin ve aynı zamanda Ermenilerin mücadele ettiği ve bu mücadeleyi eğitim, politika, hukuk gibi kurumlara taşıyarak gündemde tuttuğu ve hem anavatan hem de ABD politikalarını etkilemeye çalıştıkları bir sorundur. Bu tarihi konu diasporada her iki grup açısından da sürekli yaşatılmakta ve hem toplumsal hem de sembolik olarak sürdürülmektedir.

ABD’ye 1950-1960’larda giden Türklerin ilk günden itibaren bu konu etrafında birleşip örgütlendikleri görülmektedir. O dönemlerde ABD’ye giden ve gittiği günden beri Ermeni meselesine karşı verilen mücadelenin ve lobi faaliyetlerinin içinde yer alan P.C.’ye göre bu mesele aynı zamanda Türkleri birleştiren sembolik bir bağ olmuştur.

“Aslında düşünüyorum bu konu olmasa Türkler nasıl birleşirdi. Çünkü Türklerin politika ile ilgisi yoktur.” (P.C.).

P.C. Ermeni lobisi ile nasıl mücadele ettiklerini, her yıl 24 Nisan’da yaşadıklarını şöyle aktarmaktadır.

“Şimdi beraber çalıştığımız grup mesela 24 Nisan 2016’da çok güzel ve katılımlı bir yürüyüş yaptık. İki senedir yapıyoruz. Eskiden çok az insan çıkardı. Senelerdir Ermeniler Büyükelçiliğimizin önüne gelip çirkinlikler yaparlardı. Yunanlılar ve PKK sempatanlarıyla birleşip çok çirkinlikler yaparlardı. Bunun için biz imza toplardık, Büyükelçiliğin önünde nöbet tutardık. Çünkü diplomatlarımıza zarar vermeye çalışırlardı. Sembolik olarak bunları küçük bir grupla yapardık. O zaman 50-60 kişi çıkarsak çok mutlu olurduk. Fakat bu gruplarla birleşince geçen sene 5 bine yakın insan yürüdü. Bu sene de 5-6 bin kişi Beyaz Saray’dan başladık Elçiliğimizin önüne yürüdük. Hiçbir Ermeni gelmedi. Sesimiz çıkınca karşı taraf dinliyor. Ses çıkarmayınca problem oluyor. Burada sessizlik altın derler ama katiyen sessizlik biraz aptallık açıkçası” (P.C.).

ABD’deki Türk toplumunu birarada tutan güçlü bir sembolik bağın gerçekte olmadığını ancak görece Ermeni meselesinin birleştirici bir işlevi olduğunu anlatan D.P., daha çok yaşanan felaketlerin ve ortak acıların ulusaşırı Türk toplumunda bir bağ olabileceğini söylemektedir.

“Türk toplumunu ne bir araya getirebilir? Milli konularda, belki Ermeni soykırımı meselesinde biraz daha geniş katılım oluyor. Ona da mesela cemaat çok girmiyor o konulara da. Geri kalan kısımlarda destek olsa da belki Ermeni soykırımı gibi konular biraz daha hassas. Türklerin hassasiyet gösterdiği konudur. Ama onun dışında herkesin üzerinde birleştiği, belki milli takım olabilir, bir başarısı mümkün olsaydı. Diğer toplumlardaki gibi ortak acılarda bir arada durma olayı bizde fazla yok. Yani Yahudilerin ya da Ermenilerin ortak acıları onları birbirlerine daha çok yakınlştırıyor. Bizde öyle bir ortak acı olmadığı için biraraya gelme ihtiyacı da duymuyoruz belki. Öyle büyük bir felaket vs. olabilir belki sadece. O birliktelik sağlanır diye düşünüyorum. Mesela Soma. Soma’daki patlama olduğunda insanlar baya bir yardım kampanyaları yaptılar, Van’daki deprem de öyle oldu yine” (D.P.).

Sembolik bağlar aynı dini inancın, dilin, etnik ya da milli grubun mensuplarını içeren doğrudan ilişkilerden daha öteye uzanabilirler ki Anderson (2007)’un ifadesiyle “hayali cemaatler” sembolik bağların varlığına bağlıdır (Faist, 2000). Katılımcılardan F.L. anavatanla kurulan bağların sembolik içeriğine dikkat çekmektedir. Bunların ideolojik amaçlar olmadığını vurgulamaktadır.

“Bizleri iten Türkiye sevgisidir, vatan sevgisidir, efendime söyleyeyim Atatürk sevgisidir. Bizler işte dünya Müslümanlarını bir araya getirip İslami bir devlet kurup teokratik bir imparatorluk kuracağız, böyle bir hayalimiz yok ve hiç olmadı” (F.L.).

Özel günler, kutlamalar, anmalar ya da çeşitli ritüeller ulusaşırı toplumsal alanın oluşmasında önemlidir. Sembolik bir anlama bürünen bu tür etkinlikler ulusaşırı aidiyetlerin ya da çoklu kimliklerin yeniden kurgulanlandığı aynı zamanda ulusaşırı bağların oluştuğu temel dinamiklerdendir.

“Mesela 23 Nisan’da okulda etkinlik vardı çok güzeldi... İnsan mutlu oluyor tabi ki. Bir arada olmak en azından yarım saat, bir saat da olsa vakit ayırabiliyorsunuz” (İ.E.).

ABD'deki Türk toplumunu biraraya getiren ve hem bütün olarak sembolik bir anlamı olan hem de içeriğinde pek çok farklı sembolleri barındıran bir etkinlik Türk Günü yürüyüşü (Turkish Parade)'dür⁹. Sembolik bir içeriğe sahip bu etkinlik, gün içerisinde göçmenlerin çoğunlukla “Türk” milliyetçiliğine vurgu yaptığı simgeleri barındırmaktadır. Etkinlikte Türkiye’den gelen çeşitli sanatçılar ve gruplar da gösteriler yaparak ulusaşırı göçmenlerin geçit törenine katılmaktadır (Şanlıer Yüksel, 2008:124).

“Aslında Türk yürüyüşü çok daha güzel bir hale gelebilirdi, yine o kapalı konuşmak istediğim şeyin sıkıntısı var. Ama yine de en azından benim gözümde şu, kardeşimiz mobil ağlardan almadan sizin gibi ailesiyle geliyor, siz diyelim ki falanca yerde yaşıyorsunuz, hadi Mayıs’ın 3. Haftası New York’a gidiyoruz ve Türk yürüyüşü var diyorsunuz, orda yaşadığımız yerde kimse yok, benim için o kardeşimin orada bir bayrağı görmesi, o toplumun içinde olması, bir araya gelmesi en azından Türk gününü unutmaması senin için çok değerli olan bir şey.... mehter takımını görmesi, Genelkurmay’ın, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı’nın askerlerini görmesi, yani en azından orada onun kalbinde ha bak ben de Türküm, bu benim annelerimin, babalarımın doğduğu yer diye düşünmesi....” (F.Z.).

“Türk Günü yürüyüşü”ne son yıllarda Türkiye’den desteğin azaldığını ya da gelmediğini ifade eden D.P., bu etkinliğin sembolik bağ olmaktan uzaklaştığına işaret etmektedir.

“Türk Günü yürüyüşü var yılda bir kez yapılan o da bu yıl yine sekteye uğradı. Türkiye’den destek gelmedi, Türkiye destek olmadı ona. Türkiye’den gelen 300 bin dolar destekle burada Türk Günü yürüyüşü yapılıyordu. O yürüyüşü bu yıl ilk kez Türkiye desteksiz yaptılar. Önceden buraya mehter takımının gelişi biraz daha görkemli oluyordu. Mesela onu da Türkiye artık desteklemeyeceği için daha sönük olma ihtimali var. Hani Türklerin kendini bir parçası hissedeceği güzel bir organizasyon görünmüyor çok dışarıdan. Biraz sallapati bir organizasyon” (D.P.).

Sembolik bir anlatım aracı olarak dil aynı dili konuşanlar için aidiyetin, kimliğin ve kültürün bir sembolü olarak topluluk arasında güçlü bir bağ olmaktadır. Faist (2003:187)’in belirttiği gibi; “toplumsal ve sembolik bağların canlı ve sınır aşan toplumsal bağlantılar, dil, din ve kültürel normlar aracılığıyla büyümesi gerekmektedir”.

“Çocuklarım, büyük kızım ile ortanca kızım Türkçe biliyor küçüğü daha üç yaşında eşim de sonradan öğrendi Türkçeyi.... biz ne kadar yansıtacak bile belli bir oranda verebiliyoruz kültürümüzü. Çünkü o çocuklar dışarıya çıktıktan sonra farklı yetişiyorlar sonuçta o Amerikan kültürünü alıyorlar. İşte bizim de istediğimiz Türk toplumundan sadece istediğimiz o çocukların elbette ki alacaklar bunu engelleyemeyiz hani biz ikinci kuşağı kurtarsak her kuşak biraz eksilerek Türk olacak. Hani burada mesela görüyoruz üçüncü dördüncü kuşaktan sonra

⁹ İlk olarak 1981 yılında düzenlenen Türk Günü yürüyüşü, 1980’lerde ABD’de Türk diplomatlarına şiddet eylemleri gerçekleştiren ASALA’ya ve Türkiye’nin resmi dış politikalarına karşı lobi etkinlikleri düzenleyenlere bir tepki olarak, ABD’de ‘Türkiye’nin de varlığını hissettirmek amacıyla başlatılmıştır (Kaya, 2003).

tamamen Türkçeyi unutmuş anam Türk, babam Türk, dedem Türk deyip de bir kelime Türkçe konuşamayan insanlar var. Hani havaalanında polislerle karşılaşıyoruz. Aaa Türk müsünüz diye bakıyor. İngilizce konuşuyor. Ben de Türküm diyor. Ben Türküm diyebiliyor ama bir kelime Türkçe bilmiyor.” (N.Z.).

Ortak dili konuşmanın yanı sıra bayrak gibi, sloganlar gibi ya da bir resim, bir tablo, bir şiir vb. simgeler de göçmen bireyler için ulusaşırı alanda bağlayıcı bir nitelik kazanmakta, ortak kimliğin bir işareti gibi görülmektedir. kolektif simgeler, kimlikler için ortak bir zemin oluştururlar, grup şuuru ya da örgütsel ya da sembolik bir bilinç gibi (Faist, 2003:155).

“Arabamın arkasında “Mustafa Kemal Atatürk” yazısı var. Bazılarının arabasının arkasında da var ama selam bile vermiyor. Bugün bir abla korna bastı, benim arabaya selam verdi, çok hoşuma gitti” (J.L.).

“Benim için orada (Türk Günü yürüyüşü) o arkadaşımın, o kardeşimin gelip o yürüyüşte mehter takımını görmesi, Genelkurmay’ın, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı’nın askerlerini görmesi, yani en azından orada onun kalbinde ha bak ben de Türküm, bu benim annelerimin, babalarımın doğduğu yer, onların ülkesi demesi çok önemli. ... Ben o bayrağı asarken başka bir duygu var içimde...” (F.Z.).

Görüşme yapılan katılımcılar ABD’nin coğrafi şartlarından ve çalışma koşullarından dolayı topluluğa ilişkin faaliyetler düzenlemenin, yüksek katılımlar beklemenin her zaman mümkün olmadığını ifade etmektedir. Türk nüfusun daha yoğun olduğu New York ve New Jersey eyaletlerinde özellikle de Paterson’da bu tür organizasyonlara katılım daha yoğun olabilmektedir. Kültürel belleği canlı tutarak kültürel aktarıma aracılık eden ve sembolik bir anlama bürünen bu tür birliktelikler aynı zamanda, üyeler arasında sosyal ağların ve bağların gelişmesi, sosyal sermayenin nakledilmesi gibi işlevlere sahiptir.

“Türkiye’den gelen dans hocasına ben kaç kere söyledim; bunlara sert konuşmayacaksın! Biz burada dansçı çıkarmayacağız. Bizim amacımız burada birlik ve beraberliği sağlamak. Dans bahane arkadaş edinsinler... sen ilk önce bunlarla konuş, arkadaş ol, bunlar sana inanması gerekiyor. O şekilde başarılı olduk ve bu dansın sayesinde on yedi kişi kendi arasında evlendi. Bunlar küçümsenecek bir şey değil” (G.L.).

Sivil toplum örgütleri, “anonim kent ortamında dağınık durumdaki” üyeleri biraraya getirebilmek amacıyla çeşitli toplu eğlenceler, yemekler, piknikler ve törenler düzenlemektedir. Bu etkinliklerde otantik hiçbir unsur olmasa da yemek, dans, müzik gibi unsurlar otantikliği simgelemektedir (Kurtoğlu, 2005) ve her yaş grubundan üyelerin birbirlerini tanımalarına ve ağlar kurmasına aracılık etmektedir. Katılımcılardan sivil toplum örgütü temsilciliği görevi de olan O.C.’nin anlattıklarında olduğu gibi.

“Amerika’da en azından çocuklarımıza, bu kültürü unutturmayalım dedik. Bayramlaşma programı düzenleyelim dedik. Birinci gün normal camimize gideceğiz. Camide halka açık bayramlaşmayı yapacağız. İkinci gün de biz sadece, hafta içine geldiği için annelerimizle birlikte çocuklarımızı getireceğiz biraraya. Onlara hediyeler hazırladık, harçlıklar hazırladık. Bizim yine bayramlarımızda kına vardı. Arefe akşamları yakılırdı. Biz onu arefe akşamı yakamayacağımız için bayram günü yapmak istedik. Kına grubunu ayarladık. Yine iki tane eğitmen arkadaşımız gelecek. Çocuklara oyun oynatacak. Aynı şekilde çocukların ve ailelerin bir araya gelmesini sağlamış olacağız ki bunlar işte birer adım” (O.C.).

Dini günler, ritüeller, kutlamalar, anmalar toplumsal ve sembolik bağların güçlenmesinde etkili olmaktadır. Göçmenler açısından din Bauman’a göre kimliğin farklı bir bağlamda yeniden inşası ve farklılığın korunmasına hizmet etmektedir (akt. Ihlamur Öner, 2015:322). Katılımcılardan İ.L.’nin kızının Ramazan ayında sadece Türk arkadaşlarına zaman ayırdığını ifade etmesi bunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

“Ramazan aylarını çocuklarımız çok seviyor. Sabırsızlıkla bekliyorlar. Benim kızım Ramazan ayı boyunca Amerikalı arkadaşlarıyla görüşmedi. Hep Türk arkadaşlarına zaman ayırdı” (İ.L.).

Yer sembolleri, somutlukları ve ulaşılabilirlikleri nedeniyle kolektif hafızanın korunmasında ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Camiler, mescitler, türbe ve yatırlar, mezarlar ve şehitlikler, anıtlar ve abideler sadece basit birer kült veya ibadet yeri değildir. Aynı zamanda sosyal bağı pekiştirici ve kültürel mirası temellendirici yerlerdir (Bilgin, 2009). New York ve New Jersey eyaletlerinde bulunan camiler –özellikle Türk camileri- daha önceki bölümde ifade edildiği gibi çoklu işlevleri ile göçmen toplumun ulusaşırı alanda aidiyetini pekiştirdiği, bağlarını güçlendirdiği sembolik mekânlara dönüşmektedir.

“Ramazan’da her akşam camide iftar yemeğimiz olur. Kadir gecesi yaklaşık 600 kişiye iftar yemeği verdik. Arkadaşların da yardımı ile birlikte yemekleri yapıyoruz. Günler öncesinden randevular bellidir. Yemeğin masraflarını yemeği verecek kişi üstlenir. Hayırseverler, ölüm yıldönümü ya da çeşitli anmalar yapacaklar yemek için Ramazan akşamlarında takvimdeki yerlerini alırlar. Ramazanda takvim hemen dolar” (İ.L.).

“Mesela bir camide yardımlaşma var ya da bir yere düğüne gidilecek ya da bir yerde bir toplantı olacak. Bunlarda hem fikiriz, varız. Katılıyoruz yani” (F.Z.).

Katılımcılardan D.P.’nin ifade ettiği gibi Türk toplumu arasında organize edilen faaliyetlerin “işlevsel olanı var, olmayanı var”.

“İşlevsel olanlar yaşamını sürdürüyor bir şekilde zaten, devamlılığı oluyor. İhtiyaç alanına göre, eğer bir iş adamıysanız iş dünyası ile ilgili yapılan bir etkinlikten bir fayda sağlayacaksanız zaten takipçisi oluyorsunuz, gidiyorsunuz. Ama kültürel ağırlıklı, böyle daha çok network tarzı etkinlikler, maksadı çok yerini bulmasa da insanlar sırf bir araya gelip sohbet ettikleri için amacına ulaşıyor aslında. Yani en azından sosyalleşmiş oluyorlar. Yılda ayda en azından bir

kere bir araya gelip, sohbet etme, tanışma imkânı buluyorlar şuanda zaten en büyük ihtiyaç da bu. Yani insanların birbirini tanıyacak bir ortam yaratmak.

Türk toplumu arasında toplumsal ve sembolik bağı güçlendirmek amacıyla çoğunlukla sivil toplum örgütleri aracılığıyla girişilen ortak bir çabanın olduğu görülmektedir. Bazıları Türk göçmenlerin birtakım ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak düzenlenmekte ve büyük oranda katılımların olduğu işlevsel bir kimliğe sahip organizasyonlar ve örgütlenmelerdir. Bunlar görece kurumsallaşma yolunda ilerlemektedir. Bir diğer bağ ise ABD'deki Ermeni lobi faaliyetleri aracılığıyla oluşmaktadır. Türk toplumu bu tarihsel sorun karşısında biraraya gelebilmekte ve 24 Nisan gibi sembolik bir niteliği de olan belirli tarihlerde ulusaşırı alanda ortak bir mücadele vermektedir.

5.20. ABD'deki Türk Toplumunun Ulusaşırı Toplumsal Alanda Örgütlenmesinin Önündeki Güçlükler

İnsanların topluluk hayatı, bilinçli bir toplumsal örgütlenmenin ürünüdür. Bütün topluluklar, belirli biçimde örgütlenmektedir (Uluç, 2010). Toplum örgütlenmesinde kullanılan haliyle “toplum” kavramı aslında “topluluk” ya da klasik anlamda kullanımıyla “cemaat” kavramının karşılığıdır. Emre Kongar (1974) toplum örgütlenmesindeki toplum tanımının belirleyici üç ölçütünü şöyle sıralamaktadır: “1) Fiziki ya da coğrafi ölçüt, 2) Ortak davranış ve çıkarlar (fonksiyonel ölçüt), 3) Benimseme (psikolojik ölçüt)”dir.

Göçmenler arasındaki ağlara ve göçmenlerin gerçekleştirdikleri ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel etkinliklere, böylece kendi toplumsal alanlarını kurma şekillerine odaklanan ulusaşırı yaklaşımı “göçmen”i bir “özne” olarak konumlandırmaktadır (Akbaş, 2015:346-347). Göçmen topluluklarının, gündelik yaşam pratikleri ve oluşturdukları orta düzeydeki örgütlenmeleri sonucu “alttan yayılan ulusaşırı toplumsal alanlar” oluşmaktadır (Mahler'den akt. Şanlıer, 2008:37). Bu çalışmada daha önceki bölümlerde ifade edildiği gibi ABD'deki Türk göçmenlerin oluşturdukları ulusaşırı toplumsal alanlar ve bu alanlardaki örgütlenmeleri sosyal ağlara içkin sosyal sermayenin varlığı da dikkate alınarak incelenmiştir. Araştırmanın verilerden elde edilen bulgulara göre Türk toplumunun ABD'de ulusaşırı toplumsal alanda örgütlenmeleri makro ve/veya mikro ölçekli bazı sorunlar dolayısıyla yeterince gelişemediği görülmektedir. Bu bölümde görüşme yapılan katılımcıların verdiği bilgiler ışığında bu “sorun” değerlendirilecektir.

Katılımcılardan N.U. Türk toplumu arasında parçalanmaların yaşandığını düşünmektedir. “Birbirini tanımayan insanların biraraya gelmelerini” ve “ortaklaşa ne yapabiliriz veya birbirimizden gerektiğinde nasıl yardım alabiliriz, bunları konuşmaları”nın toplumsal bağların gelişmesi açısından gerekli olduğuna inanmaktadır. N.U. Türk toplumunda yaşanan ve temelinde “kutuplaşma”, “eğitim düzeyinde farklılıklar” ve “coğrafi dengesizlikler” gibi sorunların olduğu ilişkilerin geldiği boyutu ve bu boyutun sonucunu şöyle açıklamaktadır:

“Birincisi, kendi içlerimizde etkin olamıyoruz. Amerikan toplum hayatında etkin olamıyoruz. İkincisi, çok önem verdiğimiz Türkiye’deki sistem üzerinde demeyim de genel olarak Türkiye üzerinde de etkili olamıyoruz bu parçalanmadan dolayı” (N.U.).

N.U. genel olarak “bağların zayıf olduğunu” belirtmektedir.

“Genel olarak bağların zayıf olduğunu söylemek mümkün ama şu anlamda değil hiçbir şey yok hiçbir organizasyon yok vs. o da doğru değil. Organizasyonlar da var, beraber çalışmalar da var. Amerika’nın tüm bölgeleri arasında ama yeterli düzeyde değil. Sonuç olarak bu şunu etkiliyor bir temsilci gönderebilme olayı. Kongreye temsilci gönderme olayı. Senatoya temsilci gönderme olayı veya State eyalet seviyesindeki temsilciler olabilme konularında son derece zayıfız. Tabi bu da şuna vuruyor ben kendi kimliğimi koruyayım, bu derneklere destek olayım, çaba göstereyim mesela aylık belli bir katkıda bulunayım bu kavramların hiçbirisi aşağı yukarı yok gibi. Ama tabi ki bu söylediğimi genellemeyelim destek veren arkadaşlarımız var hani onları şey yapmak istemem” (N.U.).

P.C., Türkler arasında bir ayrımcılığın olmasını örgütlenme önündeki engellerden birisi olarak görmekte ve “geçiş dönemi” yaşandığını düşünmektedir.

“Amerika’da Türkler içinde şu an bir ayrımcılık var. Washington’da bile bu ayrımcılık var. Bununla nasıl baş edeceğiz nasıl üstesinden geleceğiz bilmiyoruz. Yerel dernekler daha çok kültürel milli bayramları iyi yapıyorlar ama önemli konularda nasıl birleşme olacak bunu bilmiyorum. Şu anda bir geçiş içindeyiz. Washington’da bu konuda umutluyum... Bu ayrım devam edemez. Ayrı durursak etkisiz olacağız”(P.C.).

D.P. ABD’deki Türk toplumu arasındaki parçalı bir bölünmeden söz etmektedir. Bu çok parçalı yapının nedenlerini ise şöyle sıralamaktadır:

“Amerika’daki Türk toplumu yakın zamana kadar böyle tek, bütün bir haldeydi. Amerika’daki Türkler dediğiniz zaman alt şeyleri fazla yoktu, ayrımları. Zaman içerisinde, işte Amerika’daki Türklerin siyasi görüşlerine göre dernekleşmeye başladılar, dünya görüşlerine göre dernekleşmeye başladılar, tuttukları takımlara göre dernekleşmeye başladılar. Mesleki örgütlenmeler oldu. Örgütlenme şeyleri arttıkça toplumunda kendi arasındaki birlik bütünlük refleksi azalmaya başladı. Eskiden Gezi olaylarına kadar çok fazla siyasi bir yapılanma yoktu. Gezi olaylarından sonra o yaygınlaştı. Yurt dışındaki Türklerin oy kullanması ile birlikte siyasi

partilerin buradaki faaliyetleri arttı. İşte AKP'nin CHP'nin falan resmi temsilcilikleri açıldı. Yani o Türkiye'deki siyasi yapının değişikliği buraya da yavaş yavaş yansımaya başladı" (D.P.).

R.B. ABD'deki bölünmenin nedenlerinden birisinin bireysel menfi duygular, diğerinin ise "ayrılıkçı" grupların etkisi olduğunu ileri sürmektedir.

"Çoğunlukla bizim Türkler'de kıskançlık, fesatlık var.... Bazı gruplar var, onlar buraya (Diyanete bağlı cami) çok gelmiyorlar, kendi yerlerine gidiyorlar...." (R.B.).

ABD'deki Türk toplumunun örgütlenememesinin önündeki engellerden birisinin Amerikan politikaları olduğunu ifade eden Z.R. "ılımlı islam projesini" eleştirmektedir. Bu projeye ait politikaların Türklerin ayrışmasında rol oynadığını savunmaktadır.

"Bu ayrışmada Amerika'nın ılımlı İslam projesinin de çok büyük etkisi var. İlimli İslam Projesi şimdi tabi sonra daha iyi anlaşıldı, oradaki Türkler arasında da şey yaptı. İlimli İslam ne demek? Başta ben karşı çıktım İslamın ılımlısı, serti, sıcağı, soğuğu mu olur yani... Türklerin ayrışmasında büyük rolü olmuştur. ... Demek ki Türkiye üzerinde böyle bir oyun, böyle bir senaryo da var. Dolayısıyla bu bölünmenin önemli parçalarından bir tanesi de Amerikan politikalarıdır" (Z.R.).

Z.R. Türk toplumunun örgütlenmesinin önündeki bir diğer engelin lobi faaliyetleri olduğunu belirtmektedir. Z.R. Ermeni lobisinin faaliyetlerinin yanında yine Ermeni ve Rum lobisinin desteğini de alan Kürt lobisinin oluştuğunu ileri sürmektedir. Tarihsel süreç içerisinde Ermeni lobisine karşı Türk toplumunun birleştiğini ifade eden Z.R.'ye göre gelinen süreçte Türkiye'nin etkin bir lobisi kalmamıştır.

"(İlişkiler) Aslında 90'ların sonuna kadar iyi gidiyordu. Çok iyi biliyorum Abdullah Öcalan yakalandığı zaman Amerika'da hiçbir yankısı olmadı. Çok böyle Kürtlerin zaten etkinliği olmadığı için Kürt lobisi diye bir şey yoktu. Şu anda maalesef Kürt lobisi var ve bizden etkinler ama arkasında da Ermeni ve Rum lobisi var. Bu gayet açık.... (Türk toplumunu biraraya getiren faktörler) Birinci derecede tabi Türkiye'nin imajının başlangıçta çok kötü olması, burada biraraya gelmeyi, tek başına mücadeleden çok beraber bir güç oluşturup mücadele etmek ama. Türkiye'nin imajıydı yani başlangıçta Türkleri bir araya getiren daha önceki Ermeni ve Rum lobisinin büyük etkisiyle ve katkısıyla oluşturulan kötü imajdı. Bunu yok etmek için bence ilk başlangıçtaki şey bu olmuştur ve ondan sonra da mücadele tabi. Yani anti Türk lobilerle mücadele fikri bir araya getirmiştir yani. Şu anda böyle bir şey yok tabi. Bana kalırsa böyle giderse bir 5-10 sene sonra Türkiye'nin hiçbir lobisi kalmayacaktır Amerika'da. Hiçbir etkin lobisi kalmayacaktır" (Z.R.).

Katılımcılardan H.F. ABD'ye ikinci dalgada göç eden Türklerin "nitelikli" göçmenlerden oluştuğunu ve onların kurdukları sivil toplum örgütlerinde o kişilerin daha çok "elitler" olarak anıldığını açıklamaktadır. H.F. o dönemki göçmenlerin kendilerinden sonra

gelenlere karşı taşıdıkları “üstünlük kompleksinin” bütünleşmeyi engellediğini savunmaktadır.

“Mevcut kuruluşlardaki insanlara elit damgası koyuldu ayrıca elit damgasını hak ettiler, şey açısından; üstünlük kompleksi açısından. Ve pek takmadı yeni gelenler ve kendi kuruluşlarını kurdular. Ve bugün sanıyorum ki nüfusları daha yüksek sayı olarak. Ve kuruluşları daha çok var. Para da var o kuruluşlarda. Ve odakları, önem verdiği konular daha çok kültürel, dini. Ben bunu 1999 civarında genç bir Türk Amerikan lideri olarak, daha yeni başlayan Türk Amerikan toplum lideri olarak gördüm, geliyordu. Ve her iki tarafın yanlış yaptığını düşünüyordum. Bir araya gelememelerinde, birbirlerine karşı olmalarında ve özellikle sözde elit olan kuruluşlara da bir şey tavsiye ettim: daha çok saygılı olarak, daha çok kucak açıcı olarak, içeri alan duruş yapmak” (H.F.).

H.F.’nin sözlerinde vurguladığı gibi bazı organizasyonlar ve faaliyetler belirli kişilerin sorumluluğunda gelişmekte ve o kişilerin görevlerine dönüşmektedir. Katılımcılardan M.T.’de Türk toplumunun örgütlenmesinin engellerini “karşılıklık, güven, yükümlülükler” gibi normların ve “işbirliğine” dayalı “koordine edilmiş eylemlerin” gelişmemesine bağlamaktadır.

“Bizim toplumumuz vermeye ve vakit harcamaya alışkın değil bence. Görüyoruz bunu yani. Kendi Galatasaray Derneğimde de görüyorum, cami derneğinde de görüyorum. Başka bir aktivitede de Türk günü yürüyüşünde de giderseniz oraya mesela 30 kişi, 40 kişi çalışıyor. İşte söylenen atıyorum 200 bin kişilik topluma hitabetmeleri lazım. Herkes şikâyet ediyor. E kardeşim hanginiz çıkartıp 100’er dolar para verdiniz ki veyahut da hangi biriniz orada ben de bayrak taşıyım dediniz” (M.T.).

Çalışmanın verilerine göre Türk göçmenler için ekonomik faktörler sosyal ağların gelişmesi açısından destekleyici olabildiği gibi zaman zaman engelleyici de olabilmektedir. Bireysel ya da hane halkının ekonomik olarak görece daha iyi konuma gelmesi onları etnik toplulukla ilişkiler kurmaktan uzaklaştırabilmektedir. Katılımcılardan F.Z.’nin ifadesine göre “insanların maddi işleri” onların toplumla etkileşimini belirlemektedir. Gözlemler ve sohbet şeklinde gerçekleşen görüşmeler yoluyla elde edilen verilerde de “bireysel hareket eden” ya da “Türkler’den uzak duran” bireylerin Amerikan toplumuyla daha hızlı bütünleşebildiği ve “daha başarılı olduğu” tepsiti yapılmıştır.

F.Z.’nin anlattığı durum göçmenler arasında ekonomik temelli fiziksel ve sosyal mesafenin olabileceğine işaret etmektedir.

“Fakat artık insanların maddi işleri biraz daha yerine gelmeye başlayınca o bana dokunmasın, bu bana dokunmasın artık ayrılmaya başladı... bir de alan olarak jeopolitik olarak çok geniş.

Düşünün siz nerden geldiniz, taa Long Island'dan kaç saat sürdü, yani insanların birbirleri ile arasında uzaklık var” (F.Z.).

5.21. ABD'deki Türklerin Avrupa'daki Türkler ile Farklılıklarına Dair Düşünceler

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından İngiltere ve Fransa çoğunlukla eski sömürgelerinden işgücü ihtiyacını karşılarken, Almanya ikiye bölünmüş ve Batı Almanya önce İtalya'dan daha sonraki süreçte ise İspanya, Yunanistan ve Türkiye'den işgücü göçü almaya başlamıştır. Türkiye ile Almanya başta olmak üzere bazı Batı Avrupa ülkeleri arasında resmen işgücü anlaşmaları imzalanmadan önce, 1950-1960 yılları arasında birçok Türk vatandaşı Türkiye'den Avrupa'ya kendi imkânlarıyla ya da aracı kurumlar yoluyla gitmiştir. Türkiye'den yurt dışına resmi yollardan işçi gönderilmesi ilk olarak 30 Ekim 1961 yılında Almanya ile yapılan anlaşmadan sonra olmuştur ve o tarihten itibaren çok sayıda Türk işçi Avrupa'nın çeşitli ülkelerine gitmiştir (Abadan Unat, 2007:3-4; Gelekçi, 2011:27). Önceleri “misafir işçi” olarak nitelendirilen Türkler zamanla gittikleri ülkelerde kalıcı hale gelmiştir.

Türkiye'den Avrupa'ya ve ABD'ye yönelik göçlerin tarihsel süreçleri ve dinamikleri birbirine benzeyen özellikler ihtiva etmekle birlikte genel anlamda birbirinden farklıdır. Bu çalışma kapsamında görüşme yapılan katılımcılar da sık sık bu konuya değinmiştir. Bu bölümde her iki göç sürecinin farklılıkları nitel veriler üzerinden değerlendirilmiştir. Bu farklılıklar beş ayrı özellikte kategorize edilmiştir.

1) Göçmenlerin sosyo-demografik özelliklerinden kaynaklanan farklılıklar:

“Amerika'daki Türk toplumu Avrupa'da özellikle Almanya'daki Türk toplumundan çok çok çok farklı ikisini aynı kefeye koyarsanız çok büyük bir yanlış yapmış olursunuz.... Amerika'ya gelen insanlar genellikle daha yüksek eğitilmiş, kararlı hedefli planlı insanlar. Amerika'ya geldiği zaman kaybolmuyorlar tam aksine yükseliyorlar. Bulduğu mevkilerde böyle bir araya gelelim dolaşalım böyle bir ihtiyaçları yok kendi buldukları yerlerde Türkiye'yi yaşayabiliyorlar. Türkiye'yi buldukları ortama taşıyabiliyorlar. O özgüven de var, bilgi de var bu kararlılıkta var. Genellikle Amerika'daki durum bu.” (F.L.).

2) Tarihsel süreçten kaynaklanan farklılıklar:

“Avrupa üçüncü nesli yaşıyor. Onların en büyük avantajı o. Artık oturmuşlar, kökleşmişler. Bizler yıllar önce Amerika'ya aslında bir nesil gelmiş ama onlar kaybolup gitmişler. Kimisi yabancılarla evlenmiş kaybolmuş. Kimisi aynı şekilde Türk toplumundan kendisini soyutlayarak kaybolmuş. Ondan sonraki, o nesilden sonraki biz aslında ilk nesiliz. Bu sebepten

dolayı da gerek maddi şeylerden dolayı, gerek manevi şeylerden dolayı biz burada yeni yeni aslında kendimizi duyurmaya başladık.” (O.C.).

3) Diasporik çatışmalar ve motivasyonlardan kaynaklanan farklılık:

“Amerika’daki Türk toplumu diğer Almanya, Avrupa’daki Türk toplumlarından çok farklı idi. Ermeni terör örgütü bu ASALA terör örgütünün diplomatlarımızın öldürüldüğü zaman buradaki camiler Türk yürüyüşü günü dediğimiz şu an ki o yürüyüşün başlanmasına sebep olan kişiler. Yani protesto ile başlayan bu yürüyüşten sonra Türk yürüyüşüne döndü.” (F.Z.).

4) Kabul eden ülkelerin politikalarından kaynaklanan farklılık:

“Ben Avrupa’da yaşadığım için Avrupa’da kendinizi ait hissedemiyorsunuz ama bu ülkede hızlı bir şekilde kendinizi adapte ediyorsunuz.” (B.P.).

5) Kabul eden ülkelerin coğrafi koşullarından ve Türk göçmen nüfusun nüfus yoğunluğundan kaynaklanan farklılık:

“Toplum çok dağınık, bizde gettolaşma yok. Almanya’nın avantajı o. Orada on bin kişi yaşıyor. Orada cami de yaparsınız, site de yaparsınız. Burada öyle değil. Bir adam burada, öbür adam on km ötede, öbür adam 30 km ötede, dördüncü adam 100 km sonra. Mümkün değil böyle bir şey”. (F.L.O.).

5.22. ABD’deki Türk Toplumunun Ulusaşırılaşmasındaki Öncelikli Sorunları ve Sorunlara Dair Çözüm Önerileri

Bu bölümde ulusaşırılaşma sürecinde ABD’deki Türk toplumunun çeşitli boyutlarda yaşadığı sorunlarla ilgili nicel ve nitel verilerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu bulgular analiz edildiğinde örneklemin yaşadığı sorunlar kategorilendirilerek açıklanmaktadır.

1. Coğrafi koşullar sonucunda ortaya çıkan sorunlar

ABD dokuz milyon metrekareden daha büyük bir coğrafi alanda 50 eyalet ve bir federal bölgeden oluşmuştur. ABD’deki Türkler New York ve New Jersey eyaletleri başta olmak üzere nüfus olarak bazı eyaletlerde yoğunlaşmış olsalar da farklı eyaletlerde yaşamaktalar. Coğrafi koşullar ve bu coğrafyada dağınık halde olmak ulusaşırılaşma sürecinde ortak bağların oluşması ve sosyal ağların gelişmesi açısından engel olmaktadır. “Coğrafi yalınlık olarak mekânsallığın –paylaşılan ortak çıkarlar ve ortak bir dil gibi diğer faktörlerle

birlikte- grupların ve toplulukların oluşumunda işlevsel olduğu” (Faist, 2003:267) bilinmektedir. Katılımcılardan N.U.’nun ve O.C.’nin dile getirdiği gibi:

“Bu kadar küçük bir nüfus bu denli büyük bir coğrafi bölgeye dağıldığı için aralarındaki iletişim de kolay olmuyor, zor oluyor.”

“Amerika’da biz konum itibariyle çok dağınık yaşıyoruz. Böyle olunca da insanların birbirlerinden haberleri her zaman mümkün olmuyor” (O.C.).

2. Haklar ve sorumluluklar konusundaki yetersiz bilgiden kaynaklanan sorunlar

ABD’de yaşayan Türk göçmenlerin yaşadıkları ülkede ciddi bir uyum sorunları olmamasına karşın ABD’nin hukuk kurallarını ve yasal düzenlemeleri yeterince bilmemesinden kaynaklanan sorunları olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmanın Türk göçmenlerin ABD toplumu ile bütünleşmesi konusunda açıklandığı gibi örneklemin yaklaşık %40’ı ABD’ye geldikten sonra uyum sorunu yaşamadığını %50 ye yakın bir oran ise ilk geldiğinde yaşadığını ancak şimdi böyle bir sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir. Nitel görüşme yapılan katılımcıların Türk toplumunun yaşadığı sorunlarla ilgili olarak sıklıkla dile getirdiği sorun “ABD’nin kurallar ülkesi olması” ve bu kurallara uymak konusunda Türkler’in direnç göstermesidir. Bir diğer nokta ise Türklerin ABD’deki yasal hakları ve haklardan yararlanma yollarını tam olarak bilmemesinden kaynaklanan sorundur. Toplumsal bütünleşmenin bir boyutu olan sosyal ve yasal alanlarda uyum bu araştırmanın katılımcıları tarafından da önemli görülmektedir.

“...bizim toplum olarak hukuki sistemlerde bilgilenmemiz lazım, haklarımız nelerdir. Amerika’da yaşayan Türklerin en büyük sorunlarından birisi Amerika’daki hukuk sistemini bilmiyorlar.... Buradaki hukuk sistemi, polis durdurduğu zaman sana nasıl davranması gerekir, FBI kapına geldiği zaman ne yapman gerekir, bu konularda ciddi olarak toplumun bilgilendirilmesi lazım. Haklar nedir bilmesi lazım. Hak, hukuklarını bilmesi lazım. En büyük sıkıntıları bunlar.” (F.Z.).

“...Biz üç aya yakın çeşitli eyaletlerde hukuk seminerleri düzenledik. Sultan Magazin ve hukuk bürosu sponsorluğunda hukuk seminerleri. Çünkü insanların buradaki yaşantılarında immigration yani göçmenlikle ilgili çok eksiklikleri vardı. Bilmedikleri çok yanlışlar vardı. Biz bunları aşmak amacıyla üç aya yakın bir süre eyaletleri gezerek halkın ayağına gittik ve bu süreçte onların ihtiyaçlarını dinledik.” (O.C.).

3. *İnformal bilginin egemenliği*

ABD’de yaşayan Türklerin eğitim düzeylerinin büyük oranda lisans ve üzerinde olmasına rağmen ABD’deki sosyal, politik, ekonomik, kültürel alanlara dair bilgilerinin asıl kaynaklardan değil, informal bir Şekilde edinildiği gözlemlenmiş ve katılımcılar tarafından da ifade edilmiştir. Özellikle gençlerle sohbetlerde “o konu hakkındaki bilgiyi nereden öğrendiği” sorulduğunda verilen yanıtların büyük bir oranı “arkadaşımdan”, “bir tanıdıktan” ya da “başka bir Türk’ten” Şeklinde olmuştur. Görüşmelerde sivil toplum rgt temsilcisi bir katılımcının tespiti de informal bilginin egemenliği konusundadır:

“İnsanların kulaktan dolma çok hareket ettiklerini gözlemledik. Araştırma gereği duymuyorlar. Atıyorum, Amerika’nın kanunu, bir arkadaş böyle yapmışsa o da öyle yapıyor. Böyle olunca da tabi hatalar oluyor” (O.C.).

“İnsanlar daha çok kulaktan dolma, gerçekliği olmayan bilgilere sahip. Bu bilgilerle hareket ederek işlerini yürütmeye alışıyor.” (B.İ).

4. *Dil sorunu*

Araştırmanın nicel verilerinde elde edilen bilgilere göre örneklem içinde dil sorunundan dolayı uyum sorunu yaşadığını belirtenlerin oranı %38,7 olmuştur. Bu sonuçlara göre daha önce de ifade edildiği gibi Türk göçmen katılımcılar ABD’de yeterli düzeyde dil bilmedikleri için toplumsal yaşamda iletişim sorunu yaşamaktadır. Nitel verilerden elde edilen bilgiler de nicel verileri desteklemektedir. Dil sorunu yaşayanların genellikle daha düşük eğitim seviyesi olan gruplarda olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, dil sorunu yaşayan grupların mekânsal olarak da ayrıştıkları ve metropollerin dışında yaşadıkları katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

“En büyük sorun dil sorunuydu burada insanların. Bir televizyonunda bir bilgisayarında sorun olduğu zaman arayamıyorlardı. Ya da bir doktora gidecek, sigorta Őirketini arayacak, yapamıyorlardı.... Geliyorlar, dillerini ğrenmiyorlar. Dillerini öğrenmediği için de bu ülkede olup bitenden günlük yaşantısının dışına çıkamayan bir toplum da var.... Dil sorunu yaşamayanlar Amerikalılarla da sorun yaşamıyorlar. Ama dil sorunu yaşayanlar yine aynı Şekilde yabancılara yaklaşamıyorlar” (O.C.).

Görüşme yapılan katılımcıların üzerinde durdukları önemli bir nokta da dil sorununun kadınlarda daha fazla olmasıdır. Katılımcılar özellikle evlilik yoluyla göç eden kadınların dil sorununa değinmiştir.

“Türkiye’den evlenmiş gelmiş ama ev hayatında sıkılmış, dil olmadığı için açık bir hapisane ortamında yaşayan insanlar var” (D.P.).

“Dil kursları veya iş edindirme kursları bazında bir şeyler yapılabiliyor mu? Yok. Yani kadın direk buraya geliyor, çok büyük zorluklar çekiyor, iş arıyor veya kocası çalışıyor kadın evde” (B.P.).

ABD’deki Türk toplumunun dil sorun sadece İngilizce’de değil aynı zamanda Türkçe için de geçerlidir. Türkçe dil bilgisi ve kullanımı ikinci kuşaktan itibaren giderek azalmaktadır.

“İkinci kuşağın durumu vahim. Şöyle; dilimizi kaybediyoruz. Burada insanlar işçi olarak geldikleri için, birçok insan işe odaklanıyorlar. Burada çalışma saatleri genelde 12 saat oluyor. Özellikle de Amerika’ya yeni gelen insanlar için 12-14 saat arasında değişiyor. Birçok şeye şahit olduk. Anne baba işte, çocuk okuldan geliyor, kendi başına veya arkadaşlarıyla beraber birinci veya ikinci yılında dilini kaybediyor. Çocuğa ailede görmesi gereken dersi veremedikleri için ikinci nesil biraz sıkıntılı büyüyor” (B.Z.).

5. *Uluslararası alanda toplumsal örgütlenmenin yeterli düzeyde gelişmemesi*

ABD’deki Türklerin uluslararası alanda toplumsal örgütlenmeleri bu çalışmanın temel sorunları arasında yer almaktadır. Bu konuya aşağıda daha ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

6. *Türkiye’de yaşanan iç politik sorunlar ve Türkiye’deki siyasi partilerin ABD’de faaliyet gösteren temsilcilikleri ya da temsilcilerinin etkisiyle yaşanan gerilimler ve çatışmalar*

ABD’deki Türk toplumunun sosyal ağlarının gelişmesinin önündeki engellerden ve iletişim süreçlerinde yaşanan kopuklukların nedenlerinden birisi olarak Türkiye’deki iç politik sorunları ve siyasi partilerin ABD’deki temsilcilerinin etkisi gösterilmiştir. Bu araştırmanın anketindeki açık uçlu sorularda ve nitel görüşmelerde katılımcıların verdiği bilgilerde söz konusu durum bir sorun olarak ifade edilmiştir. Katılımcıların üzerinde uzlaştığı konu; son yıllara kadar ABD’de yaşayan Türk toplumu arasında önemli sayılabilecek bir ayrılığın ve bölünmelerin olmadığı ancak Türkiye’de yaşanan siyasi gelişmelerin ve siyasi partilerin ABD’de faaliyetleri ile birlikte Türk toplumu arasında bölünmelerin ve ayrışmaların yaşanmaya başlaması olmuştur. Katılımcılar bu durumu Türk toplumunun sosyal ağları ve bağlarının gelişmesi açısından bir engel olarak görmektedir.

“ ... Bir başarı elde etmek. Fakat bir reaksiyon var. Türkiye’nin iç politikası için içine giriyor... Çünkü iç politikaya girdiğiniz an iş çıkaramazsınız. Herkes birbirine girer, her kafadan bir ses gelir” (P.C.).

“1990’ların sonuna kadar Amerika’daki Türk toplumunda çok hesaba katılmayacak kadar bir bölüşme ayrışma vardı, şimdi maalesef içerdeki durum Amerika’ya da yansdı. Türkler arasında müthiş bir bölünme var. En büyük sıkıntı da o” (Z.R.).

“Şu son birkaç yıldır bir araya gelemeyişimizin sebeplerinden birisi de politik sebepler. Bu politik sebepler iş hayatına da yansıyor, ailelere de yansıyor, çocuklara da yansıyor” (O.C.).

ABD’de temsilciliği olan bir siyasi partinin üyesi olan katılımcı B.Z. tespitini şöyle aktarmaktadır:

“Türkler arasında siyaseten çok bölünme var. Özellikle son iki sene içerisinde. Özellikle Gezi Olaylarında çok ayyuka çıktı bu bölünme. Burada da malum birkaç protesto yapıldı. Yurt dışında yaşayan vatandaşların oy kullanma hakkına sahip olmaları siyasi faaliyetleri yoğunlaştırdı. Önceden siyaset insanlar arasında konuşulurken şimdi herkes bir taraf olma ihtiyacını hissetti. En azından toplumun %50’si diyebilirim. O yüzden bir ayrıştırma, bir kopukluk var toplum arasında”.

“Amerika’daki Türkler arasında ayrılıkların nedeni Türkiye’den gelenlerin burayı bölmesi... Devlet burada görevi yanlış insanlara verdi. Kendi menfaatlerini düşünen insanlara görev verdi... Ne zaman ki bu insanları hükümet görevden alır ve yerlerine bu toplumu bilen, tanıyan ve bu toplum için çalışacak insanlar atarsa o zaman insanlar arasında bir düzelme olur.” (L.U.).

Katılımcılardan D.P. siyasal çekişmelerin ve bölünmelerin Türk göçmenlerin aynı zamanda ABD siyasetinden uzak kalmalarına da neden olduğuna dikkat çekmektedir:

“İnsanlar arasındaki kutuplaşmanın her geçen gün daha da artacağını düşünüyorum ben Türkiye’deki yapılanmaya paralel olarak. Çünkü buradaki mevcut öncelik bazılarında hala Türkiye.... Bu özellikle dört yılda, 2010’dan beri, daha da fazla altı yıldan beri çok net görebildiğimiz bir süreç. Gezi’den sonra daha da şey yaptı, 2014 cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesi oy kullanma hakkının verilmesiyle işin içine partiler girdi. Yardımlaşma ve dayanışmayı azaltıcı unsurlar bunlar diye görüyorum. Tabi ki demokratikleşme, insanların kendi fikirlerini izah etme anlamında dernekleşmesi güzel bir şey ama o tarafın Türkler arasındaki homojen yapıyı bozduğuna inanıyorum” (D.P.).

7. Çok başlılık/ Herkesin lider olmak istemesi

“Çok başlılık. Herkesin lider olmak isteği. Şunu görüyoruz. Daha önce hiçbir kimliğe sahip değil. Kimlik derken bunu şey olarak kastetmedim. Statü olarak, hiçbir şeyi yok ama Türk toplumunda bir yer edinmek istiyor. Hemen bir dernek kurup yanına işte üçbeş kişi toplayıp adı başkan oluyor. Böyle olunca da kendine bir kimlik kazanmak istiyor” (O.C.).

8. Güvensizlik/saygının yeterli düzeyde olmaması

“Maalesef buradaki Türklerde birlik beraberlik yok. Çoğunlukla bizim Türkler’de kıskançlık, fesatlık var. İyi duyguları insanlar arasında bulmak biraz zor sanki” (R.B.).

9. Uyuşturucu madde bağımlılığı

ABD'deki Türk göçmenlerin yaşadığı ve artacağından korkulan sorunlardan bir tanesi de özellikle gençlerin uyuşturucu madde bağımlılığıdır. Sivil toplum örgütü temsilcisi O.C. pek çok ailenin çeşitli nedenlerle bu sorununu kimseyle paylaşamadığını belirtmektedir. O.C.'ye göre aileler utanmakta, toplumsal baskıdan çekinmekte ya da ABD'de yasal statüleri olmadığı için sınır dışı edilmekten korkmaktadır. Bu nedenlerden dolayı çocuklarının uyuşturucu sorununa çözüm bulamamaktadırlar. O.C., Türk derneklerinin bu konuyla daha fazla ilgilenmesi gerektiğini düşünmektedir.

“Amerika’da Türklere ciddi sıkıntı yaşayan ailelerimiz var madde bağımlılığı açısından. Biz bunu ele almak istedik. NY polis departmanı işbirliği ile burada Türklerin yoğun yaşadığı Brooklyn’de ilk seminerimizi yaptık” (O.C.).

10. Ermeni Lobisinin faaliyetleri ve baskısı

Günümüzde ABD’de de faaliyet gösteren Ermeni lobilerinin ilk çekirdek kadrosu, özellikle 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarında Amerikan misyonerlerin, konsolosların ve elçilerinin teşvikiyle Amerika’ya göç eden Ermeniler tarafından oluşturulmuştur. Göç edenler, Ermeni meselesini Amerika başta olmak üzere diğer ülkelere yayma amacı güden “Ermeni Lobisi” ve “Ermeni Diasporası”nın da kurulmasına zemin hazırlamışlardır (Açıkses ve Güher: 2014). Bugün ABD’de Türk toplumu ile Ermeni toplumu arasında özellikle siyasi yaşamda yoğun çekişmeler görülmektedir. Sivil toplum örgütü temsilcileri başta olmak üzere katılımcılar bu konuyla ilgili detaylı anlatımlar yapmıştır.

“Amerika’daki en büyük sorunlardan bir tanesi lobicilik faaliyetleri. Ermenilerin Türkler üzerinde olan baskısı. Ermenilerin lobi faaliyetlerini çok üstün seviyeye getirmeleri.” (B.Z.).

“1979’a doğru Ermenilerin, diplomatları öldürme kampanyası başlamıştı. İlk 1973’te California’da oldu. Teker teker başladı. Sonra Washington’a 1979’da geldik. Büyükelçi o zaman Şükrü Elekdağ (1979-1989) idi. Türklerin çeşitli dernekleri var ama hep bayramdı baklavaydı hiç kendimizi anlatan kendimizi tanıtan politik açıdan faal olan bir derneğimiz yoktu. Şükrü Elekdağ 1979’da Türk Amerikan Dernekleri Assembly’sini (Meclis-Birlik) kurdu ve bu derneğin tek misyonu Türk Amerikan ilişkilerini geliştirmek ve Türkleri politik, medya açısından kuvvetlendirmek, kendilerini korumasını öğretmek, politik seçimlere girmek, oy kullanmak yani bir emniyet vermek, Türkleri bu alanda eğitmektir. Misyonu her zaman buydu ve budur. Kültürel işler değildir. Kültürel işleri, kültürel programları genellikle diğer yerel dernekler çok daha güzel yapıyorlar. O dernek kurulunca bir sürü 60’a yakın dernek Amerika’nın her yerinden üye oldu. Hawai’den bile derneğimiz var. İzmir Türk Amerikan Derneği, Ankara Türk Amerikan Derneği, derneğimiz üyesi olmasalar bile Kanadalılar ilgilendiler, toplantılarımıza katıldılar. Bu derneğin kurulmasıyla çok büyük gelişmeler oldu....

Ermeniler çok kapı geziyorlar. Bir Ermeni gidiyor anlatıyor belgeler gösterip bize bunu yaptılar diyor, 1915-1922 arasını çıkarıyorlar, yalan dolan haritalar gösteriyorlar ve adam da Eyalet Assambly'sine getiriyor ve bakın bu adamlara yapılanlara 24 Eylül'ü Ermeni günü diyelim diyorlar onlar da tabi ki diyorlar. Çünkü ortada Türk yok. Biz gidinceye kadar iş işten geçmiş olabiliyor. Şimdi Assmbly onun üzerine çalışıyor” (P.C.).

“Türkleri bir araya getiren daha önceki Ermeni ve Rum lobisinin büyük etkisiyle ve katkısıyla oluşturulan kötü imajdı. Bunu yok etmek için bence ilk başlangıçtaki şey bu olmuştur ve ondan sonra da mücadele tabi. Yani anti Türk lobilerle mücadele fikri bir araya getirmiştir yani. Şu anda böyle bir şey yok tabi. Bu anı iyi değerlendirmek gerekir. Bana kalırsa böyle giderse bir 5-10 sene sonra Türkiye'nin hiçbir lobisi kalmayacaktır Amerika'da. Hiçbir etkin lobisi kalmayacaktır” (Z.R.).

11. ABD'deki çalışma yaşamının yoğun temposu ve zorluğu

ABD'de iş yaşamının yoğun olması, çalışma saatlerinin uzun olması, bireylerin sosyo-kültürel faaliyetlere zaman ayırmasını, ulusaşırı sosyal ağların gelişmesini engellemektedir.

“Problem şey, çok çalıştırıyorlar artık. Hedefler çok yüksek...” (P.B.).

12. Türk göçmenlerin Türkiye ile bağlarının güçlü olması

Türk göçmenler, iletişim olanaklarının da gelişmesiyle Türkiye gündemini yakından takip etmektedir. Böylece, Türk göçmenler yaşadıkları ülkenin toplumsal yaşamına aktif olarak katılamamakta ve toplumla bütünleşmemektedir.

13. Türk diasporasının henüz genç olması ve ekonomik-politik güçten yoksun olması

14. Türk toplumunun ABD'de temsiliyetinin olmaması, ABD makamları ile diyalog geliştirememesi

15. Türk göçmenlerin içe kapalı olması, yalnızlık ve sosyal kopukluk yaşanması ulusaşırılaşma önündeki sorunlar arasında yer almaktadır.

6. SONUÇ

Bu tez çalışmasında; Türkiye’den ABD’ye gerçekleşen ulusaşırı göçler sonucunda Türk göçmenlerin ulusaşırı toplumsal bir alanı nasıl inşa ettikleri ve bu alanda sosyal ağları, bu ağlara içkin sosyal sermayeleri araştırılmıştır. Araştırmada, ulusaşırı toplumsal alanda Türk göçmenlerin kendi aralarındaki iletişim ve etkileşimlerini, örgütlenmelerini, sorunlarını ve gündelik yaşam pratiklerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla ABD’de yaşayan Türklerin sosyo/demografik özellikleri, kimlik ve aidiyet dönüşümleri, gündelik yaşam pratikleri, ulusaşırı bağları, sosyal ağları ve bu ağlara içkin sosyal sermayeleri bütüncül bir yaklaşımla saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın verileri; ABD’ye çeşitli amaçlarla gitmiş ve en az bir yıldır ABD’nin farklı eyaletlerinde yaşamakta olan 18 yaş ve üzeri Türk göçmenlerden oluşan bir örneklem grubu üzerinde nicel ve nitel araştırma teknikleri ile elde edilmiştir. Nicel veriler ABD’nin 34 farklı eyaletinden 511 kişiden elde edilmiş, 26 katılımcı ile nitel görüşmeler yapılmıştır. Analizler sonucunda ABD’de yaşayan Türk göçmenlerin sosyo-demografik bilgileri ile birlikte, ulusaşırı sosyal ağları ve bağları, sosyal sermayeleri ve ulusaşırı toplumsal alanı nasıl inşa ettiklerine dair bilgiler ve bulgular verilmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan Türkler, Türkiye ile ABD arasında ulusaşırı sosyal ağları olan, iki ulus devletin sınırlarının ötesinde bağlar kuran ulusaşırı bir topluluktur ya da Nina Glick-Schiller ve diğerlerinin (1995) kavramsallaştırması ile “transmigrant” yani çok yönlü hareketliliğe ve ulusaşırı bağlantılara sahip göçmenlerdir.

Bu topluluğu anlayabilmek için öncelikle topluluğa dair sosyo demografik bilgiler elde edilmiştir. Türkiye’den ABD’ye göçler yüz yılı aşkın bir süredir devam etmesine karşın büyük çaplı kitlesel göçlerin yaşanmamış olması ve ABD’nin coğrafi olarak büyük bir alanı kapsaması dolayısıyla Türklerin ABD’deki diğer diasporik topluluklara göre henüz genç bir göçmen topluluk olduğu söylenebilir. İlişkiler ya da sosyal ağlar kuramı göçün nasıl sürekli hale geldiğini aile, akraba, arkadaş ya da topluluk bağları ve etkileşimleri üzerinden analiz etmektedir. Bu araştırmada katılımcıların Türkiye’den Amerika Birleşik Devletleri’ne göç etmelerinin çeşitli nedenleri sıralanmaktadır. İlk sırada eğitim almak amacıyla yapılan göçler yer almaktadır. Eğitimi izleyen nedenler mesleki kariyer ve araştırma ortamının ABD’de daha iyi olanaklara sahip olması, demokratik hak ve özgürlük

ihtiyacı, Türkiye'deki çalışma ortamının olumsuzlukları, çocukların geleceği, aile birleşmesi olarak sıralanmaktadır. Türkiye'den ABD'ye göçün nedeni her ne olursa olsun göç etme yollarının temelinde sosyal ağların etkili olduğu böylece ağlar aracılığıyla zincirleme göçün ortaya çıktığı görülmektedir. Faist (1998), ulusaşırı toplumsal alanların gelişmesini göçmen ağları ve bu ağların sonucunda yaşanan zincirleme göçe dayandırmaktadır. Göçün zincirleme bir şekilde kitleselleşmesi aynı zamanda hedef ülkede bir etnik topluluğun gelişmesi için sosyal sermaye sağlamaktadır. Ancak görüşmeler ve gözlemlerden elde edilen bulgular ışığında ABD'deki Türkler açısından değerlendirildiğinde her ne kadar zincirleme göç görülse de ABD'de çalışma ve yaşam koşullarının ağır şartları nedeniyle, ağlar aracılığıyla ABD'ye giden kişiler arasında geri dönenlerin sayısının da çok olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye'den Amerika Birleşik Devletleri'ne göç ilgili literatüre dayanarak tarihsel süreç içerisinde; İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan göçler, İkinci Dünya Savaşı'ndan 1980'lere kadar olan göçler ve 1980'den günümüze kadar olan göçler olarak üç farklı dönemselleştirmede incelenmiştir. Bu tarihsel dönemselleştirme aynı zamanda göçmenlerin niteliklerindeki farklılıkları da temsil etmektedir. Bu araştırmanın bulgularına göre son dönemlerde Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türkler arasındaki farklılıklar; kuşak farklılıkları, eğitim düzeyinden kaynaklanan farklılıklar ve sosyo-ekonomik temelli farklılıklar olarak sınıflandırılmıştır. Bu farklılıklar sonucu ABD'deki Türk toplumunun heterojen bir yapısının olduğu, böylece göçmenler arasında ortak etkinlik düzenleyebilmeyi ve iletişimi sınırlandırdığı, ağlara içkin sosyal sermayenin gerilemesine neden olduğu ve ulusaşırılaşma sürecinde sosyal ağların gelişmesini olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

Türkiye'den ABD'ye son dönem göçlerin eğitim amaçlı olması örneklem grubunun mesleklerine ve ABD'de yaptıkları işlere de yansımıştır. Türk göçmenlerin mesleklerindeki çeşitlilik oldukça gelişmiştir. Bu mesleklerden en yüksek oran (%19) mühendis ve teknik alanlarda çalışanlardır, onları kendi işini kuran girişimciler ve akademisyenler takip etmektedir. Bu çalışmada girişimci Türklerin oranı %20 dolayındadır. Türk girişimcilerin Türklerin yoğun olduğu New York, New Jersey gibi eyaletlerde benzin istasyonu, restoran, market, kasap, fırın, tekstil, halı, ulaşım ve lojistik gibi işlerde yoğunlaştığı ve küçük ya da orta ölçekli etnik ekonomik faaliyetler geliştirdikleri görülmüştür. Diğer eyaletler de dâhil edilerek değerlendirildiğinde; Türk

girişimcilerin bahsedilen sektörlerin yanı sıra bilişim, tasarım, sağlık, muhasebe, emlak, medya gibi çok farklı sektörlerde ve alanlarda ulusaşırı faaliyetleri bulunmaktadır. New York ve New Jersey eyaletleri başta olmak üzere Türklerin hukuk- avukatlık ofislerinin, tıp ve diş kliniklerinin ve diğer profesyonel meslek dallarının sayılarında dikkat çekici bir artış olduğu gözlenmiştir. Faist (2003) ulusaşırı küçük göçmen girişimcilerin ve orta ölçekli şirketlerin ticaret ve üretimin uluslararası dağıtımında özel statülere sahip olduklarını böylece, girişimci göçmenlerin sosyal sermayeyi ekonomik sermayeye dönüştürmelerinden dolayı başarılı olduklarını belirtmektedir. Türk göçmenler arasında girişimcilerin sayısının artması ve ekonomik faaliyetlerinin ölçeğinin büyümesi ulusaşırı ağların ve ulusaşırı alanın gelişmesine katkı sunan başarılı girişimler olarak değerlendirilmektedir. Bu sonuçlardan ABD’de yaşayan Türklerin kültürel ve sosyal sermayelerini ulusaşırı alana nakletme yolunda ilerledikleri ve Türklerin bundan sonraki süreçte ekonomik, sosyal, kültürel ve politik alanlarda temsiliyetinin artacağı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında ABD’de yaşayan Türklerin ekonomik anlamda orta ve orta-üst düzey gelir grubunda yer aldığı görülmektedir. Türk göçmen ailelerin %77,3’ünün yıllık hane geliri 50 bin doların üzerindedir. Örneklemin %75,5’i gelirlerinin ihtiyaçlarını karşıladığını, %35,8’i birikim yapamadığını, %39,3’ü birikimlerini ABD bankalarında veya ABD’de menkul veya gayrimenkul olarak değerlendirdiklerini, %16’sı birikimlerini hem ABD hem de Türk bankalarında veya her iki ülkede gayrimenkul olarak değerlendirdiklerini belirtmiştir. Bu sonuçlar hane ya da birey düzeyinde ulusaşırı toplumsal alanların ve ulusaşırı ekonomik bağların varlığını göstermektedir.

Kültürün aktarım aracı ve sembolik bir anlama sahip olan dil, göçmenler için hem anavatanla bağların hem de yaşanan yerle uyumun bir göstergesi olmaktadır. ABD’deki Türk göçmenler ABD’de kendi dillerini koruma ve geliştirme olanaklarına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Türk göçmenler aile içinde ve Türk akraba-arkadaş çevresinde Türkçe konuşmaktalar ve çocuklarının Türkçeyi öğrenmesi için; aile içi iletişimde Türkçe tercih etmek, Türkçe okuma yazma öğrenmelerini desteklemek gibi bilinçli bir çaba sergilemektedirler. Ancak, ebeveynlerin yoğun çalışma yaşamı, aile bireylerinin birarada geçirdiği zamanın yetersizliği, kitle iletişim araçlarının etkisi, çocukların sosyalizasyonunda okul gibi formel kurumların daha fazla yer alması Türkçe’nin gündelik yaşamda daha az kullanılabilir hale gelmesine neden olmaktadır. Böylece, ABD’deki Türkler arasında Türkçe’nin ikinci ve sonraki kuşaklara aktarımının giderek kaybolması sorunu

yaşanmaktadır. Çeşitli sivil toplum örgütlerinin Türkçe'nin kullanımını artırmaya yönelik çabaları bulunmaktadır. Sosyal ve kültürel faaliyetler, aileleri bir araya getirecek etkinlikler düzenlemekteler veya hafta sonu okulları, kursları gibi çeşitli programlar yapmaktalar. Ancak Türk toplumunda bireyler ya da sivil toplum örgütleri arasında yaşanan gerilimlerin ve ABD'de aynı eyalet ya da kentlerde bile coğrafi mesafelerin birbirine çok uzak olmasının bu çabaları olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir.

ABD'de yaşayan Türk göçmenlerin çocukları için Türkçe dil yeterliliği sorunu yaşanırken, birinci kuşak arasında ise İngilizce dil yeterliliği sorunu yaşanmaktadır. İngilizce dil yeterliliği; yüksek eğitilmiş göçmenlerde sorun oluşturmazken, daha düşük eğitimlilerde, ev kadınlarında ve aile birleşmesi göçü ile ABD'ye yeni gelen bireylerde sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu konu, ABD'deki Türklerin toplumsal yaşama uyumunu ve ulusaşırı toplumsal alanın oluşmasını olumsuz etkileyen sorunlardan birisidir.

Göçmen topluluklar için yeni medya teknolojileri mesafeleri aşan ve onların anavatanları ile aralarındaki bağları kuran yeni yollar açmaktadır. Böylece medya, mesafelere rağmen ulusaşırı alanda anavatanla etnik, milli ya da dini kimliklerin devam etmesini sağlamaktadır (Aksoy, Robins, 2003:93). ABD'deki Türklerin ulusaşırı aktiviteleri arasında olan medya ve iletişim teknolojileri, hem anavatanla bağların kurulmasında hem de ulusaşırı toplumsal alanın gelişmesinde etkilidir. Araştırmanın bulgularına göre ABD'deki Türk göçmenlerin Türkiye'deki gündemle ilgili oldukları, Türkiye'den haberleri Türk medyası üzerinden takip ettikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca, göçmenler yerel medya aktivitelerine de yönelmiştir. Türk girişimciler tarafından çıkarılan ve İngilizce yayın yapan dergiler, son yıllarda internetin gelişmesiyle internet üzerinden yayın yapan haber siteleri göçmenler arasındaki iletişim ortamlarının gelişmesini sağlamaktadır. Etnik medya ve sivil toplum örgütleri aracılığıyla film gösterimleri, konserler, çeşitli kültürel ve sanatsal faaliyetler organize edilmektedir. Bu tür ulusaşırı etkinlikler sosyal ağlar ve bağların gelişmesine katkı sağlamakta ve aynı zamanda iki ülke arasında sosyal, kültürel ilişkiler açısından köprü kurmaktadır.

Küreselleşmenin ve ulusaşırı göçlerin önemli sonuçlarından birisi çoğul kimliklere ve ulusaşırı aidiyetlere yol açmasıdır (Castles ve Miller, 2008:367). Bu bağlamda bu araştırma kapsamında ABD'de yaşayan Türk göçmenlerin kimlik tanımlamaları da farklılıklar içermektedir. Örneklemin çoğunluğunun birinci kuşak göçmenlerden oluşmasının ve bu

kuşağın Türkiye ile bağlarını korumasının bir yansıması niteliğinde katılımcılar benimsedikleri kimliklerini etnik ve kültürel açıdan Türk olarak tanımlamıştır. Katılımcılar politik kimlik olarak kendilerini çoğunlukla sosyal demokrat olarak ayrıca liberal ve milliyetçi olarak tanımlamıştır. Etnik ve kültürel kimliğe dair bir diğer tanımlamaları birinci kuşak göçmen olmalarına karşın ulusaşırı alanda geliştirdikleri çok yönlü aidiyet bağlarının bir göstergesi niteliğinde Türk asıllı Amerikalı olarak tanımlamışlardır. ABD'deki Türk göçmenler, kendilerini yüksek bir düzeyde ABD'ye ait hissetmektedir. Buna karşın Türk göçmenler vatan olarak “doğdukları, büyüdükları, kültürel olarak bağlı oldukları” Türkiye'yi görmektedir. ABD ise, Türk göçmenler için yüksek bir düzeyde “yaşadıkları ülke”yi ifade etmekte ya da Amerikan kültürünün bir yansıması olarak bazı Türk göçmenler için “ev (home)” anlamına gelmektedir. Araştırma kapsamında, ABD'deki Türk göçmenlerin asimile olmadan hem Türkiye'ye yönelik aidiyetlerini ve kültürel bağlarını korudukları hem de Amerikan toplumu ile uyum içinde yaşamakta oldukları ve kolektif kimlikler inşa ettikleri anlaşılmaktadır.

Egemen toplumla uyum ve bütünleşme yollarından ya da göstergelerinden birisi de “yabancılarla evlilik”tir. Türk göçmenler yabancılarla evlilik konusuna olumlu bakmaktadır. Katılımcılar arasında önemli bir oran yabancılarla evlilikler gerçekleştirmiştir ve bu durumun artarak devam edeceği tahmin edilmektedir. Yabancılarla evlilikler, ikinci ve sonraki kuşaklarda büyük dönüşümlerin olacağına göstergesidir. Bu alanda yapılacak çalışmalar sosyo-kültürel değişimi anlamak açısından önemli olacaktır.

ABD'deki Türklerin toplumsal yaşamında soruna dönüşmeyen ancak zaman zaman uyum sorunu yaşadığı konulardan birisi kültürel ve dini farklılıklardır. Dini konularda yaşanan zorlukların özellikle yeme içme alışkanlıklarından ve dini ritüellerin uygulanmasındaki güçlüklerden olduğu anlaşılmaktadır. Türk göçmenlerin bu konuya farklı şekilde çözümler geliştirdikleri, kendi ibadethanelerini açmak amacıyla ağlar kurdukları ve sosyal sermayelerinin yanı sıra kültürel ve ekonomik sermayelerini birleştirdikleri anlaşılmaktadır. Öte yandan göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik gelişen ekonomik ve ticari bazı faaliyetler “etnik nişlerden ulusaşırı ekonomik işlere taşınan girişimlerin” (Faist, 2003:289) gelişmesine aracılık etmektedir. Paterson kentindeki bazı Türk restoran, fırın, market ve kasaplarında olduğu gibi. Bourdieu sosyal sermayenin ekonomik ve kültürel sermaye birikimine büyük oranda sahip olan ve saygınlığı bulunan gruplar arasında oluşan ağların gelişmesi ile gerçekleştiğini ve sağlanabildiğini ileri

sürmektedir (Bourdieu, 1986:248-252). Topluluğun sosyal ağlarının ve sosyal sermayenin gelişmesi açısından göçmenlerin ekonomik ve kültürel alanda ilerlemesi ABD'deki Türk toplumu açısından da önemlidir.

Sosyal sermayenin ve ağların gelişmesi aynı zamanda ekonomik ve kültürel sermaye gibi sermaye türlerinin gelişmesi ile mümkün olmakta iken örneklemin ifade etmiş olduğu sorunlardan birisi de ekonomiktir. Özellikle İngilizce dil yeterliliği olmayan bireylerin vasıfsız işlerde ve düşük ücretlerle çalışması ekonomik güçlükler yaşanmasına neden olmaktadır. Bu durum aynı zamanda kültürel, ekonomik ve sosyal sermayenin ortaya çıkmasını engellemektedir.

Bir diğer sorun aile içinde yaşanmaktadır. Aile içinde yaşanan sorunların başında uyuşturucu vb. madde bağımlılığı gelmektedir. Sorunun çözümüne dair topluluk içinde küçük çaplı girişimler olmakla birlikte özellikle metropollerde yaşayan Türk göçmenlerin çocukları için bu sorunun ilerleyen süreçte büyüyeceği endişesi yaşanmaktadır. Bu araştırmada örneklem içinde oranı düşük görünen bu sorunların örneklem büyüdükçe artacağı tahmin edilmektedir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre örneklemin yarısından fazlası ABD vatandaşı ya da yeşil kart sahibidir. Göçmenlerin ABD vatandaşlığına geçmek istemelerinin nedenlerinden en önemlisi bireylerin ABD vatandaşlığı yoluyla uluslararası dolaşım ve vize kolaylığı sağlamak istemeleridir. Diğer nedenler ise, ABD'de bir düzen kurmuş olmaları, ABD'deki vatandaşlara sağlanan sosyal haklardan yararlanmayı talep etmeleridir. Vatandaşlık Türk göçmenlerin ABD'de ulusaşırı toplumsal alanı inşa etmelerinde, ABD toplumsal yaşamında temsil edilmelerinde önemli bir ölçüt olmanın yanı sıra ABD'deki Türklerin çoklu bağlar geliştirdiklerini işaret etmektedir.

ABD'deki Türklerin ulusaşırı bağlarının göstergelerinden birisi de ABD'de siyasi yaşama katılımlarıdır. Siyasete karşı ilgisi olduğunu belirten katılımcılar hem Türkiye'deki hem de ABD'deki siyasetle ilgilenmekte ve siyasal katılımı önemsemektedirler. ABD'deki Türk göçmenlerin Türkiye'deki siyasete ilgilerinin yüksek düzeyde olmasının ulusaşırı sosyal ağların gelişmesini olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. ABD'deki siyasete yönelik ilgi ise henüz çok düşük düzeyde olmasına karşın sınırlı da olsa bir hareketlenmenin varlığı gözlenmiştir. ABD'deki Türk nüfusunun ve vatandaşlığı elde eden Türk göçmenlerin

sayılarının artması, Ermeni lobi faaliyetleri başta olmak üzere Türkiye ve Türkler aleyhine yürütülen propagandaların ve bunlarla mücadele içinde olan sivil toplum örgütlerinin etkisi, iki ülke arasında Türk göçmenler aracılığıyla kurulacak köprülerin önem kazanması, Türkiye kökenli politikaların ve kitle iletişim araçlarının etkisi gibi temel dinamikler Türk göçmenlerin ABD'deki siyasete ilgilerini artırmaktadır. Eyaletler düzeyinde ya da ulusal düzeyde siyasete ilginin görüldüğü bireylerin ortak özellikleri ABD'de yasal statülerini elde etmiş olmaları, birinci kuşak için en az on yılı aşkın bir süredir ABD'de yaşıyor olmaları, yüksek eğitilmiş ve ortalama gelirin üzerinde olmalarıdır.

Araştırmada sosyal ağların anlaşılması açısından Türk göçmenlerin ulusaşırı toplumsal alanda iletişimlerine ve ilişkilerine bakılmıştır. Örneklem grubunun yüksek bir oranda (%83,2) aile bireyleri ile birlikte yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, Türk göçmenler ABD'de mevcut bağlarını korumaktadır ya da evlilik yoluyla yeni aile bağları kurmaya önem vermektedir. ABD'deki Türklerin akraba, arkadaş ve komşuları ile ilişkileri de değerlendirilmiştir. ABD'deki Türkler, Türkiye'deki ve Amerika'daki akrabalarıyla, arkadaşlarıyla, komşularıyla olduğu gibi ABD'deki Amerikalı ve Amerikalılar dışındaki komşularıyla ve arkadaşlarıyla da ilişkileri bulunmaktadır ancak ilişki düzeyleri her birisinde farklılık göstermektedir. ABD'de yaşayan Türkler daha çok kendi aralarında ilişki kurmaktadır ve ABD'deki Türk toplumunun ilişkilerinde genel bir dayanışmadan ziyade küçük grup dayanışmasının daha yoğun olduğu görülmektedir. Öte yandan arkadaşlarının çoğunlukla Amerikalılar olduğunu ifade edenlerin oranının da düşük olmadığı ve bulgulara göre, Türklerle Amerikalılar arasındaki ilişkilerin genel anlamda niteliksel olarak iyi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Türklerle Amerikalıların arasındaki ilişkilerin iyi düzeyde olmadığını düşünen az sayıdaki katılımcı bunu her iki taraftan kaynaklanan karşılıklı nedenlere bağlamaktadır.

Türk göçmenler genelde niceliksel olarak Amerikalıların çoğunlukta olduğu işlerde çalışmaktadır. Her ne kadar etnik ekonominin geliştiği görülse de bu büyüme henüz Türk göçmenlerden oluşan etnik bir yoğunlaşmayı sağlayacak ölçekte değildir. Ancak, New York ve New Jersey eyaletlerindeki küçük ve orta ölçekli işletmelerde Türk çalışan sayıları çoğunlukla daha yüksektir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde Türk Dernekleri aracılığıyla örgütlenmenin tarihi oldukça eskilere dayanmaktadır. New York'ta Türk Teavün Cemiyeti (The Ottoman Welfare

Association)'nin kurulması ile bu süreç başlamıştır. Bugün politik, ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim alanında faaliyet içinde olan, ABD'nin çok sayıda eyaletinde örgütlenen Türk Dernek ve çeşitli sivil toplum örgütleri bulunmaktadır. ABD'de Yaşayan Türklerin ABD'deki Türk dernek ve sivil toplum kuruluşlarına örneklem içinde üyeliği olanların oranı %40'ın üzerinde olmasına karşın yarısından fazlasının üyeliği bulunmamaktadır. Söz konusu sivil toplum örgütlerinin düzenledikleri faaliyetler hakkında gelişen iletişim teknolojileri aracılığıyla örneklemin yüksek bir oranı bilgi sahibi olabilmektedir. Ancak bu faaliyetlere katılım söz konusu olduğunda ilgi düzeyi düşük kalmaktadır. Örneklemin yaklaşık %30 gibi yüksek sayılabilecek bir oranı bu faaliyetlere hiç katılmamıştır. Dolayısıyla bu örgütlenmenin içinde yer almamaktadır. Araştırmanın bulgularına göre ABD'de yaşayan Türklerin sivil toplum örgütlerine ilgileri gündelik yaşamdaki önceliklerine ve ilgilerine göre değişmektedir. ABD'ye ikinci dalga göçler yoluyla giden Türk göçmenlerin örgütlenmelerinin en önemli motivasyonu öncelikle Ermeni lobisinin faaliyetleri olmak üzere Türkiye aleyhine oluşumlara karşı ortak mücadele geliştirmektir. Ancak ABD'deye üçüncü dalga göç döneminde gidenlerin örgütlenmedeki temel motivasyonlarını ve önceliklerini sosyal, kültürel, ekonomik ihtiyaçları karşılamak oluşturmaktadır. Bu konuda yaşanan farklılıklar zaman zaman örgütlenme konusunda fikir ayrılıklarının gelişmesine neden olmaktadır. ABD'deki Türkler arasında örgütlenme yollarından birisi de cami dernekleri aracılığıyla olmaktadır ve bu tür örgütlenmenin artmakta olduğu gözlemlenmiştir. Camiler göçmenler için dini ritüellerini yerine getirmek ve sosyal ağlarını geliştirmek açısından çoklu işlevlere sahiptir. ABD'de yaşayan Türkler arasında kendisini herhangi bir dini cemaatin üyesi olarak görmeyen ve seküler yaşam biçimine sahip olduğu gözlemlenen Türk göçmenlerin cami dernekleri aracılığıyla camiler kurdukları, bu camilerin kurumsallaşması ve belirli bir dini gruba bağlı olmasının engellenmesi amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı faaliyette bulunmasını sağladıkları görülmektedir.

Türk göçmenlerin ABD'deki Türklerin kurduğu sivil toplum örgütleri dışındaki dernek ve sivil toplum örgütlerine üyelikleri örneklem grubunda önemli sayılabilecek bir oranda olmasına karşın üye olmayanların oranı % 65,9'dur. Putnam'ın sosyal sermaye yaklaşımına göre sosyal sermaye stoğunun kayda değer bir oranda olması hayatı kolaylaştırmaktadır. Sivil katılım ağları genel karşılıklılığın güçlü normlarını beslemektedir ve sosyal güvenin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu bağlantılar topluluk içinde işbirliğini ve iletişimi kolaylaştırmaktadır ve kolektif eylemin ikilemlerinin

çözülmesine katkı sağlamaktadır (Aydemir, 2011:66). Bu bağlamda Türk göçmenlerin sosyal sermaye rezervlerinin sınırlı olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmanın amaçlarından birisi de ABD'deki Türklerin sosyal ağlar ve bağlarla içkin sosyal sermaye düzeyini ve ulusaşırı toplumsal alanın oluşmasına etkisini anlamaktır. Faist (2003)'in bir ara bağlantı olarak nitelendirdiği sosyal sermayenin boyutları yükümlülükler, karşılıklılık, dayanışma ve bu boyutları etkileyen güven unsuruna dayanmaktadır. Bu bağlamda araştırmada Türk göçmenler arasındaki sosyal ağlarda değerler, yükümlülükler, karşılıklılık, dayanışma ve güven gibi unsurlar araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, sosyal sermayenin değerler, yükümlülükler, karşılıklılık ve dayanışma boyutlarının toplum üyeleri arasında mevcut olduğu, Türk göçmenlerin sosyal ağlarının oluşmasında ve bağların güçlenmesinde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu normların ve değerlerin gelişmesi ilişkilerde güvenin varlığına bağlıdır. Ancak bu araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlardan birisi ABD'de yaşayan Türk toplumu arasında sosyal sermayenin güven boyutunun gelişmediğidir. Sosyal ağlarda güvene dayalı bağlar oluşmadığından sosyal sermayenin “dayanışmacı” ya da “bağlayıcı” bir nitelikte gelişmesi en azından içinde bulunulan dönemde pek olası görülmemektedir.

Göçmen ağlarını ve ağlar yoluyla göçü etkileyen unsurlardan birisi de sembolik bağların varlığıdır. Yüz yüze ya da dolaylı olarak algılanan bu bağlar aracılığıyla ortak anlamlar, anılar, beklentiler ve simgeler (Faist, 2003:146-147) ulusaşırı toplumsal alanın gelişmesini etkilemektedir. ABD'deki Türkler arasında sembolik bağlar iki şekilde ortaya çıkmaktadır; birincisi Türkiye ile bağlar sonucu dil, bayrak ya da dini ritüeller aracılığıyla gelişmektedir. İkincisi ise, diyasporik alanda yaşanan çatışmalar, mücadeleler ya da anlaşmalar yoluyla - Ermeni lobi faaliyetlerine karşı verilen ortak mücadelenin simgesel bir anlamı da içermesinde olduğu gibi- bağlar gelişmektedir.

Sosyal ağların temelini toplumsal etkileşim oluşturmaktadır ve bireylerin grup içindeki ilişkileri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, ABD'deki Türklerin ulusaşırı toplumsal alanda ilişkileri ve sosyal ağlarının gelişmesi amacıyla örneklemin düşüncelerinden ortaya çıkan sonuçlar şöyledir:

Türk Günü yürüyüşü örneğinde olduğu gibi ortak organizasyonlar, törenler, kutlamalar, dini ritüeller ya da anmalar topluluğun sosyal ağlarını ve bağlarını geliştirmesinde işlevseldir. Topluluk içinde gelişen sembolik bağların bütünleştiricidir. Çocuklara ve

gençlere yönelik planlanan sosyal ve kültürel programlar sosyal sermayenin ve sosyal ağların gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca, çocukları ve gençleri “kötü alışkanlıklardan” uzaklaştıran bu tür aktiviteler topluluk arasında güven duygusunu tesis etmektedir. Topluluğun bütünleşmesi ve örgütlenmesi ulusaşırı sosyal ağların ve bağların gelişmesini sağlayacaktır. Örgütlenmenin temelinde kültürel ve sosyal etkinliklerin kurumsallaşması etkilidir. Bu kurumsallaşmanın gerçekleşebilmesi bireylerin söz konusu faaliyetler yoluyla sosyal, psikolojik, ekonomik vb. farklı ihtiyaçlarını karşılamasına ve belirgin bir amacın olmasına bağlıdır. Amacın ortaya çıkması ve heterojen bir görünümü olan Türk toplumunu ortak paydada buluşturabilmesi için sivil toplum örgütünün aktif çalışmalar yapması ve güçlenmesi gerekmektedir. Buna ilişkin kaynaklar etkin kullanılmalıdır. Böylece topluluk arasında “köprü kuran sosyal sermaye” güçlenecektir. Ulusaşırı toplumsal alanın aktörlerinden birisi olarak anavatandaki çeşitli kurumların yöneticileri ve sivil toplum örgütleri ile işbirliğinin artması ve güçlenmesi gerekmektedir. ABD’de yaşayan Türklerin ABD toplumu ve toplumsal yaşamı ile bütünleşmesi için başta sivil toplum örgütleri ve ABD’deki Türk makamları sorumluluk geliştirmeli ve çalışmalar yapmalıdır. Türk toplumu arasındaki bağların ve ulusaşırı toplumsal alanın gelişmesi ekonomik girişimlerin ve iş adamlarının desteklenmesi aracılığıyla da mümkündür. Bu konuda Türkiye kaynaklı destekler ABD’deki Türklerle koordinasyon sonucu geliştirilmelidir. Sosyal sermayenin bir göstergesi olarak gündelik hayatın içerisinde gelişen etkileşimler ve sosyal ilişkiler organize ve örgütlü olduğu sürece sosyal ağların ve bağların gelişmesini sağlayacaktır.

Göçün, taraflar arasında uzlaşmaz çıkarların geliştiği çatışma durumlarında ortaya çıktığını savunan Sirkeci (2012)’ye göre ulusaşırı alan çatışma potansiyeline sahiptir (Sirkeci, 2009). Çatışmalar devlet, ulus gibi makro etkenlerle olduğu gibi hanehalkı ve topluluk içinde gelişen mezo düzeyli ya da bireyler arası ilişkilerden kaynaklan mikro düzeyli çatışmalar şeklinde gelişebilmektedir. Aynı zamanda düzeyler arası gerilimler de mümkün olmaktadır (Sirkeci, 2012). ABD’deki Türkler de ulusaşırı toplumsal alanda zaman zaman çatışmalar yaşamaktadır. Bu çatışmalardan birisi Amerikalı Ermeniler örneğinde olduğu gibi topluluk dışı alanda yaşanan çatışmalar ve diğeri topluluk içinde yaşanan çatışmalar olarak sınıflandırılabilir. ABD’li Türkler kendi aralarında etnik-politik-dini kimliklerle ilgili ve ideolojik farklılıklardan dolayı ya da örgütlenme çalışmaları sırasında çatışmalar yaşamaktadır. Bu çatışmaların Türk toplumunun sosyal ağlarının gelişmesini olumsuz yönde etkilediği anlaşılmaktadır.

ABD'deki Türklerin örgütlenmelerinin önünde çeşitli boyutlarda engeller bulunmaktadır. Bu araştırmanın bulgularına göre bu engeller; Türk toplumunda yaşanan kutuplaşma, ayrımcılık, topluluk ilişkilerinde yaşanan bölünme, 'zayıf bağlar', bireyselleşme, eğitim düzeyinden kaynaklanan farklılıklar, coğrafi koşullar, ekonomik koşullar, ABD'deki Ermeni lobisi, gelişen Kürt lobisi, "ılımlı islam projesi" benzeri politikaların etkisidir. Sonuç olarak örgütlenememenin nedeni; "karşılıklılık, güven, yükümlülükler" gibi normların ve "işbirliğine" dayalı "koordine edilmiş eylemlerin" yeterince gelişmemesi olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışmada, ABD'de yaşayan Türklerin ulusaşırı toplumsal alanda ve ulusaşırılaşma sürecinde yaşadığı sorunlar da ele alınmıştır. Bunlardan birisi ABD'nin coğrafi koşullarından, mesafelerin birbirine uzak olmasından ve çalışma yaşamının yoğun temposundan kaynaklanmaktadır. Bu durum topluluğun sosyal ağlarının ve iletişimin gelişmesini engellemektedir. Bir diğer sorun, Türk göçmenlerin ABD'deki sahip olduğu sosyal ve hukuki haklarını, sorumluluklarını yeterince bilmemesinden dolayı yaşanan sıkıntılardır. Türk göçmenlerin kendileri için gerekli olan bilgilere informal yollardan ulaşmaya çalışması, söylentiler ve kulaktan dolma bilgilerin bireyler arasında yaygın olması ulusaşırılaşmanın önündeki engellerden birisidir. İngilizce dil yetersizliği bir başka engeli oluşturmaktadır. Bir diğer önemli neden toplumsal örgütlenmenin Türkiye'de yaşanan iç politik sorunlardan etkilenmesidir. Türkiye'de yaşanan dönemsel nitelikli sorunların yansıması; iletişim teknolojileri ya da politik faaliyetler yürüten görevli ve gönüllüler aracılığıyla ulusaşırı alana yansımakta ve toplumda bir gerilimin yaşanmasına neden olmaktadır. Ayrıca, Türk toplumu içinde karşılıklı güvene dayalı ilişkilerin ve ağların gelişmemiş olması, sivil toplum örgütlenmeleri söz konusu olduğunda herkesin lider olmak istemesi gibi nedenlerle ortaya çıkan ve sosyal ağların gelişmesini olumsuz etkileyen sorunlar da gelişmektedir. Ermeni Lobisinin faaliyetleri ve baskısı da bir diğer önemli ve tarihsel sorun olarak mevcut yerini korumaktadır.

KAYNAKLAR

- Abadan-Unat, N. (2006). *Bitmeyen Göç*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları. 3-319.
- Acehan, I. (2005). Eski dünya'dan yeni dünya'ya: Anadolu'dan ABD'ye ilk Müslüman-Türk göçü üzerine. *Dogu-Bati*. 8(32). 220.
- Acehan, I. (2010). *Made in Massachusetts: converting hides and skins into leather and Turkish immigrants into industrial laborers (1860s-1920s)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Açıkses, E., Güher, E. (2014). Arşiv belgeleri ışığında Anadolu'dan ABD'ye Ermeni göçü (Elazığ/Harput İli Örneği). *Yeni Türkiye Dergisi*. 60. 1138-1147.
- Adler, P. S., & Kwon, S. W. (2002). Social capital: Prospects for a new concept. *Academy Of Management Review*, 27(1). 17-40.
- Ahmed, F. (1986). *Turks in America: The Ottoman Turk's Immigrant Experience*. Connecticut: Columbia International Press.
- Akbaş, E. (2012). Göçmenler Arasındaki Dayanımcı Ağların Dönüşümü: Göçmen Sivil Toplum Örgütlerinin Yeni Misyonu., S. G. Ihlamur Öner ve N. A. Şirin Öner (Editörler). *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık, s. 335-351.
- Akçadağ, E. (2012). Yasa Dış Göç ve Türkiye, *Bilgesam*, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Rapor No: 42, İstanbul.
- Akgün, B. (2000). The Turkish diaspora in the United States and its role in promoting Turkish-American relations. *Turkish Yearbook of International Relations*, 31(2), 99-117.
- Akın, V. (2000). *Bir Devrin Cemiyet Adamı Doktor Fuad Umay*. Ankara: AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi.
- Akpınar, A. (2007). İsveç'te yaşayan Türk kadınlarının sosyal ilişki ağları, evlilik ve boşanma durumları. Kökler ve yollar: Türkiye'de göç süreçleri.
- Aksoy, A. (2007). Göçmenlik Deneyimine Kozmopolit Perspektiften Bakış., A. Kaya ve B.Şahin. (Editörler). *Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 421-443.
- Aksoy, A., Robins, K. (2003). *Banal Transnationalism: The Difference that Television Makes*, In: Karim KH. (editör). *The Media of Diaspora*. London: Routledge. 89-104.
- Aksoy, E. (2010). Almanya'da Yaşayan Üçüncü Kuşak Türk Öğrencilerin Kimlik Algılamaları ve Buna Bağlı Olarak Karşılaştıkları Ayrımcılık Sorunları. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 7(12), 7-38.

- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 292–303.
- Alper, Y. (2008). ABD sosyal güvenlik sistemi bir model olabilir mi? Tarihi gelişim, kurumsal yapı, işleyiş, problemler tartışmalar. *Çimento İşveren Dergisi*. 2(2). 4-31.
- Altay, A. (2007). Bir kamu malı olarak sosyal sermaye ve yoksulluk ilişkisi. *Ege Akademik Bakış*. 7. 337-362.
- Anderson, B. (2007). *Hayali cemaatler: Milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması*. (Çev. İskender Savaşır). İstanbul: Metis Yayınları. (Eserin orijinali 1983'te yayımlandı), 21.
- Aydemir, M.,A. (2011). *Sosyal sermaye: Topluluk duygusu ve sosyal sermaye araştırması*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları. s. 53-146.
- Bakırtaş, T. (2012). Küresel gelişme modelinde uluslararası göç olgusu ve yansımaları. *Alternatif Politika*. 4(2), 232–261.
- Baklacioğlu, N.Ö. (2010). *Dış Politika ve Göç Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçlerde Arnavutlar (1920-1990)*. İstanbul: Derin Yayınları. 15.
- Balcı, S.,B., (2015). Dünya bankası perspektifinden sosyal sermaye ile kalkınma yaklaşımları. *Planlama. TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını*. 25(1), 1-7.
- Bali, R.,N. (2004). Anadolu'dan Yeni Dünya'ya Amerika'ya ilk göç eden Türklerin yaşam öyküleri. İstanbul:İletişim Yayıncılık. s.82-85.
- Balgamış, A.D., Karpat, K. (eds.). (2008). Turkish migration to the United States: from Ottoman times to the present. Madison, Wis. : Center for Turkish Studies at the University of Wisconsin & University of Wisconsin Press, 2008.
- Balkanlıoğlu, M. A., Irmak, F. (2014). Bir sosyal sermaye türü olarak Türkiye'deki Alevi sosyal örgütleri ve faaliyetlerinin incelenmesi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (70), 139-160.
- Baran, A.G., Özsöz, C. (2011). Pratik, kültür, sermaye, habitus ve alan teorileriyle Pierre Bourdieu sosyolojisi. S. Suğur ve A.G. Baran (Editörler). *Sosyolojide Yakın Dönem Gelişmeler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları. 11-12.
- Basch, L., Schiller N.G., Blanc, C.S. (1994). Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments and Deterritorialized Nation-States, Gordon and Breach Publishers:Switzerland.
- Başak, S. (2010). Genelleşmiş güven ve toplumsal cinsiyet. *H.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 27(1), 53-71.
- Başak, S., Öztaş, N. (2010). Güven ağbağları, sosyal sermaye ve toplumsal cinsiyet. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(1), 1-30.

- Başer, B. (2013). *Diasporada Türk-Kürt Sorunu Almanya ve İsveç'te ikinci Kuşak Göçmenler*. İstanbul: İletişim Yayınları. 82.
- Bauman, Z. (2006). *Küreselleşme-Toplumsal Sonuçları*. (2. Baskı). Çev: Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. 9.
- Beck-Gernsheim, E. (2007). Transnational lives, transnational marriages: a review of the evidence from migrant communities in Europe. *Global Networks*, 7(3), 271-288.
- Bektaş, D.,Y. (2004). *Psychological adaptation and acculturation of the Turkish students in the United States*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Berg, L.,B., Lune, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Çeviri Editörü: Hasan Aydın. Konya:Eğitim Yayınevi. 20-22.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied psychology*, 46(1), 5-34.
- Berry, J. W. (2011). Integration and multiculturalism: Ways towards social solidarity. *Papers on Social Representations*, 20(2), 1-20.
- Berry, J. W. Phinney, J. S., Sam, D. L., & Vedder, P., (2006). Immigrant youth: Acculturation, identity, and adaptation. *Applied psychology*, 55(3), 303-332.
- Bilgin, N. (1995). *Kolektif Kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik İnşası, Aşına Kitaplar*, İzmir. 20-95.
- Bilgin, N. (2009). Kültür değişimleri ve kimlik sorunları. *Aramızdan Ayrılışının 40. Yılında Prof. Dr. Mümtaz Turhan Sempozyumu Kitabı*. Ankara: Gazi Üniversitesi Rektörlüğü, s.161-188.
- Boucher, A. Gest, J., (2014). Göç çalışmaları dönüm noktasında: göç rejimi tipolojilerine ilişkin bir eleştiri. *Göç Araştırmaları Dergisi*. 1(2), 152-187.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. G. Richardson. (Der.). *Handbook of theory and research for the sociology of education*. New York: Greenwood Press.
- Bourdieu, P. (2010). *Sermaye Biçimleri, Sosyal Sermaye. Kuram, Uygulama, Eleştiri*. M.Murat Şahin ve A. Zeki Ünal (Der). İstanbul: Değişim Yayınları.
- Boztepe, K.,(2015). *Türküm, Doğruyum, Amerikalıyım*. 4.Baskı. İstanbul:Cadde Yayınları, ss.11.
- Böcker, A. (1994). Chain migration over legally closed borders: settled immigrants as bridgeheads and gatekeepers. *Netherlands Journal of Social Sciences*, 30(2), 87-106.
- Canatan, A. (2008). Toplumsal değerler ve yaşlılar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi* (1). 62-71.

- Cangızbay, K. (1999). *Sosyolojiler Değil Sosyoloji*. Ankara: Ütopya Yayınları, s.50.
- Castells, M. (2008). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür*. Cilt I-Ağ Toplumunun Yükselişi- (Çev. Ebru Kılıç). 2. Baskı. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları. (Eserin orijinali 1996'da yayımlandı), s.3-238.
- Castles, S., Miller, M.J. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (Çevirenler: Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. (Eserin orijinali 1993'de yayımlandı), 35-401.
- Ceceli Köse, S. (2012). *Çokkültürcülük Politikalarından Entegrasyon Politikalarına Geçiş: Hollanda'daki Türkiye Kökenli Göçmenler Üzerine Bir İnceleme*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 21.
- Cevizci, A., *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları. İstanbul: 2000. s.668.
- Chambers, I. (2014). *Göç, Kültür, Kimlik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s.30-37.
- Cohen, A.P., (1999). *Topluluğun Simgesel Kuruluşu*. Çev. Mehmet Küçük. Ankara: Dost. s.19-20.
- Cohen, J. H. and Sirkeci, I. (2011). *Cultures of Migration*, Austin, TX, USA: University of Texas Press.
- Coleman, J.S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital, *American Journal of Sociology Supplement*, 94: 95-120.
- Collyer, Michael. (2005). When Do Social Networks Fail to Explain Migration? Accounting for the Movement of Algerian Asylum-Seekers to the UK. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(4), 699-718.
- Creswell, J. W., (2006). Understanding Mixed Methods Research, (Chapter 1). https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/10981_Chapter_1.pdf adresinden 12 Şubat 2017'de alınmıştır). 1-19.
- Creswell, J. W., Clark, V. L. P. (2015). Karma Yöntem Araştırmaları Tasarımı ve Yürütülmesi. (Çeviri Editörleri: Yüksel Dede ve Selçuk Beşir Demir). 2. Baskı. Ankara: Anı Yayınları. (Eserin orijinali 2011'de yayımlandı), s.98.
- Connolly, W. E. (1995). Kimlik ve farklılık. Siyasetin açmazlarına dair demokratik çözüm önerileri,(Çev. F. Lekesizalın), İstanbul: Ayrıntı Yay. s. 93.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 17, 67-91.
- Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk kültüründe göç ve toplumsal değişme. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 129-142.
- Çakırer Özservet, Y. (2015). Modern göçebeler olarak göçmenler, mekân ve şehre uyum. *Sosyoloji Divanı Sosyoloji Dergisi*. 3,(6), 41-54.

- Çatır, G. (2012). Zorunlu Göç Tecrübesinin Devlet Politikalarındaki Yansıması: Bulgaristan'dan Türkiye'ye Kitlesel Göçün Analizi. S. G.İhlamur Öner ve N.A. Şirin Öner (Editörler). *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık, s.309-333.
- Çayırdağ, N. (2012). *Perceived Social Support, Academic Self-Efficacy And Demographic Characteristics As Predictors Of Perceived Stress Among Turkish Graduate Students In The USA*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çetin, M. (2006). Bölgesel kalkınmada sosyal ağların rolü: Silikon Vadisi örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 1-25.
- Çolak Bostancı, G. (2014). Amerika'daki birinci ve ikinci kuşak Türklerin dil tercihleri, sürdürümleri, tutumları ve etnik dilsel canlılıkları. *Bilig*, 79, 105-130.
- Danış, A.D. (2004). Yeni göç hareketleri ve Türkiye. *Birikim*, 184-185, 216-224.
- Dedeoğlu, S., Gökmen, Ç. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma Türkiye'de Yabancı Göçmen Kadınlar*, Ankara: Elif Yayınevi. s.20-22.
- Demircan, N., Ceylan, A. (2003). Örgütsel güven kavramı: Nedenleri ve sonuçlar. Yönetim ve ekonomi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(2), 39-49.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası göç sorunu perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(1), 175-204.
- Dere, B.(2010). *Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Türk girişimciler ve özellikleri: New York Eyaleti saha çalışması*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Diken, B. (2007). *Göç: Eleştiri ve Politika Ötesi*. A. Kaya ve B.Şahin. (Editörler). *Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları,. 41-61.
- Doğanay, H., Özdemir, Ü., Şahin, İ. F. (2011). Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, *Pegem Akademi*, Ankara.
- Duman, B., Alacahan, O., (2011). Sosyal sermaye/güven boyutunda etniklik. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(1), 181- 208.
- Dunn, K. M. (2005). A paradigm of transnationalism for migration studies. *New Zealand Population Review* 31(2), 15–31.
- Ekinci, A. (2010). *Okullarda sosyal sermaye*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. ss. 50-63.
- Erbaş, H. (2002). Küresel kriz ve marjinalleşme sürecinde göç ve göçmenler. *doğu-batı düşünce dergisi*, 18, 175-194.
- Ercan, F. (2001). *Toplumlar ve Ekonomiler*. Bağlam Yayıncılık, İstanbul. s. 34-42.
- Erselcan, F. (2009). Disiplinlerarası ortak bir çalışma alanı olarak sosyal sermaye. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(2), 248-256.

- Ertem, İ.,S. (2013). Yurt dışında yaşayan ikinci kuşak Türk çocuklarının Türkçeyi kullanım durumları ve dil-kültür ilişkisi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6(4). 261-170.
- Esiner Özen, M., (2006). Piri Reis ve Müntehab-I Kitab-I Bahriye. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*. 7(2), 119-131.
- Faist, T.(2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*. (Çev. A. Z. Gündoğan, C. Nacar). İstanbul: Bağlam. (Eserin orijinali 2000’de yayımlandı).
- Faist, T., (2004). *The Border Crossing Expansion of Social Space: Concepts, Questions and Topics*. T. Faist ve E. Özveren (Eds.), *Transnational Social Spaces. Agents, Networks and Institutions*. Hants: Ashgate Publishing Ltd.
- Faist, T., (2010). Diaspora and transnationalism: What kind of dance partners? Bauböck, R. ve Faist, T. (Eds.). *Diaspora and transnationalism: Concepts, theories and methods*. Amsterdam University Press.
- Faist, T.,(2007). Göç-Güvenlik Bağı: 11 Eylül Öncesi ve Sonrası Uluslararası Göç ve Güvenlik. A. Kaya ve B.Şahin. (Editörler). *Kökler ve Yollar Türkiye’de Göç Süreçleri*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 63-81.
- Field, J. (2003). Sosyal Sermaye. (2. Baskı). (Çev. B. Bilgen ve B. Şen). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları. (Eserin orijinali 2003’de yayımlandı), 1-158.
- Fine, B. (2011). *Sosyal sermaye sosyal bilime karşı: bin yılın eşliğinde ekonomi politik ve sosyal bilimler*. (Çev. Ayşegül Kars). İstanbul:Yordam Kitap. (Eserin orijinali 2001’de yayımlandı).
- Fukuyama, F. (2000). *Güven Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması*. (Çev. Ahmet Buğdaycı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Eserin orijinali 2003’de yayımlandı), 42.
- Gelekçi, C. (2014). Avusturya’da yaşayan Türklerin Türkiye ile bağları ve evlilik göçü. *Bilig*, 71, 179-204.
- Gelekçi, C., Köse, A. (2009). *Misafir işçilikten etnik azınlığa Belçika’daki Türkler*. Ankara: Phoenix Yayınları. s.52.
- Gerni, M. (2013). *İlişkilerin maddi yönü sosyal sermaye ve örgütsel boyutu*. İstanbul:Beta.
- Giddens, A. (2008). Sosyoloji. (Haz. Cemal Güzel). İstanbul: Kırmızı Yayınları. s. 535-721.
- Giddens, A. (2010c). Modernite ve bireysel kimlik: geç modern çağda benlik ve toplum. (Çev., Ümit Tatlıcan). Ankara:Say Yayınları. 12-17.
- Giddens, A. (2010a). Sosyoloji. Ankara: Ayraç Yayınları. s.224-362.
- Giddens, A. (2010b). Göçmenlerin emek piyasası üzerindeki etkisi. sosyoloji başlangıç okumaları. Ankara: Say Yayınları. 522–527.

- Gloor, L.B. (2006). From the melting pot to the tossed salad metaphor: why coercive assimilation lacks the flavors Americans crave. *Hohonu. A Journal Of Academic Writing*. 4, 29-32.
- Gordon, M. M. (1961). Assimilation in America: theory and reality. *Daedalus. Ethnic Groups in American Life*, 90(2), 263-285.
- Göker, G. (2015). *Göç kimlik aidiyet: Kültürlerarası iletişim açısından İsveçli Türkler*. Literatürk Academia. s. 47-407.
- Granovetter, Mark S. (1973). The strength of weak ties, *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360-1380.
- Gülalp, H. (2015). Giriş: milliyete karşı vatandaşlık. vatandaşlık ve etnik çatışma-ulus devletin sorgulanması. Hazırlayan: Haldun Gülalp. (İkinci Baskı) İstanbul: Metis Yayıncılık. s.11-34.
- Güler, M. (2004). *Okyanus ötesine: ABD’de Türk göçmenler*. İstanbul: Huzur Ofset.
- Güllüpcinar, F. (2012). Göç olgusunun ekonomi-politiği ve uluslararası göç kuramları üzerine bir değerlendirme. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 53-85.
- Günay, Ü. (2003). Göç, din ve değişme: Batı Avrupa’daki Türk işçileri örneği *Bilimname*, 3, 35-64.
- Gündoğan, Ü. (2016). *Amerika Birleşik Devletleri ve Dünya*. Ankara: SRT Yayınları. s.33-174.
- Gürbüz, S., Şahin, F. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. felsefe-yöntem-analiz* (Üçüncü Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık. s. 263-264.
- Gürsakal, N. (2009). *Sosyal ağ analizi*. Bursa: Dora Basın Yayın Dağıtım. s.193-196.
- Güvenç, B., (1993). *Türk kimliği kültür tarihinin kaynakları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. s.7.
- Güvenç, B., (1994). *İnsan ve kültür* (6. baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi. s.101-104.
- Habermas, J., (2002). “Öteki” olmak, “öteki”yle yaşamak, (Çev.İ. Aka), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.131-132.
- Harris, J. R., & Todaro, M. P. (1970). Migration, unemployment and development: a two-sector analysis. *The American Economic Review*, 60(1), 126-142.
- Haug, S. (2008). Migration networks and migration decision-making, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(4), 585-605.
- Hortaçsu, N. (2007). Ben biz siz hepimiz toplumsal kimlik ve gruplararası ilişkiler. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları. s. 11-249.
- Huntington, S. P. (2004). *Biz kimiz, Amerika’nın ulusal kimlik arayışı*, (Çev., Aytül Özer), İstanbul: Global Yayın Ajansı.

- Ihlamur Öner, S., G. (2012). Küresel bir göç ve mülteci rejimine doğru? S.G.Ihlamur Öner ve N.A. Şirin Öner (Editörler). *Küreselleşme çağında göç kavramlar tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık, s. 577-600.
- Itzigsohn, J., Saucedo, S. G. (2002). Immigrant incorporation and sociocultural transnationalism. *International migration review*, 36(3), 766-798.
- İçduygu, A. (2010). Türkiye’de uluslararası göçün siyasal arka planı: küreselleşen dünyada “ulus-devleti inşa etmek ve korumak”. B. Pusch ve T.
- İçduygu, A., Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde göç hareketleri, 75. yılda köylerden şehirlere, Oya Baydar (Editör). İstanbul: Tarih Vakfı Yayımları, s.249-268.
- Janoski, T., Wang, F. (2010). Göç ve Ulusal Entegrasyon Politikaları. T. Janoski, R. Alford, A. Hicks, M. A. Schwartz (Editörler). *Siyaset Sosyolojisi*, Ankara. Phoenix Yayınevi. s. 687-744.
- Jenkins, R., (2016). *Sosyal kimlik*. (Çev. Gül Bostancı). İstanbul:Everest Yayınları. 19-104.
- Jourdain, A., Naulin, S. (2016). *Pierre Bourdieu’nün kuramı ve sosyolojik kullanımları*. (Çev. Öykü Elitez). İstanbul: İletişim Yayınları.s.106-107.
- Kağıtçıbaşı, Ç., Cemalcılar, Z., (2016). *Dünden bugüne insan ve insanlar sosyal psikolojiye giriş*. (18. Basım). İstanbul: Evrim Yayınevi. 148-267.
- Kadıoğlu, A. (2012). Vatandaşlık: Kavramın Farklı Anlamları. A. Kadıoğlu (Hazırlayan). *Vatandaşlığın dönüşümü üyelikten haklara*. İstanbul: Metis Yayınları. s. 21-30.
- Kaiser, B. (2007). Türkiye’deki Avrupa Birliği Yurttaşları: Siyasal ve Toplumsal Katılımın Önündeki Engeller. A. Kaya ve B. Şahin. (Editörler). *Kökler ve yollar Türkiye’de göç süreçleri*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.41-61.
- Kakışım, C. (2016). Sınıf, etnisite ve kimlik sosyalist paradigmanın evrimi. İstanbul: İletişim Yayınları. s. 93-141.
- Kale, B. (2015). Zorunlu göçün 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki etkileri. M. Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya (Editörler). *Türkiye’nin göç tarihi 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye’ye göçler*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.155-169.
- Kalemci Tüzün, İ. (2007). Güven, örgütsel güven ve örgütsel güven modelleri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2, 93-118.
- Kapu, H. (2008). Sosyal sermaye ve organizasyonların öngörü yeteneğini geliştirme gücü. *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi*, 22(1), 259-288.
- Kara, A. (2007). Amerika'ya Osmanlı göçleri ve devletin aldığı tedbirler. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 33, 84-99.

- Karaduman, S.,(2010). Modernizmden postmodernizme kimliğin yapısal dönüşümü. *Journal of Yasar University*, 17(5), http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2012/08/No17Vol5_6_Sibel_Karaduman.pdf adresinden 4 Nisan 2016’da alınmıştır. 2886-2899.
- Karagül, M., Masca, M. (2005). Sosyal sermaye üzerine bir inceleme. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 37-52.
- Karagül, M. (2012). *Sosyal sermaye kapitalizmin kör noktası*. Ankara: Nobel Yayınları, 104.
- Karpat, K. (1995). Turks in America. In T. D. Stephane (Ed.), *Les Annales de L'Autre Islam*, 3, 231-252. (Paris: Erism).
- Karpat, K. (2011). Osmanlı’dan günümüze kimlik ve ideoloji, İstanbul: Timaş Yayınları. 51-64.
- Karpat, K. (2015). Önsöz. M. Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya (Editörler). *Türkiye’nin göç tarihi 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye’ye göçler*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. xxi-xi.
- Kastoryano, R. (1997). Participation transnationale et citoyenneté: les immigrés dans l’Union européenne. *Cultures & conflits*, (5).
- Kastoryano, R. (2005). *Citizenship, nationhood and non-territoriality: transnational participation in europe*. PS, Political science & politics. 38(4), 693-696.
- Kastoryano, R. (2007). Ulusaşırı Türk milliyetçiliği: yurtdışında yaşayan Türklerin milliyetçilik tanımı. A. Kaya ve B.Şahin. (Editörler). *Kökler ve Yollar Türkiye’de Göç Süreçleri*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 63-81.
- Kastoryano, R. (2015). Alman Birliğini Yeniden Tanımlamak: Milliyetten Vatandaşlığa. Haldun Gülalp. (Hazırlayan). *Vatandaşlık ve Etnik Çatışma-Ulus Devletin Sorgulanması*. (İkinci Baskı). İstanbul: Metis Yayıncılık. s.35-58.
- Kastoryano, R. (2000). Kimlik pazarlığı Fransa ve Almanya’da devlet ve göçmen ilişkileri. (Çev. Ali Berktaş). İstanbul: İletişim Yayınları, 182.
- Kaya, A. (2000). Berlin’deki küçük İstanbul diasporada kimliğin oluşumu, İstanbul: Büke Yayınları.
- Kaya, A. (2003). Önsöz. Thomas Faist (Yazan). (Çev. A. Z. Gündoğan, C. Nacar). *Uluslararası göç ve ulusaşırı toplumsal alanlar*. İstanbul: Bağlam. (Eserin orijinali 2000’de yayımlandı).
- Kaya, A. (2014). Uluslararası göç teorileri bağlamında yeni göç türlerini anlamaya çalışmak: Türkiye’de “yabancı” ve “öteki” olmak., M. Tuna. (Editör). *Türkiye ve yeni uluslararası göçler*. Bursa: Sentez Yayıncılık. s.13-38.
- Kaya, A., Kentel, F. (2008). *Belçika Türkleri, Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü mü, Engel mi?*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Kaya, İ., (2003). Shifting Turkish American Identity Formations in the United States. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Florida State University.
- Kaya, İ., (2007). *Müslüman Amerikalılar: Göç, Kimlik ve Entegrasyon*. Ankara: Dipnot.
- Kenan, S. (2004). Amerika'da Müslüman Cemiyetlerin Doğuşu: New Yorklu Müslümanların Dini Sivil ve Eğitsel Kurumlaşma Süreci. *İslam Araştırmaları Dergisi*. 11, 105-130.
- Keyman, F. (2012). Türkiye'de çokkültürlü anayasal vatandaşlık. A. Kadioğlu (Hazırlayan). *Vatandaşlığın dönüşümü üyelikten haklara*. İstanbul: Metis Yayınları. s. 218-244.
- Khalilov, F. (2008). *Amerika Birleşik Devletleri'nde Türk lobi çalışmaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kınık, K. (2010). Göç, sürgün ve iltica. *Hayat ve Sağlık*, 2, 36-39.
- Kirişçi, K., Karaca, S. (2015). Hoşgörü ve çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011'de Türkiye'ye yönelen kitlesel mülteci akınları. M. M. Erdoğan ve A. Kaya (Derleyenler). *Türkiye'nin göç tarihi 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'ye göçler*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları. s. 295-314.
- Kymlicka, W., Norman, W. (2012). Vatandaşın dönüşü: Vatandaşlık kuramındaki yeni çalışmalar üzerine bir değerlendirme. A. Kadioğlu (Hazırlayan). *Vatandaşlığın dönüşümü üyelikten haklara*. İstanbul: Metis Yayınları. s. 185-217.
- Kongar, E. (1971). Toplum kalkınması ve toplum örgütlenmesi. *Amme İdaresi Dergisi*, 4(4), 116-41.
- Koşar Akçapar, Ş. (2007). Batı Avrupa'da Yaşayan Türk 'İthal Gelinler' ve Entegrasyon Sorunları: Belçika Örneği, A. Kaya ve B.Şahin. (Editörler). *Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.441-443.
- Koşar Akçapar, Ş. (2009). Turkish Associations in the United States: Towards Building a Transnational Identity. *Turkish Studies*. 10 (2), 165–93.
- Kök, G., (2010). ABD'nin Göçmen Politikası. <http://haber.sol.org.tr/bizimamerika/abd-nin-gocmen-politikasi-31560> adresinden 11 Kasım 2016'da alınmıştır.
- Körükmez, L. (2012). *Ulus-ötesi göç ağları ve sosyal alanların oluşumu: Ermenistan'dan Türkiye'ye işgücü göçü üzerine sosyolojik bir araştırma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir. 12-24.
- Kritz, M. M., Lım, L. L., Zlotnik, H., (eds.). (1992). *International Migration Systems: A Global Approach*, Oxford: Clarendon Pres.
- Kuş, E. (2012). *Nicel nitel araştırma teknikleri-Sosyal bilimlerde araştırma teknikleri:Nicel mi? Nitel mi?* Ankara: Anı Yayıncılık. s.87.

- Kurtoğlu, A. (2012). Siyasal örgütler ve sivil toplum örgütleri bağlamında hemşehrilik ve kollamacılık." *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 67(1), 141-169.
- Kurtuluş, B. (1999). Amerika Birleşik Devletleri'ne Türk beyin göçü. İstanbul:Alfa Basım Yayın. s. 9-57.
- Kümbetoğlu, B. (2012). Göç Çalışmalarında "Nasıl" Sorusu. S. G. Ihlamur Öner ve N. A. Şirin Öner (Editörler). *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık, s. 49-85.
- Lee, E. S. (1969) A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Levitt, P., & Jaworsky, B. N. (2007). Transnational Migration Studies: Past developments and future trends. *Annual Review Sociology*, 33, 129-156.
- Levitt, P., N., Glick Schiller. (2008). Conceptualizing simultaneity: a transnational social field perspective on society. In *The Transnational Studies Reader: Intersections and Innovations*, edited by S. Khagram and P. Levitt, New York: Routledge. 284-94.
- Lordoğlu, K., Kıroğlu, M. M., Kurtar, T. (2004). Türkiye'de Enformel İstihdam ve Yabancı Kaçak İşgücü, Uginar Proje Raporu, http://www.kuvvetlordoglu.com/yazilar/informel_istihdam_yabanci_kacak_ismucu.pdf adresinden 25 Ağustos 2016'da alınmıştır.
- Loury, G. (1977). A dynamic theory of racial income differences. *Women, Minorities, And Employment Discrimination*, 153, 86-153.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat. s. 685.
- Massey, D. S., R. Alarcon, H. Gonzalez ve J. Durand. (1987). *Return to Aztlan: The social process of international migration from Western Mexico*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Massey, D. S. (1990). The social and economic origins of immigration. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 510(1), 60-72.
- Massey, D. S. (1999). Why does immigration occur? A theoretical synthesis, C. Hirschman, P. Kasinitz, J. DeWind (eds.), *The Handbook of International Migration: The American Experience*, Russell Sage Foundation:New York.
- Massey, S.D., Arango, J., Hugo, G. ve diğerleri. (2008). *Worlds in motion: Understanding international migration at the end of the millennium*. Oxford, New York: Clarendon Press.
- Massey, S.D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, J.E. (1993). Uluslararası göç kuramlarının bir değerlendirmesi (Çev. S. Dedeoğlu, B. Oskay, Ç. Özbek, İ. Sirkeci, M.M. Yüceşahin). *Göç Dergisi*, 1 (11-46).
- Massey, S.D., Taylor J.E. (2004). Introduction. *International Migration Prospects and Policies In A Global Market*. (Ed.). Douglas S. Massey ve J. Edward Taylor. New York: Oxford University Pres

- Mazzucato, V., Kabki, M. and Smith, L. (2006). Transnational migration and the economy of funerals: changing practices in Ghana. *Development and Change* 37(5), 1047–1072.
- Meçik, O. (2010). Eskişehir'in beşeri ve sosyal sermaye dinamiği. *Eskişehir Sanayi Odası Dergisi*, 2(6), ss. 26- 27.
- ISO 690
- Mutluer, M. (2003). Uluslararası göçler ve Türkiye, kuramsal ve ampirik bir alan araştırması: Denizli Tavas, İstanbul: Çantay Kitabevi. 11.
- Neuman, W. L. (2013). Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar, (Çev. Sedef Özge). Ankara: Yayın Odası, (Eserin orijinali 1991'de yayımlandı). s. 452.
- Nevins, A., Commager, H.,S. (2016). ABD tarihi.(Çev. Halil İnalçık). Ankara:Doğu-Batı Yayınları. (Eserin orijinali 1951'de yayımlandı). s.25.
- Newman, D.M. (2013). *Sosyoloji Günlük Yaşamın Mimarisini Keşfetmek*. (Çev. Ali Arslan). Ankara: Nobel.
- Özdemir, A.,A. (2007). Sosyal ağ özellikleri bakış açısıyla sosyal sermaye ve bilgi yaratma ilişkisi: Akademisyenler üzerinde yapılan bir alan araştırması. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Özen, S., ve Aslan, Z. (2006). İçsel ve dışsal sosyal sermaye yaklaşımları açısından Türk toplumunun sosyal sermaye potansiyeli: ortadoğu sanayi ve ticaret merkezi (OSTİM) örneği. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 6 (12): 130-161.
- Özerim, G. (2014). Avrupa'da göç politikalarının ulusüstüleşmesi ve bir güvenlik konusuna dönüşümü: Avrupa göç tarihinde yeni bir dönem mi?. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*. 5(1), 11-48.
- Özkalp, E., Kirel, Ç. (2011). *Örgütsel Davranış*. 5. Baskı. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağ.
- Özkul, D. (2012). Transnational migration research. *Sociopedia*. isa, 1-12.
- Özkul, D. (2015). Ulus-ötesi göç: Uluslararası göç yazınında yeni bir paradigma. S. G. İhlamur Öner ve N. A. Şirin Öner (Editörler). *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık, s. 483-500.
- Özmete, E. (2010). Sosyal kapitali yapılandırmak: sosyal iletişim ağı ve yardımseverlik-gönüllülük. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür Araştırma Dergisi*, 83-104.
- Öztaş, N. (2014). Örgüt, örgüt ve yönetim kuramları. Ankara: Otorite Yayınları. s. 165.
- Özyakışır, D. (2013). *Göç kuram ve bölgesel bir uygulama*. Ankara: Nobel Yayınları. s.1-59.
- Palabıyık, A. (2011). *Pierre Bourdieu sosyolojisinde "Habitus", "Sermaye" ve "Alan" üzerine*. *Liberal Düşünce*, 16, (61-62), 121 – 141.

- Pazarcık, S., F. (2010). *Beyin göçü olgusu ve Amerika Birleşik Devletleri üniversitelerinde çalışan Türk sosyal bilimciler üzerine bir araştırma*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Pazarlıoğlu, M., V. (2007). İzmir örneğinde iç göçün ekonometrik analizi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 121-136.
- Pierson, C. (2001). *Modern Devlet*. Çev. Dilek Hattatoğlu, Çiviyazıları Yay., İstanbul. s. 309.
- Piore, M. J. (1979). *Birds Of Passage: Migrant Labor And Industrial Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Portes, A. (1998). Social capital: its origins and applications in modern sociology. *Annual Review Sociology*, 24,1-24.
- Portes, A. (2001). Introduction: The Debates and Significance of Immigrant Transnationalism. *Global Networks* 1 (3), 181–94.
- Portes, A. ve Landolt, P. (1996). The downside of social capital. the american prospect, 26, 18-21.
- Portes, A., L. E. Guarnizo, P. Landolt. (1999). The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field. *Ethnic and Racial Studies* 22, 217–37.
- Pries, L. (2001). The approach of transnational social spaces: responding the new configurations of the social and the spatial. (Ed.). L. Pries, *New Transnational Social Spaces: International Migration and Transnational Companies in the Early Twenty-first Century*. London.
- Putnam, R.D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy*, 6 (1), 65-78.
- Ravenstein, E. G. (1885). The laws of migration. *Journal of the Statistical Society of London*, 48,(2).
- Ritzer, G. (2013). *Sosyoloji Kuramları*. (1. Baskı). Çeviri: Himmet Hülür. Ankara: De Ki basım yayın. (579).
- Sağiroğlu, A., Z. (2015). Türkiye'nin değişen göç karakteri. *Sosyoloji Divanı, Sosyoloji Dergisi*, 3(6), 9-30.
- Sağlam, S. (2007). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. *Hacettepe Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (HÜTAD)*, 5, 33-44.
- Sarıkaya, M. (2014). Dr. Fuad (Umay) Bey'in Amerika Ziyareti ve Ermeniler. *Yeni Türkiye*, 61, 1148-1163.
- Schiller, N. G., Basch, L., Blanc-Szanton, C. (1992). Transnationalism: A new analytic framework for understanding migration. *Annals Of The New York Academy Of Sciences*, 645(1), 1-24.

- Sert, D.,Ş., (2012). Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru. S. G. İhlamur Öner ve N. A. Şirin Öner (Editörler). *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık, s. 309-333.
- Smith, A. D. (1994). Milli Kimlik, çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Sirkeci, İ. (2005). Küresel Kontrol çabalarına karşı bireysel aşma çabaları: Türkiye ve Irak örneklerinde uluslararası göçün evrimi *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 6, 33-39.
- Sirkeci, İ. (2009). Transnational mobility and conflict. *Migration Letters*, 6,(1), 3-14.
- Sirkeci, İ. (2012). Transnasyonal Mobilite ve Çatışma. *Migration Letters*, 9,(4), 353-363.
- Sirkeci, İ., Cohen, J. H., Yazgan, P. (2012). Türk Göç Kültürü: Türkiye ile Almanya Arasında Göç Hareketleri, Sosyo-Ekonomik Kalkınma ve Çatışma. *Migration Letters*, 9(4), 373 – 386.
- Skeldon, R. (1997). Migration and Development. Longman:England.Something New in the U.S. Immigrant Experience, C. Hirschman, P. Kasinitz, J. DeWind(eds.), *The Handbook of International Migration: The American Experience*, Russell Sage Foundation:New York, s.15-20.
- Sunata, U. (2012). Diasporik Kimliğiniz, Lütfen!: ABD'deki Çin Diasporası. S. G. İhlamur Öner ve N. A. Şirin Öner (Editörler). *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık, s.309-333.
- Südaş, İ., Mutluer, M. (2010). Daha iyi bir hayata doğru:“yaşam biçimi göçü. *Ege Coğrafya Dergisi*, 19(1), 31-47.
- Şahin, B. (2010). *Almanya'daki Türkler Misafir İşçilikten Ulusötesi Bağların Oluşumuna Geçiş Süreci*. Ankara:Phoenix. s. 55-71.
- Şahin, C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2). 57-67.
- Şan, M. K., Haşlak, İ. (2012). Asimilasyon ile çokkültürlülük arasında Amerikan ana akımını yeniden düşünmek. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(1), 29-54.
- Şanlır Yüksel, Ö.,İ., (2008). Türkiye'den Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden birinci kuşak göçmenlerin yararlandığı iletişim ortamlarının ulusaşırı kimlik dönüşümüne etkileri. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Şeker, B.D. (2015). Göç ve Uyum Süreci: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. Göç ve Uyum. Turkish Migration Series, Transnational Press London, Pp.11-26.
- Şen, F., Koray, S. (1993). *Türkiye'den Avrupa Topluluğu'na Göç Hareketleri*, Ankara: Elit Yayın.

- Şenay, B. (2010). Ulusaşırı Toplumsal Alanlar, Ulusaşırı Kimlikler: Avustralyalı Türkler Örneği. *Türkiye’de Kesişen ve Çatışan Dinsel ve Etnik Kimlikler*, R. O. Dönmez, P. Enneli and N. Altuntaş (ed.) İstanbul: Say Yayınları, 2010, pp. 255-287.
- Şenel, A. (1984). *İrk ve İrkçılık Düşüncesi*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları. s.4.
- Şerif, M., Şerif, C.W. (1996). *Sosyal Psikolojiye Giriş I*. Çev. Mustafa Atakay-Aysun Yavuz. İstanbul:Sosyal Yayınları. s.240.
- Şimşek, D. (2016). *Ulusaşırı kimlikler: Londra’da Kıbrıslı Türk, Kürt ve Türk göçmen çocukları*. İstanbul Bilgi üniversitesi. s. 9-24.
- Şimşek, S. (2002). Günümüzün kimlik sorunu ve bu sorunun yaşandığı temel çatışma eksenleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), <http://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php> adresinden 23 Ocak 2017’de alınmıştır, 29-39.
- Şimşir, Bilal N. (1985). Ermeni Propagandasının Amerika Boyutu Üzerine. *Tarih Boyunca Türklerin Ermeni Toplumuna İle İlişkileri Sempozyumu*, Ankara: Atatürk Üniversitesi Yay., 80.
- Tabor, A.,S., Milfont, T., L., Ward, C. (2015). International Migration Decision-Making and Destination Selection Among Skilled Migrants. *Journal Of Pacific Rim Psychology*, 9(1), 28–41.
- Taylor, J. E. (1987). Undocumented Mexico—US migration and the returns to households in rural Mexico. *American Journal of Agricultural Economics*, 69(3), 626-638.
- Tecim, E. (2011). *Sosyal Güven*. İstanbul: Çizgi Yayınları, 24-43.
- Tekeli, İ. (2014). *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tocqueville, A. (1994). *Amerika’da Demokrasi*. (Çev. İhsan Sezal ve Fatoş Dilber). Ankara:Yetkin Yayınları. (Eserin orijinali 1956 yılında yayımlandı).
- Tok, N., Korkut, R. (2012). Küreselleşme ve yerinden olma sorununun çevresel güvensizliklere bağlı değişen tabiatı bağlamında iklim mültecileri. *Akademik Bakış Dergisi*, 32(1), 1-16.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları 29, Göç Çalışmaları 5.
- Tuna, M., Özbek, Ç. (2014). Uluslararası göçlerin yeni kategorileri, ulus-devlet ve aidiyet: Türkiye’deki yabancı yerleşimcilerin toplumsal entegrasyonları. (Editör). Muammer Tuna. *Türkiye ve Yeni Uluslararası Göçler*. Bursa: Sentez Yay.
- Türk, E. (2015). Sosyolojik düşüncede sosyal sermaye tartışmaları: Pierre Bourdieu ve James Samuel Coleman bağlamında karşılaştırmalı bir analiz. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*. 1(2), 127-149.

- Türkey, O. (2015). Çalışma yaşamı kalitesinin iş memnuniyeti ve bağlılık üzerine etkileri: Seyahat acentaları üzerine bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1), 239-256.
- Türker, D., Yıldız, A. (2015). *Göçmenlerde Sosyo-Psikolojik Entegrasyon Analizi*. Editörler: Şeker, D., Sirkeci, İ., Yüceşahin, M. Göç ve Uyum. TPLondon: UK pp.23-34.
- Uçar İlbuğa, E. (2010). Çokkültürlülük, Ulus-ötesilik ve Kültürlerarası İletişim Yeterliği. *Çankaya University Journal of Humanities and Social Sciences*, 7(1), 163–180.
- Uluç, A. V. (2010). Kürtler’de sosyal ve siyasal örgütlenme: Aşiret. *Mukaddime*, 2(2).
- Unutulmaz, K.O. (2012). Gündemdeki Kavram: ‘Göçmen Entegrasyonu’- Avrupadaki Gelişimi ve Britanya Örneği” S. G. İhlamur Öner ve N. A. Şirin Öner (Editörler). *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık, s.135-159.
- Ündücü, C., Erdoğan, M., Işık, Ö. (2008). Avrupa’da Uluslararası Emeklilik Göçü Ve Bütünleşme Kapsamında Yönetime Katılım Üzerine İnceleme (Costa Del Sol, Tuscany, Algarve ve Malta Örneği).
- Vertovec, S. (2001). Transnationalism and identity. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 27(4), 573-582.
- Vertovec, S. (2002). Transnational Networks and Skilled Labour Migration. *Ladenburger Diskurs “Migration”* Gottlieb Daimler- und Karl Benz-Stiftung, Ladenburg.
- Vertovec, S. (2009). *Transnationalism*. Routledge – USA and Canada.
- Wallace R. A, Wolf A. (2016). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, (çev. Leyla Elburz ve M. Rami Ayas), Ankara: Doğu Batı Yayınları. s. 275-287.
- Wallerstein, I. (2005). *Dünya Sistemleri Analizi: Bir Giriş*. Çeviren: Ender Abadoğlu, Nuri Ersoy. İstanbul:Aram Yayınları.
- Wasserman, S., Faust, K. (1994). *Social Network Analysis. Methods and Applications*. New York: Cambridge University Press.
- Wimmer, A., Glick Schiller, N. (2002). Methodological nationalism and beyond: nation–state building, migration and the social sciences. *Global networks*, 2(4), 301-334.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yalçın, H.,C. (1998). *The Academic and social adjustment problems of Turkish graduate students in the United States*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yaman, G. (2012). Evlilik yoluyla Afyon-Emirdağ’dan Belçika’ya gerçekleşen göçler ve yaşanan süreçler, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Yarcı, S. (2011). Pierre Bourdieu'da sosyal sermaye kavramı. *Akademik İncelemeler Dergisi* 6(1), 125-135.
- Yardım, M. (2015). Göçmen algısından mülteci fobyasına: Avrupa tecrübesi. *Sosyoloji Divanı, Sosyoloji Dergisi*. 3(6). 9-30.
- Yavuzer, H. (2010). Eğitim durumu ve beyin göçü bakımından Amerika'daki Türkler. *Karadeniz*. 08, 89-107.
- Yazgan İnanç, B., Yerlikaya, E.E. (2008). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi. s. 316.
- Yeşil, M., M. (2016). Karaçaylıların, ABD'ye göç hareketinin tarihsel gelişimi ve sonuçları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 5(8), 2671-2691.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınları. s. 120-374.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 1685-1704.
- Yontar, İ. G., Savut, E. (2016). Seçilmiş Avrupa ülkeleri ve Türkiye'de göçmenlerin siyasi katılımı. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 14(28), 251-288.
- Yurtsever, Ş. (2013). *Avrupalı Kimliğinin Oluşumunda Sosyal Sermayenin Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yüce, E. (2007). Simgesel seçkinler ve habitus: Hürriyet Gazetesi'nde köşe yazarlığı. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yücel, H., Yıldız, S. (2015). Kimliklenerek toplumla bütünleşme: Türkiye'deki Ermeni ve Yahudi örgütlenmeleri aktörlerinin kimlik algıları ve stratejileri. *Alternatif Politika*. 7(3), 564-619.
- Zencirkıran, M. (2012). Örgüt ve yönetim kuramları. M. Zencirkıran (Editör). Örgüt sosyolojisi. Bursa: Dora. s. 1-55.
- Zhou, M. (2004). Immigrants in the U.S. Economy. Ed. Douglas S. Massey ve J. Edward Taylor. *International Migration Prospects and Policies In A Global Market*. New York: Oxford University Press.
- Zijdeveld, A.C. (2013). *Kültür Sosyolojisi Kültür Sosyolojisi ve Metodolojisine Giriş*. (Çev. Kadir Canatan). İstanbul: Açılım Kitap. s. 57-92.
- Zong, J., Batalova, J. (2016). Asian immigrants in the United States. Migration Policy Institute.
- Zöhre, H. (2015). *Amerika Birleşik Devletleri'nde Yaşayan Türkler Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme: New Jersey Eyaletine Bağlı Paterson Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zülfikar, Y., F. (2007). *Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türk ve Amerikalı çalışanların işe yönelik değerlerinin karşılaştırılması*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

İnternet Kaynakları

İnternet:Alushi, A., Ordonez, J. (2016). Migration and decision-making: the role of human capital under a rational choice approach. <https://aperitivoaccademico.wordpress.com/2016/04/04/migration-and-decision-making-the-role-of-human-capital-under-a-rational-choice-approach/> adresinden 30 Ağustos 2016 tarihinde alınmıştır.

İnternet:Bijak, J. (2006). Forecasting international migration: Selected theories, models, and methods. Warsaw, Poland: Central European Forum for Migration Research. Web:<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.125.1745&rep=rep1&type=pdf> adresinden 3 Mart 2016'da alınmıştır.

İnternet: Borjas, G. J. (1989). Economic theory and international migration, *International Migration Review*, Special Silver Anniversary Issue, Web:<http://www.jstor.org/stable/2546424> adresinden 26 Ağustos 2016'da alınmıştır. 3-23.

İnternet: Boyd, M. (1989). Family And Personal Networks In International Migration: Recent Developments And New Agendas. *International Migration Review*. Web:<http://www.jstor.org/stable/2546433> adresinden 5 Ağustos 2016'da alınmıştır. 638-670.

İnternet: Canatan, K., (2009). Avrupa toplumlarında çokkültürcülük: sosyolojik bir yaklaşım. *Journal of International Social Research*, 1(6). Web:http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi6pdf/canatan_kadir.pdf adresinden 4 Nisan 2016'da alınmıştır. 80-97.

İnternet: Cervan-Gil, D. (2016). Host society integration as a development vector: A literature review. *KNOMAD Working Paper 9*, Global Knowledge Partnership on Migration and Development, World Bank, Washington, DC. Web:www.knomad.org. Adresinden 16 Aralık 2016'da ulaşılmıştır. 7-11.

İnternet: Faist, T. (1998). International Migration and Transnational Social Spaces: Their Evolution, Significance, and Future Prospects. *InIIS-Arbeitspapier*, 9, Web:<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.198.8875&rep=rep1&type=pdf> adresinden 11 Ekim 2014'te alınmıştır), 1-40 .

İnternet: Faist, T. (2000). Transnationalization in International Migration: Implications for the Study of Citizenship and Culture. *Ethnic and Racial Studies*, 23(2), Web:<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.198.8875&rep=rep1&type=pdf> adresinden 11 Ekim 2014 tarihinde alınmıştır), 189-222.

- İnternet:Gökçek, T., Babacan, F.,Z., Kangal, E., Çakır, N., Kül, Y. (2013). 2003-2012 yılları arasında Türkiye’de karma araştırma yöntemiyle yapılan eğitim çalışmalarının analizi. *International Journal of Social Science* 6(7), Web:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1655> adresinden 11 Aralık 2016’da alınmıştır) 435-456.
- İnternet:Hipsman, F., Meissner, D., (2013). Immigration in the United States: new economic, social, political landscapes with legislative reform on the horizon. Web:<http://www.migrationpolicy.org/article/immigration-united-states-new-economic-social-political-landscapes-legislative-reform> adresinden 17 Kasım 2016’da alınmıştır).
- İnternet: İçduygu, A. (2009). “International migration and human development in Turkey”, *UNDP Human Developments Research Paper*. 52, Web:http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2009/papers/HDRP_2009_52.pdf, adresinden 22 Şubat 2017’de alınmıştır.
- İnternet: İçduygu, A., Erder, S., Gençkaya, Ö. F. (2009). Türkiye’nin Uluslararası Göç Ve Sığınma Politikaları 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere. Tubitak Projesi Sonuç Raporu. Web:https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/sites/22/2017/01/Tu%CC%88rkiyenin-Uluslararası%CC%88Go%CC%88c%CC%A7-Politikalar%CC%881923-2023_.pdf, adresinden 16 Eylül 2016’da alınmıştır.
- İnternet:Jakubowicz, L. (2012). Transnationalism – Migration –Integration. *SIAK- Journal for Police Science and Practice* (2), Web:http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_SIAK/4/2/1/ie2012/files/Jakubowicz_IE_2011.pdf 4-18 adresinden 12 Şubat 2016’da alınmıştır.
- İnternet:Kaya, A. (2010). Çerkes diasporası ve ulusaşırı alanın ortaya çıkardığı yeni ihtiyaçlar. KAFFED Ortak Akıl Toplantısı Sunumu, 11-12 Aralık 2010, Bolu.
- İnternet: Koşar Akçapar, Ş. (2006). Turkish highly skilled migration to the United States: New findings and policy recommendations. *Land of Diverse Migrations, Challenges of Emigration and Immigration in Turkey*, Web:http://portal.ku.edu.tr/~mirekoc/reports/2005_2006_sebnem_koser_akcapar.pdf adresinden 8 Kasım 2016’da alınmıştır. 109-248.
- İnternet: Kurtoğlu, A. (2005). Mekânsal bir olgu olarak hemşehrilik ve bir hemşehrilik mekânı olarak dernekler. *European Journal of Turkish Studies*. Social Sciences on Contemporary Turkey, (2). Web:<http://ejts.revues.org/375> adresinden 18 Nisan 2017’de alınmıştır.
- İnternet: Martıkamen, T. (2010). Din, göçmenler ve entegrasyon. Çev: Nebile Özmen. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 38(1), (Orijinal makalenin yayım tarihi, 2005). Web:<http://e-dergi.marmara.edu.tr/maruifd/article/viewFile/5000007625/5000007929> adresinden 22 Şubat 2017’de alınmıştır. 263-276.
- İnternet:MPI. (2015). *State immigration data profiles*. <http://www.migrationpolicy.org/data/state-profiles/state/demographics/US>

İnternet: Nas, F., Tuna, M. (2013). Midyat'ta etnik gruplar arası ilişkiler ve aidiyet sorunu. VII. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı 3. Cilt. 385-397. Web:http://www.sosyolojikongresi.org/ekitap/cilt_3.pdf adresinden 29 Mart 2017'de alınmıştır.

İnternet:Next City. (2014). *Mapping the Migration Flows of the U.S.* <https://nextcity.org/daily/entry/mapping-the-migration-flows-of-the-united-states> (erişim tarihi: 16 Kasım 2016).

İnternet:Özgür, E.M., Yüceşahin, M.M., Yavuz, S., Hasta, D. (2015). Rusya ve Azerbaycan'dan Türkiye'ye Göç ve Antalya'da Ulus Aşırı Toplumsal Alan Oluşumu. Tubitak Projesi Raporu. Web:<https://www.academia.edu/28028193/> adresinden 12 Nisan 2017'de alınmıştır.

İnternet:Pew Research Center. (2016). *5 facts about illegal immigration in the U.S.* <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/04/27/5-facts-about-illegal-immigration-in-the-u-s/> adresinden 25 Ağustos 2016'da alınmıştır.

İnternet:Tekeli, S. (2005). The Map of America By Piri Reis. Web:<http://www.muslimheritage.com/article/earliest-maps-america> adresinden 15 Kasım 2016'da alınmıştır.

İnternet:<http://www.amerikaninsesi.com>

İnternet:<http://www.ataa.org>.

İnternet:<https://www.census.gov/data/tables/2016/demo/income-poverty/p60-256.html> (son erişim tarihi:03.05.2016).

İnternet:<http://www.goc.gov.tr>

İnternet:<http://immigration.procon.org/view.timeline.php>

İnternet:<http://www.usemb-ankara.org.tr>

İnternet: www.turkishny.com.

İnternet: www.yzk.gov.tr

EK-1. Anket formu

- Aşağıdaki sorulara lütfen kişisel bilgilerinizi veriniz.

1. Cinsiyet: a.( ) Kadın b.( ) Erkek
2. Yaş: .....
3. Medeni Durum: a.( ) Evli (kaç yıl olduğunu lütfen yazınız.....) b.( ) Bekâr
c.( ) Eşinden ayrılmış d.( ) Eşi vefat etmiş e.( ) Diğer (lütfen yazınız)...

4. ABD’de yaşadığınız yere ait bilgiler (Lütfen boşluklara isim belirtiniz)

Eyalet ..... Şehir.....

5. Doğum yeri bilgileriniz (Lütfen boşluklara isim belirtiniz)

Ülke Adı: ..... Şehir:..... Kaza:..... Köy:.....

6. Aşağıdaki bilgileri lütfen doldurunuz.

Annenizin etnik kökeni nedir? a.( ) Türk b.( ) Diğer. Lütfen yazınız .....

Babanızın etnik kökeni nedir? a.( ) Türk b.( ) Diğer. Lütfen yazınız .....

Eşinizin etnik kökeni nedir? a.( ) Türk b.( ) Diğer. Lütfen yazınız .....

(eğer evliyseniz):

7. Kaç yıldır ABD’de yaşamaktasınız?

----- (ay/yıl)

8. ABD’ye gelmeden önce Türkiye’de en son yaşadığınız yeri lütfen yazınız.

Şehir:..... Kaza:..... Köy:.....

9. Ailenizin Türkiye’de ikamet yeri neresidir? Lütfen yazınız

Şehir: ..... Kaza: ..... Köy: .....

10. Sizin ve ailenizin eğitim düzeyi bilgilerine aşağıdakilerden uygun olanı işaretleyiniz.

- Sizin eğitim düzeyiniz nedir?

1. ( ) Okur-yazar değil
2. ( ) Okur-yazar
3. ( ) Türkiye’de İlkokul
4. ( ) Türkiye’de Ortaokul
5. ( ) Türkiye’de Lise
6. ( ) Türkiye’de Meslek Lisesi
7. ( ) Türkiye’de Yüksekokul / Üniversite
8. ( ) ABD’de zorunlu eğitim (İlkokul, ortaokul ve lise)
9. ( ) ABD’ de Meslek Okulu
10. ( ) ABD’ de Yüksekokul / Üniversite
11. ( ) ABD’ de Yüksek Lisans
12. ( ) ABD’ de Doktora (PhD)
13. ( ) Diğer. Lütfen yazınız.....

- Türkiye’de bir süreliğine de olsa eğitim aldığınız bitirdiğiniz ya da ayrıldığınız eğitim düzeyi nedir?

1. ( ) İlkokul
2. ( ) Ortaokul
3. ( ) Lise
4. ( ) Meslek Lisesi
5. ( ) Yüksekokul
6. ( ) Üniversite
7. ( ) Yüksek Lisans
8. ( ) Doktora
9. ( ) Diğer. Lütfen yazınız.....

- Annenizin eğitim düzeyini belirtiniz?

1. ( ) Okur-yazar değil
2. ( ) Okur-yazar ama bir okul bitirmede
3. ( ) Türkiye’de İlkokul
4. ( ) Türkiye’de Ortaokul
5. ( ) Türkiye’de Lise

EK-1. (devam) Anket formu

- 6.( ) Türkiye’de Meslek Lisesi
 7.( ) Türkiye’de Yüksekokul
 8. ( ) Türkiye’de Üniversite
 9. ( ) Türkiye’de Yüksek Lisans
 10. ( ) Türkiye’de Doktora (PhD)
 11.( ) ABD’de zorunlu eğitim (İlkokul, ortaokul ve lise)
 12. ( ) ABD’ de meslek okulu (ortaokul ve lise)
 13. ( ) ABD’ de Yüksekokul / Üniversite
 14. ( ) ABD’ de Yüksek Lisans
 15. ( ) ABD’ de Doktora (PhD)
 16. ( ) Diğer. Lütfen yazınız.....
- Babanızın eğitim düzeyini belirtiniz?
1. ( ) Okur-yazar değil
 2. ( ) Okur-yazar ama bir okul bitirmedi
 3.( ) Türkiye’de İlkokul
 4.( ) Türkiye’de Ortaokul
 5.( ) Türkiye’de Lise
 6.( ) Türkiye’de Meslek Lisesi
 7.( ) Türkiye’de Yüksekokul
 8. ( ) Türkiye’de Üniversite
 9. ( ) Türkiye’de Yüksek Lisans
 10. ( ) Türkiye’de Doktora (PhD)
 11.( ) ABD’de zorunlu eğitim (İlkokul, ortaokul ve lise)
 12. ( ) ABD’ de meslek okulu (ortaokul ve lise)
 13. ( ) ABD’ de Yüksekokul / Üniversite
 14. ( ) ABD’ de Yüksek Lisans
 15. ( ) ABD’ de Doktora (PhD)
 16. ( ) Diğer. Lütfen yazınız.....
- Evliyseniz eşinizin eğitim düzeyini belirtiniz?
1. ( ) Okur-yazar değil
 2. ( ) Okur-yazar ama bir okul bitirmedi
 3.( ) Türkiye’de İlkokul
 4.( ) Türkiye’de Ortaokul
 5.( ) Türkiye’de Lise
 6.( ) Türkiye’de Meslek Lisesi
 7.( ) Türkiye’de Yüksekokul
 8. ( ) Türkiye’de Üniversite
 9. ( ) Türkiye’de Yüksek Lisans

EK-1. (devam) Anket formu

10. ( ) Türkiye’de Doktora (PhD)
 11.( ) ABD’de zorunlu eğitim (İlkokul, ortaokul ve lise)
 12. ( ) ABD’ de meslek okulu (ortaokul ve lise)
 13. ( ) ABD’ de Yüksekokul / Üniversite
 14. ( ) ABD’ de Yüksek Lisans
 15. ( ) ABD’ de Doktora (PhD)
 16. ( ) Diğer. Lütfen yazınız.....

11. Mesleğiniz nedir? .....

12. Meşgul olduğunuz işle ilgili olarak kendiniz ve aileniz için uygun olan numarayı işaretleyiniz.

• Sizin işiniz:

1.( ) Kendi iş yeri	2.( ) Özel bir firma	3.( ) Bir devlet kurumu	4.( ) Serbest meslek sahibi
5.( ) Emekli	6.( ) Ev kadını	7.( ) Öğrenci	8.( ) Çalışmıyor (işsiz)
9.( ) Çiftçi	10.( ) Diğer. Lütfen yazınız.....		

• Annenizin işi: (Vefat durumunda da lütfen belirtiniz).

1.( ) Kendi iş yeri	2.( ) Özel bir firma	3.( ) Bir devlet kurumu	4.( ) Serbest meslek sahibi
5.( ) Emekli	6.( ) Çiftçi	7.( ) Ev kadını	8.( ) Çalışmıyor (işsiz)
9.( ) Diğer. Lütfen yazınız.....			

• Babanızın işi: (Vefat durumunda da lütfen belirtiniz).

1.( ) Kendi iş yeri	2.( ) Özel bir firma	3.( ) Bir devlet kurumu	4.( ) Serbest meslek sahibi
5.( ) Emekli	6.( ) Çiftçi	7.( ) Çalışmıyor (işsiz)	8.( ) Diğer. Lütfen yazınız.....

• Evliyseniz eşinizin işi:

1.( ) Kendi iş yeri	2.( ) Özel bir firma	3.( ) Bir devlet kurumu	4.( ) Serbest meslek sahibi
5.( ) Emekli	6.( ) Ev kadını	7.( ) Öğrenci	8.( ) Çalışmıyor (işsiz)
9.( ) Çiftçi	10. ( ) Diğer. Lütfen yazınız.....		

13. İşinizde hangi statüde/pozisyonda çalışmaktasınız?

Lütfen yazınız .....

14. ABD’de kendi işinizde çalışıyorsanız faaliyet alanınız (sektörünüz) nedir?

Lütfen yazınız.....

15. İşyerinizde çalışan eleman sayısı nedir? Lütfen yazınız. ....

16. İşyerinizde çalışan elemanlar çoğunlukla kimlerdir?

a.( ) Ağırlıklı olarak Amerikalı	b.( ) Ağırlıklı olarak Türk
c.( ) Ağırlıklı olarak diğer yabancı göçmenler	

17. Hizmet verdiğiniz kişi ya da kişiler (müşteri, öğrenci, hasta, müvekkil vs....) çoğunlukla kimlerdir?

a.( ) Ağırlıklı olarak Amerikalı	b.( ) Ağırlıklı olarak Türk
c.( ) Ağırlıklı olarak diğer yabancı göçmenler	

EK-1. (devam) Anket formu

18. ABD'de kiminle / kimlerle birlikte yaşıyorsunuz?

- a.( ) Annem, babam, eş ve çocuklarımla birlikte
 b.( ) Eş ve çocuk / çocuklarımla
 c.( ) Eşimle birlikte
 d.( ) Arkadaşım ile birlikte
 e.( ) Çocuğum/çocuklarımla birlikte
 f.( ) Yalnız
 g.( ) Diğer. Lütfen yazınız .....

19. Yaşadığınız evin mülkiyet durumu nedir?

- a.( ) Ev sahibi
 b.( ) Kiracı
 c.( ) Diğer (Lütfen açıklayınız.....)

20. Evinizin yıllık ortalama toplam geliri ne kadardır? (Hane halkının ortak geliri)

- a.( ) 20.000 \$'dan az
 b.( ) 21.000 -50.000 \$ arası
 c.( ) 51.000 -80.000 \$ arası
 d.( ) 81.000- 110.000 \$ arası
 e.( ) 111.000-140.000 \$ arası
 f.( ) 141.000-170.000\$ arası
 g.( ) 171.000-200000 \$ arası
 h.( ) 201.000 \$ ve üstü

21. Geliriniz ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetiyor mu?

- a.( ) yeterli
 b.( ) kısmen yeterli
 c.( ) yeterli değil

22. Ekonomik birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

- a.( ) Birikim yapmıyoruz
 b.( ) Birikimlerimizi ABD bankalarında veya ABD'de menkul (altın, tahvil v.s.) veya gayrimenkul (ev, arsa vb.) olarak değerlendiriyoruz
 c.( ) Birikimlerimizi Türk bankalarında veya Türkiye'de menkul (altın, tahvil v.s.) veya gayrimenkul (ev, arsa vb.) olarak değerlendiriyoruz
 d.( ) Birikimlerimizi hem ABD hem de Türk bankalarına yatırarak, ABD veya Türkiye'de gayrimenkul (ev, arsa vb.) olarak değerlendiriyoruz
 e.( ) Diğer. Lütfen yazınız.....

23. ABD'ye gelmeden önce Türkiye dışında bir ülkede bulundunuz mu?

- a.( ) Evet (lütfen yazınız.....)
 b.( ) Hayır

24. ABD'ye hangi yolla geldiniz?

- a.( ) ABD'de doğdum
 b.( ) Green Card çekilişini kazanarak
 c.( ) Evlilik yoluyla
 d.( ) İltica yoluyla
 e.( ) Eğitim almak için
 f.( ) Akralarım aracılığıyla
 g.( ) Arkadaşlarım aracılığıyla
 h.( ) İşçi olarak
 ı.( ) Aracı kurumlarla
 j.( ) İş kurmak amacıyla
 k.( ) Turist olarak
 l.( ) Diğer. Lütfen yazınız .....

25. ABD'ye göç etme kararınızı etkileyen temel nedeni veya nedenleri belirtiniz (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

- a.( ) Eğitim almak amacıyla
 b.( ) Türkiye'de işsiz olmamdan dolayı
 c.( ) Daha iyi kazanç elde etmek istememden dolayı
 d.( ) Türkiye'deki çalışma ortamının olumsuzluklarından dolayı

EK-1. (devam) Anket formu

- e.( ) Mesleki kariyer ve araştırma ortamının ABD’de daha iyi imkanlara sahip olmasından dolayı
 f.( ) Demokratik hak ve özgürlük ihtiyacından dolayı
 g.( ) Aile birleşmesinden dolayı (Eş, Anne, Baba, Çocukların ya da bunlardan birisinin ABD’de yaşaması)
 h.( ) Çocuklarımla eğitimi ve kariyeri için
 1. ( ) Arkadaş ve tanıdıklarımla etkilemesinden dolayı
 j. ( ) Siyasal nedenlerden dolayı
 k. ( ) Merak ve macera tutkumdan dolayı
 l. ( ) Diğer. Lütfen yazınız.....

26. ABD’de statünüz nedir?

- a.( ) ABD vatandaşıyım
 b.( ) Yeşil Kart (Green Card) sahibiyim
 c.( ) Öğrenci vizesi
 d.( ) Çalışma vizesi
 e.( ) Turist vizesi
 f.( ) Diğer. Lütfen yazınız.....

27. Emekliliğiniz ya da emeklilik fonunuz var mı?

- a.( ) ABD’de emeklilik fonum var
 b.( ) Türkiye’de emeklilik fonum var
 c.( ) Hem ABD’de hem Türkiye’de emeklilik fonum var
 d.( ) Emekliliğe dair henüz bir planlamam yok
 e.( ) Diğer. Lütfen yazınız.....

28. ABD vatandaşı değilseniz, ABD vatandaşlığına geçmeyi düşünüyor musunuz?

- a.( ) Evet
 b.( ) Hayır
 c.( ) Şu anda bir fikrim yok

29. ABD vatandaşlığına geçmeniz ya da geçmek istemenizdeki temel nedeni veya nedenleri işaretleyiniz (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

- a.( ) Kendimi ABD’ye ait hissettiğimden
 b.( ) Yerel ve genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı elde etmek
 c.( ) İş bulma, iş kurma, iş yeri açma, para kazanma gibi ekonomik nedenlerden dolayı
 d.( ) ABD’deki sosyal haklardan yararlanmak için
 e.( ) Çocuklarıma daha iyi bir eğitim ve gelecek imkanı sağlamak
 f.( ) Uluslararası dolaşım ve vize kolaylığı sağlamak
 g.( ) ABD’de kendimize ait bir düzen kurmuş olmak
 h.( ) Yakınlarımla ABD’ye göçmen olarak daha kolay getirebilmek
 j.( ) Siyasal nedenlerden dolayı
 k.( ) ABD vatandaşı olmayan göçmenlere göre daha az ön yargıya maruz kalma ve daha az dışlanma
 l. ( ) Diğer. Lütfen yazınız.....

30. ABD vatandaşlığına geçmeyi düşünmüyorsanız ABD vatandaşlığına geçmek istememenizdeki temel nedeni veya nedenleri işaretleyiniz (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

- a.( ) Kendimi ABD’ye yabancı hissettiğim için
 b.( ) İşsiz olmaktan dolayı
 c.( ) Kültürel nedenlerden dolayı
 d.( ) Siyasal nedenlerden dolayı
 e.( ) Kimlik sorunu yaşamamdan dolayı

EK-1. (devam) Anket formu

- f.() Ailevi nedenlerden dolayı
 g.() Çocuklarımın geleceğinden kaygılandığım için
 h.() Uyum sorunu yaşadığım için
 j.() Türkiye'ye bağlılığımdan dolayı
 k.() ABD'de yaşanan ayrımcılık ve dışlanmadan dolayı
 l.() Diğer. Lütfen yazınız.....

31. Türkiye'ye gitme sıklığınız nedir?

- a.() Her yıl bir defa
 b.() Yılda birden fazla
 c.() Birkaç yılda bir
 d.() Hiç gitmedim
 e.() Yaz tatillerinde giderim
 f.() Ramazan veya Kurban Bayramlarında g.() Diğer. Lütfen yazınız.....

32. Gittiğinizde Türkiye'de geçirdiğiniz toplam süre ne kadardır?

- a.() Bir aydan az
 b.() Bir ile üç ay arası
 c.() Üç ay ile altı ay arası
 d.() Altı aydan fazla

33. Akraba, arkadaş ve komşularınızla görüşme sıklığınızı belirten uygun ifadeleri işaretleyiniz..

	<u>Her zaman</u>	<u>Sık sık</u>	<u>Bazen</u>	<u>Nadiren</u>	<u>Hiçbir zaman</u>
Türkiye'deki akrabalarım ile görüşürüm	( )	( )	( )	( )	( )
Türkiye'deki arkadaşlarımla görüşürüm	( )	( )	( )	( )	( )
ABD'deki akrabalarım ile görüşürüm	( )	( )	( )	( )	( )
ABD'deki Türk arkadaşlarımla görüşürüm	( )	( )	( )	( )	( )
ABD'deki Türk komşularımla görüşürüm	( )	( )	( )	( )	( )
ABD'deki Amerikan komşularımla görüşürüm	( )	( )	( )	( )	( )
ABD'deki Amerikan arkadaşlarımla görüşürüm	( )	( )	( )	( )	( )
ABD'deki yabancı (Amerikalılar dışındaki) komşularımla görüşürüm	( )	( )	( )	( )	( )
ABD'deki yabancı (Amerikalılar dışındaki) arkadaşlarımla görüşürüm	( )	( )	( )	( )	( )

34. Arkadaşlarınız daha çok kimlerdir?

- a.() Türk
 b.() Amerikan
 c.() Diğer. Lütfen yazınız .....

35. Amerikalılarla ve ABD'de yaşayan Türkler dışındaki yabancılar ile etkileşim sıklığınızı aşağıda belirtilen alanlara göre doldurunuz.

	<u>Her zaman</u>	<u>Sık sık</u>	<u>Bazen</u>	<u>Nadiren</u>	<u>Hiçbir zaman</u>
İş yerinde	( )	( )	( )	( )	( )
Okulda	( )	( )	( )	( )	( )
Aile içi ve çevresinde	( )	( )	( )	( )	( )
Mahalle / komşu çevresinde	( )	( )	( )	( )	( )
Arkadaş çevresinde	( )	( )	( )	( )	( )
Diğer. Lütfen yazınız.....	( )	( )	( )	( )	( )

EK-1. (devam) Anket formu

36. ABD'deki Türklerin kendi aralarındaki ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- a.) Türklerin kendi aralarında iyi bir dayanışma var
 b.) Türkler arasında genel bir dayanışmadan ziyade küçük gurup dayanışması var
 c.) Türkler arasında ne genel bir dayanışma ne de küçük gurup dayanışması var
 d.) Türkler arasında çatışma ve derin ayrılıklar var

37. ABD'de yaşayan Türkler ile Amerikalılar arasındaki ilişkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

- a.) Türklerle Amerikalılar arasındaki ilişkiler iyi düzeydedir.
 b.) Türklerle Amerikalılar arasındaki ilişkiler iyi düzeyde değildir.

38. Eğer bir önceki soruya cevabınız **“iyi düzeyde değildir”** ise Türk ve ABD toplumları arasında ilişkilerin iyi olmamasının temel nedeni sizce nedir?

- a.) Amerikalıların Türklere yönelik önyargıları ve ayrımcılıkları yüzünden iyi bir ilişki yok
 b.) Amerikalıların Türklere yönelik yabancı düşmanlıkları yüzünden iyi bir ilişki yok
 c.) ABD'de yaşayan Türklerden kaynaklanan nedenlerden dolayı (önyargı v.b.) iyi bir ilişki yok
 d.) Hem Amerikalılar hem de Türklerden kaynaklanan karşılıklı nedenlerden dolayı iyi bir ilişki yok
 e.) Hem Amerikalılar hem de Türkler arasında gerginlik yaratan grupların varlığı nedeniyle iyi bir ilişki yok
 f.) Diğer. Lütfen yazınız.....

39. Size göre ABD'de yaşayan Türkler kendi dillerini, kültürlerini koruma ve geliştirme koşullarına sahip midir?

- a.) Tamamıyla sahipler. b.) Kısmen sahipler
 c.) Sahip değiller d.) Fikrim yok

40. ABD'de yaşayan Türklerin ekonomik yaşam koşulları hakkında ne düşünüyorsunuz?

- a.) Çok iyi düzeyde b.) İyi düzeyde c.) Orta düzeyde
 d.) Kötü düzeyde e.) Çok kötü düzeyde

41. ABD'deki Türk dernek ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinden haberdar mısınız?

- a.) Evet b.) Hayır

42. ABD'deki Türk dernek ve sivil toplum kuruluşlarından herhangi birine üye misiniz?

- a.) Evet b.) Hayır

43. Türk dernek ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılır mısınız?

- a.) Düzenli olarak katılırım b.) Ara sıra katılırım c.) Hiç katılmam

44. ABD'deki Türk toplumunun siyasal olarak yeterince temsil edildiğini düşünüyor musunuz?

- a.) Genellikle temsil edildiğini düşünüyorum
 b.) Kısmen temsil edildiğini düşünüyorum
 c.) Çok az temsil edildiğini düşünüyorum
 d.) Temsil edilmediğini düşünüyorum

45. ABD doğumlu değilseniz ABD'ye geldikten sonra ABD toplumuna uyum sorunu yaşadınız mı?

- a.) Hiç yaşamadım b.) İlk geldiğimde yaşadım şimdi yaşamıyorum
 c.) Zaman zaman yaşıyorum d.) Sık sık yaşıyorum

EK-1. (devam) Anket formu

46. Eğer uyum sorunu yaşadığınız veya yaşamaktaysanız aşağıdaki konulardan hangisinde ya da hangilerinde yaşadınız? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- a.( ) Dil konusunda
b.( ) Din konusunda
c.( ) Gündelik ilişkilerde
d.( ) Hukuki konularda
e.( ) Kültürel değer, tutum ve davranışlarla ilgili konularda
f.( ) Önyargı ve ayrımcılık konularında
g.( ) ABD makamlarıyla olan ilişkilerde
h.( ) Yabancı düşmanlığı konusunda
ı.( ) Diğer. Lütfen yazınız .....

47. Size göre Türklerin ABD'ye uyum sürecinde karşılaştığı en önemli sorun ya da sorunlar nedir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- a.( ) Dil konusu
b.( ) Kültürel farklılıklar
c.( ) Dini farklılıklar
d.( ) Etnik farklılıklar
e.( ) Aile içinde yaşanan sorunlar
f.( ) Amerikalıların Türklere karşı olan ön yargılı tutumu ve ayrımcılığı
g.( ) Yabancı düşmanlığı
h.( ) ABD'nin ABD'ye uyum ve entegrasyon yerine asimilasyona (Türklerin inanç ve kültürel değerlerini kaybetmelerine) dönük politikaları
ı.( ) Türklerin uyumu konusunda ABD makamlarınca gereken kolaylıkların sağlanmaması
j.( ) Türklerin asimile edilme (kendi inanç ve kültürel değerlerini kaybetme) korkusu
k.( ) Türkler arasındaki dayanışma ve örgütlenme eksikliği
l.( ) Ekonomik yetersizlik
m.( ) Diğer. Lütfen yazınız .....

48. Göçmenlerin uyum sorununu çözme amaçlı ABD makamlarınca geliştirilen düzenlemeleri ve girişimleri yeterli buluyor musunuz?

- a.( ) Yeterli buluyorum
b.( ) Kısmen yeterli buluyorum
c.( ) Yetersiz buluyorum
d.( ) Fikrim yok

49. Sorunlarınızı ABD makamlarına ulaştırmada problem yaşadınız mı/yaşıyor musunuz?

Her zaman	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
( )	( )	( )	( )	( )

50. ABD'de yabancı düşmanlığı konusunda ne düşünüyorsunuz?

- a.( ) ABD'de yabancı düşmanlığı yoktur
b.( ) ABD'de yabancı düşmanlığı sadece marjinal guruplarda görülür
c.( ) ABD'de yabancı düşmanlığı vardır ve son dönemlerde artarak devam etmektedir

EK-1. (devam) Anket formu

51. ABD’de Türk (yabancı) olduğunuz için dışlandığınızı, ayrımcılığa maruz kaldığınızı düşünüyorsanız aşağıda belirtilen ortamlara göre sıklık derecesini işaretleyiniz.

	<u>Her zaman</u>	<u>Sık sık</u>	<u>Bazen</u>	<u>Nadiren</u>	<u>Hiçbir zaman</u>
Sokakta/mahallede karşılaşıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
Okulda karşılaşıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
Resmi kuruluşlarda karşılaşıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
İş yerinde karşılaşıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
İş ararken karşılaşıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
Alışverişte karşılaşıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
Arkadaş ortamında karşılaşıyorum	( )	( )	( )	( )	( )

52. Size göre vatan kavramı neyi ifade eder? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

- a.( ) Doğduğum ülke   b.( ) Yaşadığım ülke   c.( ) Vatandaşı olduğum ülke
- d.( ) Kültürel olarak bağlı olduğum ülke   e.( ) Ekonomik gelir sağladığım ülke   f.( ) Diğer. Lütfen yazınız...

53. ABD dışına çıktığınız zaman ABD’yi nasıl ifade ediyorsunuz?

- a.( ) Vatanım   b.( ) Yaşadığım ülke   c.( ) Memleketim
- d.( ) Ev (Home)   e.( ) Diğer. Lütfen yazınız .....

54. ABD’de kendi kimliğinizi nasıl tanımlarsınız?

- a.( ) Türk   b.( ) Amerikalı
- c.( ) Türk asıllı Amerikalı   d.( ) Diğer. Lütfen yazınız.....

55. Kendinizi ABD’de nasıl hissetmektesiniz?

- a.( ) Bütünüyle yabancı olarak hissediyorum
- b.( ) Kısmen ABD’ye ait hissediyorum
- c.( ) Kendimi ABD’ye ait biri olarak hissediyorum

56. Türk olmayanlarla (yabancılarla) evlilik konusunda ne düşünüyorsunuz?

- a.( ) Benim için sorun değil   b.( ) Türk olmayanlarla evliliğe karşıyım
- c.( ) Diğer. Lütfen yazınız.....

57. En iyi bildiğiniz dil hangisidir?

- a.( ) Türkçe   b.( ) İngilizce   c.( ) Diğer. Lütfen yazınız.....

58. Türk arkadaşlarınız ile aranızda en çok hangi dili kullanırsınız?

- a.( ) Türkçe   b.( ) İngilizce   c.( ) Diğer. Lütfen yazınız.....

59. Aile içerisinde en çok hangi dili kullanıyorsunuz?

- a.( ) Türkçe   b.( ) İngilizce   c.( ) Diğer. Lütfen yazınız.....

60.Günlük hayatınızda ne kadar ;

	<u>Her zaman</u>	<u>Sık sık</u>	<u>Bazen</u>	<u>Nadiren</u>	<u>Hiçbir zaman</u>
İngilizce konuşuyorsunuz:	( )	( )	( )	( )	( )
Türkçe konuşuyorsunuz:	( )	( )	( )	( )	( )

EK-1. (devam) Anket formu

61. Türkçe okuyabilme, yazabilme ve anlayabilme düzeylerinizi belirtir misiniz? (Lütfen her düzey için durumunuza en uygun olan yere X işareti koyunuz)

	Çok iyi	İyi	Orta	Kötü	Çok kötü
Okuma	( )	( )	( )	( )	( )
Yazma	( )	( )	( )	( )	( )
Anlama	( )	( )	( )	( )	( )
Konuşma	( )	( )	( )	( )	( )

62. İngilizce okuyabilme, yazabilme ve anlayabilme düzeylerinizi belirtir misiniz?

	Çok iyi	İyi	Orta	Kötü	Çok kötü
Okuma	( )	( )	( )	( )	( )
Yazma	( )	( )	( )	( )	( )
Anlama	( )	( )	( )	( )	( )
Konuşma	( )	( )	( )	( )	( )

63. Aşağıdaki seçeneklerden size uygun olan sıklık derecesini işaretleyiniz.

	<u>Her zaman</u>	<u>Sık sık</u>	<u>Bazen</u>	<u>Nadiren</u>	<u>Hiçbir zaman</u>
Türkçe gazete, dergi veya kitap okurum	( )	( )	( )	( )	( )
İngilizce gazete, dergi veya kitap okurum	( )	( )	( )	( )	( )
Türkçe tv/film izlerim	( )	( )	( )	( )	( )
İngilizce tv/film izlerim	( )	( )	( )	( )	( )
Türkçe müzik dinlerim	( )	( )	( )	( )	( )
İngilizce müzik dinlerim	( )	( )	( )	( )	( )

64. Günlük alışverişlerinizi daha çok kimlerden yapmayı tercih edersiniz?

- a.( ) Türklerin sahip olduğu market ve mağazalardan
b.( ) Yabancıların sahip olduğu market ve mağazalardan
c.( ) Amerikalıların sahip olduğu market ve mağazalardan
d.( ) Yapacağım alışveriş için en yakın ve uygun olan market ve mağazalardan
e.( ) Diğer. Lütfen yazınız.....

65. Kendinize ait bir iş yeriniz varsa, işyerinizin adını hangi dilde koydunuz?

- a.( ) Türkçe   b.( ) İngilizce   c.( ) Diğer. Lütfen yazınız.....

66. ABD ya da Türkiye siyasetiyle ilgileniyor musunuz?

- a.( ) ABD'deki siyasetle ilgileniyorum   b.( ) Türkiye'deki siyasetle ilgileniyorum
c.( ) Hem Türkiye'deki hem de ABD'deki siyasetle ilgileniyorum   d.( ) Siyasetle ilgilenmiyorum

67. ABD'de oy kullandınız mı?

- a.( ) Evet oy kullandım   b.( ) Hayır oy kullanmadım   c.( ) Önümüzdeki ilk seçimlerde kullanacağım

EK-1. (devam) Anket formu

68. ABD'de siyasetle ilgileniyor iseniz ilginiz hangi düzeydedir?

- a.( ) Yalnız oy kullanırım
b.( ) Bir siyasal partiye üyeyim
c.( ) Yerel yönetimlerde görevliyim
d.( ) Siyasi bir organizasyona üyeyim
d.( ) Diğer, lütfen yazınız.....

69. Türkiye'de yapılan milletvekilliği genel seçimlerinde ABD'den oy kullandınız mı?

- a.( ) 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde oy kullandım
b.( ) 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde oy kullandım
c.( ) Hem 7 Haziran 2015 hem de 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde oy kullandım.
d.( ) Hayır oy kullanmadım

70. Politik kimlik olarak kendinizi daha çok nasıl tanımlarsınız?

- a.( ) Milliyetçi
b.( ) Sosyal Demokrat
c.( ) Liberal
d.( ) Muhafazakar
e.( ) İslamcı
f.( ) Ulusalcı
g.( ) Sosyalist
h.( ) Komünist
ı.( ) Hiçbiri
j.( ) Diğer, lütfen yazınız.....

71. Herhangi bir sivil toplum örgütüne üyeliğiniz var mı?

- a.( ) Evet (Lütfen faaliyet alanını (eğitim, sağlık, siyaset, çevre vb. gibi) yazınız.
b.( ) Hayır

72. Serbest zamanları değerlendirme faaliyetinizle ilgili olarak aşağıda verilen ifadelere katılma derecenizi belirtiniz.

	<u>Her zaman</u>	<u>Sık sık</u>	<u>Bazen</u>	<u>Nadiren</u>	<u>Hiçbir zaman</u>
Türk akraba, komşu ve arkadaşlarla görüşürüm	( )	( )	( )	( )	( )
Amerikalı tanıdıklarımla görüşürüm	( )	( )	( )	( )	( )
Tiyatro, sinema ve konser gibi faaliyetlere giderim	( )	( )	( )	( )	( )
Oyun ve eğlence salonlarına giderim	( )	( )	( )	( )	( )
Kahve, kıraathane, cafeye giderim	( )	( )	( )	( )	( )
Türk derneklerine giderim	( )	( )	( )	( )	( )
Üyesi olduğum sivil toplum örgütüne giderim	( )	( )	( )	( )	( )
Sportif faaliyetlerde bulunurum	( )	( )	( )	( )	( )
Okulda/İş çevresinde düzenlenen kültürel ve sosyal faaliyetlere katılırım	( )	( )	( )	( )	( )
Seyahat ederim	( )	( )	( )	( )	( )
Diğer. Lütfen yazınız.....					

73. Dinî eğitim aldysanız nerede aldınız? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

- a.( ) Herhangi bir dini eğitim almadım
b.( ) Ailede aldım
c.( ) Okulda aldım
d.( ) Cemaatte aldım
e.( ) Camide aldım
f.( ) Diğer. Lütfen yazınız.....

EK-1. (devam) Anket formu

74. Aşağıdaki ifadelere sizin için uygun olan sıklık derecesini işaretleyiniz.

	<u>Her zaman</u>	<u>Sık sık</u>	<u>Bazen</u>	<u>Nadiren</u>	<u>Hiçbir zaman</u>
İslami usullere uygun gıdalar tüketirim.	( )	( )	( )	( )	( )
Domuz eti tüketirim.	( )	( )	( )	( )	( )
Namaz kılarım.	( )	( )	( )	( )	( )
Dini bayramlarda geleneklere uygun kutlama yaparım.	( )	( )	( )	( )	( )
Ramazan ayında oruç tutarım.	( )	( )	( )	( )	( )
Kurban keserim.	( )	( )	( )	( )	( )
Türk geleneklerine bağlılık içinde yaşarım.	( )	( )	( )	( )	( )
Amerikan gelenek göreneklerine uygun yaşarım.	( )	( )	( )	( )	( )
Amerikan toplumunun özel gün ve bayramlarını kutlarım.	( )	( )	( )	( )	( )

75. Vefatınız halinde, mezarınızın nerede olmasını isterdiniz?

- a.( )Türkiye b.( )ABD
c.( ) Fark etmez d.( ) Diğer (Lütfen yer belirtiniz.....)

76. Türkiye'ye kesin dönüş yapmayı düşünüyor musunuz?

- a.( ) Evet b.( ) Hayır c.( ) Henüz bir karar vermedim

. **Çocuk sahibi değilseniz 77-83 no'lu soruları geçebilirsiniz.**

77. Kaç çocuğunuz olduğunu yazınız.

.....

78. Çocuğunuz ya da çocuklarınız ABD vatandaşı mı?

- a.( ) Evet b.( ) Hayır

79. Anaokul/kreş veya zorunlu eğitime devam eden çocuğunuz var ise çocuğunuzun okul kaydını hangisine yaptırdınız?

- a.( ) Türklerin yoğun olduğu okula kaydını yaptırdım.
b.( ) Türklerin ve diğer yabancıların yoğun olduğu okula kaydını yaptırdım.
c.( ) Amerikalıların yoğun olduğu okula kaydını yaptırdım.
d.( ) Diğer. Lütfen yazınız .....

80. Çocuğunuzun ya da çocuklarınızın ABD'de yetişmesi ile ilgili olarak düşüncenize ilişkin uygun olan sıklık derecesini belirtiniz.

	<u>Her zaman</u>	<u>Sık sık</u>	<u>Bazen</u>	<u>Nadiren</u>	<u>Hiçbir zaman</u>
Türk kültürünü, örf ve adetlerini öğrenememesinden endişe duymaktayım.	( )	( )	( )	( )	( )
Aileden uzaklaşmasından endişe duymaktayım.	( )	( )	( )	( )	( )
İyi eğitim alamamasından endişe duymaktayım.	( )	( )	( )	( )	( )
Dini değerleri öğrenememesinden endişe duymaktayım.	( )	( )	( )	( )	( )

EK-1. (devam) Anket formu

Uyuşturucu, alkol vb. tehlikelere maruz kalmasından

endişe duymaktayım.

Yabancılarla evlenmesinden endişe duymaktayım.

Yabancı değerleri edinmesinden endişe duymaktayım.

Yabancı düşmanı grupların saldırısından

endişe duymaktayım.

Diğer. Lütfen yazınız.....

81. Çocuğunuza /çocuklarınıza ne tür isimler koydunuz?

a.() Türkçe isimler

b.() Yabancı isimler

c.() Hem yabancı dile hem de Türkçe'ye uyan isimler

d.() Hem Türkçe hem de yabancı isim birlikte

82. Çocuğunuzun aile içinde hangi dili kullanmasından yanasınız?

a.() Türkçe

b.() İngilizce

c.() Diğer. Lütfen yazınız.....

83. Çocuğunuzun/çocuklarınızın dil becerileri ile ilgili olarak uygun olan seçenekleri işaretleyiniz.

Türkçe dil becerileri;

	<u>Çok iyi</u>	<u>İyi</u>	<u>Orta</u>	<u>Kötü</u>	<u>Çok kötü</u>
Anlama	☐	☐	☐	☐	☐
Konuşma	☐	☐	☐	☐	☐
Okuma	☐	☐	☐	☐	☐
Yazma	☐	☐	☐	☐	☐

İngilizce dil becerileri;

	<u>Çok iyi</u>	<u>İyi</u>	<u>Orta</u>	<u>Kötü</u>	<u>Çok kötü</u>
Anlama	☐	☐	☐	☐	☐
Konuşma	☐	☐	☐	☐	☐
Okuma	☐	☐	☐	☐	☐
Yazma	☐	☐	☐	☐	☐

Bu anket formunda size sorulmayan ancak sizin eklemek istediğiniz bir konu, soru ya da sorun varsa lütfen belirtiniz .....

.....

.....

Katkı ve katılımlarınızdan dolayı çok teşekkür ederiz.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : YİĞİTTÜRK EKİYOR, Emel
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 20.07.1974 / Mucur
 Medeni hali : Evli
 Telefon : 05053750846
 e-mail : emel@gazi.edu.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	2005
Lisans	Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi	1996
Lise	Mucur Lisesi	1991

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2012-Devam Ediyor	Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü	Öğretim Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

Yiğittürk, E. (2016). Local media products in the transnational field: the Turk of America example. *International Journal Of Management and Applied Science (IJMAS)*, 2(9-Special-1), 136-139.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...

